

YENİ DÜŞÜNCE TARZININ IŞIĞINDA TOPLUMSAL GELİŞMENİN SORUNLARI (Sempozyum Notları)

"Dünya Devrim Sürecinin, Çağdaş Sorunları" adlı bilimsel konseyin 1988 Mart'ında Leningrad'da düzenlediği ulusal sempozyumun konusu, "Bütünsel ve Karşılıklı Olarak Bağımlı Bir Dünyada Toplumsal İlerleme" idi. Sempozyumda, SBKP MK'ye bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi'nin "Dünya Politikası ve SBKP'nin Uluslararası Faaliyetleri" Kürsüsü'nün, başka kuruluşlardan da çeşitli uzmanların katılımıyla düzenlediği bilimsel seminerler sürecinde hazırlanmış olan "Günümüz Dünyasında Toplumsal İlerleme" adlı tezler ele alındı. Kommunist dergisinin geçen yılki 7. sayısında yayınlanan bu tezlerin çevirisi dergimizin 4. sayısında basılmıştı.) Sempozyumun notları V. Rahmanin tarafından kaleme alınarak, SSCB Uluslararası İşçi Hareketi Enstitüsü'nün organı olan İşçi Sınıfı ve Çağdaş Dünya adlı derginin Kasım-Aralık sayısında (1988, No. 6) yayınlandı. Yeni Açılım, söz konusu sempozyum notlarının çevirisini yayınlarken, bunun yeni düşünce tarzının kavranmasına yönelik tartışmalara ışık tutabileceğini umuyor.

Toplumsal ilerleme ile dünya devrimci sürecinin arasındaki ilişki sorunu sempozyumun dikkat merkezindeydi. Y. Krasin, bu sorunun gündeme gelmesinin akademik bir ilginin değil, yaşamın, insanlığın varlığının giderek uluslararasılaşmasının bir sonucu olduğunu söyledi. Bütünsel ve çelişkili dünyanın kavranmasını amaçlayan yeni politik düşünce tarzı, toplumsal ilerlemeye yeni bir biçimde bakılmasını, onun içeriği ve temel gelişme doğrultularıyla ilgili, çoğunlukla sektörel nitelikteki yaklaşımların dar çerçevesinin kırılmasını gerektirmektedir.

Sempozyumda tartışmalar, tezlerde şu şekilde ifade edilen ana sorun üzerine yoğunlaştı: "Eğer günümüz dünyasının gerçekleri, insanlığı bu dünyanın bütünselliğini kavramaya itiyorsa, bu durumda daha önceden oluşmuş olan dünya gelişme modelinin bizzat kendisi bütün ürünüm biçimlerinde, bütün alanlarda değişime uğramıyor mu?"

Paradoksal görünebilir, ama toplumsal ilerleme konusunu ele alan sempozyum, çabalarının önemli bir kısmını çağdaş uygarlık krizi üzerinde yoğunlaştırdı. Çağdaş toplumsal gelişmenin bir dönüm noktası içinde bulunması, herkesçe kabul edilen bilimsel bir gerçek olmuştur. Bu gerçek, özellikle yeni düşünce tarzının ışığında belirginleşmiştir. Ancak gü-

nümüze ilişkin olarak “uygarlık krizi” kavramının kullanılması, hala kuşku ile karşılanmaktadır. Bu kavram, ağırlıklı olarak burjuva sosyolojik konseptlerinden oluşturulmuş ve kullanılmıştır. Bu konseptler, metodolojik olarak temelsiz ve tarihsel olarak kötümser olduklarından dolayı marksist toplumbilimciler tarafından sürekli eleştirilegelmiştir. Bununla birlikte, çağdaş uygarlığın içinde bulunduğu durumun ve perspektiflerinin, toplumsal devrim teorisi ve uluslararası ilişkiler açısından, derinlemesine ve çok yönlü bir analizin yapılması zorunlu bir hale gelmiştir.

Çağdaş Uygarlık Krizinin Özü, Görünüm Biçimleri ve Kaynakları

G.Vodolazov, konuşmasında, “uygarlık krizi” kavramının büyük sorumluluk taşıdığını, kesin ve net bir tanımlamanın yapılmasını gerektirdiğini vurguladı. Bazı makalelerde şöyle yazılımlarla karşılaşılabiliyor: Günümüzde dünya, kapitalizmin genel krizinden çok, “uygarlık krizi”nin yaratmış olduğu sorunlarla karşılaşmıştır. Bu yaklaşımda rasyonel bir öz vardır. Dünyadaki çağdaş kriz, yalnızca tek bir formasyonun (kapitalist formasyonun) krizinden daha geniş bir sistemdir. Kriz durumu, ayrıksız tüm formasyonel yapıları etkilemiştir. Ama bu formüle metodolojik bir zayıflık da bulunmaktadır. Bu yaklaşım, çağdaş krizin köklerinin, kapitalizmin krizi açısından karakteristik olan toplumsal-sınıfsal anlaşmazlıkta aranmasına yönelmemekte; bu kökleri, çağdaş insanlık ile doğa arasındaki, insanlık ile teknolojinin gelişmesi sonucu ortaya çıkan sorunlar arasındaki çelişkilerde ele almaktadır. Dolayısıyla, sorun toplumsal mücadele sorunu, toplumsal eylem sorunu, sosyalizme ilerleme sorunu olmamakta; “uygarlık krizi”nin aşılması adına, hangi toplumsal gruplara ve sınıflara ait olduklarına bakılmaksızın, bütün insanların işbirliği yapması sorunu haline gelmektedir.

G.Vodolazov, devamla, çağdaş durumun temelinde, tüm formasyonel yapılarda bulunan toplumsal anlaşmazlığın yattığını belirtti. Ancak uygarlığın içinde bulunduğu anlaşmazlık, formasyonlar içindeki anlaşmazlıkların bir toplamı değildir. Bunu, yabancılaştırma güçleri ile insanlığın kurtuluşu, yeni toplumsal ilerleme güçleri arasındaki mücadele olarak saptamak mümkündür. Bu güçler, farklı toplumsal sistemlerde farklı somut sosyopolitik ve sosyoekonomik bir doğaya sahiptirler. Bunların arasındaki anlaşmazlık, ancak tüm formasyonel yapılarda ilerleyen bir değişimler süreci biçiminde çözülebilir. Günümüz dünyasındaki kriz durumunun genel alternatifi, dünya çapındaki toplumsal mücadelenin perspektif amacı gerçek sosyalizmdir, gerçekten gelişmiş olan sosyalizmdir.

G.Vodolazov’a karşı çıkan **A.Volkov**, uygarlık krizinin, temel olarak sınıfsal, grupsal çıkarların çatışması konularından ele alınmasına dayanan bilinen analize, krizin köklerinin ağırlıklı olarak bu alanda aranmasına yönelik çağrının bütünüyle sonuç alıcı yaklaşım olmadığını belirtti. Günümüzde daha önemli olan, global düzeydeki düşünce tarzını özümsemektir ve bu bağlamda, uygarlık krizini genel olarak insanlığın faaliyeti ile doğanın gelişme yasaları arasındaki çarpışma olarak anlamaktır. Böyle bir anlayış, sınıfsal yaklaşımı reddetmemekte, ama onu önemli ölçüde tamamlamakta ve yeni politik düşünce tarzını gerekli kılmış olan yeni durumu yansıtmaktadır. Bugün kapitalizmin ve sosyalizmin gelişmelerinin analizi neredeyse birbirinden ayrı düşünülememektedir. Yanyana var olma, rekabet, karşılıklı etkileşim onları öylesine birbirine bağlamaktadır ki, bunun yeterince gözönüne alınmaması ciddi hatalara yol açabilir.

B.Kapustin’in görüşüne göre çağdaş uygarlığın krizi, insan türünün gelişimini sürdürmesinin objektif çıkarları ile insanların yaşamsal faaliyetlerinin endüstriyel örgütlenme biçimleri, bunların koşullandırdığı kurumlar, normlar, değerler ve insanın kendisinin gelişme ölçüsü arasındaki, son derece yakıcı bir hale gelmiş olan çelişki olarak belirlenebilir. Bu kriz, bütün görünüm biçimleriyle -politika ve kültür alanından, ekonomi ve doğanın kullanılması alanına kadar- endüstriyalizmin krizidir. Günümüz dünyasında uygarlık krizi, formasyonların kriziyle özdeş değildir. Ama gelişmenin, formasyonlarla ve uygarlıkla ilgili boyutları arasında

ilinti vardır. Birincisi, genetik (kalıtsal) ilintidir. Toplumsal örgütlenmenin (ve en başta endüstriyel tipteki üretici güçlerin) endüstriyel biçimlerinin çarpışması, kapitalizmin gelişmesinin belirli bir aşamasıyla bağlıdır. Var olan sosyalizm, tarihsel olarak kazanmış olduğu görünümüyle, yine aynı endüstriyel örgütlenmenin, ama başka formasyonel özelliklerle uygulanması olmuştur. “Üçüncü Dünya” ise endüstriyel uygarlığa, sömürgecilik ve yenisömürgecilik açısından geçerek, özgün biçimlerde katılmıştır. İkincisi, gelişmenin uygarlıkla ve formasyonlarla ilgili boyutları arasında işlevsel bir ilinti vardır. Endüstriyalizmin krizi, kapitalizmin belirli bir aşamasının ve belirli bir tipinin krizinin, sosyalizmin var olan modelinin (sübjektif faktör tarafından derinleştirilmiş, ama onun tarafından doğurulmamış olan) “kriz öncesi durumu”nun, “Üçüncü Dünya”nın evrensel süreçlere katılımının var olan biçimlerinin ve ayrıca “yetişmeye yönelik gelişme” modelinin krizinin bir ifadesidir.

S.Semyonov’un görüşüne göre, uygarlık krizinin ortaya çıkmış olması şu ya da bu sistemdeki kriz olgularından çok, birlikte evrimleşme, çağdaş bilimsel-teknik devrim ve insanın bir uzay sübjesi haline gelmesi sonucu, insanlığın gündemine girmiş olan yeni sorunlara bağlıdır. Ayrıca, “gelişmekte olan” diye tanımlanan ülkelerdeki özgün kriz, kapitalizmin, gelişmiş ülkelerle “gelişmekte olan” ülkeler arasındaki giderek derinleşen uçurumu aşmaya yetenekli olmadığını yansıtmaktadır. Bu ülkelerin aktif katılımlarının olmaması durumunda ise, çağdaş uygarlığın krizinden çıkış yolunun bulunması, güvenli ve şiddetten arındırılmış bir dünyanın kurulması olanaksızdır.

V.Şelike, uygarlıkla ilgili marksist teorinin ve analiz metodolojisinin taşıdığı ilkesel öneme dikkat çekti. Marksizmin kurucuları tüm insanlık tarihini üç genel-tarihsel döneme ayırmışlardır: Barbarlık, uygarlık ve komünizm, F.Engels, uygarlığın özünü; üretimin, diyalogun, toplumun, devletin ve bilincin (ki bunlar insanın dünyaya yaklaşımını belirlemektedir) en önemli özelliklerinden yola çıkarak karakterize etmiştir. Uygarlık çağında üretimin özü, onun meta üretimine dönüşmesidir; diyalogun özü, onun meta-para karakterindedir; toplumun özü, onun sınıflara bölünmesi, kent ve köy olarak ayrılmasındadır. Uygur toplumun bağlantı kuran gücü devlettir. Marks ve Engels’in öngörülerine göre, bilinçte tüm öteki eğilimleri ezerek “gelişmiş” olan en aşağılık istekler ve tutkular harekete geçmektedir. Uygarlık yabancılaşmayı doğurmakta, dünyaya yaklaşımı insancılıktan çıkarmaktadır. Bununla birlikte, bağrında toplumsal ilerlemenin çelişkilerinin çözümünü için güçleri ve koşulları oluşturarak, ilişkilerin insancıl yönünü de geliştirmektedir. V.Şelike’nin kanısına göre, “uygarlık krizi” kategorisinin, marksist-leninist kavramların çağdaş dağarcığına katılması yararlı ve zorunludur.

Uygarlık Krizi ve Yabancılaşma Sorunu

İnsanlık, kendi kendini yok edebileceği bir sınırı varmıştır. Genel termonükleer felaket gibi reel bir tehlike ortaya çıkmıştır. Ama kriz yalnızca burada değildir. İnsanlık, doğaya yönelik faaliyetinde, ekonomik güvenlik ölçüsünü bozacak bir evreye yaklaşmıştır. Çağdaş uygarlığın, çoğunlukla bilimin uzanamadığı, gizli kalan pek çok boyutu, insanın genetik yapısına ve psikolojisine yönelik yıkıcı etki yapmaktadır. Bilimin insanlığı tehdit eden amaçlarla kullanılması tehlikesi artmaktadır. Endüstriyel bakımdan gelişmiş ülkelerle geri kalmış olanlar arasındaki uçurum, uygarlık açısından kriz özelliği taşımaktadır.

Toplumsal Bilimler Akademisi’nin sempozyumda tartışılan söz konusu tezlerinde şöyle denmektedir: “Bu krizin özü genel biçimiyle açıktır: İnsanlık; askersel, ekonomik, ekolojik, vb. nitelikteki felaketlerin önlenmesi için güvenilir araçları henüz bulamamıştır. Üstelik bu felaketlerin tehdidi, daha önceki, tarihsel aşamada oluşmuş olan askersel-politik, ekonomik, toplumsal mekanizma ve yapıların işlemeyle sürekli yeniden üretiliyor. İnsanlığın ortak sorunlarını çözmek için, tüm ülke ve halkların çabalarını birleştirecek, yeterince güvenilir mekanizmalar henüz yaratılmamıştır.”

Tekelci devlet kapitalizmi uygarlık krizini derinleştirmiştir, ama sosyalizm de, tarihsel ola-

nucu çıkarmak doğru olacaktır: Bilimsel-teknik devrim, kapitalizmin kendi kendini yok etme mekanizmasını değiştirmiş, bu süreci önemli ölçüde uzatmış, onun yaşam yeteneğini güçlendiren yeni kaynaklar yaratmıştır. Bu ise sınıf mücadelesinin gerginliğini azaltmaktadır.

İ. Krivoguz, kapitalizmin genel krizini, onun kesin yok oluş süreci olarak değerlendiren yaklaşımların yeniden gözden geçirilmesinin zorunlu olduğu yolundaki inancını dile getirdi. Kuşkusuz, bilimsel-teknik devrimin oldukça etkin biçimde kullanılması, kapitalist ülkelerde üretimin, toplumun ve iktidarın yapısında ciddi değişikliklere yol açmıştır. Kapitalizmin çelişkileri çoğalmış ve keskinleşmiştir. Ancak, uluslararası tekellerin (çağdaş kapitalizmin öncü gücünün) çıkarlarının sözcüsü olan tutucular, üretici güçlerin gelişiminin devamını sağlamaya, halkın önemli kesimlerini kendi saflarına çekmeye ve dünya hegemonyasının yeniden emperyalizme kazandırılması amacıyla evrensel bir atağa kalkmaya yetenekli olduklarını ortaya koymuşlardır. Emekçilerin yapısındaki, durumundaki, çıkarlarındaki ve hatta genel görünümündeki değişiklikler, onların yoğunlaşan sömürüye karşı direnişini zorlaştırmıştır ve işçi hareketinin yenilenmesi istemini gündeme getirmiştir. Yenitutucuların izlediği çizgiye karşı, ancak halkın çoğunluğunun çıkarlarını başa almak koşuluyla daha etkin bir sosyoekonomik gelişmeyi sağlayabilen bir politika alternatif olabilir.

A. Volkov, kapitalizmin çürüme eğiliminin belirleyici duruma geldiği yolundaki konsepti, gerçekle ilişkisi olmayan bir klişe ve kuramsal bir efsane olarak niteledi. **L. Pučkova** ise, gelişmiş ülkelerde kapitalizmin daha epeyce uzun bir süre egemen olacağına benzediğini kaydetti. Kapitalizmin yalnızca yeni çelişkiler yaratmakla kalmadığını, aynı zamanda bunların çözülmesi için de mekanizmalar oluşturduğunu vurguladı.

Konuyla ilgili olarak şunu belirtmek gerekir: Bu gerçeği saptamak zor değildir. Ama marksizmin önünde şu soru durmaktadır: Tekelci devlet kapitalizminin sistemin iç çelişkilerini çözme, "yatıştırma" yeteneklerinin sınırı nedir? Onun son aşama olma özelliği ne demektir, böyle bir özellik var mıdır?

Toplumsal İlerlemenin Öncelikleri

Dünya Toplumsal Gelişmesinin Başka Bir Modeli Olanaklı mıdır?

Çağdaş uygarlığın krizi, geçmişte mümkün olan temellere dayanarak, eski yöntemleri kullanarak ve eski doğrultular bağlamında insanlığın ilerlemesinin olanaksız hale gelmesi demektir. Dünya toplumsal ilişkilerinde oluşmuş olan yapı ve karakter, belirli ülkelerin veya grupların teknolojik ve toplumsal açıdan atak yapmalarını mümkün kılmakla birlikte, hiç kimseye tek yanlı olarak adaletli, güvenilir ve güvenli bir ilerlemeyi gerçekleştirilmesi için izin vermemektedir. İnsanın doğaya karşı "iktidarı"nı denetimsiz olarak güçlendirmesi, ekolojik açıdan göz yumulamaz bir durumdur. Kimi ülkelerin başka ülkeler üzerinde askersel-stratejik üstünlük sağlama çabaları güvenliği sağlamamakta, genel bir felaketin koşullarını yaratmaktadır.

Şu sorular kaçınılmazdır: Uygarlık krizinden çıkış yolu nerededir? Genel dünya tarihinin günümüzdeki dönüm noktasında toplumsal ilerlemenin olanakları ve dayanakları nelerdir? Geleneksel yolda atılan her adımın kriz durumunu derinleştirdiği, geriye dönüşün ise olanaksızlaştığı böylesi bir ortamı yaratmış olan toplumsal gelişmenin gelişim çizgisini değiştirmek insanın elinde midir? Nükleer silahtan ve şiddetten arınmış bir dünyaya, gerçek anlamda insancıl bir uygarlığa geçiş, günümüz uygarlığıyla ve formasyonlarla ilgili hangi dayanaklar temel alınarak mümkün olabilir (böyle bir şey olanaklı mıdır?) Bu sorular, sempozyuma katılanların, günümüz dünyasındaki karşılıklı bağları ve çelişkileri derinlemesine analiz etmelerini gerektirdi. Dile getirilen bakış açılarının yüzde 100 doğru ve çok yönlü olarak temellendirilmiş olmalarını beklemek saflık olurdu; ama konuşmacılar, ele alınan soruları, yeni düşünce tarzı konumlarından özümseme yolunda çaba sarfettiler.

İ. Pantin, günümüzde, K. Marks'ın, F. Engels'in, V.I. Lenin'in analiz ettikleri tarihsel gerçek-

likten çok farklı yepyeni bir gerçekliğin, marksist diyalektik analiz yöntemi kullanılarak kapsanabilmesi ve kavranabilmesi söz konusudur, şeklinde konuştu. **İ. Pantin**'in görüşüne göre, önemli olan, günümüz uygarlığının maddi koşullarının, önemli ölçüde ve giderek artan düzeyde, genel ve evrensel bir karakter taşıyor hale gelmesidir. Bugün genel nitelikte olan gelişmeler hem sosyalizmin, hem kapitalizmin, hem de kurtulmuş ülkelerin gelişmelerinde önkoşul durumuna dönüşmektedir. Hangi sosyopolitik sisteme ait olursa olsun bütün toplumlar; genel insanlık sorunları, evrensel tehlikeler, ekonomik, kültürel bağlar ve uluslararası diyalog yoluyla, çelişkili, ama tek bir uluslararası ilişkiler yapısının kapsamına girmektedir. Bununla bağlı olarak, her toplum açısından, birbirinden kopuk ve apayrı bölümlere ayrılmış dünyada, var olmayan ek gelişme olanakları ve etkileri ortaya çıkmaktadır. Günümüzde yaşam ve gelişme sorunları, parçalanmış ve bölünmüş dünyanın aşılması zorunluluğuna dayanmaktadır. Çağdaş aşamada, halkların varlıklarını sürdürüp geliştirecekleri bir başka yol bulunmamaktadır. Yeni politik düşünce tarzının, insan türünün yaşamını sürdürebilmesine yönelmesi, yalnızca gerçekçilik ve var olan durumun mantıklı bir değerlendirilişi anlamına gelmemektedir. Bu, aynı zamanda, tarihsel sürecin ve toplumsal ilerlemenin yollarına yeni bir biçimde yaklaşılması (ya da en azından bu doğrultuda çaba sarfedilmesi), insanlığın, farklı formasyonların ve uygarlıkların karşılıklı ilişkiler temelinde ilerlemelerini sürdürdüklerinin kabul edilmesi anlamına gelmektedir. Burada söz konusu olan bütün dünya açısından genel geçer sayılabilecek tek bir kararın alınması değildir; çeşitliliği, farklı yaklaşımları, özgün koşulları, birbiriyle uyum olmayan gelenekleri ve ortamları, uygarlıkların oluşumunda gündeme gelmiş olan apayrı özellikleri, vb. gözönüne alan ve insanlığın bütünsel gelişimini amaçlayan bir modelin aranmasıdır.

B. Kapustin, insanlığın varlığını sürdürebilmesi ve uygarlık krizinin aşılması sorunlarının çözümünü, tüm formasyonel yapıların ilkesel olarak yeni bir gelişme düzeyine (belki de, yeni bir gelişme tipine demek daha doğru olurdu-**V. Rahmanin**'in notu) yükselmesine ve endüstriyel uygarlığın endüstri ötesi veya bilimsel-teknik uygarlıkla değiştirilmesine bağladı. Uygarlık krizinden çıkış, farklı formasyonel sistemlerin birbirinden bağımsız olarak, deyim yerindeyse paralel doğrultularda gerçekleştirdikleri bir dönüşümü öngörmemektedir. Dünyanın gelişiminin genel formülü değişmektedir. Eski formül "başkasının pahasına" biçiminde ifade ediliyordu. Sosyalizme doğru ilerleme, kapitalizmin gerilemesinin ölçüsüydü ya da bunun tam tersi geçerliydi. Gelişmiş kapitalizmin zenginliklerini artırması, "Üçüncü Dünya"nın aynı oranda yoksullaşması sonucunu doğuruyordu, vb. Bu formül, antagonist gelişmenin formülüydü. Bu yoldan ilerlemek, artık genel olarak "insanlığın pahasına" ilerlemek anlamına gelmektedir. Dünya gelişmesinin yeni formülü "başkasının pahasına" (insanın, doğanın, öteki halkların...) buyruğu üzerinde temellenmemektedir. Yeni formül, "birlikte gelişme" ilkesini ve şiddetten arındırılmış bir dünya idealini ileri sürmektedir. Bu formülün uluslararası ilişkiler alanında gerçekleştirdiği ilk kırılma, genel ve kapsamlı güvenlik konseptidir. **B. Kapustin**, devamla, uygarlık krizinin, formasyonlarla ve uygarlıkla ilgili yapıların ele alınmasında sıranın değişmesini gerektirdiğini belirtti. Eskiden marksist toplumsal ilerleme kuramı, kapitalizmin ortadan kaldırılmasını ve yeni formasyonun zaferini, -toplumla doğanın uyumunun sağlanması, uluslararası ilişkilerin insancıllaştırılması, "edebi barış" ilkesinin gerçekleştirilmesi, yeni tipten insanın yaratılması gibi- uygarlıkla ilgili dönüşümler için zorunlu önkoşul olarak ele alırdı. Çağdaş koşullarda ise, tarihin gelişmesi ve insanlığın varlığını sürdürebilmesi, bundan sonraki formasyonel dönüşümlerin önkoşulu ve temeli olması gereken yeni ve endüstri ötesi uygarlığın kurulmasıyla dolaysız olarak bağlıdır.

Y. Krasin de buna benzer bir bakış açısını dile getirdi. **Y. Krasin**'in kanısına göre günümüzün görevi şudur: Uygarlık krizinden çıkış yolunu, tek bir toplumsal sistemin egemen olması doğrultusunda değil, yakıcı evrensel sorunların çözümü yolunda harcanacak ortak çabalar sürecinde aramak. Bu, toplumsal sistemlerin aralarındaki rekabeti ortadan kaldırmamaktadır. Ama dünya toplumsal gelişmesinin yolu sistemlerin karşılıklı etkileşiminden geçmekte-

dir, ki bu karşılıklı etkileşim içinde yalnızca mücadele değil, karşılıklı zenginleşme de gerçekleşmektedir. Teknolojik ilerlemenin günümüzdeki durumu, bilimin gelişmesi amacıyla dünya ölçüsünde çaba birliğini gerektirmektedir. Kapitalizmin bütünleşme mekanizmaları sosyalizm açısından ilgi çekicidir. AET bütünleşme mekanizmasının incelenmesi ve onun deneyiminden çıkan bazı yönlerin EYK bağlamındaki bütünleşme sorunlarının çözümü yolunda kullanılması zorunluluğunu vurgulamak yerinde olacaktır. Tinsel alanda ise durum daha karmaşıktır. Ama bu alanda da, sosyalizmin tinsel kültürünün, kapitalist dünyadaki tinsel-ideolojik süreçlerden tümüyle bağımsız olduğu yolundaki sektör yaklaşımları yanlıştır.

Toplumsal sistemlerin bu tür bir karşılıklı etkileşim ve karşılıklı zenginleşme süreci, konverjans(*) anlamına gelmiyor mu? Belki de biz, burjuva kuramcılarının daha 60'lı yıllarda ileri sürdükleri bu konsepti boşuna eleştirdik?.. Konverjans mümkün değildir; çünkü kapitalizm, teknolojik devrim sonucunda yükseldiği tarihsel spiralin yeni kıvrımında, objektif olarak sosyalizm gereksinimini doğurmaktadır. Geniş tarihsel planda, sosyalizm kapitalizmin alternatifidir, onun gelişmesinin iç yasalarından doğan bir alternatiftir.

V.Mironov şöyle bir tez ileri sürdü: Sosyalizmin yenilenmesi ve kapitalizmin demokratik alternatifi, çağdaş ilerlemenin iki optimal biçimidir. V.Mironov'a göre, sosyalizmin ve kapitalizmin bir aşamadan öteki aşamaya geçerken yaşadıkları formasyon içi geçiş dönemleri arasında bir zaman uyumu gözlenmektedir. Ülkemizdeki yenilenme, genel olarak belirtmek gerekirse, devlet sosyalizminden öz yönetime dayalı sosyalizme geçiş anlamına gelmektedir. Kapitalizm koşullarında gerçekleştirilen de, herhalde, tekelci devlet kapitalizminden, dar bir grubun ve uluslararasılaşmanın belirli özelliklerini taşıyan bir tür "yeni kapitalizme" (neokapitalizme) geçiştir. Gerçi günümüzde batılı toplumlar, yenilenmenin yeni tutuculuk yolundan ilerlemektedir; ama bu, demokratik alternatif seçeneğinin olanaksız olduğu anlamına gelmemektedir. Böyle bir alternatifi genel çizgileri üzerine kesin olarak söylenebilecek en temel şey şudur: Demokratikleşmenin ana doğrultusu olarak, burjuva-teknokrat devlete karşı mücadelenin zorunluluğu. Burada bir tür toplumsallaşmadan, sivil toplumun hızla güçlenmesinden, bu devlete karşı alternatif nitelikteki sosyopolitik yapıların oluşturulmasından söz etmek mümkündür. Kendi kendini yöneten yapılarla devlet arasındaki mücadele ise sosyalizme yönelen özgün bir "uzun yürüyüş"ün içeriğini belirleyecektir. Bilimsel-teknik devrimin gelişmesinin demokratik karakteri, insanlığın yaşamını sürdürebilmesi sorunları, ekoloji ve evrensel sorunlar, demokratik alternatif açısından en önde gelen amaçlar olabilir. İnsanla ilgili sorunlar özel bir yer tutmalıdır. Bu amaçlar uğrunda ilerici güçlerin geniş bir birliğinin oluşturulması mümkündür. Sosyalizme açılan demokratik alternatifin gerçekleştirilmesi, Batı açısından ilerlemenin en uygun bir biçimi olabilir.

L.Puçkova, ileri kapitalist ülkeler komünist partilerinin son onyıllarda oluşturdukları antitekelci stratejiye o kadar fazla zayıflıklar vardır ki, bunun yaşama geçirilebilirliği kuşkuludur, şeklinde konuştu.

S.Peregudov, toplumsal ilerleme sorunlarının analizinde demokrasiye gereken değerin verilmemesi tavrını eleştirdi. Onun bakış açısına göre, demokrasi ve demokratikleştirme, yalnızca toplumsal ilerlemenin en önemli ölçütü ve temel içeriği olmakla kalmamaktadır; bu, aynı zamanda ister sosyalizmde, ister kapitalizmde olsun toplumsal ilerlemenin gerçekleştirilebilmesi için zorunlu olan mekanizmadır, ilerlemenin aracıdır. Ama demokrasi öyle bir "ilaç"tır ki, toplumsal organizmadan hareketli ve bazen öngörülemeyecek tepkilerin gelmesine yol açmakta, toplumda var olan çelişkileri keskinleştirmekte, toplumsal ve politik güçler dengesini değiştirmektedir.

Her toplumsal sistem, demokratikleştirmenin, kendi toplumsal ilişkiler sistemi açısından yapısal bozukluklara yol açacak sonuçlarını önlemeye yönelik olarak bir tür koruyucu mekanizmalar oluşturmaktadır. Kapitalist ülkelerdeki bu tür mekanizmalar yalnızca yaptırım gücüne sahip organlara indirgenemez, koruyucu mekanizmaların özü böylesi organlarla sınırlı

(*) Konverjans: İki toplumsal sistemin birbirine giderek yaklaştığını öngören kuram (Derginin Notu)

değildir. En temel olanı, burjuva ilişkilerin sivil toplumda kök salmışlığıdır; toplumu etkin güçleri ile devlet arasındaki bağların oluşturduğu ve demokratik yoldan seçilen iktidarın olanaklarını oldukça sınırlayan nitelikteki sistemdir.

S.Peregudov, aynen şunları söyledi: "Şunu iddia edebilirim ki, -ve bu, sınıfsal marksist yaklaşıma tümüyle uygun düşmektedir- her şeyden önce yığınların mücadelesinin etkisi sonucu gelişmekte olan burjuva demokrasisi, yalnızca "sistemsel" değil, "sistemaltı" öğeleri de içermektedir ve bu "sistemaltı" öğeler yalnızca burjuva topluma değil, sosyalist topluma da özgüdür... Biz, sosyalist toplumun demokratikleştirilmesi koşullarında, "şiddete dayanmayan" karakterde hangi koruyucu mekanizmaların bulunduğu, bulunması gerektiği ve geliştirilmesi gerektiği konusunda net bir yaklaşıma sahip miyiz? Kanımca, burjuva toplumundan farklı olarak, bu mekanizmalar, sosyalist demokrasinin geliştirilmesine karşı değil, geliştirilmesiyle birlikte, toplumumuzdaki gerçekten sosyalist ve demokratik nitelikteki girişimler sürecinde oluşabilirler (ve oluşacaktır)."

A.Sitin, sosyalizm açısından demokratikleştirmenin frenleme mekanizmasının kırılması, sistemin dinamizminin artırılması, onun özünü oluşturan özelliklerin giderek gelişmesi anlamına geldiğini belirtti. Demokratizm, sosyalizmin insancıl doğrultusunu gerçeklik yapmakla yükümlüdür. İlerici güçlerin kapitalizmin demokratikleştirilmesi yolunda verdikleri kararlı mücadele, bir yandan, sistemin önemli ölçüde kaynaklara sahip olduğunu ortaya çıkarmakta, öte yandan, toplumun örgütlenmesinde kapitalist mantığın sınırlanması sonucuna götürmektedir. Uluslararası ilişkilerin demokratikleştirilmesi de kapitalizmden kaynaklanmış olan, daha fazla güçlü olanın sahip olduğu daha fazla hakkın sınırlanması anlamına gelmektedir.

G.Han, toplumsal ilerlemenin, bir toplumsal-ekonomik formasyondan ötekine geçişe indirgenmesine karşı çıktı. Her verili an içinde, insanlık toplumu pek çok toplumsal organizmadan oluşmaktadır. Bu organizmalar, tarihsel gelişmenin hangi aşamasında oldukları bakımından ve şu ya da bu formasyonun veya ara formasyon aşamasının hangi biçimini sergiledikleri bakımından, kendi aralarında ayrılmaktadırlar. Biz, genel-tarihsel süreçte, çok-seçeneklilik, eşitsizlik, geri döndürülemezlik ve zikzaklılık yeterince incelememekteyiz. Genel-tarihsel süreç içinde, birliğin ve çeşitliliğin, eşitliğin ve eşitsizliğin, geri döndürülemezliğin ve zikzaklılığın diyalektiği, son çözümlemede, insanlığın alt formasyonlardan üst formasyonlara doğru sürekli ilerlemesi sonucunu doğurmaktadır.

Sempozyumda pekçok kez dile getirilen bir görüş de, insanlığın varlığını sürdürebilmesi ve toplumsal ilerlemenin güvence altına alınması için, uluslararası ilişkilerin güç konumlarından, mücadeleden, karşılıklı olarak yararlı ve adaletli bir çıkar dengesine yönlendirilmesi amacıyla, tüm ülkelerin çaba sarfetmesinin gerektiği idi. SSCB ile ABD arasındaki ilişkilerde ümit veren itkiler ortaya çıkmıştır. Ama bu süreç henüz her alanı kapsayan bir güce ulaşmamıştır ve zor gelişmektedir. En önemli sorun şudur: "Kapitalizm, nükleer silahın ve silahlanmanın olmadığı bir dünyanın koşullarına, yeni ve adaletli bir ekonomik düzenin koşullarına, iki dünyanın tinsel değerlerinin dürüstçe birbiriyle kıyaslandığı koşullara uyum göstermeyi başara-bilecek midir?" (Bu soru Ekim devriminin 70. yıldönümünde M.Gorbaçov tarafından ileri sürülmüştür.) Konuşmacıların bu soruya defalarca değinmiş olmalarına karşın, ne yazık ki, soru, sempozyumda yeterince etraflı biçimde yanıtlanamadı. Ancak yine de, konuşmacıların ileri sürdüğü görüşler, kapitalizm, sosyalizm ve "Üçüncü Dünya" arasındaki ilişkilerin yenilenmesi doğrultusunda, olası yolların teorik arayışı olarak ilgi çekicidir.

K.Tsagolov, tüm geçmiş kuşakların düşünce tarzlarının, savaşların ve silahlı şiddetin, yaşamın edebi bir yasası olarak kabul edilmesi üzerinde kurulmuş olduğunu söyledi. Şiddetten arınmış bir dünya fikri hep bir hayal olarak kalmıştı. Düşünce tarzının fatalizmi (kadercilik) böyle oluştu. Yeni koşullarda ise halklar ilk kez birbirlerini, devlet sınırlarıyla aralarına duvar çekilmiş olan ülkelerin birbirlerinden kopukluğu içinde değil, tek bir insan topluluğu olarak gördüler. İnsanın tavrı üzerine yaklaşım bu temelde doğmaktadır. Bu, bilimsel-teknik buyruğun doğal sonucu olarak gündeme gelen ahlaksal buyruktur. İnsanda, düşman imajını

ve onu yok edecek olan araçları yaratan akıldan, dünyanın bütünlüğünü, çelişkiliğini ve karşılıklı olarak bağımlılığını kavrayan ve insanlığın öz gelişiminin araçlarını yaratan akla geçme yolunda doğal bir istek ortaya çıkmaktadır. İşte, yeni politik dünya anlayışının ruhu budur.

Toplumsal gelişmede ve uluslararası ilişkilerde, şu ya da bu şekilde bütün formasyonel yapılarla ve bu arada kapitalizme de etki yapacak olan yeni öncelikler konusu V. Alekseyev'in, E. Matyunin'in, A. Valuyski'nin, K. Tsagolov'un ve A. Sıtın'ın konuşmalarında analiz edildi. A. Valuyski, tüm insanlığın ve tek tek her insanın insancılaşması yolunda mücadelenin, politikacıların ve tüm ilerici güçlerin genel, ulusal ve sınıfsal çıkarları diyalektik olarak birleştirebilmeleri yolundaki mücadele olduğunu vurguladı. Bir başka deyişle bu, politik pratikle genel-insani değerler arasındaki geleneksel uçurumun yok edilmesi yolunda, uluslararası alanda niteliksel olarak yeni bir ahlaksal ortamın oluşturulması için verilen mücadeledir.

E. Matyunin, uygarlık krizinden çıkışın, yalnızca, kapitalizmin ve sosyalizmin karşılıklı olarak, derinlemesine bencil, dar sınıfsal bazı iç özelliklerinden vazgeçmeleri temelinde mümkün olabileceği yolunda bir yargı dile getirdi. Açık ki, kapitalizm açısından bu, militarizmden ve yenisömürgecilikten vazgeçmek olmalıdır. Sosyalizm açısından ise, devrimci teoride ve pratikte dogmatik fundamentalizmden(*) vazgeçmektir.

Sempozyumda, tarihte şiddetin rolü ve ulusal uzlaşma konseptleriyle ilgili sorunlar üzerinde tartışıldı. E. Matyunin, SSCB ile Hindistan arasında imzalanmış olan "Nükleer Silahtan ve Şiddetten Arınmış Bir Dünyanın İlkeleri Üzerine Delhi Deklarasyonu"nun ana tezini hatırlattı: "Şiddetten arınmışlık, insan toplumunun yaşamında temel olmalıdır." (Pravda, 22.11.1986)

K. Tsagolov, Y. Plimak'ın ileri sürdüğü "şiddetin tarihten çıkarılması gündemdeki pratik görevdir" şeklindeki teze (Pravda, 14.11.1986; Felsefe Sorunları, 1987, No:6) katılmadığını belirtti. Sorunu bu şekilde ortaya koymak, sınıfsal antagonizmaların varlığını görmezlikten gelmektir ve sınıf mücadelesinden vaz geçmektir. Y. Plimak'ın ileri sürdüğü yaklaşım günceldir; ama devletlerarası ilişkiler açısından. Devletlerarası ilişkilerde şiddetin ortadan kaldırılması, nükleer çağın temel istemidir; insanlığın kendisini yok etmekten kurtulmasıdır.

A. Valuyski, farklı doğrultulardaki güçlerin karşılıklı ilişkilerine değinirken, yeni bir diyalog kültürünün yaratılması ve özellikle de farklı politik güçlerin "aynı görüşte olmaması kültürü"nin oluşturulması sorununu gündeme getirdi. Böyle bir kültürün egemen kılınması uzun ve karmaşık bir süreçtir. Yakın zamanlara kadar, "aynı görüşte olmama kültürü" yalnızca, sosyalist ülkelerle ticari-ekonomik ve bilimsel-teknik bağlar kurmakta çıkarı olan "akılcı kapitalistler" ile ilişkilerde olanaklı görülüyordu. Son yıllar, burjuva dünyasındaki egemen sınıfın bu kesimiyle ortak bir dil bulmanın gerçek olanağını kanıtladı. Şimdi daha karmaşık ve daha zor bir görev gündemdedir: Emperyalist burjuvazinin askersel-sanayi kompleksinin çıkarlarını yansıtan kesimiyle "aynı görüşte olmama kültürü"nü oluşturmak. İlk adımlar atılmıştır. Bu, M. Gorbaçov ile R. Reagan'ın görüşmeleridir, orta ve daha kısa menzilli füzelerin yok edilmesi anlaşmasının imzalanmasıdır. Eski düşünce tarzı konumlarında olanaksız olan, yeni politik düşünce tarzının oluşması koşullarında olanaklı bir hale gelmiştir.

Uygarlık krizinin en tehlikeli boyutlarından birisi, dış politikanın genel insani ahlak normlarına yabancılaşmasıdır. Bu konuyla ilgili olarak V. Çubinski, dış politika tarihimizdeki bazı zor anlara ve hatalı kararlara dikkat çekti. SSCB başından itibaren halklara, uluslararası faaliyetlerdeki yeni ahlaksal içeriği sergilemiştir. Ancak stalinci deformasyonlar uluslararası alanda da kendini göstermiştir. Burnunun doğrultusuna giden pragmatizm, politik miyopluk, anlık çıkarlar uğruna daha önemli perspektifli amaçlardan vaz geçmeye yatkın olma, "büyük devlet" tavrıları, güce dayanan kararların sonuç alıcılığına umut bağlama ve dünya

(*) Fundamentalizm: Protestanlıkta, eskimiş dinsel kavramların eleştirel gözle yeniden ele alınmasını reddeden dinsel bir akım -çn.

kamuoyuna saygısızca yaklaşım dış politikada giderek daha sık karşılaşılan durumlardan olmuştur. 23 Ağustos 1939 tarihli Sovyet-Alman anlaşması, İran Azerbaycanı'ndaki olaylar ve Yugoslavya'yla ilişkilerin koparılması bu türden örneklerdendir. Uluslararası sorunlara pragmatik ve "güç konumlarından" yaklaşılması ta 80'li yılların başına kadar sürmüştür. SBKP tarafından ilan edilmiş olan yeni politik düşünce tarzı konsepti, uluslararası yaşamda önemli bir gerçek haline gelmiştir. Bu konsept, bağrında kuşku götürmeyen bir ahlaksal ilke taşımaktadır.

Sempozyumda yapılan çeşitli konuşmalarda, 80'li yılların özgül bir sosyopolitik fenomeni olan ulusal uzlaşma konsepti ve pratiği analiz edildi. Bu konu, hem bölgesel düzeyde, hem de belirli ülkeler örneğinde ele alındı (Afganistan, Nikaragua, Salvador, vb.).

S. Semyonov'un bakış açısına göre, pek çok durumda anlaşmazlığın çıkış noktası, başta birlik içinde olan antisömürgeci ve demokratik cephenin ya da ayaklanmaya önderlik eden tek bir örgütün bölünmesi olmaktadır. Bölünmeler sık sık kabilesel, sınıfsal ve hatta kişisel konularla ilişkili olmakta, bunlar emperyalist güçler tarafından dolaylı veya zaman zaman da açık saldırı amacıyla kullanılmaktadır. Tüm bunlar genellikle var olan rejimin toplumsal tabanının daralmasına, çoğunlukla da iç savaşın patlak vermesine yol açmıştır. Ulusal uzlaşma; ilerici politik ve toplumsal örgütlerin toplumsal tabanlarının genişlemesine, anlaşmazlığa dışardan müdahalenin ortadan kaldırılmasına, anlaşmazlığın askersel alandan politik alana aktarılması biçiminde, toplumsal güçlerin yeni baştan gruplandırılması süreci olarak değerlendirilebilir. Bu, çok-sektörlü bir ekonomiyi, çok-partitli politik sistemi, çok-uluslu bir devlet düzenlemesini (eğer halkın çok-uluslu bir yapısı varsa), ideolojik çoğulculuğu ve dış politikanın temeli olarak bağlantısızlığı öngören karma bir rejimin oluşturulması zemininde, hasımlar arasında diyalog ve uzlaşma olanağı yaratmaktadır. Politik öncü de büyük değişiklikler geçirmekte, işlevleri demokratikleşmekte, toplumsal temeli genişlemekte, yığınlarla ve toplumsal örgütlerle bağları güçlenmektedir.

Böyle bir politika ilerici dönüşümlere yol açmakta mıdır; yoksa, toplumun şu ya da kesimlerinin direnişiyi karşılamış olan devrimci ve demokratik güçler açısından, uzlaşmaya dayanan bir nefes alma dönemi midir? S. Semyonov'un kanısına göre, ilan edilmiş olan toplumsal dönüşümlerden vazgeçilmesine karşın, güçlerin yeni baştan gruplaşması toplumsal ilerlemenin bir görünümü olarak değerlendirilebilir. Ancak, emperyalist devletler (özellikle ABD) tarafından uygulanan devlet terörü pratiğiyle, kiralık güçlerin ve onların politik temsilcilerinin ülke sistemine sokulmasıyla bağlantılı olan toplumsal gerileme tehlikesinin varlığı da görmezlikten gelinmemelidir. Ulusal uzlaşma koşullarında, bütün devletlerin, düzenli olmayan askersel birliklere ve gruplara yaptıkları silah ve finans yardımını kesmeleri, anlaşmazlık bölgesine silahlı kiralık güçler gönderilmesinin yasaklanması zorunludur.

O. Gayduk, ulusal uzlaşma politikasının çeşitli varyantlarını analiz etti. Örneğin, Zimbabwe'deki yurtsever güçler, uzun süre boyunca ırkçılığa ve yerel nüfusun ezilmesine karşı silahlı mücadele verdi. Bu güçler halkın ezici çoğunluğu ırkçı rejimin, ulusal kurtuluş hareketinin mücadelesine karşı koymaya yetenekli olmadığına inandığı zaman yığınsal destek aldılar. Bu mücadele uluslararası destek de buldu. Bu koşullarda Muzoreva-Smitt koalisyon hükümeti, 1979 Lankasterhaus Uzlaşması'na yanaşmak zorunda kaldı. Büyük Britanya'nın da katılımıyla üçlü bir temelde hazırlanan uzlaşma, pekçok açıdan yurtsever güçlerin istemlerine cevap vermemektedir ve ulusal kurtuluş mücadelesinin amaçlarına ulaşılmasını kuşkulu bir duruma getirmektedir. Ama burada önemli olan bir nokta vardı: Halkın çoğunluğu Zimbabwe Yurtsever Kurtuluş Cephesi'ni desteklemekteydi. Daha sonraları, bu desteğe dayanan R. Mugabe hükümeti, ülke yaşamının çeşitli alanlarında hissedilir sonuçlar alarak, ulusal uzlaşma politikasını kararlı biçimde uygulamıştır ve uygulamaktadır.

Ulusal uzlaşma politikası ciddi bir kuramsal ve taktiksel-stratejik çaba gerektirmektedir. Bu politikanın farklı biçimlerinin ve yöntemlerinin, çeşitli deneyimlerinin, toplumsal ilerle-

me yolunda farklı sınıfsal ve politik güçlerin şiddetten arındırılmış ilişki biçimlerine ilişkin arayışın derinlemesine incelenmesi zorunludur.

Dünya Devrim Süreci

20. yüzyılın son çeyreğinde insanlığın toplumsal gelişmesinin özellikleri dünya devrim sürecini alışılmadık koşullarla karşı karşıya getirmiştir. Hareketli geçen 70'li yıllar, devrimci dalganın güçlü biçimde kabaracağına ilişkin büyük ümitler doğurmuştur. 80'li yıllarda devrimci süreç belirgin biçimde yavaşlamış, bazı halkalarda ise düşmeye başlamıştır. Burada, devrimci dalganın geleneksel döngüsü mü ortaya çıkmaktadır (yükseliş-düşüş-yükseliş); yoksa çağdaş uygarlık krizi, köklü toplumsal dönüşümlerin toplumsal devrimler yapılmaksızın gerçekleştirilmesi yolunda objektif bir zorunluluğu mu dayatmaktadır? Eğer var olan toplumsal formasyonlar kapsamında ilerleme mümkünse, belki de devrimci süreç, ilerleme açısından kendisini tüketmekte olan bir biçimdir?

I. Krivoguz, dünya ilerlemesindeki çağdaş aşamanın önemli özelliklerinin, popüler "dünya devrim süreci" formülüyle kapsanmasının artık hiçbir şekilde olanaklı olmadığını vurguladı. Bu, çağdaş toplumsal dönüşümlerin ana fikri olan, kapitalist formasyonun komünist formasyonla yer değiştirmesinin geri çevrilmez bir süreç olması açısından bile yetersiz kalmaktadır. SBKP Programı'nın yeni redaksiyonunda, çağdaş dünyanın ilerlemesinin temel doğrultusu, genç-tarihsel toplumsal kurtuluş süreci olarak belirtilmiştir. Programda "dünya devrim süreci" terimi, dünya ilerlemesinin genel özelliğini tanımlamak için değil, devrimci hareketin bazı bileşenlerinin belirlenmesi için kullanılmaktadır.

A. Valuyski, bir başka görüş açısını dile getirdi: Dünya devrim süreci toplumsal ilerlemenin ana çizgisini, temel içeriğini, yani toplumun yükselen bir çizgi içindeki hareketini, halkların kapitalizmden komünizme geçişini oluşturmaktadır. Ama toplumsal ilerleme buna indirgenemez. Toplumsal ilerleme, halkların yaşamsal faaliyetlerinin çok çeşitli yönlerinde, sentez edilmiş bir evrim-devrim biçiminde ifadesini bulmaktadır. **G. Han** ise, toplumsal devrimin ve toplumsal evrimin, toplumsal ilerlemenin iki biçimi olarak sıkı sıkıya birbirlerine bağlı olduklarına işaret etti.

Herhalde, dünya devrimci sürecine önyargısız marksist bir bakış ve günümüzde toplumsal devrime yeni bir tarzda yaklaşım zorunludur. "Dünya devrim süreci" kavramı, sosyalist devrimin kapsamını oldukça aşan nitelikteki toplumsal dönüşümleri kapsamaktadır. Günümüzde şu ortaya çıkmaktadır ki, "dünya devrim süreci" kavramı, gerçekliğin devrimci biçimde gerçekleşen yenilenmesine ilişkin tüm karmaşıklığı yansıtmamaktadır.

Y. Krasin'in de haklı olarak vurguladığı gibi, sosyalizme geçiş, uzun onyılları kapsayan tarihsel bir çağdır. Bu çağ süresince farklı karakterdeki dönüşümler gerçekleştirilmektedir. Bu, yalnızca ülkelerin bir toplumsal sistemden ötekine geçişi değildir; içinde şu farklı eğilimlerin birbirine geçtiği karşılıklı bağımlı bir süreçtir: Kapitalizmin, kendisi tarafından yaratılan teknolojik ve ekonomik temelde aşılması; bilimsel-teknik devrimin çağdaş aşamasının istemlerine uygun olarak, sosyalizmin kendini derinlemesine devrimci biçimde yenilemesi; günümüzün evrensel sorunlarının çözümünde iki toplumsal sistemin karşılıklı ilişkisi; bunların uzun bir perspektifte, birbirleriyle yarışmaları; tüm devrimci ve demokratik güçlerin, yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulması ve yenisömürgesi bağımlılığın ortadan kaldırılması, uluslararası ekonomik bağlarda yenilenme gerçekleştirilmesi için verdikleri ortak mücadele.

Y. Krasin, kapitalizmin yazgısına ve sosyalizme geçiş sorununa değinirken, şunu belirtti: Günümüzde, tarihsel spiralde kapitalizmin yükselmiş olduğu yeni kıvrım, eski aşamalarda ortaya çıkmış olan sosyalizm biçimlerinden daha farklı biçimlerde bir sosyalizme gereksinim yaratmaktadır. Gelişmiş kapitalist ülkelerin işçi sınıfı ve öncü toplumsal güçleri, sosyalizmin

henüz gerçeklikte bulunmayan bir tipine yönelmişlerdir.

B. Kapustin, yakın gelecekte toplumsal ilerlemenin, dünya devriminin bir yükseliş göstermesi sonucunda değil, dünya kapitalist sisteminin işleyişindeki evrensel koşulların değişmesi ve bu sistemin bütünsel bir evrimleşme geçirmesi yoluyla -ki bu değişim, kapitalizmin kendi kendini reddetmesinin iç süreçleriyle zorunlu olarak birlik içindedir- gerçekleşeceği şeklinde bir öngörü ileri sürdü. **M. Gorbaçov**'un (Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümü toplantısında) sözünü ettiği, günümüzün "derin toplumsal devrimi", eski endüstriyel uygarlıktan yeni bir uygarlığa devrimci bir geçişten başka bir şey değildir. Bu tip bir devrimci sürecin görevleri, biçimleri, aşamaları ve öznesinin yapısı; bir formasyondan ötekine geçişte olduğundan oldukça farklı niteliktedir.

Sosyalizmin yeniden yapılandırılması ve yenilenmesi, sempozyumda, çağımızda toplumsal devrimin önemli bir bölümü olarak değerlendirildi. Sosyalizmin, etkin bir demokrasi, teknolojik ve toplumsal dinamizm, gerçek bir hümanizm özelliklerini taşıyan, niteliksel bakımdan yeni bir aşamaya ulaşması zorunludur. **Y. Yegorov**, bu düşünceleri kesin biçimde formüle etti: "Eğer bizdeki ve öteki sosyalist ülkelerdeki perestroyka ve reformlar, başarısız kalırsa, sosyalizm, bir gerçeklik olarak, insanlığın gelişmesinin en iyi alternatifi olarak, tarih arenasından kaybolur."

Sempozyumda, kimi konuşmacılar, sosyalizmin gerçekliklerinin, onun durumunun, geçtiği yolun çelişkilerinin ciddi bir eleştirel analize tabi tutulmasının zorunluluğundan söz ettiler ve klişeleşmiş pek çok eski yaklaşımın ve konseptin gözden geçirilmesinin gerektiğine işaret ettiler.

Toplumsal İlerlemenin ve Toplumsal Dönüşümlerin Öznesi

Evrensel sorunların yeni özelliği, çağdaş aşamanın bir dönüm noktası karakteri taşıyan yapısı, toplumsal-sınıfsal oluşumlardaki alışılmamış değişimler, toplumsal ilerlemeyi gerçekleştirmeye yetenekli öznel etkenler konusunu yeni bir tarzda gündeme getirmektedir. İlerici dönüşümlerin öznesi kavramı tarihsel bir kavramdır. Tarihin belirleyici gücü olan halk yığınlarının toplumsal yapısı ve genel çehresi değişmektedir. Aynı zamanda, çözülmesi gereken toplumsal sorunlar da değişmektedir. Bu ise sınıfsal ve politik güçlerin yer alımını, öznel etkenin karakterini önemli ölçüde etkilemektedir. Ve nihayet, çeşitli sınıfların, katmanların, partilerin, toplumsal hareketlerin, vb. arasındaki ilişkiler de hareketlidir.

Toplumsal ilerlemenin öznesi üzerine yapılan tartışmaların metodolojik temelini, birincisi, günümüz dünyasındaki her çelişkiler grubunun kendi düzeyinde bir özne gerektirdiğini anlaşıldığını; ikincisi, günümüzün evrensel sorunlarının (ve en başta var olabilece sorunların) karakterinin, -çağdaş uygarlığı krizden çıkarıp insancıl gelişme yoluna, nükleer silahtan ve şiddetten arındırılmış bir dünya yoluna götürebilecek nitelikte- bir bütünsel özne ve toplumsal açıdan farklı olan güçlerin birliğine gereksinimi olduğu saptamasının oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Y. Sokolov, yeni toplumsal hareketlerin rolü ve geçirdikleri değişimler üzerinde durdu. Bunlar, kendi aralarındaki tüm farklılıklara karşın, öteki hareketlere ve partilere önemli etkiye bulunan gerçek bir politik güç haline gelmişlerdir. Çeşitli ülkelerde, geleneksel düşünceler yeni toplumsal hareketlerin sorunlarıyla birleştirmeye çalışan (devletin toplumsal işlevlerinin sınırlandırılması, ekonominin ekolojiyle birleştirilmesi, alternatif yaşam biçimleri arayışları, vb.) yeni partiler ortaya çıkmıştır. Yeni toplumsal hareketler, çoğunlukla sol politik yelpaze-yahildir. Yeni toplumsal hareketlerin antiburjuva ve sosyalist hareketlerde özgül bir "üçüncü kutup" olduğunu iddia etmek mümkündür. Bunlar, sosyal demokratlara ve komünistlere karşı

alternatifler ileri sürmekte, bağımsız bir dünya görüşüne dayanan bir kültürün yaratılmasına çalışmaktadırlar ve tümüyle başarısız da oldukları söylenemez.

İ.Klyamkin, sanayi proletaryasının tarihsel misyonunun gerçekleştirilmesi varyantlarının çeşitliliği düşüncesini geliştirdi. Birinci varyant, klasik olarak Rusya'da ve daha sonra da kapitalist evrimin "ikinci kademesi"ndeki bir dizi başka ülkede yaşama geçirilmiştir. Endüstriyel uygarlığa geçiş döneminde, tarım alanında burjuva -öncesi biçimlerinin kalıntılarının bulunması, bu ülkeler açısından karakteristik bir özelliktir. Bu durumda, işçi sınıfı, kapitalizm sonrası (postkapitalist) olmayan, ama görece olarak geri ülkelerin gelişmesinde kapitalizme karşı bir alternatif tarzı oluşturan yapıdan bir endüstriyel topluma geçişin öznesi olmuştur. Söz konusu durumda, endüstriyel işçi sınıfının öznesi olduğu sosyalizm modeli, şimdi yönetsel -direktifçi olarak nitelenen ve bilimsel-teknik devrimin başlarına ve ekonominin entansif (yoğun) tipine geçişle birlikte, tarihsel olarak kendini tüketmiş bir sosyalizm modelidir.

Kapitalizmin gelişmesinin "birinci kademe" ülkelerinde ve en başta da Batı Avrupa'da, sanayi proletaryasının faaliyeti başka biçimde gelişti. Genellikle "demokratik sosyalizm" belgileriyle gerçekleştirilen bu varyantın objektif içeriği, proletaryanın ve onun örgütlerinin (en başta sosyal demokrat örgütlerin), kapitalist üretim tarzının ve ona uygun politik biçimlerin korunması koşullarında kapitalist ilerlemenin ve burjuva toplumunda reform yapılmasının öznesi olarak ortaya çıkmış olmalarındadır. Hem birinci, hem de ikinci varyantlar tarihe karışmaktadır. Toplumsal dönüşümlerin yeni öznesi ortaya çıkmaktadır. Gerçi İ.Klyamkin, bu yeni özneyi karakterize etmekte zorluk çekti; çünkü bu öznenin çizgileri oldukça silikti, belirlenmemişti ve tarihsel olarak kendini kabul ettirme ve yaradılış biçimleri hemen hemen hiç ele alınmamıştı. Ama araştırmacı bilimsel görüşün bu özneye çevrilmesi gerektiği ortaya konmuş oldu.

Y.Krasin, işçi sınıfının öncü rolünü gerçekleştirmesinin, ancak kendi sınıfsal çıkarlarının ufuklarını, genel insani çıkarların, insan türünün korunmasının çıkarlarının ve bu türün ilerlemesinin önkoşullarının önceliğini özümsemeye kadar genişletebilmesi durumunda olanaklı olduğunu belirtti.

Kanımızca, sorun şurada düğümlenmektedir: Birincisi, işçi sınıfının düşünsel, politik, ahlaksal ve örgütleyici gücü, sınıf çıkarlarından ayrılmaksızın, genel insani önceliklerin pratikte kavranması aşamasına yükselmeye yetecek midir? Ve ikincisi, işçi sınıfı, dünyanın öteki ilerici güçleriyle birlikte, M.Gorbaçov'un sözleriyle, "kapitalist sistemin bencil ve dar-sınıfsal yasallıklarının yıkıcı etki alanını sınırlamayı" (Ekim Devrimi'nin 70. yılı konuşması) becerebilecek midir?

Bu küçümsenemeyecek ölçüde, hatta denilebilir ki, giderek artan bir derecede, komünist ve işçi partilerinin taktiksel-stratejik çizgilerine, politikalarına ve ideolojik yaklaşımlarına bağlıdır.

Bugün uluslararası komünist hareketin ve onun halkalarının yenilenmesi doğrultusunda zorlu bir süreç yaşanmaktadır. SBKP'nin faaliyetindeki yenilenme, bu uluslararası sürecin önemli bir parçasıdır. Öteki komünist partilerin SBKP'nin politikasını farklı farklı değerlendirmeleri, bu sürecin ne kadar karmaşık olduğunun bir göstergesidir. Sempozyumda da belirtildiği gibi, bir yandan, bu politikada sosyalizmin yenilenmesinin gerekliliği görülmekte; SBKP'nin evrensel ve uluslararası sorunlardaki yeni tutumları, en başta da şiddetten ve nükleer silahtan arındırılmış bir dünyanın kurulmasına yönelik yapıcı doğrultusu aktif olarak desteklenmektedir. Ama öte yandan, acaba SBKP sınıfsal ve devrimci konulardan ödün mü veriyor, acaba yeni düşünce tarzı onu komünist hareketten uzaklaştırıyor mu, türünden kaygılar dile getirilmektedir.

L.Puçkova, pek çok ülkede komünist partilerin etkilerinin azaldığını, bölünme tehlikesi taşıyan anlaşmazlıklar görüldüğünü belirtti. Bu, bir dizi faktörün sonucudur. Bu faktörler-

den biri, uzun süre boyunca mücadelenin somut sonuçlar vermemiş olmasıdır. Bu, komünist partilerin, zaman zaman önelere ulaşamaz hedefler koymalarının bir sonucudur. İktidar yolunda, sosyalizm yolunda mücadele çağrılarını kendini dinçleştirme çabası, eğer bunun gerçekleştirilmesi için koşullar yoksa, hiçbir sonuç vermez. Yeni politik düşünce tarzının oluşturulması zorunluluğu çeşitli komünist partilerin saflarında karışıklıklar çıkmasına bile yol açmıştır.

Yine aynı konuyla ilgili olarak söz alan **Y.Yegorov**, Batı'daki komünist partilerin zayıflamalarının nedenlerinden birinin de, yığınların bilincinde devrimci perspektifin uzaklaşması, devrim fikrinin bizzat kendisinin yıpranması olduğunu kaydetti. Ama zayıflamanın nedenleri yalnızca burada değildir; aynı zamanda da, yeni sorunların kavranmasında ve etkin taktiksel-stratejik konseptlerin ileri sürülmesinde sık sık geciken Batı komünist hareketinin kendisinde vardır. Örneğin, popüler bir duruma gelen özyönetim belgisi, ancak Fransız Sosyalist Partisi ve Fransız Demokratik Emek Konfederasyonu tarafından çok yönlü olarak işlendikten sonra, Fransız Komünist Partisi'nin belgelerinde ortaya çıkmıştır. Çağdaş Batı toplumundaki yeni olgıların yaratıcı analizinin yapılamamasından doğan boşluk, sık sık, kapitalist sistemin kriziyle ilgili genel yaklaşımlarla kapatılmaktadır. Komünist hareket tek başına etkinlikte bulunarak başarı kazanamaz. Komünist partiler, otoritelerini, öteki sol güçlerle çatışmalar yoluyla değil, ancak geniş bir birlik kapsamında ortaya konulabilecek olumlu çalışmalarla ve emekçilerin sempatisini kazanma yolunda, dürüst bir rekabete girerek artırabilirler.

A.Celyadinski, Latin Amerika'yla ilgili olarak, komünistlerin stratejilerini emperyalizme karşı, ulusal ve ekonomik egemenliğin güçlendirilmesi uğrunda mücadelenin önde gelmesine dayanan kuramsal yaklaşımlar üzerinde kurduklarını söyledi. Ama bu belgeler göstermeliydi; bunlar evrensel ve bölgesel sorunlarla bağlanmadılar. Farklı toplumsal kesimlerin ve bu arada aydınların özgün yapısına gereken dikkat verilmedi. Demokratik güçlerin birliği sorunu ya gereğince önemsenmedi, ya da bu yolda ortaya konulan formüller yeterince etkin olmadı. Tutucu çizginin yandaşları henüz konumlarından geri adım atmamaktadır. Her şeye karşın yine de, Latin Amerika komünist hareketi içinde, toplumsal ilerleme için verilen mücadelede bütün demokratik güçlerin en geniş birliğinin zorunlu olduğunun kavranması eğilimi, giderek daha yaygın bir hale gelmektedir.

Yeni Düşünce Tarzı ve Toplumsal Gelişme Kuramı

20. yüzyılın sonundaki gerçeklikler, toplumsal gelişmeye ilişkin bilimsel, marksist-leninist kuramın gelişmesinde niteliksel bir sıçrama yapılmasını, bir dizi alışılmış şemadan vazgeçilerek, çağdaş dünyayı, onun karşılıklı bağlarını, çelişkilerini ve perspektiflerini yeni bir tarzda ele almayı gerekli kılmaktadır. Sempozyumda, toplumsal bilimlerin hataları ve durgunluğu üstüne, onun sorunları ve yaratıcı biçimde yenilenmesi üstüne içten bir tartışma yapıldı.

İ.Pantin, insanlığın varlığını sürdürebilmesi sorununu başa alan yeni politik düşünce tarzının, toplumsal kuramın önemli yaklaşımlarının değişmesi sonucunu doğurduğunun saptanabileceğini söyledi. Değişmelerin hangi doğrultuda gerçekleşeceğini söylemek şimdiye zordur. Ama bugünden açık olan bir şey vardır: Dünyadaki değişmelerin boyutu öylesinedir ki, bu durum geleceğin hazırlanmasıyla ilgili toplumsal bakış açısının ve yaklaşımların yenilenmesi sorununu gündeme sürmektedir.

B.Kapustin'in görüşüne göre, marksist-leninist kuram, ancak yeni politik düşünce tarzı temelinde günümüz sorunlarının düzeyine çıkmaktadır. Ancak bu, yeni politik düşünce tarzının "günümüzün marksizmi" olduğu anlamına gelmemektedir. Yeni politik düşünce tarzı herhangi bir kuramın, okulun ya da fikrinsel akımın yerine geçmemektedir; tüm ideolojik görüşleriyle endüstriyel uygarlığın yarattığı tarihsel örneğin ve düşünce stiline yerine geçmektedir. Bu, ideolojik çoğulculuk koşullarında gerçekleşmelidir. Yani, burjuva-liberal, marksist, "yeşil-alternatifçi" ve öteki dünya görüşü tipleri tarafından, sınıfsal yaklaşım içinde farklı

yorumlamalara konu olacaktır.

İ.Krivoguz, dünya ilerlemesindeki yeni, eğilimlerin analizinin yapılmasında marksist-leninist kuramın geç kalmakta olduğuna dikkat çekti. Duraklama, marksizm-leninizmin yaratıcı karakterinden ayrılmayla bağlıdır. Bu, kurama "tamamlanmış" bir görünüm kazandırma çabasında; öz gelişimin, zaten bilinen durumdaki verilerin karışımı içinden şematik tarzda çıkarılmasına indirgenmesi eğiliminde ifadesini bulmuştur. **R.Blyum**, bu konuyla ilgili olarak, toplumsal gelişmede ulusal etkenin eskiden beri sürekli olarak gerektiğince değerlendirilemesine, ulusal sorunların sınıfsal antağonizmalara oranla çok daha gerilere atılmasına işaret etti. Oysa ulusal çelişkilerin keskinleşmesi hemen hemen bütün günümüz dünyası açısından karakteristik bir özelliktir.

Y.Krasin, sempozyumun sonuçlarını çıkarırken şunları söyledi: Marksizmi oldukça fazla sayıdaki sektör ve dogmatik yaklaşımlar yığınının arındırma görevi yakıcı biçimde karşımızda durmaktadır. Bunun için, Lenin sonrası marksizmin tarihsel gelişme aşamalarının nesnel analiziyle ciddi biçimde uğraşmak zorunludur. Burada şöyle bir soru gündeme geldi: Marksizmde değişen nedir; değişmeyen nedir? Herhalde marksist dünya görüşünü, geçersiz yaklaşımları da içeren hareketli bölüm ile, zamanın etkisinden bağımsız nitelikteki, değişmeyen çekirdek olarak, mekanik biçimde iki kısma ayırmak doğru değildir. Ama marksizmde değişmez değerlerin bulunduğunu reddeden mutlak relativizm de aynı ölçüde kabul edilemez. Böylesi değerler vardır ve bunlar, doğanın, toplumun ve düşünce tarzının genel gelişme yasalarını yansıtmaktadır.

Marksizmin gelişmesinin diyalektik yasalara göre, onun tüm içeriğini zenginleştiren niteliksel sıçramalarla gerçekleştiği biçiminde bir değerlendirme yapılabilir. Bu sıçramalar yalnızca merkezden uzakta kalan kısmi yaklaşımları değil, bizzat ilkelerin temelini de zenginleştirmektedir. Marksizmin bu diyalektik gelişmesinin tanımlanması için Hegel'in "sönümlenme" kavramı oldukça uygundur. Marksist kuramın gelişmesindeki dönüm noktalarında, onun tüm içeriği bir yenilenme akımının içine girmekte, bu akımın içinde onun devrimci özü yepyeni ve bazen tanınmayacak bir görünüm almaktadır; sonuçta, niteliksel bakımdan daha üst bir düzeye yükselmektedir.

Farklı yaklaşımların ve bakış açılarının birbiriyle karşılaştırıldığı serbest bir bilimsel tartışma ortamında geçen sempozyum, karşılıklı olarak bağımlı, çelişkili ve pek çok açıdan bütünsel yapı gösteren günümüz dünyasındaki karmaşık süreçler üstüne kuramsal düşüncelerin verimlilik düzeyinin artmasının bir yansıması olmuştur.

namlayamamış
politik yeter-
tjidır.

anın kitlelerde
atılım sağla-
emek-sermaye
oğrudan, daha

ile bağlı kalın-
girişilmemiştir.
n konu ile ilgi-

10 Aralık 1988

lan tamamen farklı
çekleşen toplam üre-
aki farktır.» (P. Ba-

hevi

ular, Belge Yayınları
S. 18 - 19

Birikim S. 18 - 19.

ni Miti, Birikim S. 2

eryalizm Teorilerinin

Türkçeye Çeviren: Temel Demirer

Lenin'in Kongreye Mektubu - Vasiyetname -

Partimiz iki sınıfa yaslanmaktadır. Bu nedenle yalpalaması olasıdır, ama iki sınıf arasında belli bir anlaşma yaratılmazsa yıkılışı da olası olacaktır. Bu durumda şu ya da bu tedbire başvurmak ya da genelde Merkez Komitesinin sağlamlığından söz etmek kısır bir iş olur. Bu durumda hiçbir tedbir bölünmeyi önleyemez. Ama ümit ederim ki, bu, üzerinde konuşmaya değmeyecek kadar ilerisinin işi, ve gerçeklere uymayacak kadar olanaksız bir gelişim olarak kalacaktır.

Ben yakın gelecekte olası bir bölünmeye karşı garanti olabilecek bir sağlamlık üzerinde duruyorum, ve bununla ilgili olarak doğrudan kişilerle ilgili bazı görüşlerimi dile getirmek istiyorum.

Sağlamlık, bütünlük açısından Merkez Komitesinin iki üyesi, Stalin ve Troçki belirleyici öneme sahiptir. Bölünme tehlikesi büyük oranda bu ikisinin ilişkisine bağlıdır. Bu tehlike bertaraf edilebilir. Bu yolda, başta tedbirlerin yanısıra kanımca Merkez Komitesi üyelerinin sayısını 50'ye 100'e çıkarmak yararlı olur.

- * SBKP MK 27. Kongre'den bu yana geçen süreçte SSCB'de önemli gelişmeler oluyor. M. Gorbaçov'un açıklık, yeniden yapılandırma, yenileşme ve sosyalist gelişmenin hızlandırılması vb. politikaları, 19. Parti Konferansı ile yeni bir sürece girdi. Bütün bu olgular, gerek sosyalist, gerekse kapitalist blokta bir çok tartışmayı gündeme taşıdı.

Sosyalizmin SSCB'deki 70 yıllık uygulaması (EKİM'den Glasnost'a), Marksizm - Leninizm'in temel, genel - geçer ilkelerini, tarihsel perspektifle irdelemeyi de tahrir etti. Daha çok SBKP'nin sorumluluğundaki tartışmalar bütün dünyaya yansıdı. Günümüzde uygulanan ve sınanan yönelişler tartışmaları eksiltmiyor.

«Tarihimizi Yeniden Yazacağız!» denildiğinde, SBKP Tarihi, nesnel gerçeklik ölçüleriyle, gerek Devrim öncesi, gerekse sosyalist kuruculukta bazı sorunların, günümüzdekilerle birlikte tartışılmasını tazeledi.

SBKP Tarihi'ni yazan Örgüt, kişi ve kadrolar bu tartışmalara dahil edildi. Konuyu, olumlu ya da olumsuzluklarıyla, sosyalizme sahiplenerek incelemenin gereğine inanıyoruz.

Marksizm - Leninizm'in özü, «maddi durumun maddi tahlili» olduğuna göre, hakikatleri gizlemeden, çarpıtmadan ele alacağız demektir. Bilimsel değerlendirmeler bu temelde yapıldığında ufukumuz açılır.

Söz konusu tartışmaların, kasıtlı müdahalelerle sağ'a ya da sol'a çekştirilmesini engelleyebilmek için, bu türden önemli belgelerin, kaynağından okuyucuya iletilmesinin yararı gerçekten çok büyüktür. Böylesine bir yönelim ise, tarihten öğrenmek yöntemine tam tamına uygundur. SORUN

Stalin yoldaş genel sekreter olmasından bu yana geçen süre içinde elinde olağanüstü yetki toplamıştır. Ve ben elindeki bu muazzam yetkiyi her zaman dikkatle kullanacağı konusunda emin değilim. Öte yandan Troçki yoldaş, Ulaştırma Bakanı olduğu dönemde Merkez Komitesine karşı yürüttüğü mücadelenin de gösterdiği gibi, sadece mükemmel yetkinlikleriyle sıvıran biri değil.

Kişisel olarak Merkez Komitesinin şu an en yetenekli üyesi belki de o, ama kendine olan güveni bakımından ve çalışmaların bürokratik yanlarına olan büyük ilgisi bakımından ölçüyü kaçırıyor.

Merkez Komitesinin bu iki yetenekli üyesinin sözünü ettiğim özellikleri olası bir bölünmeye yol açabilir. Ve eğer partimiz bunu önlemeye yönelik tedbirler almazsa, bu iş hiç beklenmedik bir anda karşımıza çıkabilir.

Merkez Komitesinin diğer üyelerini kişisel özellikleri bakımından değerlendirmeyeceğim. Sadece bir konuyu hatırlatmak istiyorum: Zinoviyev'in ve Kamenyev'in ekim ayındaki işleri bir tesadüf değil elbet, ama bunu onların kişisel suçları olarak getirmek yanlış olur, aynen Troçki'nin Bolşevik olmadığını getirmek gibi.

Merkez Komitesinin genç üyeleri arasından Buharin ve Pyatakov'la ilgili olarak da birkaç şey söylemek istiyorum. Bence en yetenekli güçler onlar - en gençler arasında. Ve onlarla ilgili olarak şu noktalar göz önünde bulundurulmalı: Buharin partinin sadece en değerli ve en büyük teorisyeni değil, aynı zamanda partinin gerçekten en gözdesi. Ama teorik görüşleri büyük tereddütlerle Marksist görüşler arasına sıralanabilir. Çünkü görüşlerinde skolastik bir yan var. /Diyalektiği hiç öğrenemedi, ve galiba hiç de anlamadı./

25 aralık.

Pyatakov'a gelince: Tartışmasız güçlü, iradeli ve yetkin bir insan, ama ciddi politik sorunlarda ona yaslanılmasını engelleyecek ölçüde kâğıt üzerindeki işleri, ve çalışmaların bürokratik yönlerini seviyor.

Doğal olarak tüm bu saptamalarım bugüne aittir, ve bu iki yetenekli ve özverili partinin bilgilerini tamamlamaya ve tek yönlülüklərini ortadan kaldırmaya fırsat bulamadıkları süre için geçerlidir.

24 Aralık 1922 Tarihli Mektuba Ek:

Stalin gereğinden fazla kaba. Komünistler arasında, bizler arasındaki ilişkilerde kesinlikle rahatsız etmeyen bu eksiklik bir genel sekreter için kabul edilemez nitelik haline geliyor. Yoldaşlar; ben bu nedenle Stalin'in başka göreve getirilmesi konusunu görüşmenizi öneriyorum. Bu göreve, Stalin'e göre - her şey bir yana tek bir olumluluğu olan, yani daha sabırlı, ağırbaşlı, kibar, ve başkalarına daha çok dikkat gösteren kaprissiz, vb. bir yoldaş önerilmeli. Bu belki de çok önemsiz bir ayrıntı olarak algılanacaktır. Ama bence bölünmenin önlenmesi açısından, ve Stalin'le Troçki arasındaki ilişki üzerine yazdıklarım

dikkate alındığında ayrıntı olmadığı, ayrıntıysa bile belirleyici önem kazanabilecek bir ayrıntı olduğu anlaşılacaktır.

4 ocak 1923.

4 Ocak 1923

Lenin: Kongreye Mektup/1922/ - Vasiyetname -
Lenin'in Son Yazıları
Kosnuth Yayınevi 1963 s. 9 - 11

Troçki'nin Cevabı:

Viladimir İlyiç «Vasiyetname»sinde partiye benim hakkımda gerekli gördüğü bilgileri verdi. Geçmişin fraksiyon mücadelelerini de içeren bir değerlendirmesini yaparak, gelecekte partinin önüne çıkabilecek ödevlerin çözümünde yardımcı olmak istedi. Stalin yoldaş konuşmasında Lenin'in adına konuşmaya yeltenerek, şimdi içinde bulduğumuz mücadele koşulları içinde Lenin'in görüşünün ne olacağını dile getirmeye kalktı. Bu iş ta temelinden yanlış, çünkü şu an Lenin yoldaş bizimle olsa, Stalin yoldaş genel sekreter kalamaz, parti aparatına dayanarak Lenin döneminde oluşan parti yönetimini dağıtamaz, partinin politik çizgisini saptıramazdı. Böyle olsaydı, şimdiki mücadele de söz konusu olmazdı elbet. /.../

Bir zamanlar «Vasiyetname» konusunu partiye karşı da yönelen uluslararası bir sansasyon yapmak isteyen Eastman yoldaşa karşı tavır almıştım. Ama bu şu durumu değiştirmiyor: «Vasiyetname» tam metniyle partinin bilgisine sunulmadı, toplantı ve mitinglerde kasden ya da kasıtsız olarak çarpıtılarak bazı cümleler ezberden aktarıldı. Genellikle de Lenin'in benim geçmişimi değerlendirdiği «Bolşevik olmamdan» söz ettiği bölüm, Stalin yoldaş ve başkaları tarafından Lenin beni «Bolşevik değildir» diye niteliyormuş gibi gösterildi. O zaman su soru geliyor aklı: Lenin, Bolşevik olmayan bir Polit Büro üyesinin Bolşevik olmamasını bağışlanabilir birşey olarak getirebilir miydi? Bu noktada bana yöneltilen ağır iftira Lenin'e yöneltilen iftiraya dönüşmektedir.

Lev Troçki: Lenin «Vasiyetnamesi» Üzerine 1926
L. Troçki: Portreti New York 1984 s. 98 - 99

Stalin'in Cevabı:

Lenin'in «Vasiyetnamesi»ne gelince: Duyduğunuz gibi, burada muhalefet Lenin'in «Vasiyetname»sinin Merkez Komitesi tarafından «gizlendiğini» diline doladı. Bu konuyu, biz, bildiğiniz gibi hem Merkez Komitesinde, ve hem de Merkezi Denetleme Komitesinin plenumlarında defalarca görüştük. /Bağrışmalar: Evet, görüştük./ Biz kimsenin kimseden hiçbir şey gizlemediğini ispatladık, tekrar ve tekrar ispatladık: Bu «Vasiyetname» partinin 13. Kongresine gönderilmek için hazırlanmıştı, ve «Vasiyetname» Kongrede okundu. /Bağrışmalar:

SORUN Dergisine, Merhaba:

Arkadaşlar SORUN'un altı sayısını ederim. Çıkardığımız SORUN Birlikte Dergi'sinin devrimci mücadeleye ker hayatının birinci yılını doldurdu. SO çıkışının birinci yılındaki mutluluğur

Son günlerde özellikle Sosyalist Bu baskı ve yasakları lânetliyorum. oranda birlikte tavır alınması gerektir

SORUN Dergisi'nin bugüne kadar istemiyorum. Bu mektubun hacmini geçemeyeceğim. Dergilerdeki şiirlerin imlâ hataları var. Bunlar süreç içinde siz değil diğer dergilerde de bu gibi c

Bilirsiniz ki her derginin kapasite vardır. Bu, amaca hizmet eder. Ama n çıkarılanlar salt anlamında belirleyici onun istemlerini bilen ve onun isten hız ve güven veren belirleyici olabilir

sana (kadroya) ihtiyaç vardır. Hangi lendirelim bu kadro işidir. Diğer bir i Nasıl modern üretimin gerektirdiği ö gulanıyorsa, bu anlamda 'Dergi' de bi lışmasıdır. Tek tek çalışmalar kolektif çalışmada topluluk bireylerine.

lar, yerini örgütlü çalışmaya bırakma Bazılarının yaptığı gibi, devrimci rin görünmek için onlardan gelen yaz hitap eden konularda yazmak onun gösterir. Bilimsel sosyalizmi savunup görünmeye çalışmamalı. Ne de bazıla okurlara didaktik - öğretici - olmalı. B hem de öğretendir; öğrendiğimizi öğre renmeliyiz. Hiç bir zaman kendini be ileri görme kibirliğine kaptırmaya imk ru söylense bile eğer didaktik ve yuk lıyorsa bu bilimsel sosyalist tavır olan

Dergide yazıların asgari oranda k malıdır. Yukarıda demiş olduğum gibi gösterilmelidir. Biraz kısa oldu ama l

Evet, evet, doğru! Kongre bu belgenin yayınlanmaması kararı aldı, bu kararın alınmasında Lenin'in kendisinin de belgeyi yayınlamak istememiş, ve yayınlamamış olması belirleyici olmuştur. Bunu, hepimizin bildiği gibi, muhalefet de iyi biliyor. Ama muhalefet buna rağmen Merkez Komitesi «Vasiyetnameyi gizledi» demeye cüret ediyor.

Diyorlar ki, Lenin yoldaş bu «Vasiyetname»de Stalin'in kabalığını göz önünde bulundurarak, Kongreye, genel sekreterlik görevini Stalin'in yerine bir başkasına vermeyi görüşmeyi önermiş. Kabalık meselesi kesinlikle doğru yoldaşlar, ben partimizi kabaca ve döneke parçalayan ve bölen yoldaşlara karşı kabayım. Bunu hiç gizlemedim, gizlemeyeceğim de. Belki, bölücülere karşı biraz daha ılımlı olmak gerekiyor. Ama bu benim elimden gelmiyor. 13. Kongreden sonra MK'nin ilk plenumunda genel sekreterlik görevimden istifa etmek istedim. Plenumdan beni görevimden almasını istedim. Bu konu Kongrede de gündeme geldi. Delegasyonlar bu konuyu görüştüler, ve tüm delegeler, Troçki, Kamanyev ve Zinovyev de dahil olmak üzere, Stalin'in göreve devam etmesi kararını aldılar.

Ne yapabiliyordum? Görevimi bırakıp kaçsa mıydım? Bu benim karakterime aykırıdır. Ben hiçbir görevden kaçmadım, ve kaçmaya da hakkım yok. Ben, daha önce de söylediğim gibi, yaşamıma dair tek başıma karar vermiyorum. Parti görev veriyorsa, benim işim boyun eğmektir.

Bir yıl sonra plenumdan, tekrar beni görevimden çekmesini istedim, ve plenum yeniden göreve devam etmemi kararlaştırdı.

Başka ne yapabiliyordum?

Muhalefet Lenin'in «Vasiyetname»sini koz olarak kullanmaya kalktı. Oysa bu «Vasiyetname»yi okumak yeterli. Bunda muhalefetin koz olarak kullanabileceği hiçbir şey yok. Tam aksine, Lenin'in «Vasiyetname»si muhalefetin şimdiki yöneticilerine son darbeyi indiren bir belgedir.

Çünkü şurası bir gerçek ki, Lenin bu «Vasiyetname»sinde Troçki'yi «Bolşevik olmamakla» suçluyor. Kamanyev ve Zinovyev'in ekim dönemindeki hatalarına dair, ise «Vasiyetname» bunlar «tesadüf değildir» diyor. Ne demek bu? Bu şu anlama geliyor: Politik olarak ne «Bolşevik olmayan» Troçki'ye, ve ne de hataları «tesadüf olmayan», tekrarlanabilecek olan - ki tekrarlanacaktır da - Kamanyev ve Zinovyev'e güvenmemek gerek.

«Vasiyetname»de Stalin'in hataları üzerine tek bir söz, ya da tek bir kasdetme olmaması dikkat çekicidir. Orada sadece Stalin'in kabalığı söz konusu edilmektedir. Ama kabalık Stalin'in politik çizgisinin, ya da tavrının eksikliği değildir, ve olmayacaktır da.

çadele eden diğer partilerin iki adayından
azgeçtiği zaman Atina'daki en ilerici seç-
karakteristiktir.

italizmin teknoloji çağına girdiği ve "bu-
için komünist partilerin yıkıma uğrayaca-
inistlerin etkilerini yaymak için var olan
ortamdaki olumlu değişim ve Sovyetler
, ideolojik ve politik bir savaşım verilmek
için bu olguları çarpıtmaya çalışan bur-
dır. Biz kendimiz bu sorunlarla uğraşmak
un, toplumdaki değişikliğin özünü kavra-
neyi öğrenmektir.

kede büyük güçlüklerle karşılaştığı yadsı-
e ve bir bütün olarak kapitalist dünyada
en doğuşu için koşullar olduğuna inanıyo-
alırsak, burjuvazi, Avrupa üzerinde yeni-
ni tutucuların söylediğinin tersine, tekno-
maktadır. Yeni teknolojilerin hızlı ilerleyi-
aki yaşamsal seçenkle karşı karşıya bira-
irecektir. İlerlememizin yenilgisiz olacağı-
uma çağında, yalnızca zamanımızın mey-
üçler "yaşayabilecek"tir. İşte bu nedenle
en düşünmek, kuramsal ve politik kültür-
ndadırlar.

gelişmesi için öneriler ortaya çıkarıp bun-
ızır olacak sosyopolitik bağlaşıklığı yapı-
msal ve uygulamalı politikada ve toplum-
değişiklik getirme

Güçlü Bir Darbe", WMR, S.1, 1987.

SSCB'DE PERESTROYKA VE ULUSLARARASI KOMÜNİST HAREKET

*World Marxist Review SSCB'de perestroyka ve uluslararası ko-
münist hareket konusunda bir tartışma düzenledi. Tartışmaya Do-
minik Komünist Partisi (DKP) Merkez Komitesi Politik Komisyo-
nu üyesi ve Merkez Komitesi uluslararası ilişkiler sekreteri Jose Ri-
va; İsrail Komünist Partisi (IKP) Merkez Komitesi sekreteri ve Ulus-
lararası Bölüm başkanı George Toubi; Meksika Sosyalist Partisi
(MSP) Ulusal Yönetimi üyesi Pablo Sandoval Ramirez; İspanya Ko-
münist Partisi (İsp.KP) Merkez Komitesi üyesi ve Felsefe Doktoru
Damian Pretel; ABD Komünist Partisi (ABDKP) Ulusal Yürütme
Komitesi üyesi Jim West ve Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP)
Merkez Komitesi'ne bağlı Toplumsal Bilimler Enstitüsü rektörü Pro-
fesör Yuri Krasin katıldılar.*

Tartışmanın metnini aşağıda sunuyoruz.

Yeni Bir İtki mi, Yoksa Yeni Zorluklar mı?

Jose Riva: Dominik Cumhuriyeti'ndeki demokratik güçler arasında Sovyetler Bir-
liği'ndeki perestroyka'ya karşı başlıca iki tür yaklaşım var. Demokratik hareket için-
de yer alan kimi unsurlar, SSCB'de sürmekte olan değişikliğe bir hayli kuşkulu ba-
kıyor. Onlar, bu değişikliğin Sovyet komünistlerinin devrimci savaşkanlığının zayıf-
lamasıyla son bulabileceğine inanıyorlar. Bu gibi tavırlara öğrenciler, gazeteciler ve
aydınlar arasında sıkça rastlanıyor. Kuşkucular kitlesi, aynı zamanda görüşleri sağa
uzak olup, perestroyka'nın ekonomiyi canlandırmak için kimi kapitalist yöntem ve
yönetme biçimlerini ödünç alma girişimi olduğunu öne sürenleri de kapsıyor. Bu,
karamsar bir yaklaşımdır.

Solda, demokratik hareket içinde, perestroyka'nın Sovyetler Birliği'nin gücünü ar-

tiracağı ve ona kapitalist ülkelerle yarışmasında güç kazanma ve dünya devrimci güçlerine yardımı, artırma olanağı vereceği inancı da çok yaygındır. Ayrıca, perestroyka verimli biçimde gelişirse, sosyalizmin neleri başarabileceğini de gösterecektir. Bu tavır bir hayli güncellik kazandı. Partimiz de genel olarak bu görüşü paylaşıyor.

DKP için perestroyka, ülkemizde Sovyetler Birliği'ne ve Dominik komünistlerinin politikasına karşı çıkan muhalifleri ideolojik yönden silahsızlandırdığı için de önem taşıyor. Bugün en aşırı gruplar bile SSCB'ne saldırmakta cephanelerini tüketmişlerdir. Doğrudur, partimizi eleştirmeyi sürdürüyorlar. Fakat bunu DKP'ne sınır tanımayan bir demokratikleşmeyi dayatma ve parti disiplinini zayıflatma girişimiyle, "yenilenme" bayrağı altında yapıyorlar.

Bütün olarak bakıldığında, komünistlerin faaliyetleriyle ilgili ortaya çıkan zorlukların gerçekte çok büyük olduklarını düşünmüyorum. Elverişli koşullar çok daha fazladır. Bunlardan birisi, perestroyka düşüncelerinin yol açtığı etkinin, partimizin var olan sosyalizme daha önce ilgilerini yitirmiş demokratik güçlerin belirli kesimleriyle temaslarını yeniden kurmasına yardım etmiş olmasıdır. Sovyet basınından bize ulaşan makaleler bu durumu kolaylaştırmıştır.

Aynı zamanda, Sovyetler Birliği'nin Amerika ile ilişkilerinde, yalnızca barışı savunma sorunlarında değil, yerel çatışmaların çözülmesi yönünden de insanı şaşırtacak kadar atak olduğuna işaret etmek isterim. Bu politikalar, Sovyet yönetiminin uluslararası gelişmelere canlı, hareketli ve yerinde yanıt vermesi ile Moskova'nın geçmişteki yavaş hareket etmesi arasındaki farkı da aydınlatıyor. Bütün bunlar, Dominik Cumhuriyeti'ndeki siyasi havayı da etkiliyor.

Jim West: ABD kamuoyu perestroyka ve glasnost'u herşeyden önce ABD-Sovyet ilişkileri bağlamında değerlendiriyor. Bugün, antisovyetizm ve antikomünizmin ABD'de etkisini yitirmekte olduğu rahatlıkla söylenebilir: İnsanlar, Sovyet girişimleri sayesinde, çatışmadan, uluslararası sorunları çözme biçimi olarak barış içinde bir arada yaşama için mücadeleye bir geçiş meydana geldiğini görüyor. Kamuoyumuz, ABD-Sovyet zirve görüşmelerinden, Sovyetler Birliği'nin aylarca, tek yanlı olarak gerçekleştirildiği nükleer denemeler üstüne moratoryumdan ve özellikle INF Antlaşması'nın imzalanmasından büyük ölçüde etkilenmiştir.

Stratejik silahlarda yüzde 50'lik bir azalmadan, nükleer silahsızlanmadan ve yığınsal kırım silahlarının tümüyle ortadan kaldırılmasından yana olan çok geniş bir barış güçleri koalisyonunun doğmasına tanık oluyoruz. Pek çok sendikanın, dinsel grup, çeşitli barış örgütü ile pasifist örgütün yanı sıra, ABD Komünist Partisi ve demokratik sosyalistler de bu koalisyonunun saygın üyesi olarak tanınıyorlar. Komünistlerin barış savaşımına katılımının getirdiği bu yeni saygınlık yeni düşüncenin ve uluslararası ilişkilerde meydana gelen değişikliklerin bir belirtisi olarak tanımlanabilir. Bugün uluslararası alanda inisiyatif Sovyetler Birliği elde tutuyor. Bu çok önemlidir ve komünistlere büyük avantajlar sağlıyor.

Soğuk savaşın bir daha geri gelmemek üzere geçmişte kalması olasılığı güçleniyor. Yeni ekonomik ve politik güçler, yeni global görevler ortaya çıkıyor. Harriman Enstitüsü müdürü profesör Robert Legwold, dünyanın yeni bir aşamaya girmekte olduğuna işaret ediyor. Onun görüşüne göre, Gorbaçov, SSCB'nin önde gelen karşıtının aleyhine, kendi güvenliğini elde edemeyeceğini açıklayarak, ulusal güvenliği karşılıklı güvenliğe bağlayan ilk Sovyet lideridir. Profesör, II. Dünya Savaşı sırasında Mih-

ver güçlerinin yenilmesinde Sovyetler Birliği'nin kendi güvenliğini ABD ve İngiltere'nin çıkarlarıyla bağladığı gerçeğini gözden geçiriyor. Fakat, ABD KP'nin görüşüne göre, yeni tarihsel aşamaya ilişkin düşüncesi kesinlikle doğrudur. Bu, ilerici ve devrimci güçler için, Amerika barış güçleri için büyük önem taşıyan bir gerçektir.

Perestroyka ABD komünistlerine yeni olanaklar sağlamıştır. Partimize karşı tavırlarda meydana gelen değişiklikleri ve antikomünizmin zayıflamasını göstermek için birkaç örnek vereyim: Bir yoldaşımız, Lorain kentinde yerel bir çelik işçileri sendikasının kurucularındandı. Soğuk savaş döneminde ismi unutulmaya başlamıştı. Ancak son zamanlardaki bir sendika toplantısı, isminin kurucular listesine yeniden alınmasına oybirliğiyle karar verdi. Böylelikle bir komünist ve sendika lideri olmak yasal hakkı tanınmış oldu.

Başka bir örnek: Şikago'da bir fabrika kapanmıştı. Şirket, sözleşmedeki, işten ayrılanlara tazminatlarını ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemişti. Son zamanlarda, yıllarca verilen bir savaşım sonunda, fabrika yönetimi işten çıkarmış bulunduğu işçilere bu tazminatı ödedi. Bu başarılı savaşıma bir komünist öncülük etti. Bu gibi gelişmeler partinin saygınlığının yükselmesine yardım ediyor. Bunlar, uluslararası havada değişikliğin ve antisovyetizmin zayıflamasının belirtisidirler.

Öte yandan, Amerika'da perestroyka ve glasnost yanlış yorumlandığı için yeni sorunlar da ortaya çıkıyor. Kimileri, hatta birkaçı parti içinde olmak üzere, perestroyka'nın gerçekte karşıdevrimci bir girişim olan, sözümona 1968 Prag Baharı'na benzer olduğu görüşündeler. Bazı revizyonistler ve eski komünistler, 1968'de ve benzeri konularda haklı olduklarını iddia ederek perestroyka ve glasnost'un özünü çarpıtmaya ve bunları partiye karşı kullanmaya çalışıyorlar. Kısaca, sorunlar varlığını sürdürüyor.

Damian Pretel: Perestroyka'ya karşı ispanyol tepkisi, yalnızca ülkesinin sol ve ilerici güçleri arasında değil, fakat aynı zamanda genel kamuoyunda da herşeyden önce hayranlık uyandırıcı olmuştur. Perestroyka, bir sistem olarak sosyalizmin muazam yaşama gücünü açığa çıkardı ve demokratik potansiyelinin en demokratik kapitalist ülkeninkinden daha büyük olduğunu gösterdi. Perestroyka, stalinizm ve Brejnev yıllarının yenistalinizminin sosyalizmden kaynaklanmadığını, bunların sosyalizme yabancı olduğunu ve sosyalizmin özü zedelendiğinde ortaya çıktığını göstermiştir. İspanyol kamuoyu, özgürlük ve demokrasi olmadan sosyalizmin var olamayacağını gittikçe daha iyi anlıyor.

İspanya halkının SSCB'deki yenilenme için gösterdiği heyecan, egemen sınıfları perestroyka düşüncelerine karşı cepheden bir saldırı örgütlemeye olanağından yoksun bırakmıştır. Başlangıçta halka, reformun sosyalizme belirli kapitalist özellikler getireceği ya da kapitalizmin tümüyle yeniden kurulmasına yol açacağı söylenildi. Fakat bu iddialar İspanya'da önemli bir destek kazanamadı. Burjuva basın-yayın araçları, daha sonra, SSCB'deki son güçlükleri, özellikle de etnik ilişkileri yoğun bir biçimde işlemeye başladılar. Ancak güvenle söylenebilir ki, İspanya'da tutucu güçlerin Sovyetler Birliği'nde sürmekte olan değişikliklere karşı cepheden bir saldırı için birleşmelerinin olanaksız olduğu kanıtlanmıştır.

Perestroyka, İKP'nin kendisi için de, bizim sosyalizm, özgürlük, demokrasi ve uluslararası politikaya ilişkin işlemiş bulunduğumuz düşünceleri doğruladığından dolayı ayrı bir önem taşıyor. Bu düşünceler, perestroyka sürecinde ve Sovyet diplomasisinin cesur hareketlerinde geliştirilmektedir.

İspanya'da komünist birliğin sağlanmasının nasıl ivedi bir sorun olduğunu hepimizin bildiğini sanıyorum. Görüşüme göre, perestroyka, hiç kimsenin komünist partilerin parçalanmasına izin veremeyeceğini ve boş yere böylesi parçalanmışlığı teşvik edemeyeceğini göstermiştir. SSCB'deki yenilenme atılımı, ülkemizdeki üç komünist grubun birleşmesine ve sosyalizme karşı basitleştirilmiş ve dogmatik yaklaşımın üstesinden gelmelerine yardım ediyor.

İKP ve tüm İspanya komünistleri için özel önemi bulunan başka bir sorun üstünde durmak istiyorum: Ülkemizdeki kimi komünist gruplar içinde etkin bulunan tutucu güçlerin, SSCB'de perestroyka'ya türlü biçimlerde karşı koyan, eskiye bağlı bürokratik güçlerin tavırlarını paylaştıkları ve onların desteklerini aradıkları görülebilir. Bu yerli tutucular, sosyalist ülkelerdeki benzerleri konumlarını korudukları sürece İspanya komünistlerinin birleşmelerini önlemenin olanaklı olabileceğini umuyorlar. Bundan dolayı SSCB'de perestroyka'nın başarısı, bizim ulusal komünist hareketimizin ilerlemesine de katkıda bulunacaktır.

George Toubi: İki noktayı vurgulamak istiyorum. Birincisi, perestroyka, Sovyetler Birliği'nde hem sosyalizmin daha da gelişimi ve ilerlemesi gereksinimleri, hem de yeni ve değişen uluslararası durum nedeniyle yaşamsal bir gereksinim ve hatta zorunluluk olmuştur. İkincisi, perestroyka, henüz tamamlanmamıştır; hâla gelişmektedir. Her girişim gibi, her yeni olgu gibi bu süreç de, çok doğal olarak, belirli nesnel ve öznel zorluklarla karşılaşır. Bununla birlikte, Sovyetler Birliği'nin iç işlerindeki ve aynı zamanda barışçıl dış politikasındaki devrimci değişikliklerin ancak SBKP'nin girişimiyle olabileceğini vurgulamak önemlidir.

Perestroyka bütün dünyada, her ülkede derin bir ilgiyle izleniyor. İsrail de bunun dışında değildir. Halkımızın perestroyka'ya yalnızca olumlu veya yalnızca olumsuz tepki gösterdiğini söylemek aşırı bir basitleştirme olur. Tepkiler değişiktir ve basit bir "evet" veya "hayır" da toplanamaz. Düşmanlarımızın ve karşıtlarımızın, bu devrimci sürecin hangi unsurlarını kendi çıkarlarına kullanmaya çalıştıklarını bilmemiz zorunludur. Onların konumlarının şimdi çok daha zor olduğunu ve gelecekte daha da zor olacağını düşünüyorum. Onlar perestroyka'nın özünü çarpıtmaya çalışıyorlar. Açıkça, "siz komünistlere, sosyalizmin işlemesi olanaksız bir toplumsal model olduğunu ve perestroyka'nın da, onun etkisizliğini doğruladığını söyledik" diyorlar.

Bu temelsiz ve yüzeysel iddiayı püskürtmek gereklidir. Perestroyka'yı tartışırken, bilimsel sosyalizmin ve marksizm-leninizmin evrensel ilkelerinin geçerli kaldığını ve sosyalizmin bir toplumsal sistem olarak pek çok yönden üstün olduğunu tekrar tekrar vurgulamalıyız. Bu bizim yanlışlara başışık olduğumuz anlamına gelmiyor. Söz gelişi, SSCB'de sosyalizm kuruculuğu sırasında yapılan hataları nasıl değerlendirebiliriz? Bu hataların sosyalizmin doğasından kaynaklandığının tamamen açık olduğuna inanıyorum. Üstelik, bu hatalar sosyalizmin kendi ilkelerine ters düşüyor.

Partimizin dışındaki yanlış yorumlamalardan dolayı, perestroyka'yla ilgili olarak ortaya çıkan kimi zorluklardan söz ettim. Örneğin; kimi komünistler demokratik merkezîyetçilik ilkesi sona ermiş gibi hareket ediyorlar. Tümünden hoşgörülüğü övüyor ve "şimdi perestroyka çağındayız, herşey olur" diyerek yoldaşça eleştiriye karşı çıkıyorlar. Bundan dolayı perestroyka'nın gerçek özünün çarpıtılmasına karşı koymak bir görevdir.

Şimdi Pretel yoldaşın açıklamalarıyla ilgili birkaç şey söylemek istiyorum: Kimi

kardeş partiler, perestroyka'nın kendi tartışmalı ideolojik ve politik konumlarını haklı çıkardığını iddia ederek perestroyka'ya ilişkin "uzak görüşlülük"lerinden söz ediyorlar. Bu gibi bir tavrın iki yanlış taşıdığını düşünüyorum. Birincisi, bu bizi kaçınılmaz olarak anlamsız bir tartışmanın kör uçurumuna götürür. İkincisi, bu görüşleri savunanlar gerçekte hatalarını ortaya koyabilen ve böylesine geniş çaplı bir değişiklik sürecini başlatabilen SBKP'nin, Sovyet toplumunun tek itici gücü olarak rolünü gözardı ediyorlar. Bu sorun üstüne burada bir tartışma başlatmak niyetini taşımıyorum. Ancak, Çekoslovakya'da "Dubçek Yılları"nın veya 1970'lerde kimi Batı Avrupa komünist partilerinin aldıkları konumların bugün SSCB'deki gelişmelerle türdeş olmadıklarına inanıyorum.

Partimizin çalışmasıyla ilgili başka bir nokta daha vurgulamak istiyorum. Perestroyka, İKP için kendi faaliyetlerinin kimi yönlerini değerlendirmesi açısından da büyük bir önem taşıyor. Partimiz İsrail toplumunun özel durumunu dikkate alan çalışma yöntemleri, taktikleri ve konumlarını yayma biçimleri üstüne geniş bir tartışma yürütüyor. Perestroyka bundan dolayı partimizin çalışmasında bize yeni bir itki sağlıyor.

Damian Pretel: Toubi yoldaş, eleştiri noktalarınızı somutlayabilir misiniz?

George Toubi: Pretel yoldaş, herhangi bir eleştiri noktası dile getirmedim. Yalnızca bugün uluslararası komünist harekette meydana gelen derinliğine bir yenilenme sürecinin yaşandığı koşullarda, geçmişteki ayrımlarımıza ve tartışmalarımıza dönmeyen ve kimin haklı, kimin haksız olduğunu tartışmanın uygun olmayacağını vurgulamak istedim. Bu süreç ilerledikçe pek çok sorunun açıklığa kavuşacağından eminim. Günümüz aşamasında bu yaklaşımın bütün partilerin çıkarlarına olduğuna inanıyorum. Bu geçmiş ayrımlarımızın bilincinde olmadığım anlamına gelmiyor. Bugün için bunları bir kenara bırakalım. Görüşümü netleştirdiğimi ümit ederim.

Damian Pretel: Yanlış anlaşılabilir olabilir ama, geçmişteki ayrımları diriltmeye çalışmaktan uzağım. Bununla birlikte, geçmişin bugününün politik kültürünün bir parçası olduğunu belirtmek isterim. Bu İspanya komünistleri için çok büyük bir önem taşıyor. Kimseyi acımasızca eleştirmek ya da kimseye öğretmek gibi bir niyet taşımıyoruz. Bizim üzerinde durduğumuz nokta, basit olarak, perestroyka'nın bizim kimi kuramsal vargılarımızı doğrulamış olmasıdır. Bunun da ötesinde onları önemli ölçüde geliştirmiştir de. Fakat vargılarımızın hangilerinde yanlış olduğumuz yolunda sorular da olmuştur.

Geçmiş konusu üzerindeyken, size yalnızca Sovyet yoldaşların 1917'den başlayarak ülkelerinin tarihinin ve aynı zamanda partilerinin tarihinin nesnel değerlendirilmesine çalıştıklarını hatırlatmak isterim. Bu durum, Sovyet basınında konu üstüne, söz gelişi, stalinizm üstüne yayınlanan çok sayıda makaleden veya son olarak, Nikolai Buharin'in ve Stalin tarafından ortadan kaldırılan leninist öncü kadrodan diğer seçkin parti yöneticilerinin itibarının iade edilmesinden anlaşılıyor.

Geçmiş dönme hatalarımızdan öğrenmemize ve bugün parti politikasını daha iyi kurmamıza yardım eder. İçtenlikle ve hiçbir suçlamada bulunmadan söylemek istediğim buydu.

Yuri Krasin: Perestroyka'nın toplumsal bilinç üstünde iki düzeyde etki meydana getirdiği söylenebilir. Birisi dışsaldır ve hatta ben, biraz duygusal olduğumu söyleye-

bilirim. Uzun durgunluk yıllarından sonra Sovyetler Birliği'nde toplumsal düşünce harekete geçmiştir. Bundan dolayı gazete ve dergilerin yayınladığı cesur ve içten makalelere, pek çok ivedi sorun üstüne basında yürütülen polemiklere gösterilen ilgi tümüyle doğaldır. Yurtdışında da, bu gelişmelere geniş bir kamuoyu ilgisi vardır. Herşeyden önce Batı'daki insanlar yıllar boyunca SSCB hakkında genel olarak çok az şey biliyorlardı ve onu tamamen kapalı bir toplum olarak görüyorlardı. Aniden bu toplum, sorunlarını tartışmaya başladı, bütün kapı ve pencerelerini ardına kadar açtı, geçmişte olduğu gibi yalnızca olumlu yanlarını göstermekle kalmadı, fakat aynı zamanda eksikliklerini de ortaya koydu. Yurt dışında bütün bunlar duygusal düzeyde görüldü.

Fakat perestroyka'nın toplumsal bilinci etkileyen başka bir düzeyi daha vardır. Gerçeklikle sosyalist ideal arasındaki karşılıklı bağlılığın bilincinde olmaktan söz ediyorum. Perestroyka başlamadan önce SSCB'de (soyut, deney tübünde kalan, saf ve temiz bir sosyalizm türü olarak algılanan) ideal olan ile, pek çok yönden ne bu idealle ne de sosyalist toplumun en temel görüntüsüyle bile uyuşmayan çarpıtılmış gerçeklik arasında derin bir uçurum vardı. Bu gerçeklik bürokrasiyi, stalinist dönemde vahşi baskılara yol açan insandışılığı, devlet aygıtının aşırı abartılmış rolünü ve toplumumuzun demokratik geleneklerinin düşük düzeyde olmasını içeriyordu. Başka bir deyişle, gerçeklik idealle çatışıyordu ve bu çelişki giderek daha fazla keskinleşti ve uzlaşmaz duruma geldi. Şimdi açığa çıkmıştır ve biliyoruz ki, komünizm bir soyutlama değildir ve bu ideal yeni toplumu kurma yolunda biçim kazanmaktadır. İdealin ayakları yere basmıştır. Şimdi, sosyalizmin bulutlar ardında bir dünya değil de, bütün çelişkileriyle birlikte içinde yaşadığımız, bizim kendi yersel, yaşamsal sosyalist dünyamız olduğunu anlıyoruz. Bu sosyalizm, kurmak için çok çalıştığımız ve uğruna acı çektiğimizizden dolayı bize daha yakındır ve bütün üstünlükleri ve eksiklikleriyle bizimdir.

İdeal ile gerçeklik arasındaki kopukluğun, komünist partileri, çoğu kez politik belgelerinde çelişki ve zorlukları olmayan soyut bir sosyalizm türü, gerçeklikten çok uzak, bir çeşit öteki dünyaya ait bir amaç çizmeye yönelterek, uluslararası komünist hareketi de güçlü bir biçimde etkilediği görüşündeyim. Bunun sonucu olarak komünistler, kimi zaman bu soyut idealin anlaşılmasız diliyle konuşabilen kapalı bir tarikatın üyelerine benzemeye başladılar. Şimdi ilk kez, bu dünyevi sosyalizmin gücünü gösterme görevini önümüze koyuyoruz. Partimizin atmış olduğu belgiden (daha çok demokrasi, daha çok sosyalizm) bu açıktır. Pretel yoldaşın bu iki kavramın organik bir biçimde birbirine bağlı olduğu görüşüne tümüyle katılıyorum. Sosyalizmin bu yönde algılanmasının, hem Sovyetler Birliği'ndeki, hem de dışındaki komünistler arasındaki tutucu güçlere ters düşmesi ve komünist hareketin yenilenmesinden yana tavır alan yaratıcı güçleri esinlendirmesi ve birleştirmesi sadece doğaldır.

Lenin'in sosyalizm anlayışını yeniden canlandırmalıyız. Fakat dünya Lenin'in yaşadığı zamanla karşılaştırıldığında büyük ölçüde değişmiş olduğundan bu da yeterli olmayacaktır. Tarih, onun önceden göremeyeceği (sözgelişi teknolojik devrimle ilgili olanlar) tamamen yeni sorunlar ortaya çıkarmıştır. Bundan dolayı, yalnızca Lenin'in sosyalizm anlayışını yeniden kurmamalı fakat aynı zamanda onu insanlığın biriktirmiş olduğu deneyimle zenginleştirmeliyiz de.

Pablo Sandoval Ramirez: Başlangıçta Meksika'daki insanlar perestroyka'ya kuşkuyla

la yaklaştılar. Kruşçev'in başarıyla sonuçlandırılmayan reformlarını hatırlıyorlardı hala. Fakat yavaş yavaş, Sovyetler Birliği'ndeki değişikliğin özgün belirtileri, Meksika kamuoyunun geniş kesimlerini yanına çekti. Kuşkusuz nükleer denemeler üstüne tek yanlı Sovyet moratoryumu büyük bir etkide bulundu ve SSCB'nin geleneksel barışçıl dış politikası alanında benimsediği yeni tavrı gösterdi. Daha sonra Meksikalılar dikkatini, ekonomik alandaki değişiklikler ve özellikle "perestroyka'nın ruhu" olarak glasnost ve demokratikleşme çekti. Toplumsal yenilenme atılımını devrimci-leştirilen ve dışarda yüksek bir ilgi uyandıran da bu değişikliklerdir. Demokrasi olmadan sosyalizm olamayacağı düşüncesi, Meksika kamuoyunun ve demokratik güçlerinin büyük desteğini kazanmıştır.

SSCB'de stalinizmi açığa vurma ve ülkeyi çeşitli alanlarda geri bırakan zararlı sonuçlarının üstesinden gelme çabası da çok büyük önem taşıyor. Bütün bunlar sosyalizmin çekiciliği ve etkisini güçlendiriyor ve sonuçta Meksika soluna, ilerici ve demokratik güçlerine yardımcı oluyor. Bu, Sovyet perestroyka'sının partimize önemli bir itki kazandırması ve önünde elverişli olanaklar açması anlamına geliyor.

Yeni Düşünce ve Kuramsal Kalıtımız

Jim West: Günümüzde var olan sorunların ışığında marksist-leninist kuramı kapsamlı bir biçimde geliştirmeliyiz. Dünyanın karşılıklı bağımlılığı sınıf savaşımını yadsımıyor, fakat önüne yeni çerçeveler ve biçimler getiriyor. Marksizm-leninizmin bugün hangi temel önermelerinin -örneğin, kapitalizmin doğasıyla ilgili olanlar- geçerli kaldığını, hangilerinin değiştirilmesi veya terkedilmesi gerektiği sorununu incelememiz gerektiğine inanıyorum. Kapitalizmin temel doğası, keskin çelişkileri güç ve askersel hareketler yoluyla, savaş yoluyla ortadan kaldırmaya yönelik itilimler doğurur. Bu alanda yanılıya yol açmamalıyız. Şimdi dikkatimizi, kapitalizme karşı çıkan ve onu gerilemeye, dünya barışına bağlanmayı kabul etmeye zorlayabilecek işçi sınıfı, ezilen halklar ve yeni güçler üstünde odaklandırmalıyız. Vietnam Savaşı, Kore Savaşı ve ABD emperyalizminin öteki gerilemeleri bunun olanaklı olduğunu kanıtıyor. Vurgulanması gereken; dünya çapındaki barış hareketlerinin emperyalizmi bu savaşlara son vermeye zorlamada belirleyici, temel bir etken olduğudur.

Yuri Krasin: West yoldaşın değindiği bir sorunu -günümüz dünyasında sınıf savaşımının rolünü- incelemek istiyorum. SSCB'deki perestroyka, komünistler olarak kendimize saptadığımız sınıfsal sonul amaçlarımızı sorgulamıyor. Bütün dünyada pek çok insan bunu anlıyor. Bu görüşü desteklemek için Lenin'in çokça kullandığı bir mantık yürütme yoluna başvuralım. Genellikle komünistlerin izledikleri sınıfsal politikaların çok iyi bilincinde olan ideolojik karşıtlarımızın söylediklerine bakalım. Son zamanlarda Richard Nixon'un The Washington Post'da yayınlanan röportajına değineceğim. Bu röportajda ABD eski başkanı, Mihail Gorbaçov'un komünist bir dünya düşüncesini terkettiği görüşünün yanlışlığını kanıtıyor. Bay Nixon, Gorbaçov'un Ekim Devrimi'nin 70. yıldönümü üstüne raporundan ilgili bir bölüm aktarıyor ve yolun beklenenden daha uzun olduğunun kanıtlandığı, ancak hedefin aynı olduğu sonucuna varıyor. İdeolojik karşıtlarımızın, açık bir antikomünistin Sovyet komünistlerinin hâla devrimci amaçlarına bağlı olduklarından kuşku duymadığını görebilirsiniz.

Aynı zamanda, bugünün çelişkili de olsa bütünsel dünyasında, nükleer ve uzay çağında bu amaca ilerlemenin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Lenin sık sık Marks ve Engels'in bazen devrimci amaçlara ulaşılabilme zamanı hakkında yanlışlıklarına işaret etmiştir. Belirli bir dereceye kadar bu Lenin için de doğrudur. Ekim Devrimi'nin hemen ertesinde -tam olarak 1918'de- birden çok kez, bir dünya sosyalist devriminin yakında (bir yıl içinde) zafer kazanacağını öngördüğünü hatırlayacağınızdan kuşku yok. Fakat daha sonra bu amaç uzak bir geleceğe bırakılmaya başlandı.

Şimdi tarihsel olarak geriye dönerek bütün bunlara bir göz atalım. Mülkiyet ilişkilerini sosyalist devrim kadar köklü bir biçimde dönüştürmeyen burjuva devrimini ele alalım. Fransız tarihini ele alalım: Devrim 1789'da başladı ve Marks 1871'de, Paris Komünü sırasında bu devrimin sona erdiğini söyler. Bir ulusun tarihinde hemen hemen yüzyıllık bir zaman aralığı. Fakat global düzeyde bakıldığında burjuva devrimi çok sayıda ülkede hala sürüyor. O halde, sosyalist devrimin 70 yıl içinde kesin bir zafer kazanması nasıl beklenebilir ki?

SBKP 27. Kongresi'nin saptadığı planlar gerçekleştirildiğinde, SSCB, ABD'nin 1985'deki emek üretkenlik düzeyine ancak 2000 yılında erişecektir. Başka bir deyişle, emek üretkenliğinde ABD ile ancak Ekim Devrimi'nin 100. yıldönümünde yarışabilecek düzeye gelmeyi ümit edebiliriz. Bu yalnızca tek bir ülke açısından doğrudur. Ya global düzeyde durum ne olabilir?

Özetleyecek olursak, Kışlık Saray'ın ele geçirildiği, insanların "en sonuncu kavganın" yakında biteceğini düşündüğü zaman, onlara o kadar basit gözükken sosyal devrim sürecinin gerçekte yüzyıllar süren sürüncemeli bir tarihsel süreç olduğu kanıtlanmıştır. Doğal olarak kapitalizm, bugün 1917'deki, hatta savaş sonrası ilk yıllardaki kapitalizm değildir. Sosyalizm de gelişmenin yeni bir aşamasına giriyor ve yeni köklü bir nitelik kazanıyor. Bütün bunlar, komünistlerin eski önermelerini gözden geçirmeleri ve basmakalıptan kurtulmalarını gerekli kılıyor.

Söz gelişi, Marksist kuramın önde gelen bir kavramı olan proletarya diktatörlüğünü ele alalım. Bu ifadenin gerçekte komünist hareketin belgelerinde artık kullanılmadığını hepimiz biliyoruz. Bu rastlantısal mı? Skolastik bir nokta mı? Hayır değil. Basit olarak yeni gerçekleri yansıtan düşünsel sistemimizdeki bir değişikliği yansıtıyor. Gelişmiş kapitalist ülkelerde çağdaş bir işçi sınıfı biçimleniyor, sosyal dönüşümlerin konusunun kendisi de nitelikçe değişiyor. Teknolojik bir devrim meydana geliyor. Bu devrim, işgücünün büyük bölümünü bilgi ve hizmet alanlarına aktarıyor. Bu işgücü, Marks'ın ortaya koyduğu gibi gittikçe daha büyük ölçüde, toplumun, bilimin entellektüel potansiyelini içine alan sosyal güçlerin bir bileşimi durumuna gelmektedir. 1920'lerde, 1940'larda veya 1950'lerde olduğundan büyük ölçüde farklı, tamamen yeni bir işçi ortaya çıkıyor.

Tartışmamızda bulunan ve gelişmiş kapitalist ülkeler komünist partilerini temsil eden delegelerin, uluslarının sosyalizme geçişinin büyük olasılıkla nüfusun çoğunluğunun mutabakatı yoluyla olanaklı olabileceği görüşünü paylaşacaklarını düşünüyorum. Doğal olarak o durumda da, çağdaş işçi sınıfı ve marksist güçler, işlevlerini yerine getirmeli ve ilerici, öncü rollerini oynamalıdır. Fakat geçiş döneminin sınıfsal doğası ve erki yürütme yöntemleri proletarya diktatörlüğü olarak bilinegelen şeye hemen hemen hiç uygun olmayacaktır. Yeni gerçekler, yeni kavramlar gerektirir. Bu nedenle West yoldaşın sınıf savaşımının toplumsal ilerlemenin itici gücü kaldığı düşüncesini desteklerken, günümüz dünyasında bu savaşımın neyi kastettiğimizi be-

lirlememizin önemli olduğuna inanıyorum. Marksist düşüncenin karşılaştığı sorunlar aşırı derecede karmaşıktır. Samimi olarak yeni gerçekleri çözümlemede geç kaldığımızı söylememe izin verin.

Damian Pretel: Kısaca yeni politik düşüncenin gündemimize getirdiği sorunları ana hatlarıyla ortaya koymaya çalışacağım. Herşeyden önce "barış içinde bir arada yaşama" konseptinde açık bir değişiklik olmuştur. Yanlış anlamıyorsam, bu konsept artık sınıf savaşımının bir biçimi olarak ele alınmıyor. Nükleer çağımızda uluslararası ilişkilerde sosyal ve sınıfsal etkenlerin diyalektik olarak karşılıklı bağımlılığı düşüncesi de büyük önemdedir. Öte yandan, perestroyka bize, hiçbir kuşkuyla yer bırakmadan komünist partilerin faaliyetlerini SSCB'nin dış politik çıkarlarına bağlı kılmanamızı söylüyor. "Çeşitlilik içinde birlik" ifadesini, egemen komünist partilerin işbirliği ve hareketimizde liderlik yetkisine sahip bir partinin bulunmaması olarak yorumluyorum.

Krasin yoldaşın yeni politik düşüncenin yirminci yüzyılın sonlarındaki gerçeklerin doğru dikkate alınarak, gerçek marksizm-leninizm'e bir dönüş olduğu yolundaki görüşüne tamamen katılıyorum. Fakat sosyalizm ve demokrasinin yakın bağılılığı hakkındaki, pratiğin teoriye üstünlüğü hakkındaki Sovyet basınında sıcak bir tartışmaya yol açan düşünceleri vurgulamak isterim. Sosyalizm koşullarında özne etkenin rolünün büyüdüğü görüşü de çok önemlidir. Bunu, hem Sovyet toplumuna hem de sosyalist düşüncenin kendisinin uluslararası saygınlığına çok büyük zararlar veren Stalinist görüşlerden ayrılmamızın bir işareti olarak görüyorum.

Bütün olarak baktığımızda, yeni politik düşünce, dogmatik marksizmin, artık marksizm olmadığından dolayı, var olamayacağı gerçeğini doğruluyor. Perestroyka marksizm-leninizm'in yalnızca dogmatizmin zincirlerinden değil, fakat aynı zamanda Brejnev-Suslov döneminin yeni dogmatizminden de kurtulmasını sağlayan etkin bir güçtür.

Perestroyka'nın, ayrıca, yeni düşüncenin, marksist felsefe ve öteki toplumsal bilimlere uzanmasını da ivedi bir zorunluluk durumuna getirdiğini düşünüyorum. Soyut bir dünya görüşü olarak değil de, yöntem bilimi olarak, düşünme ve kavrama biçimi olarak bir felsefe anlayışı geliştirmeliyiz.

Jose Riva: Yeni politik düşünceye bağlı olarak ilkesel bir sorun ortaya çıkıyor. Uzunca bir süre tartışıldı, ancak biz tamamen netleştiğini düşünmüyoruz. Barış savaşımıyla ulusal kurtuluş savaşımı arasındaki karşılıklı bağımlılıktan söz ediyorum.

Bugün Latin Amerika'da izlenim odur ki -ve bu görüş yalnızca DKP tarafından değil, aynı zamanda bölgemizdeki diğer komünist partileri tarafından da benimseniyor- barış ve silahsızlanma sorunlarını çözme girişimleri, her nasılsa ulusal kurtuluş için mücadele veren halklarla dayanışmayı arka plana itebilmektedir. Bu sorunun bütün yönleri önemlidir. Bu noktada doğru kuramsal açıklamaya ve daha da önemlisi pratik politikalara varabilmemiz gereklidir. Başta Gorbaçov yoldaş olmak üzere Sovyet liderleri karşılıklı güvenlik, günümüz dünyasının karşılıklı bağımlılığı, karşılıklı sorumluluk üstünde çok duruyorlar. Bu düşüncelerin belki de aşırı vurgulandığına ve bunun da ulusal kurtuluş hareketini sınırladığına inanıyoruz.

Bazen savaş önlemek için şu ya da bu antlaşmanın gücüne çok büyük umutlar bağlandığı görüşündeyiz. Doğrudur, son anlaşmalar uluslararası gerginliğin belli bir dereceye kadar yumuşamasına yardım edebilir. Ama gerçek evrensel güvenliğe ancak

dünyanın toplumsal dönüşümüyle ulaşabileceği hiçbir zaman unutulmamalıdır. Bu nedenle barış ve silahsızlanma için savaşımın yanısıra, aynı zamanda ulusal kurtuluş hareketini de geliştirmeliyiz. Yineleyecek olursam, kıtamdaki pek çok komünist parti bu görüşü benimsiyor.

Jim West: Genel olarak Krasin yoldaşın söylediklerince, temel, geleneksel sanayi kollarındaki işçiler sorununa bakışı dışında katılıyorum. Artık ciddi bir rol oynamıyor gibi gözüken bu işçi kategorisini ihmal etme yönünde belli bir eğilim vardır. Yani, doğmakta olan sanayii işçilerine vurgu konuluyor gibi. Fakat sanayileşmiş her ülkede temel sanayilerde çalışan işçiler vardır. Bütün sınıfı -ki, bu işçilerin yeni kategorileri anlamına da geliyor- birleştirmek çabası da içinde olmak üzere onların rolleri belirleyici kalacaktır. Temel sanayilerdeki işçilerin işçi sınıfının tarihindeki en iyi geleneklerin sürdürücüsü olduklarını unutmamalıyız. Kuşkusuz yeni sanayilerin kimileri aynı zamanda temel sanayidir de.

Bir nokta daha: Partimiz perestroyka ve glasnost'un gerekliliğini anlıyor ve tümüyle başarılı olmasını arzu ediyor. Bu, sosyalizmin kapitalizme üstünlüğünü açık bir biçimde kuracak ve devrimcileştirici bir etkiye bulunacaktır. Ancak, *Moscow News*, *New Times* ve *World Marxist Review*'da yayınlanan bazı makalelerle ciddi bir sorun ortaya çıkmıştır. Sovyet basını ile komünist basında yer alan ve ABD'de, çoğunlukla Sovyetler Birliği'nin resmi tutumunu yansıtırarak değerlendirilen açıklamalar konusunda Sovyet yoldaşlara özel bir sorumluluk düşüyor. Bu açıklamalara yurtdışında, hem komünistler, hem de komünist olmayanlardan gelecek tepkiler dikkate alınmalıdır.

Bu bakımdan, antimarksist-leninist açıklamalar, karşılarında militan bir polemik olmadan, eleştirisiz bir biçimde yayınlandığında, marksizm-leninizm'in çağdaş değeri hakkında, geçmişte konularımızın bağımsız olup olmadığı hakkında, vb. kuşku uyandırıyor. Bundan dolayı, geçmişle günümüz arasındaki sürekliliğin nerede olduğunu göstermek, geçmiş hatalarımızı belirlemek ve koşulların nasıl değiştiğini açıklamak -burjuvazi yeni düşüncüyü kendi açısından kapitalizme dönüş çağrısı olarak yorumladığı için- çok büyük önem taşıyor.

Böylesi bir karışıklığı en aza indirmek için, yeni düşüncenin bizim temel bilimsel sosyalist kuramımızın, yeni doğrultularda daha da geliştirilmesi olarak anlaşılması için savaşmalıyız. Nükleer bir yıkım tehdidi, dünya çevre dengesinin bozulması, açlık tehlikesi, vb. dikkate alınarak marksizm-leninizm'in, başlangıcından bu yana gelişmesine yön veren temel insancıl özünü ve yüksek moral içeriğini vurgulamak özellikle önemlidir. Hatta, bu alanda ideolojik bir taarruz gereklidir. Emperyalizm bu sorunlarla ideolojik yönden savunmaya itilmelidir. Başka şeylerin yanısıra, ancak bu taarruz sağduyulu kapitalistler de içinde olmak üzere, öteki tarafı insanlığın hayrı için işbirliğine yöneltebilir.

Yuri Krasin: İki noktaya işaret etmeme izin verin. Birincisi, Riva yoldaşın söylediklerine ilişkin.

Latin Amerika bölgesindekiler de içinde olmak üzere ulusal kurtuluş hareketlerinin geçmiş deneyimi, ekonomik sorunların en büyük engel olduğunu çok açık bir biçimde göstermiştir. Şili'de ve şimdi de Nikaragua'da olduğu gibi, devrimler zafer kazandıklarında bile ekonomik sorunlara sürükleniyor ve ilerlemeleri duraksıyor. Şili'de karşıdevrimci darbeye götüren de bu oldu. Ulusal kurtuluş devrimlerinin karşı-

laştıkları sorunların çözümünün adil bir uluslararası ekonomik düzen kurulmasına bağlı olduğunu anlatmak istiyorum. Bu ise silahsızlanma sorunlarıyla, insanlığın ivedi ve uzun erimli gereksinimlerini karşılamak ve haksız ekonomik ilişkileri ortadan kaldırmak için kaynakların serbest bırakılmasıyla organik bir biçimde bağlıdır. Kurtuluş hareketlerinin rollerini reddetmeye çalışmaktan çok uzağım. Ancak sorun şiddetle dayanmayan bir dünya için, silahsızlanma için savaşımın iç içe geçen uluslararası bir boyut kazanıyor. Devrime bağlansanız, günün iç politikası kadar, dünya düzeyinde de düşünmek zorundasınız.

İkinci yorumum West yoldaşın söyledikleriyle ilgili. Eğer kendilerini doğru anlıyorsam, yurtdışında satılan bazı gazeteler ve dergilerimizin ABD komünistlerine yararlı olmaktan çok sorun yaratmasına itiraz ediyor. Sovyet basınının özel bir sorumluluk taşıdığını belirtiyor.

Buna doğrudan yanıt verecek ve daha sonra da yanıtlımı açıklayacağım. Sovyet halkı için bir tür, kamuoyu için, yurtdışındaki komünistler için başka bir tür gerçek olamayacağına inanıyorum. Gerçek tektir, bölünmez, farklı kitlelere farklı biçimde ölçülüp dağıtılamaz. Fakat bir gazeteci, bilim adamı veya siyasi eylemci herhangi belirli bir ülkenin okuyucusuna seslenen bir şey yazdığında, bu ulusun özel tarihsel deneyimini, psikolojik yapısını, egemen olan düşünce ve duyguları dikkate almalıdır. Belki Sovyet gerçeklerini daha az bilen Batılı okuyuculara bir şey yazdığımız zaman, perestroyka'nın, doğal olarak, cesurca öne çıkarmış olduğu olumsuz yönlerle ilişkin eleştirilerimizi, bizim için apaçık olduğundan dolayı yurdumuzda sözünü etmediğimiz sosyalizmin başarılarının tartışmasıyla dengeleyebiliriz. Her Sovyet yurttaşı bu başarıları ilkokulda öğrenir, fakat Batılı okur açısından durum öyle değildir. O halde, bu tür bir dengelenmenin sağlanması gerektiği ortaya çıkıyor.

Geçmişin Politik Hatalarını Nasıl Değerlendirmeli

Jim West: Doğal olarak, geçmiş yakından incelenmeden marksizm-leninizm geliştirilemez. Günümüz, bütün zayıflıkları ve zorluklarıyla geçmişin ürünüdür. Geçmişin omuzlarında yükseliyoruz. Onu kolayca bir kenara atamayız. İnsanların yaşamlarıyla, sosyalizm ve barış için uzun yıllar verilen özverili savaşlarıyla, umutları ve onurlarıyla uğraşıyoruz. Bunu unutmamalıyız! Uluslararası komünist hareketin, tarihini kolektif bir temelde incelemeye başlamasının zamanı geldiğini düşünüyorum. Bütün bunlar, Komünist Enternasyonal'i global bir hata olarak gösterme ve savaş öncesi tarihte oynadığı, değeri ölçülemez role gölge düşürme eğilimi bakımından, çok büyük bir önem taşıyor. Örneğin, Komünist Enternasyonal'in 7. Dünya Kongresi'nin tartışmaları ve sonuçları, bugüne kadar geçerliliğini koruyan temel derslerle doludur.

Krasin yoldaş, perestroyka ve glasnost'un getirebileceği köklü devrimci değişikliği tarihsel bir perspektif içinde sunmakta çok haklıdır. **Louis Bonaparte**'ın 18. **Brumaire**'inde Marks, işçi sınıfı devrimcilerinin ilerledikçe kendilerini eleştireceklerini, hatalarını düzeltceklerini, tamamlanmış gözükene, yeni baştan başlamak için geri dönmeyeceklerini, ilk girişimlerdeki eksikliklerin, zorlukların ve zayıflıkların bilincine varacaklarını söylemiştir.

Açıktır ki, sosyalizm kuruculuğu hiçbir ülkede kolay bir iş değildir. ABD'deki sosyalizme geçişin de hatalardan, sapmalardan ve hatta bazen, belki de daha ciddi yasa ihlallerinden kendi payına düşeni alacağı kabul edilebilir. ABD işçi sınıfının çok

pratik bir sınıf olması üstünlüğüne sahip olacağız. Fakat en büyük sorunlarımız ideolojik yönde olacaktır. Her ülkede sosyalizm, kendi özel kapitalist veya feodal sömürü tarihinden devraldığı çizgilere ve izlere sahip olacaktır. Öğreneceğimiz daha çok şey var. SSCB'de hataların düzeltilmesi bizim hiçbir hata yapmayacağımız anlamına gelmiyor. Ve sıkça söylendiği gibi, en kötü hata hiçbir şey yapmamaktır.

Jose Riva: Perestroyka, uluslararası komünist hareket için, onun tarihinde tamamen yeni bir dönem -tartışma ve samimi görüş alışverişi dönemi- açmış olması nedeniyle çok büyük bir önem taşıyor. Önceleri kimi sorunları birbirimizden uzaklaşarak "çözmeye" çalıştık. Günümüz gerçekleri, sosyalist ülkelerde veya başka yerde, komünist partiler önünde beliren düşünce ve sorunları ortaklaşa tartışmamızı kaçınılmaz kılıyor.

Daha 1960'larda Dominik Komünist Partisi sosyalist ülkelerde yenilenme zamanının geldiğini öne sürdü. 1969'da Moskova'da yapılan komünist ve işçi partilerinin son toplantısında DKP'nin, bazı hükümleri kabul edemeyeceğinden dolayı son belgeyi imzalamayı reddettiğini burada anımsatmak isterim. Bu hükümler daha sonra komünist hareket içinde sayısız sağ ve sol sapmaların kaynağı olmuştur. O zamanlar bizim tavrımız, anlayış görmedi ve partimiz hareket içinde belirli zorluklarla karşılaştı. Bunu yalnızca, çeşitli bölgelerde sosyalizmin çekiciliğinin yeniden sağlanması için, sosyalist ülkelerde değişikliğin uzun zamandan beri gerektiğini belirtmek için söylüyorum.

Şimdi, perestroyka'nın pek çok sorunu açıklıkla ortaya koyduğu koşullarda hepimiz, sosyalizmin esasen kapitalizmden daha insancıl, demokratik ve adil bir sistem olduğunu bildiği halde, yine de, doğuşlarını açıklamak ve düzeltmeye çalışmak için açıkça tartışmamız gereken çok sayıda büyük hata yapıldığını anlıyoruz. Krasin yoldaşla aynı düşüncedeyim: Hiçbir şeyi saklayamayız. Birçok sosyalist ülkede bilgilenmenin baskı altında tutulması ciddi bir sorundur. Bu uygulamanın sürmesinin, yalnızca sosyalist ülkeler komünistlerine değil, aynı zamanda önceki kardeş partilerin saygınlığına da büyük bir zarar vereceğini düşünüyorum. Aynı şey, pek çok sosyalist ülkede, esas olarak da SSCB'de gelişmiş olan otoriter, antidemokratik yönetim tarzı için de geçerlidir. Demokratik olmayan uygulamalar yığınların sosyalist kuruluşa ilgisini aşındırmıştır. Partim, bu gerçeğin ve perestroyka'nın tarihin bir zorunluluğu olduğunun, sosyalizmi dinamikleştireceğinin ve olağanüstü potansiyelini yalnızca SSCB'de değil, bütün dünyada genişliğine ortaya çıkaracağının bilincindedir.

Kimi yoldaşlar hatalarımızı nasıl görmemiz gerektiği hakkında zaten konuştular. Sosyalist kuruculuk sırasında yapılan hataların açıklanabileceğine inanıyorum. Toplumsal bir sistem olarak sosyalizm, yeni bir olgudur. Pratik olarak ilk kez Sovyetler Birliği'nde, daha önceden hiçbir deneyim olmaksızın kuruldu. Bu yönden hatalar kaçınılmazdı. Bugün sosyalizm hatalarını düzeltmek ve yüksek yaşam gücünü göstermek için her olanağa sahiptir.

Sosyalizmin sorunlarının tartışılmasının ona zarar vereceği görüşünde değilim. İşlenen yanlışların ancak dürüst ve yöntemsel bir incelemesi bunların yinelenmesini önleyebilir. Doğrudan eleştiri ve özelleştirinin de marksizm-leninizm'e ters düşüğünü düşünmüyorum. Tersine, bu kuramımızın özüne uygundur.

Pablo Sandoval Ramirez: Partimin bugün dünyanın önde gelen kapitalist ülkesinde faaliyet gösteren ABD KP'nin savaşıyla koşulsuz dayanışmasını yineledikten

sonra, tartışmaya West yoldaşın söyledikleri üstüne görüşlerimle devam etmek istiyorum.

Sosyalizm kurulurken yapılan hataların "doğal" olduğu görüşünü kabul edemem. Perestroyka hepimizin tarihe doğalcı ve doğrusal bir yaklaşımın üstesinden gelmemizi zorunlu kılmıştır. Tarihi insanlar yapar. Stalin yıllarının hataları ve suçları kaçınılmaz olmadığı gibi, stalinizm de kaçınılmaz bir kötülük değildi.

Bana göre, geçilen yolun özelleştirel bir çözümlemesi, SSCB'de yenilenme hareketinin temel bir unsurudur. Tarihin derinliğine bir biçimde yeniden değerlendirilmesi, gerçekte pek çok şeyin yeniden biçimlendirilmesi, geçmiş hata ve suçların tekrarlanmasının önlenmesi gerektiğinden dolayı başlatılmıştır. Bu durum, isimleri haksız olarak unutulmuş veya kötülenen Ekim Devrimi'nin pek çok seçkin liderinin oynadığı rolün yeniden takdir edilmesine büyük bir önem kazandırmaktadır.

Söz gelişi Nikolai Buharin'in savunduğu bazı görüşlerle uyuşabilir veya uyuşmayabiliriz, ancak açıktır ki adının aklanmasını saygıyla karşılamalıyız. Aynı şeyin, hiçbir zaman "faşist bir ajan" ya da "emperyalist bir uşak" olmayan Leon Troçki açısından da yapılması gerektiğini düşünüyorum. Görüşlerini kabul ya da reddedebiliriz, fakat Troçki'nin Bolşevik Partisi'nin bir lideri, Petrograd Sovyeti'nin başkanı ve Kızıl Ordu'ya komuta eden insan olduğunu inkar edemeyiz. Troçki'nin tarihsel rolünü uygun bir biçimde değerlendirme yönünde bir çaba olduğuna inanıyorum. Ancak politik yönden itibarının iadesi için daha çabuk hareket edilmelidir. Troçki, Buharin gibi yargılanmadığı için bu belki çok daha zordur. Fakat Troçki de politik yönden karalandı ve daha sonra öldürüldü. Troçki'nin tarihte oynadığı rolün haklı bir değerlendirmesine ihtiyacımız olduğunu yineleyeyim.

Gerçekte tarihin incelenmesi, bizim ortak devrimci görevimizdir. Meksika'da çok fazla bilgi derlenmiştir ve Troçki hakkında gerçeğin yeniden kurulmasına yardım edebilir. Bildiğimiz gibi, Troçki Meksika'da öldürülmüştür. Komintern'nin özel görevlileri Meksika Komünist Partisi'nin o zamanki liderlerini bu trajik gelişmelere çekmek istemişlerdi. Liderler bunu reddetmişler ve bu bahaneyle (Valentin Campa durumunda olduğu gibi) Troçkist olarak suçlanarak MKP'nden ihraç edilmişlerdi.

Jim West: Troçki ve Troçkizme yaklaşımımızda belirli bir temel ayrımımız olduğunu kabul etmeliyim. Fakat bunlar ülkelerimizin işçi sınıflarının çıkarlarında birleşmemiz zorunluluğuyla karşılaştırdığında önemsiz kahrılar. Meksika ve Amerika işçilerin acımasızlıkla sömüren Amerikan uluslararası şirketleri ve bankalarının oluşturduğu ortak düşmana karşı savaşmada birleşebileceğimizi ümit ediyorum.

Yuri Krasin: Troçki'nin rolünün, gerçekte ne olduysa öyle gösterilmesi konusunda Sandoval yoldaşla tümüyle aynı düşüncedeyim. Marksist yaklaşım budur, tek doğru tavır budur. Elbette ki, tarihçiler onun Ekim Devrimi'ndeki rolünü yeterli bir biçimde yeniden ortaya çıkarmalıdır. Fakat bunun Troçki'nin politik yönden itibarının iade edilmesi anlamına geleceğini düşünmüyorum. Aslında onun savunuculuğunu yaptığı anlayış bugün buyrukla yönetme dediğimiz bir sistemin SSCB'de kurulmasını koşullandırıyor. Başka bir deyişle, ilk bakışta ters gözükse de, troçkizmle stalinizm arasında bir iç yakınlık vardır: Her ikisi de ülkeyi yönetmede zor kullanmaya ve buyrukçuluğa dayanmışlardır. Bunu olumlu bir tavır olarak tanımlayabileceğimizi düşünmüyorum. Oysa, politik yönden itibar iade etme tam da bunu gerektirir.

Bu konuda konuşuyorken, benim devrimci hareket içinde iki felsefi konsept diye-
bileceğim iki anlayışla karşılaşabileceğini belirtmek isterim. Birisine göre bir azın-
lık -yani parti- gerçeği öğrenmiştir ve çoğunluğu -yani halkı- mutlu kılmak için hare-
ket etmelidir. Burada vurgu, esas olarak zor kullanma, yönetsel yöntemler, yığınları
azınlığın iradesini kabule zorlama üstündedir.

Ötekisi, gerçek leninist anlayış, bilinçli bir azınlığın -partinin- öncü olması, fakat
yığınlarla birlikte ilerlemesi, gelişmelerine yardımcı olması, onları zorla arkasından
sürüklememesi doğrultusundadır. O durumda halk, tarihin nesnesi değil de yapıcısı
olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, leninist anlayış, açıkça çeşitli aşırı, radikal solcu
kuramlara ve hem troçkizme, hem de stalinizme karşıdır, çünkü bu sonunculara gö-
re, halk güdülmesi gereken bir nesnedir.

Pablo Sandoval Ramirez: Troçki'nin yönetsel yöntemlere eğiliminin onu pek çok
yönden Stalin'e benzer kıldığında Krasin yoldaş haklıdır. Kim bilir, Sovyet yöneti-
minde kalmış olsaydı o da belki Stalin'inkine benzer bir politika izleyecekti. Hatırla-
dığım kadarıyla ünlü "Kongreye Mektup"unda Lenin, kendisi Troçki'nin yönetsel
yöntemlere saplantısını işaret etmiştir. Fakat aynı mektupta Troçki'yi "bugünkü
MK'indeki en yetenekli adam" olarak tanımlamıştır. Lenin Troçki'nin politik niteli-
klerinden söz eder, ona karşı isnat edilmiş herhangi bir suç belirtisi yoktur. İtibarı-
nı iade etmek gerektiğini söylerken anlatmak istediğim buydu.

George Toubi: Troçki'nin rolü üstüne birkaç söz. Bu sorun hareketimiz açısından
önemlidir ve somut bir çözümleme gerektiriyor. Krasin yoldaşın söylediklerine katı-
lıyorum. Kendi açımdan, aşağıdaki konu üzerinde durmak istiyorum. Hepimizin bil-
diği ve hatırladığı gibi Troçki, başka şeylerin yanısıra sosyalizmin tek bir ülkede ku-
rulamayacağını da savunmuştur. Geçen yıllar bu anlayışı tümüyle çürütmüştür. Bun-
dan dolayı, geriye hiçbir dönüş, Troçki'nin hatalı anlayışına hiçbir geri dönüş, hiçbir
itibar iadesi söz konusu olamaz. Troçkizm ortadan kalkmamıştır; hala bizimledir.
Meksika'da bu sorunla ilgili durumun nasıl olduğuna ilişkin ayrıntılı bilgiye sahip
değilim. Ancak İsrail'de nasıl olduğunu biliyorum. Biz komünistler, SSCB'deki pe-
restroyka'yı bile Troçki'nin antimarksist, maccracı politik anlayışını canlandırmak
için kullanmaya çalışan, küçük ama çok sayıda yerel troçkist gruplarla karşılaşyo-
ruz. Bu nedenle Sandoval yoldaşın ortaya attığı sorun ilk bakışta görüldüğü kadar
basit değildir.

Damian Pretel: Belirttiğim gibi, geçmiş, günümüz kültürünün bir parçasıdır. Bu
anlamda SSCB SBKP ve Ekim Devrimi tarihini yeniden gözden geçirmeli, stalinist
ve yenistalinist yılların, çarpıtılmış ve baskı altında biçimlenmiş bilgilerinden arın-
dırmalıdır. Tarihsel gerçek bütünüyle yeniden kurulmalıdır.

Öte yandan, hepimiz kabul etmeliyiz ki, geçmişte birçok komünist partisinin tari-
hi çarpıtılmıştır. Bunun ötesinde, uluslararası komünist hareketin tarihi üstüne he-
nüz nesnel bir monografi yazılmamış olmasından üzüntü duymalıyız. Bunu yazmak,
bütün başarıları ve başarısızlıklarıyla hareketimizin zengin tarihini yansıtmak zama-
nının geldiğini düşünüyorum. Bu tasarı için sosyalist ve kapitalist ülkelerdeki mark-
sist araştırmacılar çalışmalarını eşgüdümlemelidirler.

SBKP'den Komünist Enternasyonal arşivlerini açmasını ve bütün kardeş partiler-
den araştırmacılar için kullanılabilir duruma getirmesini öneriyoruz. Bilginiz olması
açısından, İspanya Komünist Partisi arşivlerinin yıllardan beri, yalnızca marksist

araştırmacılara değil, partimizin tarihini öğrenmek isteyen diğer bilim adamlarına
da açık olduğunu belirtmek isterim.

WMR'nin, marksistlerin komünist hareketin tarihi üstüne çalışmasını eşgüdüm-
lendirmesi tavsiye edilebilir diye düşünüyorum. Bundan başka, WMR'de, değişik ül-
kelerden marksist yazarların yapılarının, öteki komünist partileri ilgilendirebilecek
yapıların yayınlanmasına neden başlanılmasını?

Jose Riva: Sovyet bilim adamlarının ve öteki kardeş partilerden tarihçilerin, ulus-
lararası komünist hareketin tarihini yeni baştan yazmaları zamanının geldiğine ger-
çekten inanıyorum. Bu tarihte hiçbir "boş nokta"ya artık hoşgörülle bakamayız.

Yuri Krasin: Uluslararası bir marksist araştırma kuruluşuna gittikçe daha ivedi bir
gereksinim var. Fakat yapılması gereken ilk şey bütün arşivleri araştırmacılara aç-
maktır.

Jose Riva: Bu herşeyden önce SBKP için geçerlidir.

İşbirliğiyle İlgili Klişeleri Yenme Üstüne

Pablo Sandoval Ramirez: Klişelerimizden biri, pek çok komünistin dış dünyadan
yalnızlanmış bir tür kapalı tarikat olarak gördüğü uluslararası komünist hareket için-
deki işbirliği ve ortak eylem anlayış tarzımızla ilgilidir. Perestroyka bu klişenin savu-
nulanamaz olduğunu ortaya koymuştur. Ortak görevimiz dünya komünist, sosyalist ve
genel olarak demokrasi hareketleri içindeki, büyük ölçüde farklı akımların, mark-
sizmi farklı biçimlerde yorumlayan işçi partilerinin işbirliğini sağlamaktır. Bunlar
potansiyel olarak çok verimli görevlerdir ve perestroyka tam zamanında yükseltil-
miştir.

Jose Riva: Bütün komünistler için, perestroyka'nın en önemli yanının, komünist
harekette egemen olagelen şemacılık ve dogmatizme son vermeyi amaçlaması oldu-
ğunu düşünüyorum. Marksist-leninist kalıtı yaratıcı biçimde yorumlamamız ve gü-
nümüz gerçeklerine uygulamamız zorunludur.

Jim West: Sovyet girişimlerinin var olduğu ve kardeş partilerin rollerinin büyüdü-
ğü yeni bir uluslararası durumla karşılaştığımız günümüzde pek çok klişe terkedil-
melidir. Komünist partilerin "Moskova'nın ajanları" olduğu yolundaki kapitalist pro-
pagandanın etkisini anımsamak yeterlidir. Fakat biz "ulusal komünizmi" enternas-
yonalizmin karşısına çıkaran "Avrupa Komünizmi"nin getirdiği sorunları ve tehli-
keyi de hatırlamalıyız. Klişelerden kurtulunması, "Avrupa Komünizmi"nin ve
marksizm-leninizm'den öteki sapmaların etkisinin üstesinden gelinmesi, yeni koşul-
larda, komünist ve işçi partilerinin ortak çabaları için elverişli olanaklar yaratacaktır.

Yuri Krasin: Tartışmakta olduğumuz sorunun yalnızca tek bir yanına -dogmatik
marksist fandementalizm diye tanımlayabileceğim olgunun üstesinden gelme gereğince-
dikkatinizi çekmeme izin verin. Bunun perestroyka'dan, özellikle yeni politik düşün-
ceden kaynaklanan önde gelen bir istem olduğuna inanıyorum.

Olay, sınıf çıkarını bazen bilinçsizce, marksist ve komünistleri diğer sosyopolitik
güçlerden ayıran bir tür engel olarak görmemizdir. Tarihsel ayrıntıya inmeyeceğim:
Bir zamanlar Komünist Enternasyonal'ce öne sürülen "sınıfa karşı sınıf" anlayışını
anımsamak yeterlidir. Bugüne kadar, bu hastalığın belirtilerine hâla rastlıyoruz; en

azından ülkemizin, partimizin sosyal düşüncesinde.

Bu arada, marksist dünya görüşünün ve özellikle leninizmin (zamanımız kısa olduğundan, yalnızca Lenin'in Ne Yapmalı? yapıtına başvuracağım) temel ögesi, uygarlık yolunu izlemek, marksizmi ve komünist hareketi daha geniş güçlerin faaliyetleriyle bağlamaya çalışmaktır. Lenin'in, "komünistler kendi yağlarında kavrulmamalıdır!"⁽¹⁾ diye yazdığını hatırlarız. Fakat pratikte durum bazen bunun tersidir. Örneğin, son zamanlarda özellikle Batı Avrupa ülkelerinde bir tür işçi birlikleri eğilimi ortaya çıkmıştır. Bunlar, işçi sınıfının geleneksel kesimlerinin teknolojik devrim çağında kendi varlığını korumak için yaptığı savunma savaşları nedeniyle ortaya çıkmıştır, daha doğrusu yeniden ortaya çıkmıştır. İnsancıl ve enternasyonalist geleneklere sahip olan işçi sınıfı hareketinin kendisini uygarlaşma bulvarının dışında bulması yıkıcı olabilir.

Komünistler, bu eğilimi izlerlerse, kendi nostaljilerini giderebilecekleri, fakat dünyayı hiçbir zaman gerçekte olduğu gibi, bütün iç çelişkileriyle ve aynı zamanda bütünselliğiyle göremeyecekleri dogmatik fundamentalizmin kör kuyusunda dolaşma tehlikesiyle karşılaşacaklardır. Açıkça görülüyor ki, hareketimiz kendi bilincini, belirli bir düzeyde yeniden biçimlendirmek zorundadır.

Damian Pretel: Partilerimizin faaliyetleri ve savaşımını doğrudan etkileyen o kadar çok sorunu tartışmamız ve incelememizin zorunlu olduğu günümüzde, tekdüze, biçimsel uygulamalardan ve klişelerden arınarak marksistler arasında işbirliğini geliştirmek çok önemlidir. Bununla ilgili olarak, perestroyka'nın geliştirdiği süreç, uluslararası komünist harekette "çeşitlilik içinde birlik" ilkesinin sağlanmasına büyük umutlar bağlıyorum.

Ancak, bugüne kadar hala klişelere bağlıyız. Örneğin, ikili ilişkiler temelinde delegasyon değişiminin yararlı olduğuna inanıyoruz. Fakat bir İsp.KP delegasyonu şu ya da bu ülkeye gittiğinde çoğunlukla orada kalışının ayrıntılarıyla çizilmiş bir programını buluyor. Varıştan sonra görüşmeler yapılıyor, fakat bu görüşmeler hiçbir köklü değişiklik getirmiyor. Daha değişik bir uygulama, gelecekteki delegasyon ziyaret programının, önceden, her iki parti tarafından ortaklaşa çizilmesini önerceğim.

Veya işbirliğinin başka bir alanını ele alalım. Ne yazık ki, pek çok kardeş partinin kendi okulu yok. Buna karşılık komünistlerin, kadroların eğitiminin önemi büyüyor. Bizim için, İsp.KP için öteki komünist partilerin okullarını kullanma olanağına sahip olmak çok yararlı olacaktır. Ancak, ders programının önceden yalnızca ev sahibi parti tarafından değil, aynı zamanda ve esas olarak, okula öğrenci gönderen parti tarafından belirlenmesini isteriz. Bunun, dersleri gerçek sorunlara daha iyi yönelteceğine inanıyorum. Görüşüme göre, işbirliğinin bu yeni biçimi hayli umut vericidir.

George Toubi: Komünistler öncekinden çok daha fazla anlayış ve işbirliği geliştirmeli, uluslararası hareketimizin birliğini güçlendirmeli, gelişmesinin biçim ve yollarını tartışmalıdırlar.

Örneğin, son zamanlara kadar gencl görüş, komünistlerin uluslararası ve bölgesel

toplantılarının tam bir anlaşma temelinde ve tam katılımı gerçekleştirilmesi gerektiği yönündeydi.

Bunun sonucu olarak, komünist hareketin en son uluslararası konferansı hemen hemen 20 yıl önce gerçekleşti. O zamandan bugüne çok şey değişmiştir. Bizi yeni zorlu çağrılar bekliyor. O yazılmamış kuralı yeniden değerlendirmek, sınırlamalar olmadan ve bağlayıcı sonuç belgeleri olmaksızın uluslararası toplantılar ve görüşmeler düzenlenmesi geleneğini canlandırmak zamanı gelmiştir. Perestroyka'nın bu sorunlarda da eskimiş basmakalıplardan kurtulmamıza yardım etmesini bekliyoruz.

(1) V.I.Lenin, Top. Yapıtlar, C.33, s.333

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE YENİ YÖNELİMLER ÜZERİNE ELEŞTİREL NOTLAR

Metin ÇULHAOĞLU
Aydın GİRİTLİ

I. Giriş

Üç yılı aşkın bir süredir en eski sosyalist ülkede, önemsenmesi gereken bir süreç yaşanıyor. *Glasnost* ve *perestroyka*'yı tüm dünya dillerinin kelime hazinesine hediye eden gelişmelerin temellerinde gerçek sorunlar vardır. Sovyetler Birliği Komünist Partisi, ülkenin ve partinin, iktisattan idari örgütlenmeye kadar akla gelebilecek her alanda yüzyüze geldiği birikmiş sorunların çözümü doğrultusunda son derece enerjik bir atılım içine girdi. "Gorbaçov reformları"nın, olağan sorun çözme yöntemlerinden ayırdedici yönü bütünselliğinde yani değişik alanlardaki sorunların üzerine birlikte gitmesindedir. Zamanlama farklılıkları olsa da, bugün SBKP için, ülkede, örneğin emek verimliliği ile Sovyet örgütlerinin demokratik işleyişi tek bir *total* sorunun değişik veçheleri durumundadır.

Çok çeşitli dolayışlar, bu veçheler arasına dış politika ve uluslararası sosyalist hareketin konumunu da katmaktadır. Son birkaç yıldan beri, ve özellikle geçtiğimiz yıl içinde, Sovyetlerde gerek sosyalist kuruluş deneyimlerine gerekse dünya devrimci sürecinin günümüzdeki boyutlarına ilişkin "yeni" görüşler üretimi yoğunlaşmıştır.

Başlarken, bu çalışmada önemli bir köşetaşı oluşturan bir değerlendirmeyi hemen ortaya koymak istiyoruz. Çoğu zaman olduğu gi-

bi, bugün Sovyetler Birliği'nin içte ve dışta yakıcılığını hissettiği sorunlar konusunda da, sorunların kendi aralarında eşitsiz bir birikimi ve farklı olgunlaşma düzeyleri olduğu görülmektedir. Evet, sorunlar total anlamda birbirleriyle ilişki içindedir; ama bu, bir eşanlı denklemler dizisinin çözümünün mekanik olarak mümkün olduğu anlamına gelmiyor. Örneğin ekonomik reformların, 71 yıllık deneyimden sonra bir kapitalist restorasyon tehdidi yaratmaları aşağı yukarı olanaksızdır; diğer yandan bir tarih yorumu alanında gerek toplumsal psikoloji, gerek genç kuşak parti kadroları için çok ciddi tehlikeler taşıyan bir inkarcılık türü rağbet görebilmektedir. Bu farklılık, örnek verdiğimiz iki alanın iç birikimlerine belirlenmektedir.

Bu genel değerlendirmenin, aşağıda özel olarak, SBKP'nin uluslararası sosyalist hareketin tartışmasına sunduğu "yeni" görüşler ve maeajlar konusunda somutlanacağını umuyoruz. Öne sürülen görüşlerin sınırlı da olsa bir bölümü, açılan serbest tartışma ortamında, kimi özel ve hatta giderek "egzantrik" fikirlerin dile getirilmesi niteliğindedir. Hemen belirtelim ki, bugün Sovyetler'de 70 yıllık bir deneyimin neredeyse tümünü inkardan ve bir tür "restorasyon"dan yana kişiler, hatta akımlar vardır. Ancak Sovyetler'in uluslararası ve ulusal planlardaki yeni yönelimlerinin bir bütün olarak değerlendirilmesinde tek başlarına bu uç örneklerin gösterge alınması büyük bir yanlış olacaktır. Çünkü, bir bütün olarak yeni yönelimlerin *özünü* bu tür uçların temsil etmekte olduğu söylenemez.

Ama, salt bu nedenle, aynı örneklerin, yeni yönelimlerle bütünü ilişkisiz arızı olgular olarak ortaya çıktıklarını da iddia edemeyiz. Hepsi, aralanan bir kapıyı zorlama eğilimlerine işaret eder. Söz konusu eğilimlerin uluslararası planda eleştirisi, Sovyet açılımlarının *özünü* yansıttıkları için değil, bu açılımların kaçınılmaz olarak çanak tuttuğu potansiyel eğilimlerin etkisiz kılınabilmesi açısından gereklidir.

Önde gelen Sovyet teorisyenlerinden V.Zagladin'in de açıkça belirttiği gibi, geriye götürücü yolların mutlaka ve tümüyle kapatılması zorunluluğu "kimi yazarların sağduyu sınırlarını aşmasına" yol açmaktadır. Ancak Zagladin bu aşırılıkların geçici olduğuna inanmaktadır*

* "Evet, aşırılıklara elbette rastlanıyor. Öznel durum hesaba katıldığında, sanırım, bu tür aşırılıkları yapan yoldaşları anlamak mümkündür. Geçmişteki adaletsizlikler karşısında duyulan öfke, bunların bir daha tekrarına izin vermeme arzusu, tüm bunlar kimi zaman gerçekten aşırı duygusallıklara götürüyor.(...) Geriye götürülen yolun mutlaka tümüyle kapatılması gerekiyor. Bu ise sonuçta, kimi yazarların sağduyu sınırlarını aşmasına yol açıyor." (Vadim Zagladin; "Geçmişe Bakış Üstüne Yurtdışındaki Bir Dosta Mektup", *New Times* 37, 9.9.1988 ve *Yeni Açılım* sayı:7 Kasım 1987, s.46)

Gene de, Zagladin'den farklı olarak, aşırılıkların tümünün, hep ileriye yönelme kaygısından kaynaklanan bir "iyi niyetin" geçici ürünleri olarak görülebilmesi çok güçtür. Bu "aşırılık"lar arasında yer alan kapitalizm, özlemcisi çıkışlarla mücadelenin "reformların tutması" adına savsaklanması, Sovyetler adına büyük bir hata olacaktır. Sovyetler'de böyle bir hata konusunda özellikle duyarlı olduğu yolundaki işaretlerin rahatlıkla görülebilmesi sevindiricidir.

Sovyet açılımlarının değerlendirilmesinde öne çıkacak olan "kimi muhatap almalı" sorusunun yanıtı, elbette SBKP'nin global politika önerileri üreten kurumları ve ideolojik önderleri olmalıdır.

Burada, önemli bir sorun şudur: Sovyet açılımlarının, SSCB'de sosyalist kuruluş deneyimine ilişkin eleştirileri ile, uluslararası plandaki yeni politika önerileri arasında organik bir bütünlük olduğu inkâr edilemez. Ancak, ilk konuda, yani sosyalist kuruluş deneyimlerine ilişkin olarak beliren genel saflaşmadaki tarafların, uluslararası politika yaklaşımlarında da *aynen* tekrarlanacağını sanmamak gerekir. Bir başka deyişle Sovyetler'de, 70 yıllık bir deneyimin özellikle 1924-54 arasını genel olarak "sahiplenebilecek" güçlerin, uluslararası politika yaklaşımlarında da "sol" ve "radikal" bir çizgi izleyeceklerinin herhangi bir önsel güvencesi yoktur.

Özetle dünya sosyalist hareketi, Sovyetler'in kendi kuruluş dönemlerinin değerlendirilmesine ilişkin nihai tutumu ne olursa olsun, uluslararası planda mutlaka "problemlili" tezler ve önerilerle boğuşmak durumunda kalacaktır.

Yeni tezlere yaklaşımda ve bunların eleştirisinde gözönünde bulundurulması gereken bir başka nokta şudur: Devrimini 70 yıl önce gerçekleştirmiş, bugün pekçok global dengenin belirleyicilerinden biri konumundaki bir ülkenin dünyaya bakışı ve enternasyonalizm anlayışı ile, emperyalizme, çeşitli baskı rejimlerine ve kapitalizme karşı fiili mücadele içindeki güçlerin aynı konulardaki görüşleri mutlaka belirli *çakışmazlıklar* sergileyecektir. Önemli olan, dayatmacılıktan uzak, karşılıklı eleştiri ve tartışma ortamında bu çakışmazlıkların belirli sınırlar içinde tutulması, aynı çakışmazlıklardan iki taraflı sorumsuzlukların ve mutlak bağımsızlıkların türetilmesine engel olunmasıdır.

Yazımızın devamında örneklendirmeye çalışacağımız gibi "yeni" yönelimlerin uluslararası sosyalist hareketin değişik birimlerinde gördüğü tepki farklı olmuştur. Hareketin sosyalizmle sosyal-demokratizm arasında salınan müzmin sağ kanatları açısından *glasnost*, de-stalinizasyondan sonra ikinci bir dizginlerinden boşalma anlamına geldi. Gelişmiş kapitalist

ülkelerin sınıfsal gerilimin düşüklüğüne öteden beri kendilerini uydurma ya çalışan partileri dışında, aralarında TBKP'nin de bulunduğu çeşitli partiler program ya da politik eğilimlerinde açık bir sınıf uzlaşmacılığı çizgisine kaydılar. Bunlar bir yana, öncelikle söylenmesi gereken "yeni" yönelimlerin mutlak bir onay görmediğidir. Toplumsal altüst oluşlara daha yakın ya da daha uzak çeşitli ülke sosyalistleri, kişilikli bir tutum ve sorumlu bir üslupla kendi yollarını farklı belirlemeye kararlı olduklarını sergilemektedir. Sosyalist sistemin de Sovyet tezlerine bütünüyle angaje olmadığı hatırlanmalıdır. İktidardaki kimi sosyalist partilerin bu tutumu, önce bir duyarlılığı yansıttığı için olumludur. Bu partilerin eleştirel ve temkinli tavırları, "yeni düşünce"nin merkezi ile iktidar perspektifini kıskançlıkla koruyacak başka birimler arasındaki açının, siyasal düzlemde genişlemesine karşı frenleyici bir rol oynayabilir.

II. Sorunun Çerçevesi

"Dünyanın, farklı toplumsal sistemlerin birlikte varoldukları ve barış içinde yarıştukları uzun tarihsel bir döneme girdiği daha da netleşmektedir. Bu yarış sosyalizmle kapitalizm arasındaki çelişkinin temel biçimi haline gelmektedir."(1)

Bu görüş, Sovyetler'in yakın dönem tezlerinde yer alan ana yaklaşımlardan biridir. Bu yaklaşıma bakıldığında görülen şudur: Sovyetler'in içeride yıllardır birikmiş olan pek çok sorunun çözümü için, hem ulusal ölçekte bir tür "demokrasi" aşısına, hem de uluslararası planda daha az sorunlu ve sorumluluklu, görece olarak "durağan" bir sınıf mücadeleleri ortamına gereksinimi vardır. En açığı Sovyetler, tüm adımları doğrudan ya da dolaylı olarak kendisine nefes aldırarak, yük azaltarak, risk getirmeyecek modellere göre ayarlanmış bir dünya sosyalist hareketini yeğler görmektedir.

Dün, "barış içinde birlikte yaşama" iki sistem arasında topyekun savaşı önleyen sınırlı bir söylemi aşmıyordu. Bugün ise barış içinde birlikte varolma ve yarışma, aynı zamanda, kapitalizmle sosyalizm arasındaki çelişkinin *temel biçimi* olarak görülüyor.

Bu anlamdaki bir enternasyonalizm yorumundan yola çıkıldığında, her ulusal birimin kendi somut siyasal görevlerini en başta bu "temel biçime", yani kapitalist ve sosyalist sistemlerin barış içinde yarışmasına göre yeniden belirlemesi gerekiyor.

Geçmişte, dünya devrimci sürecinin diğer iki kolu, kapitalist

ülkelerdeki sınıf mücadelesi ile ulusal kurtuluş hareketleri, kapitalist ve sosyalist sistemler arasındaki karşıtlık tarafından belirlenmekle birlikte, kendi özel dinamiklerine, katkılarına ve sürükleyiciliklerine sahiptiler. Bugün, bu "üçlü bileşen" tezinden vazgeçilmiş benziyor.

Gelişmeler bu açıdan ele alındığında, "yeni düşünce", Dünya devrimci süreci ve onun çıkar ve sorunlarını bir bütün olarak göstermek yerine, SSCB'nin sorunlarını, merkezine yerleştirmektedir. Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin daha ileri aşamalara atılımı hedeflenirken bu arada "dış" a yönelik teori ve politika alanında bu ülkenin merkez alındığı pragmatik bir yöntem benimsenmektedir. Söz konusu atılımın dolaysız olarak merkezinde olmayan her olgu, yalnızca bu atılıma "kan veren" bir işleve oturtulmak istenmektedir. Bu perspektifte, kan verenlerin kansız kalmaları galiba pek de önemli sayılmamaktadır.

Glasnost'un evrimi de aslında bu değerlendirmeye tanıklık etmektedir. SBKP'nin uluslararası sosyalist hareketi birinci dereceden ilgilendiren tezler ya da politik-teorik önerilerle ortaya çıkması oldukça yenidir. Glasnost'un dikkatleri ilk çeken yönü, içerideki reform planlarını izleyerek gündeme gelen dış politika atağı olmuştur. Genel sekreterin şahsında da somutlanan bu girişimin birinci kazanımı, sosyalist bir ülkenin tarihinde ender gördüğü genişlikte bir kamuoyu sempatisi oldu. Emperyalist devletlerin elinden çok önemli kozlarını almaya yönelen atak ve barışçı politikalar, ortaya son derece olumlu bir imaj çıkarttı. Ancak öyle görünüyor ki, Sovyetler'in ihtiyaç duyduğu "dış huzur", sistemler savaşının önlenmesinden öte bir durağanlık anlamına geliyor. Bu durumda batıya verilen barışçılık mesajının sürekli kılınması için, yerel partilerin de, sınıfsal barış perspektifinde sabitleşerek katkıda bulunmaları gerekiyor. Ama bu işleyişin son halkasının ilk motivasyonla, yani ileri bir sosyalizme doğru atılımla taban tabana zıt olduğu da açıktır. Hatta bu stratejinin geçtiği yol sosyalizmin dünya sistemi haline gelmesi ufkunu da yoketmektedir. İstenen sonuca ulaşıldığında, ilk kazanımların da içi boşalmış olacaktır.

Sovyetler, yukarıdaki söylemi hiç kuşkusuz dar "bencillik" olgusu sınırlarının ötesine taşımak, daha evrensel bir teorik içeriğe kavuşturmak istiyor.

Kanımızca asıl önemli ve "tehlikeli" olan da bu çabadır. Çünkü Sovyetler kendi açılarından bir vazgeçilmezlik olarak gördükleri "nefes alma", güçlenme ve yenilenme hedeflerini, geçmişte sıkça görülen *somut politika adımlarının ötesinde*, bu kez kalıcı bir teorik-ideolojik yenilenme ile

pekiştirme niyeti içindedir.

Gündemde olan, örneğin geçmişte Komintern'in kimi pratik sorunların ele alınışını ve çözümünü "süsleyen" birtakım ideolojik vurgu kaymalarının ötesinde, yepyeni bir ideolojik yapının yaratılmasıdır. Gündemde olan, budur. Tartışmalı olan ise, bu ideolojik yapının, marksizmin devrimci özünü ne ölçüde ilişkilendirilebileceğidir.

III. Temel Saptamalar

Yeni Sovyet tezlerinin, temelleri, özellikle belirli alanlarda oldukça "yeni" teorizasyonlarda atılmaya çalışılmaktadır. Bunları incelemeye geçmeden önce, tezleri oldukça karakteristik olarak yansıtan, üstelik "resmi" imzalar taşıyan bazı aktarmalar yapmakta yarar görüyoruz.

"Global sorunlar karşısında dünya topluluğunun çabalarının birleştirilmesi için, ideolojik savaşımın metodoloji sorunlarını yeni şekilde ortaya koymak gerekiyor. İdeolojinin sınıfsal niteliği vardır ve sınıf savaşımının sürdüğü bir alandır. Ne ki, çelişkilerle dolu dünyanın bütünselliği, ideolojik çatışmalara yol açmayan manevi-ideolojik ve manevi-ahlaksal ilişkiler kurulması için zemin hazırlanmasını gerektirmiyor mu?"(2)

"Günümüzde uygarlığın gelişmesinde gözlenen bunalımlara son vermek, özellikle nükleer felaketi önlemek, insanlığın yaşamını korumak için savaşım veren devrimci, demokratik, ilerici güçlerin aktifliği artıyor ve bileşimi genişliyor(...) Sınıfsal ve ulusal çıkarlara dayalı anlaşmazlıklara kıyasla bunlar en ön sıraya geçmekte, öncelik kazanmaktadır(...) Bu bağlamda, işçi sınıfının, komünistlerin savaşımının amaçları, onlara görevler ve değerler sistemi üzerinde, bu amaçların hiyerarşisi üzerinde düşünmek yerinde olur."(3)

"Evrensel bağların güçlendiği ve henüz hala ulusal, sınıfsal, grupsal düzeydeki çelişkiler içinde çırpınmakta olsa da genel insanlık amaç ve çıkarlarının ortaya çıkmış olduğu..."(4)

Yeni Açılım ve Dünyaya Bakış dergilerinde yayınlanan bu belgeler Toplumsal Bilimler Enstitüsü'nün, öncelikle de Enstitü rektörü Yuri Krasin'in imzasını taşımalarıyla yeterince "temsili" özelliğe sahip görünmektedir. Şimdi söz konusu "yeni" teori girişimlerini anabazıllara ayırmaya geçebiliriz.

- i) Uluslararası planda belirli öncelikler yaratmak; bu tür önceliklerin

gerekçesini sağlayabilmek için de temel Marksist yöntemin klasik ve ayrılmaz içeriğinden bağımsız biçimde kullanılması,

ii) Marksizmin teorik dağarcığını *zenginleştirme* teziyle ortaya atılan, oysa gerçekte Marksist kavramların *ikamesi* biçiminde kullanılan, sınıfsal temelleri ve maddi içerikleri oldukça tartışmalı yeni bir söylem biçimine başvurulması,

iii) Marksist, özellikle de Leninist güncel görev-nihai hedef diyalektiğini temelden sorgulayan bir güncelciliğin savunulması,

iv) İnsanlığın ileriye doğru yönelimini gerçekleştiren temel sınıf dinamiklerinin dışında, öznelci ve idealist yanları ağır basan farklı "yönelimler" in öne çıkartılması,

v) Yukarıdaki eğilim doğrultusunda ve günümüzde özne etmenin rolünün artması gerçeğinden kalkarak özne etmenin değişim sürecinde *hızlandırıcı* değil *tersine yavaşlatıcı* bir işleve oturtulması,

vi) "siyasal önderlik" alanında çözülemeyen sorunları, bizzat "önderlik" gereğini ortadan kaldırarak aşmaya çalışmak.

Tüm bu yaklaşımların belirli nesnellik analizlerine dayanmadıkları takdirde anlamsız kalacakları açıktır. Sovyet tezlerinde bu alan da doldurulmaya çalışılmaktadır. Kapitalizmin içinde bulunduğu evre itibarıyla dünyanın çehresinin oldukça kökten değişmiş olduğu yönündeki değerlendirmelere genel düzeyle aşağıda değineceğiz. Burada hem reel analiz, hem politik bir yaklaşım göstergesi, hem de yukarıdaki yöntemsel başlıkların herbiri için bir önkoşul niteliği taşıyan bir diğer saptamayı vurgulamalıyız. Bunun için bir kez daha Diligenski'yi dinlemekte yarar var: "...yakın gelecekte gelişmiş kapitalist ülkelerdeki toplumsal-politik savaşının merkezinde kapitalist sistemin korunması ya da tasfiyesi sorunu değil, varolan ilişkilerin ve yaşam biçiminin demokratikleştirilmesi ve insancılaştırılması sorunu bulunacaktır" ve "bloklar sistemi (...) gelişmiş kapitalist ülkelerden herhangi birinde belirli bir süre için bile (birkaç gün, hafta, ay) devrimin başarı kazanma olanağını sınırlıyor" (5)

Diligenski'nin "umutsuzluğunu" gelişmiş kapitalist ülkelerle sınırlamasının, diğer ülkelere yönelik bir umudun kapısını aralayacağını düşünmek için elimizde pek veri yok. Daha geri ve zayıf halka konumuna yakın kapitalist ülkeler için bu denli iddialı bir tezi ortaya atmanın güçlüğü yazarın çalışmasına da yansımış olmalı. Bu küçük "angajmandan kaçınma" payı bir yana, SBKP'nin önemli bir vade için, değil sosyalist sistemin genişlemesi, tedrici kimi atılım ya da adımlara bile şans tanımadığı anlaşılmaktadır. Bu öngörünün ne denli gerçekçi olduğu ayrıca

tartışma konusudur.* Ancak sonuçta bu tablodan kapitalizm altında mücadele veren sosyalistlere, iktidarın olanaksız ya da çok uzak olduğu bir momente geri hedeflere yönelerek statükoya oturmaya çalışmak, hatta kendisini ideolojik ve örgütsel olarak aşağı yukarı tasfiye etmek gibi sonuçlar çıkmaktadır. Böylesi sonuçlar ise yukarıda işaret edilen "güncelcilik" eğilimi çerçevesinde anlam kazanmaktadır.

IV. Dünya ve İnsan: Ne kadar Değişti

Global sorunların ne denli önemli olduğunu tartışmak bile gerekmiyor. Üstelik Marksizmin bu kategoriden sorunlara "yabancı" olduğunu düşünmek de yanlıştır. Marksizm, başlangıcından bu yana, açıktan, yoksulluğa, insanın yabancılaşmışlığından savaşa kadar bu sorunlarla ilgilenmiş; bir sosyalist devlet ve sistemin oluşmasıyla birlikte bunların hem yakıcılığı, hem de sosyalistlerin sorunlara müdahale gücü artmıştır. İçinde yaşadığımız tarihsel dönemde global sorunların dünyayı ve insanlığı bir tür olarak yokedecek çapta tehlikeler içerdiği de, elbette doğrudur. Ancak Marksizm bu sorunların çözüm yollarını sınıfsal bir dinamizmde, devrimci politikada ve en sonu, sınıfsız toplumun oluşturulmasında gördüğü için sıradan bir demokrat ya da marjinal hareket olmanın ötesine geçmiştir. Global sorunlar denen kategori saf, işlenmemiş haliyle Marksizmin kendi sistematigi içerisinde yerleştirilemezler. Marksizm bu sorunları tarihsel kaynaklarıyla algılayabilmesi ve çözüm yollarını kendine özgü sistematigi içerisinde üretebilmesi ile ayrıcalıklıdır.

Marksizm sözkonusu alana kendi sistematiginden kalkarak somut politika olanakları ve araçlarıyla seslenmelidir. Yoksa global sorunların yalıtık ya da salt bu alanın kendine özgü dinamiklerinden yola çıkılarak gerçekleştirilen teorizasyonlarının başka ve gerçek sahipleri vardır.

* Ekim devrimi'nin 70 yıldönümü nedeniyle düzenlenen uluslararası bir sempozyumda Sovyetler Birliği'ni temsil eden G. Şahnazarov ile kimi başka ülkeler adına görüş bildirenler arasındaki uzaklık bu tartışmanın daha uzunca bir süre devam edeceğine işaret eder. G. Şahnazarov: "Öte yandan, kapitalizmin zannedildiğinden daha dayanıklı çıktığını ve değişikliklere kendini uydurma yeteneği gösterdiğini, 21. yüzyıla da talip olduğunu düşünmek yerinde olur." A.Diaz Ruiz (Küba), M.Abdullah (S.Arabistan), O.Millas (Şili): "Üçüncü Dünyada emperyalizmin yeni sömürgeci yayılmacılık politikası, yoksul ülkeler ile zengin ülkeler arasındaki çelişkiyi olağanüstü keskinleştirdi (...) Azgelişmişlik, yeni sömürgeci sömürüyle ilgili sorunlar yıldan yıla daha da ağırlaşıyor ve patlamaya hazır bir durum yaratıyor" ("Ekim Devrimi ve Günümüzün Kilit Sorunları", *Dünyaya Bakış* 1, Mayıs 1988; s.65)

Eşitlikçilik, bireye dönüş, tarihsel değil varoluşsal bir yabancılaşmadan kurtuluş... tüm bunların asıl adresleri burjuva hümanizmasıdır.

Sovyet felsefeci Oiserman, sanırız tam da bu kaygularla şu görüşleri ortaya koyuyor: "Sosyalizmle kapitalizm arasındaki tarihsel çatışmada burjuva ideologları sık sık bir hakem rolü üstlenmektedirler. Bu ikiyüzlülük maskesinin indirilmesi için gerçekliğin, günümüz burjuva ideolojisindeki insan düşmanı özün eleştirel bir şekilde çözümlenmesi gerekir. Ayrıca bu ideolojik çatışma sırasında dünya görüşsel sorunların giderek ön planda yer almasına her zaman dikkat edilmelidir."(6)

Oiserman yeni düşüncüyü sosyalizm-kapitalizm arasındaki mücadelede belirli bir alanda işlevsel bir araç olarak, burjuva ideolojisine ve düzenine karşı mücadelede yeni bir silah olarak tanımlamaya eğilim gösteriyor. Genelde ise Sovyet tezlerinin global sorun tasvirleri bu sistematiğe uygun ve aşırı popülerize edilmiş bir anlatıma sahip görünmektedir. İşin kötü tarafı bu üslup propagandif motiflerin ötesinde teorik bir açıklayıcılık-çözümleyicilik atfedilen çalışmalara da egemendir.

Sovyet tezleri, aslında üzülmeye gereken bir ironiyle, yakın zamana dek Amerikan tipi propagandanın elindeki işlevsel bir silahı rakibinden kapmışa benzemektedir. Son on yıl içinde Amerikan orta sınıflarında nükleer savaş fobisinin giderek sistemli biçimde artırıldığı biliniyor. Dinsel bir "kıyamet günü" esprisiyle de birleşerek sıradan insanın, düzenin toplumsal örgütlenmesi karşısındaki ezikliğini artırmaya yarayan bu silah, şimdi Sovyet tezlerinin vurgu ve ikna gücünü yüksek tutmak misyonunu yükleniyor. Savaş paranoyasının bilinen en çarpıcı motifi, bir kez daha, insanlığın "tesadüfler sonucu yokolması" senaryosu olmaktadır.*

Dünyamızın geçirdiği öne sürülen değişiklik, teori ve politikada yeni yönelimlerin *reel* temelini oluşturmaktadır. Bu konuda belki de en önemli, ancak henüz fazla geliştirilmemiş bir yaklaşım endüstriyel ekonomi-bilimsel-teknik ekonomi ayrımını işlemektedir. Bir kez daha Toplum-sal Bilimler Enstitüsü'nün "Tartışma Tezleri"ne dönmemiz gerekiyor: "Endüstriyel ekonominin mantığı çok-çeşitliliğin ortadan kaldırılmasına, toplumun tek-türdenleştirilmesine, toplumun tüm alan ve sektörlerinde tek bir tür endüstri örgütlenmesinin yerleşmesine yol açıyor; oysa bilim-

* Çok fazla gerekme de, bu tür literatürün, "iyi" bir örneği için G. Plimak'ın "Yeni Düşünce ve Dünyanın Sosyal Yenilenmesinin Perspektifleri" makalesine bakılabilir (Yeni Açılım 1, Mayıs 1988; ss.47-49)

sel-teknik ekonominin mantığı ise çok-çeşitliliğe yol açıyor, her özel faaliyet türüne tek, ortak bir ölçüt ile değil, ona özgü bir ölçüt ile yaklaşılmasına neden oluyor ve bu yaklaşım, faaliyet türü için en uygun olan örgütlenme biçimleri sağlıyor. Endüstriyel ekonomi için, olgunluğa giden yol çok-çeşitlilikten tek çeşitliliğe doğru bir hareket anlamı taşıırken; bilimsel-teknik ekonomi için, bu yol tersi bir doğrultuyu öngörüyor. Bu ise, yalnızca evrensel, girişken insanın oluşum yollarının çokçeşitliliğini değil, aynı zamanda onun kendini gerçekleştirmesinin pratik biçimlerinin de çok-çeşitliliğini sağlıyor"(7)

SBKP Merkez organı *Kommunist* dergisinin geçtiğimiz yılki 7. sayısında yayınlanan bu görüşlerde özenle bir *bütünselliğin* örülmüş olduğu söylenmelidir. Örneğin "komünistlerin de hata yapabileceği", "Marksizmin doğrunun tek yolu olmadığı" gibi ahlak aforizmaları olarak görünen ifadelerin yukarıdaki alıntıda işlenen iktisadi çözümleme ile ilişkisi vardır. Uluslararası sosyalist hareketin davranış normları çerçevesinde yapılan önerilerin her alanda destekleyici rasyonel dayanaklara sahip olması gözetilmiştir. Bir diğer örnek olarak, "endüstriyel" ekonomiden "bilimsel-teknik" ekonomiye geçişin sonuçları düşünülebilir: Biz-zat ekonominin örgütlenmesinde, çok-çeşitlilik olgusu tekelleşme sürecine karşı bir öğe olmalıdır. Bu olgu "karşı safın" yıllardır "tekalciler" olarak kısıtlanan sınırlarının bilimsel-teknik ekonomi koşullarında daha da daralacağı anlamına gelmez mi? Düşman küçüldükçe barışçı dönüşümlerin olasılığı da herhalde artacaktır... Yine aynı çok-çeşitlilik olgusunun demokrasi açısından yeni olanaklar sunduğu düşünülmektedir. Bir diğer iktisadi sonuç, çok-çeşitliliğin sosyalist ekonomilere taşınması durumunda ortaya çıkabilir (ki, sanırız iki sistemin etkileşiminin artmakta olduğu tezleri bunu gerektirmektedir); örneğin merkezi planlamanın sınırlarının daraltılması ve üretkenliği artırmak için birim ve bireylere daha fazla inisiyatif tanınması önlemleri, yine bu olgu ile gerekçelendirilebilir.

Ancak burada yanıtsız kalan önemli bir nokta vardır. Ekonomik planda tekelleşme sürecini ve merkezi planlamayı etkileyecek, üstyapıda demokrasiyi genişletecek, ideolojik düzeyde sınıflararası alışverişi artıracak, siyasette en hıafifi deyimle sınıf mücadelesinin barışçıl biçimleri için temel oluşturacak olan bu gelişmeler, aslında kapitalizmin yeni bir evresi anlamına gelmektedir. Sovyet tezlerinde "yeni evre" saptaması ile "çok şey değişti" ifadesi arasında bir öncelik tercihi henüz yapılmış değildir. İlkini net olarak telaffuz edebilmek için, örneğin serbest rekabet ile tekeller arasında olduğu gibi, kimi kritik ayrımları formüle edebilmek gerekir.

Böylesi bir adımın ortaya çıkaracağı teorik-politik sorunlar şu anda göğüslenemeyecek denli çok-boyutludur. Üstelik şurası da bir gerçektir ki, bugün dünyadaki Marksist iktisatçılar için "bilimsel-teknik ekonomi" tezi pek de güçlü verilere sahip değildir.* Gerek onlarca yıllık geçmişi olan klasik sektörler önemlerini korumakta, gerek tekelleşme süreci dünya ölçeğinde sürmekte, gerekse de gerçekten "bilimsel-teknik" sıfatlarını hak edecek ileri teknoloji kullanılan sektörlerin iktisadi örgütlenmesi tekeli niteliği yansıtmaya devam etmektedirler.

"Yeni evre" tartışmasında ibre yeniliğe yattığı sürece, iki sistemin daha fazla karşılıklı etkileşime açık oldukları düşüncesi ağır basacaktır. Bugüne dek kabul gören "reel sosyalizmin kapitalizmin bozucu etkilerine rağmen varolduğu" görüşü, yerini adım adım "karşılıklı birbirlerini koşullayan ve besleyen sistemler ve çelişkisiz bir dünya" tablosuna bırakmaktadır. Sosyalist sistem, kendisiyle entegre bir kapitalizmin, global sorunlar başta olmak üzere, bizzat kendi yarattığı sorunları çözebileceğini anlatmaya çalışmaktadır. "Yeni"lik bizce, reel gelişmelerin nesnelliğinde değil, görüş sahiplerinin öznel konumlarında aranmalıdır.

Yaşanmakta olduğu öne sürülen değişimlerin siyasal mücadele açısından önemli kimi konulara nasıl yansıyacağı henüz tartışmalıdır. Örneğin militarizm ile kapitalizm arasındaki ilişkinin, ikincinin birincinin nedeni olduğu bir ilişki olduğu yolundaki klasik görüş, bugün Sovyetlerin barışçı politikasının iyimser bakışına pek uygun değildir. Klasik görüş, militarizm sorununun çözümünü sınıfsız toplum sürecine erteler; oysa bugün dış politikada ihtiyaç duyulan "barışın güncel olarak kazanılabilir" olduğu inancıdır. Bu ihtiyaç Sovyetler'in bu konudaki tezlerine damga vurmaktadır. Uluslararası hareket içinde konuya gösterilen duyarlılık ise sevindiricidir. Örnek olarak, ABD Komünist Partisinden bir ses, "Militarizm, tıpkı emeğin sömürülmesi gibi kapitalizmin bir nite-

* Tezler'de yukarıda alıntı yaptığımız bölüm içinde bir dipnot bulunuyor. Dipnotta "ünlü Rus ekonomisti A.Çayanov'un her iktisadi özel faaliyet türü için en uygun olan örgütlenme biçimleri" sorununu "metodolojik planda oldukça ilginç bir biçimde ortaya koymuş olduğu" hatırlatılıyor. 1920'lerin populist-köycü iktisat akımından olan Çayanov, gerçekten hem sanayi hem tarımda büyük ölçekli üretim örgütlenmesine gidilmesinin yanlış olduğunu ileri sürmüştü. Çayanov'un alternatifi küçük köylü üretimi, ideolojisi de bu kesimlerin ideolojisiydi. 60 küsur yıl sonra gerici bir iktisatçıya dönmeye kalkışmak şaşırtıcıdır, bu bir. İkincisi bilimsel-teknik ekonominin dinamikleri ile tarım arasında kurulan analogi hiç tatminkar değildir. Üç, bu tür referanslar tezin bugünün gerçekliğine pek az gönderme yapabilmesinden doğan açığı kapatamamaktadır.

liğidir. Militarizm zayıflatılabilir ya da hafifletilebilir ama kapitalist sistem devam ettiği sürece bütünüyle yok edilemez" diyebilmektedir.(8)

Uluslararası harekette "yeni" ve egzantirik olan şeylere özel olarak sempati besleyenlerin varolduğu da biliniyor. Bunlara bir örnek de ülkemizden verilebilir. M.Taş *Yeni Açılım* dergisinin sayfalarında yeni sömürgecilik ve militarizmden arındırılmış bir kapitalizm olasılığı üzerine yazılar yazdı. "Askeri yatırımlar, diğer üretim alanlarına göre, daha az işgücü istihdam etmektedir. En yeni teknolojiyi kullanan askeri ekonomi sermaye-yoğun yatırımların artmasına, yani değişmeyen sermayenin (c) büyümesine ihtiyaç duymaktadır (...) Sermaye-yoğun yatırımların artması, yani, değişmeyen sermayenin (c) göreceli olarak büyümesi, sermayenin organik bileşimini arttırmakta, bu da kâr oranını düşürmektedir. Askeri ekonomiye yatırım yapmak, kendi başına daha yüksek bir kâr sağlamamaktadır."(9) Taş'ın akıl yürütmesi, yazısını hazırlarken en ilkel ekonomi-politik bilgilerden dahi yoksun olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Öyle ya, örneğin manüfaktürden sonra makinalaşma sermaye-yoğun bir üretime geçiş olmamış mıydı? Otomotiv sanayi, demir-çelik sanayi, bilgisayarlı üretim... tüm bunlar kendilerinden bir önceki üretim yapılarına göre sermaye yoğunlaşmasında büyük sıçramaları ifade etmediler mi? Peki kapitalizm ikiyüzdür neden sermayenin organik bileşimini arttırmakta bu denli "ısrarlı"? Kapitalistler Kâr oranının düştüğünü görmüyorlar mı?... Kapitalizm ne yazık ki Taş'ın düşünsel şemaları kadar basit işlememektedir. Bir sektörün belli konjonktürlerde ön plana geçmesini kâr oranları ile organik bileşimin etkileşimini de belirleyen daha bir dolu iktisat içi ve dışı mekanizma vardır. Taş'ın çalışmaları "yeni düşünce"nin gerçekten oldukça beceriksiz savunusu örnekleridir.

Bu parantezlerden sonra konumuza geri dönersek, sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: SBKP uluslararası sosyalist harekete 70'li yılların anti-tekel programlarından daha geriye çekilmeyi önermektedir. "...yakın gelecekte gelişmiş kapitalist ülkelerdeki toplumsal-politik savaşımın merkezinde kapitalist sistemin korunması ya da tasfiyesi sorunu değil, varolan ilişkilerin ve yaşam biçiminin demokratikleştirilmesi ve insancillaştırılması sorunu bulunacaktır" saptaması, bunun bir örneğini oluştuyordu. Şu da var:

"...Anti-tekel demokrasiden önce gelen, onun için elverişli koşulları yaratan kapitalist gelişmenin militarist olmayan bir 'model'i uğruna mücadele konseptinin ana doğrultuları burada belirginleşiyor." (11)

Çok net olarak söylenen, aşamacılıkta kaydedilen bir yeniliktir. Artık

anti-tekel demokrasinin önkoşullarını sağlayacak bir ön aşama gereği savunulmaktadır. Bu arada, bu önerileri benimseyecek olan hareketlerin bu oldukları ülkelerde sosyalizm adına ne yapılacağına yanıtının olmaması bir yana, bu bir soru olarak da gündeme girememektedir. 70'li yıllarda anti-tekel aşama teorilerine karşı çıkmış olanların uluslararası hareket içindeki misyonları bugün daha da önem kazanmaktadır. Bu radikal birimler uluslararası hareketin gerçekten çok-sesli yapısında sağlıklı kanadı yaratmak ve kalıcılaştırmakla yükümlüler. Geleneksel solun bütünü kendi tarihsel değer ve kazanımlarını öznel anlamda koruyamaz duruma gelmektedir; bu durumda radikal kesimlerin üzerine değerlerin korunmasında daha kiskanç davranmak, bunu yaparken de uluslararası hareketin bir parçası olma sorumluluğunu gösterebilmek gibi görevler düşmektedir.

Dünyanın ve insanın yaşadığı iddia olunan köklü değişimler içinde bireysel boyut da sık sık vurgulanıyor. Vurgular giderek geçmiş politikalar ve hatta Marksist metodoloji adına özeleştiriler halini almaktadır.

"Biz bir bakıma göz göre göre, geleneksel olarak, özel olanın karşısında daha genel olanı, bireysel olanın karşısında kolektif olanı tercih ettik. Ancak bugün, genel insani olanın, genelin, ulusal ve kolektif olanın, bireyselin genelleştirilmiş bir ifadesi olduğu ve bireysel olanın gözardı edilmesi durumunda, bunların hiçbir anlama sahip olmadığı üzerinde daha derinlemesine düşünmek gerekmiyor mu? Genel olanın bireysel olana bağımlılığı, tersine bağımlılığa nazaran daha fazla artmıyor mu?" (12)

Burada tartışmaya açılan, politik ve ideolojik çalışmada, toplumsallık ve sınıfsallık kategorileriyle bireysellik kategorisinin arasındaki ilişkilerin (somut çalışmada ve özel örneklerde yeniden üretilirken) iyi kurulamamış olması değildir. Tartışılan açıkça bunun da ötesinde yöntemsel bir sorundur. Marksizmin toplum-birey diyalektiğindeki modeli, yani belirleyicilik ilişkisinin ana yönünü tersine çevirmek önerilmektedir. Ama bu, Marksist yöntemin tarih dışı bireyleri temel alan bir idealizm ile kendini reddetmesini önermekten pek de farklı değildir.

"...örneğin büyük sermaye, bazen kendi ayrıcalıklarının bir kısmından bile vazgeçerek, üretimin yönetimine ve kâra katılımı öngören çeşitli sistemler yardımıyla, ücretli emeğe özgü olan yabancılaşma olgusunun üstesinden gelmeye yöneliyor." (13)

Bu iddianın son derece tehlikeli ve gerçek dışı olduğu söylenmelidir. Ücretli emeğe özgü yabancılaşma olgusu, bir yandan üretimin toplumsallaşması, diğer yandan üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet ve deneti-

min merkezileşmesi süreçleri devam ettikçe, artarak gelişecektir. Yabancılaşma sorununun kapitalizm altında çözüme kavuşabileceğini düşünmek, yalnızca, emeğin en ileri kapitalist ülkelerdeki sorunlarını görmezden gelmek değil, aynı zamanda özel mülkiyet-toplumsal üretim ilişkisini de sorgulamak anlamına gelir...

Sözü edilen her yeni gelişmenin, kapitalizm ile sosyalizm arasındaki mesafeyi kısalttığı sonucu çıkmaktadır. Bu sonucun geçerliliği için gerekli bir varsayım kapitalizmin sosyalizm ile olan ilişkisinin yalnızca "sistemler arasında" tanımlanmasıdır. Bundan böyle, Sovyet iktisatçılarının, sosyalizmin kapitalist ülkeler için içsel bir tehdit oluşturmadığı yönünde kanıtlamalara doğru teorizasyonlara girmeleri şaşırtıcı olmamalıdır. Bizce, bu tür her girişim somut analizden ve Marksist yöntemden biraz daha uzak düşmek gibi riskler taşımaktadır.

V. Öncelikler Hiyerarşisi

Marksizmin belirgin bir özelliği vardır. Marksizm, kendi yöntemi ile birlikte, yalnızca çözümleme için bir hareket noktası değil, aynı zamanda çözümün bizzat kendisinin gerçekleşeceği çerçeveyi oluşturur.

Siyasal öznenin, çeşitli sorunlardan kalkarak belirli öncelikler saptaması doğaldır. Siyasal özneler, gene de, bu öncelikleri temellendirir ve çözüm öneri biçimlerine göre devrimci ve burjuva (ya da reformist) olarak iki kategoriye ayrılırlar. Marksizmde, hem çözümleme sürecinin başı, hem de önerilen-ulaşılacak çözüm, mutlaka bir sınıfsallığa dayanır. Marksist siyasal özne, *sınıfsallığa en açık* ve doğrudan sorunları bile sınıfsallığın dışında "insani" bir çerçeveden görme, çözümlerini de gene sınıfsal dinamiklerinin dışında yaratılacak bir takım "değerlerde" ve "ideallerde" arama serbestisine sahip değildir.

İnsanlık tarihinde toplumların sınıflara ayrılmasından ve ideoloji üretiminden başlayarak "sınıfsallık dışı" izlenimi veren değerler, idealler bulmak mümkündür. Ideolojiler, *doğrudan* sınıfsal temellere sahiptir. Sınıfsallıktan ve dolayısıyla ideolojiden "kurtulmak" için "değer"ler ve "ideal"ler öne çıkarıldığında, unutulmuş bir nokta vardır: Değerler ve idealler de, köken olarak ideolojilerden kaynaklanırlar ve son tahlilde onlar da sınıfsaldır. Değerler, sınıfsal temellerinden sonra ideolojilerin sürekli kırılmaya uğramasıyla "sınıflarüstü" bir görünüm kazandıklarından, her sınıf bu değerleri *kendisi için* bir kez daha, yeniden üretir. Başka deyişle, sosyalistlerin sahip çıktıkları değerler, ya işçi sınıfının doğrudan sınıf

değerleridir ya da bazı ideolojik değerlerin sınıf hareketi için yeniden üretilmiş biçimleridir.

Bunların dışında, "ortada" duran değerlerle dernekler, hayır ve dostluk kulüpleri kurulabilir. Ama *siyasal* bir hareket oluşturulamaz.

O halde, "öncelikler sorunu" da hem başında hem de sonunda, siyasal bir sorundur. *Değerler* üzerine inşa edilen *siyasal* öncelikler olamaz. Marksist partilerin kendi önceliklerini değerlere göre kurmaları ancak kendilerini siyasal anlamda likide etmeleriyle mümkündür.

Önceliklerin saptanmasında gerek yönetsel, gerek içerik açısından yapılan değişiklikler çok sayıda yeni kavramın kullanımını gündeme getirmiştir: "80'li yılların ortalarında G. H. Şahnazarov, tepesinde yok olma tehdidi asılı duran dünyamızdaki politik ve askeri düşüncelerin mantığının yeniden gözden geçirilmesi sorununun ortaya attı. Bizim görüşümüze göre bu gözden geçirme yalnızca savaş ve barış sorunlarını değil, gezegenin toplumsal yenilenmesi sorunlarını da kapsamalıdır: Burada da yalnızca yeni vurgulamalar yapmanın çerçevesi dışına çıkan düzeltmeler, Marksist-Leninist teorik bilginin önemli bir bölümünü oluşturan kavram dağarcığının *temellerine* inen düzeltmeler gerekmektedir." (14)

Sınıf mücadelesinin güncel özelliklerinden hareketle yeni kavramlara yönelmek kadar doğal birşey olamaz. Ancak, mutlaka gerekli olan, bu kavramların operasyonel amaçların ötesinde *teorik bir doluluk* da taşımalarıdır. Kavramlar, pratik etkinliklerin ilkesel çerçevesini oluşturdukları kadar teorik biçimlenmelerin anahtarları işlevini görürler. Dolayısı ile *olgun* kavram, hem teori hem de pratik ile aynı anda doğrudan ilişkiye sahiptir.

Sovyet tezlerinde sıkça rastlanan kavramlardan bir bölümünün, amaçladıkları pratik etkinlikler dışında, teorik içerikleri hemen hemen bütünüyle belirsizdir. Hatta kimileri, salt belirli pratik görevlerin aciliyetini vurgulayabilme kaygısıyla, herhangi bir teorik içerik düşünülmeden zorlanmış izlenimi vermektedir.

"Planeter bilinç", "anti bunalım güçleri", "insanlık değerleri", "uygarlık krizi" vb. bunun örnekleri arasındadır. Gezegenimizin geleceğine ilişkin duyarlılığın her nedense bir "bilinç" türü olarak vurgulanması, dünyadaki gerginliklerin azalmasından yana olan insanlardan bir "anti bunalım güçleri" türetilmesi, doğrudan doğruya ve tartışmasız biçimde tekkelci kapitalizmin ürünü olan sorunların "endüstriyalizm" ve "uygarlık krizi" adına sınıfsallığın dışına taşınması, sınıfsal-ideolojik kökenli yaklaşımların "insanlık değerleri" olarak nötrleştirilmesi ne

ölçüde gerçekçidir?

Örneğin "bilinç" kavramının Marksist düşüncede özel bir yeri vardır. Bilinç, ideolojik yanılsamaların aşılmasıyla temel sınıfsal gerçekliklerin bir bütün olarak kavranmasına işaret eder. "Planeter bilinç" denildiğinde hangi yanılsamalar aşılp hangi temel gerçekliğe ulaşılmış olunuyor?

Sovyet tezlerinin bireysel ya da kurumsal üreticilerinin ihtiyaç duydukları yeni araçların önemli bir bölümü çok da "yeni" sayılmamalıdır. Yazarların kendileri de bunu gayet net olarak bilmekte ve ifade etmekten de kaçınmamaktadırlar. Örneğin Plimak yeni düşüncenin temel ilkesinin Bertrand Russel ve Albert Einstein'da bulunabileceğini söylemektedir. (15) Bu iki ismin siyasal düşüncelerinin demokratizmden öteye geçmiş olduğunu iddia etmek herhalde mümkün değildir. Diğer taraftan kapitalist toplumda sınıfsal gerilimlerin yokolmakta olduğu, kapitalizmin yeni ekonomik evreleri, işçi sınıfının yapısal olarak değiştiği, orta sınıfların artan önemleri gibi binbir tane konuda olağanüstü genişlikte bir literatür zaten mevcuttur. Kapitalizmi tarihsel değil mutlak bir kategori olarak ele aldıkları için çekinmeden "burjuva teorileri" biçiminde adlandırabileceğimiz bu geniş batı üniversiter literatürüyle Marksizmin fazla bir ilgisi olmamak gerekir. Bu literatürün sol tonları da vardır. Sovyet tezlerinin, yabancılaştırmadan militarizme dek çeşitli sorunların çözümünde kapitalizme misyon tanıdıkları sürece, bu literatürün sol tonlarından ayırdedilmeleri çok güç olacaktır.

VI. Nihai Hedef Sorunu

"... toplumsal ilerleme günümüz tarihinin her somut kesiti için, özü itibariyle önceden belirlenmiş biricik seçenek olarak anlaşıldı. Alternatifler ancak bu ilerleme çizgisinin yaşama geçirilmesinin ardışık aşamaları, araç ve biçimleri düzeyinde kabul edildi." (16)

"Yığın bilinci, toplumun köklü dönüşümünün sembolik ve soyut formüllerini ('izm'lerini) giderek daha zor benimseyebiliyor; onu tedirgin eden sorunların çözümüne ilişkin somut anlayışlara ve somut biçimlere daha çok ilgi gösteriyor." (17)

"Teori açısından demokratik aşama konsepti ilginçtir. Biz sosyalizme çok yakın sanılan bu yolda yürürken, çoğu kez bu aşamaya daha hızlı geçmeye, her demokratik istemi doğrudan sonul amaçla bağlamaya çalışmadık mı? Oysa Lenin, işçi sınıfının demokrasi için savaşım vermeden sosyalizm için başarılı savaşım veremeyeceğini belirtmiştir." (18)

Sovyet tezlerinde daha üstü kapalı geçirilen, buna karşılık kimi yazarların görüşlerinde olanca netliğiyle ortaya çıkan bir başka nokta, tam tamına zamanında Lenin'in mücadele ettiği türden bir Bernstein güncelciliğinin geri getirilme çabalarıdır.

Bu, devrimci partileri burjuva partilerinden ayıran siyasal çizginin ortadan kaldırılması anlamına gelir. Bugün herhangi bir kapitalist ülkede, nihai hedefin, yani sosyalizmin, herhangi bir güncel soruna bağlanmasında güçsüzlük ve isteksizlik göstermek, sosyalizmi gündemden çıkartmak demektir.

Sosyalist hedeflerin kısa dönemde gerçekleştirilme olanaklarının yokluğundan hareketle, varolan ile, güncel mücadelenin sınırları ile yetinmek, likidasyonun bir başka türüdür.

Bir de şunu bilmek gerekir: Marksistleri burjuva ideolojisinin etkilerinden koruyan, onları sıradan demokratlardan ve liberallerden ayıran, giderek bu ayırımı pekiştiren *en önemli* unsur nihai hedef-güncel etkinlik bağıdır. Bu olmadan, salt güncelin, güncelin o gün için "iyi" ve "olanaklı" kıldığıının peşindeki öznenin devrimci olarak kalabilmesini güvenceye alan hiçbir aşı yoktur. Dünyadan *Kapital*'i devirmiş, benimsemiş, "yöntemine hayran kalmış" binlerce insan gelip geçmiştir. Sosyalizmin *iktidar* olabileceğine inanmadıkları, güncel görevlerine geleceğin sosyalist perspektifi ışığından bakamadıkları için devrimci olamamışlardır.

Tüm bunlara ilişkin söylenebilecek bir şey daha var. Bugün gerek dünyamızın global anlamda, gerekse tekil sınıf mücadelesi deneyimlerinde ortaya çıkan ve yakıcılığı hissedilen sorunların çözümü açısından sosyalist bir düzenin eskimiş bir alternatif olduğuna inanmıyoruz. Bu anlamda sosyalist iktidarın *yaşamsal* önemde, sosyalist devrimin ise *güncel* olduğunda ısrar ediyoruz.

Sovyet tezlerinin bütününe damga vuran temel motif, önce kapitalizmden sosyalizme siyasal geçiş, sonra da sosyalizmin üstünlüklerinin kısa sürede kanıtlanabileceği beklentilerinin büyük ölçüde terkedilmesiyle biçimlenmiştir.

Bu motiften kalkan Sovyet tezleri, global sınıf dinamiklerine bakışta "sağ" ama kendi içinde mantıken tutarlı bir bütün oluşturmaktadır. Bu bütünün unsurlarını şöyle sıralayabiliriz:

i) Sosyalist sistemin, kısa sürede, kapitalist sisteme üstünlük oluşturup böylelikle güçlü bir cazibe merkezi haline gelmesi mümkün değildir.

"Şu olgu artık farkedilmiştir: Dünya çapındaki devrimci sürecin hızlı

gelişimi-üstüpe, bir zamanlar oluşmuş bulunan anlayışlar ve aynı biçimde, ekonomik yarışmada sosyalizmin kapitalizmi kısa bir sürede geride bırakacağı yolundaki umutlar bilimsel-teknolojik devrimin kullanılması ve üretimin toplumsallaşmasının uluslararası düzeye çıkmasıyla birlikte kapitalizmin kazandığı olanakların yeterince görülememesine dayanmaktaydı." (19)

ii) Tek tek devrimci siyasal geçişler, bunlar mümkün olsalar bile, genel kapitalizm-sosyalizm dengesine köklü değişiklikler getiremezler.

"Ulusal devrimci patlamalar sonucu ülkelerin bir sistemden diğerine doğru yer değiştirmeleri insanlığın sosyal yenilenmesinin biçim ve yollarının yalnızca 'özel bir olay' durumuna dönüşüyorlar. Anlaşıldığı kadarıyla, toplumsal formasyonların yer değişimi, çok çeşitli geçiş biçimleriyle ve önceden tahmin edilenden daha geniş bir tarihsel dönemde gerçekleşmekle kalmayacak..." (20)

iii) Gelişmiş kapitalist ülkelerden birinde iktidarı almak mümkün olsa bile, kapitalizmin uluslararası ekonomik-politik bütünleşmesi koşullarında, bu iktidarın elde tutulabilmesi, çok kısa bir süre için bile mümkün değildir.

iv) Üçüncü dünya ülkelerinde devrimci dönüşüm olanakları daha fazla olmakla birlikte, bu dönüşümlerin, uluslararası dengeleri "tehlikeli biçimde" bozması tehlikesi de vardır. Bu nedenle bu ülkeler barışçı yaklaşımı, şiddet kullanmamayı, uzlaşmacılığı öğrenme durumundadırlar.

İlk bakışta "aşırı" bir yorum olarak görülebilecek bu önerilerin "resmi" ifade örnekleri ise şöyle:

"Ülkelerin iç süreçleri ile uluslararası süreçler arasında karşılıklı bağımlılığın arttığı koşullarda zor kullanma eylemleri ne denli olanaklıdır? Devrimci güçler ile karşı-devrimci güçler arasında silahlı savaşımın sürdüğü bölgelerde gözlenen ulusal barışma eğilimini bu durum doğurmadı mı? Genellikle devrimci zor kullanma eğilimleri barışçıl bir dünya konseptinde nasıl bir yer alıyor?" (21)

"Burada belirtilen, bütün koşullar için geçerli herhangi bir devrimci taktiğin olamayacağı görüşüne katılıyorum. Ne ki, dünyanın gelişme koordinatlarıyla ilgili stratejik bir sistem vardır ve bu bakımdan ben, devrimci güçlerin kendi ülkelerinde savaşım konseptini belirlerken sorumlu davranmaları gerektiği görüşünü savunuyorum." (22)

"Ancak bu kavgayı sürdürürken, bu kavganın (sınıf kavgası) teorisini geliştirirken, insanlar artık ne nükleer çağın gerçeklerini, ne 'insan soyundan olduklarını', ne de onun kaderinden sorumlu olduklarını unutabilirler.

Yeni 'soy' ahlakın sorunları devrimci faaliyetin ahlakını da irdelemektedir. Bu sorunlara koşulsuz öncelik tanımak gerekir." (23)

"Üçüncü Dünya'yı adım adım savaşımın uygar biçimlerine çekmek mümkün olacak mı?" (24)

"Sosyalist devletlerde devrimci perestroyka, demokrasi ve açıklık; yeni ekonomik düzen mücadelesi ve bir dizi 'Üçüncü Dünya' ülkesinde ulusal uzlaşma politikası; 'dünya ekonomisi ve demokrasisi için mücadele ve gelişmiş kapitalizm alanında deri, yapısal reformlar." (25)

Buradan, bir sonuç çok açık ortaya çıkıyor. Sovyetler, Nikaragua'lı devrimcileri, Güney Afrikalı zencileri, Filistinli çocukları "dünyanın gelişme koordinatlarıyla ilgili stratejik sistemi" de gözeterek, sorumlu olmaya, mücadelenin uygar biçimlerini bulmaya çağırıyor. "Devrimci" sıfatı, bir tek perestroyka için kullanılıyor. Demek günümüzün global dengeleri, Sovyet perestroyka süreçleri dışında, devrimciliğe izin vermiyor.

Gene de, böyle bir yaklaşımın dünyadaki devrimci güçler tarafından benimsenebilmesi olanaksızdır. Örneğin Latin Amerika'lı bir araştırma grubunu oluşturan devrimcilerin yargısı daha farklı:

"Nükleer tehlikenin evrensel niteliğinin dikkate alınmadığı durumlarda, barışı koruma sorumluluğundan uzaklaşma gibi bir çaba ortaya çıkabilir. Ve tersine, emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin saldırılarına ve baskısına karşı halkın çıkarları için devrimci savaştan, bu savaşın her biçiminin gerginlik yaratacağı, dünya barışını tehdit edeceği savı haklı gösterilerek vazgeçilebilir. Böylesi bir durum ise 'Pax America'nın (yahut Ortadoğu'daki benzeriyle Camp david ruhunda bir 'barış'ın) onaylanmasına yol açabilir. Bu ise, emperyalist sömürü ve müdahaleyi kolaylaştırıyor, sonuçta, komünist partilerin devrimci niteliğinin ve onların yığınlar arasındaki etkisinin zayıflamasına götürüyor." (26)

Sonuç olarak, Sovyetlerin önerdiği bugünkü model, sistemin bütününe sosyalizm adına yapacağı olumlu etki az, ama gerginlik yaratma riski yüksek devrimci geçişler yerine, hem gerginlik yaratmayıcı hem de uzun dönemde daha köklü etkileri olacağına inanılan tedrici dönüşümlere dayanmaktadır.

Eğer komünistler durdukları yerde sorun, huzursuzluk ve şiddet yaratırsa, sakın sakın işine gücüne giden kitleleri bir anda ayaklandıran ve silah kullandıran güçte insanlar değilseler, özellikle üçüncü dünya ülkelerinde, mücadelenin ve mücadelede şiddetin maddi bir temeli, kitlesel bir dayanağı vardır. Bunun nedeni, sınıf çelişkilerinin daha şiddetli biçimlere

bürünebilmesi, başka yerel özelliklerle birlikte şiddet dozunun daha da artmasıdır. Komünistler bütünü Sovyet tezleri doğrultusunda "sorumlu" davranışlar bile, bu, yaşamın kendisinde vardır. Sorun, komünistlerin en büyük sorumluluğu nereye ve kima karşı duyacakları sorundur.

VII. Tarihe Bakarken

Sovyetler Birliği'nde ne zaman farklı yönelimler gündeme gelse yeni politikalar uygun olarak geçmişe de yeniden bakmak gerekli olmuştur. Bu, Sovyetler Birliği'ne özgü bir durum da değildir. Sosyalistler için tutarlılık arayışı doğal ve gerekli sayılmalıdır. Ancak bu ülkenin yaşadığı 70 yıllık süreçte ileri atılan her adımın kendisinden bir öncekini yadsımasının fazlaca şiddetli olduğunu, bu yadsıma eyleminin kendisine mutlaka tarihten de muhataplar aradığını görüyoruz. Öyle ki, istisnasız her dönemin kendine has ciddi özellikler ya da nüanslar taşıyan "tarih tezleri" olabilmektedir. Oysa nesnel bir bakış bu dönemler arasında ana çizginin bir süreklilik arzettiğini rahatlıkla görebilecektir. Ekim'siz bir NEP, NEP'in sağladığı birikim olmaksızın bir kolektivizasyon, sosyalist sistem ve düzenin oturmuşluk güvencelerinden yoksun 20. Kongre ya da glasnost düşünmek mümkün değildir. 71 yılda elbette daha iyi ve daha kötü politikalar, parlak doğrular ve önemli hatalar vardır. Ama tarihin reddedilmez bir sürekliliği de vardır. Nedenleri ister Rus halkına içkin özellikler ve gelenekler, ister yaşanan sürecin özgünlükleri, isterse dışsal sorunlar olsun, Sovyet aydınlarının kendi toplumlarının tarihine bakışları çoğu zaman bir tepkisellikle malûl olmaktadır. Bu aksama SBKP'nin resmi yorum ve uygulamalarında da, bir ölçüde hafifletilmekle birlikte gözlemlenmektedir.

Glasnostun başından beri artan vurguyla Brejnev ve Stalin dönemleri bir eleştiri sağanağına maruz kaldılar. Elbette tarihte ve yakın geçmişte karanlık noktalar mevcuttur, ve herşey tartışılmalıdır. Ama eleştirilerde gerçekten aşırılıklar vardır. Bu aşırılıklar bir kuşağın geçmişine yönelik ciddi "sahiplenme" kayguları uyandıracak ölçüdedir. Eleştiri salgını, Sovyet komünistlerini de, uluslararası hareketi de geleneksel değer ve kazanımlar karşısında soğuk ve duyarsız kılmaya başlayabilir. Bu durum yalnızca tarihin nesnel sürekliliğinin yansımadığı eklektik bir tarih tezinin yaygınlaşması gibi bir tehlike yaratmakla kalmayacaktır. Çünkü sözkonusu tarih, bir sosyalist devrimi, sosyalizmin inşasını, korunması için kuşaklar boyu verilen emekleri, sosyalist sistemin oluşumunu

içermektedir. Bunlara inkarcı bir yaklaşım her yönüyle büyük bir tehlike-
lidir.

Yukarıda bir dipnotta 60 yıl öncesinin populist iktisadına yönelik bir referansa değinmiştik. Daha çarpıcı örnekleri günlük basında izlemek mümkün. Burada birkaçına özel olarak değinmek istiyoruz. Sovyetler Birliği Ulusal Arşiv Enstitüsü Rektörü Yuri Afanasyef ile *Sovyeitskaya Kultura*'da yapılan bir röportajın Türkçesi de bir süre önce yayınlandı. Afanasyef'e kulak verelim: "Sanattan en çok beklediğim... sanat olması, bu yüzden de taleplerimi kesinleştirmek istemiyorum. Ama her ne pahasına olursa olsun, ondan, birşey 'olması' istenirse diyelim ki, biz, geçmişin derinlemesine incelenmesini ve beklenmedikliği vermesini bekliyor olalım. Nitekim Yuri Guerman'la Tengiz Abuladze'nin olduğu kadar Andrei Tarkovskiy'in *Ayna* ve *Rublev*'i de öngörülemez kadar güçlü ve tartışmalı filmlerdi.

"Bilmediğimi bekliyorum"(27)

Bir sosyalist ülkenin arşiv kurumunun başındaki bir görevli, eğer tarih konusunda bilmediklerini Abuladze ve Tarkovskiy gibi Marksizm yerine açıkçası Hristiyan ideolojiden etkilenmiş sanatçılardan beklemeye başlamışsa, ortada ciddi sorunlar var, demektir.

Bir diğer röportaj ise *Pravda*'nın Türkiye temsilcisi Stefanov ile, *Çağdaş Yol* dergisi tarafından yapıldı. Kendisini "Afanasyef'e yakın" diye tanımlayan Stefanov, "yeni düşünce" adına açıkçası kolektivizasyona geçilmesini eleştirip, "NEP döneminin 30-40 yıl sürmüş olmasını yeğleyeceğini" (üstelik bu egzantrik tezi Lenin'e malederek) söyleyebiliyor.(28)

Diğer yandan *Moskova Haberleri* adlı birkaç dilde yayınlanan Sovyet dergisinde NEP ile Glasnost arasındaki paralellikler bol bol işleniyor. Üç-beş yıl öncesine kadar geçmişe bakışta sempati ve antipati gösterilen dönemler pervasızca yer değiştiriveriyor. Ne denli önemli yanlış ve eksikleri olursa olsun, adı bu ülkede sosyalizmin inşası ve korunmasıyla birlikte anılmayı hakeden bir eski genel sekretere yönelik aşağılamalarda tam anlamıyla açık artırmacılığa gidiliyor... Öyle ki, kimi yazarlar 10 yıl kadar önce "sınıfsız toplum" deklarasyonları yapılan bu ülkede, şimdi glasnost öncesini sosyalizm olarak adlandırmayı sorgulamaya başlıyorlar:

"Politik erkin rolünün iradeci bir biçimde mutlaklaştırılması sosyalist doktrinin demokratik ve insancıl ilkelerinin yıkımını getirdi.

"(...) Sonuç, yalnızca merkezileşmiş bir bürokratik sistemin ortaya çıkmasıyla kalmadı, ayrıca özel bir üretim biçimi ve toplum oluştu. Ve

bu, devletçilik olarak adlandırılabilir."(29)

"Evet, kışla 'sosyalizm'inde, sosyalizmin hiçbir temel özelliğini görmüyorum. 'Fakat bu, herşeye karşın, sosyalizme doğru bir adım mıdır?' Belki... Bu, perestroika'nın gelişme sürecinde görülecektir. Köleci toplumda her ne kadar sosyalizmin özelliklerini bulamazsak da, o da ilkel topluma göre 'sosyalizme doğru bir adım' oluşturur."(30)

Bu alaycı değerlendirmelerin Sovyet dergisi *Yeni Zamanlar*'ın aydınlarla yaptığı bir soruşturmaya verilen yanıtlar arasında yer aldıklarını hatırlatmak istiyoruz.

Elbette tarih değerlendirmeleri bu denli çıgırından çıkınca buna karşı haklı tepkiler de dile getirilecektir. Batılı bir Marksist teorik dergide "Stalin'e tapınmanın Stalin'i yerin dibine batırmaya göre çok daha kabul edilebilir bir tavır olduğu'nun yazılabilmesi(31), Türkiye'de bir sosyalist gazetede Ekim Devrimi yıldönümünde Stalin'in bir konuşma metninin yayınlanması bu tür tepkiler arasındadır. Uluslararası hareketin bir bölümünün, yine bu kampanyanın uzağında kalmaya özen gösterdiği dikkat çekmektedir.

Bu konuda dikkat edilmesi gereken son bir nokta da, güncel saptamalardaki taraflarla değişik tarih yorumları arasında bire bir denklik aranması gerektiğidir. Yazımızın başlarında da değinildiği gibi, tarih sorunlarındaki "radikal" ya da "sol" saflar güncel politikaya da öylece yansımak zorunda değildir. Zaten eleştirilmesi gerekenler arasında bu denklik arayışı da yer almaktadır. Güncel tartışmalardan bağımsız olarak, reel sosyalizm kendi tarihine ilişkin nesnel bir değerlendirmeye sahip olabilmelidir, olmak zorundadır. Tarih alanına "problemsiz" bakabilmenin önkoşulu sözkonusu hangi dönemse onunla *siyasal* alanda hesaplaşmanın tamamlanmış olmasıdır. Dolayısıyla kimi konularda öznelliklerin bulandırıcı etkisi de doğal karşılanabilir. Ama artık elde, belli açıklıkları sağlayacak, kimi tartışma ve tezleri safdışı bırakacak bir birikimin varolduğuna inanıyoruz.

VIII. Siyasal Özne Sorunu

Sovyet tezlerinde hemen göze çarpan belki de en basit, ama en çarpıcı boşluk, ulusal düzlemdeki tek tek siyasal öznelerin, kendi siyasal kimliklerini likide etmeden, sorunlara Sovyetlerle aynı "global" bakışla yönelemeyeceklerinin görülememesidir.

Sovyetler'in kendi adlarına, kendi uluslararası ilişkilerinde, karşıt sis-

temin önde gelen güçleri ile diyaloglarında, böyle bir bakış açısına sahip olmaları ve politikalarını bu doğrultuda çizmeleri kadar doğal şey olamaz. Böyle bir konumlanış Sovyetler'i ne "revizyonist" ne de "oportünist" yapar. Ancak, kapitalist sistem içindeki ülkelerde sınıf mücadelesi verenlerin aynı yaklaşıma *öncelik* tanımaları bile, kendi siyasal varlık nedenlerinin inkârı anlamına gelir.

Buraya kadar söylenenlerden sonra akla gelecek ilk soru, klasik "devrimci örgüt" anlayışının böyle bir modelde nasıl bir yeri olabileceğine ilişkindir.

Sovyet tezleri, iç tutarlılıklarını koruma doğrultusunda bu soruya, "siyasal özne"yi yeni ve fiziksel olarak daha geniş biçimde tanımlayarak yanıt vermeyi denemektedir.

Sovyet tezlerinde en açık olan nokta, doğrudan atıfta bulunulmamakla birlikte, Leninist örgüt anlayışının hemen hemen tümüyle dışlanmasıdır.* Başkalarına öncülük ve üstünlük iddiasını artık terketmeye davet edilen komünistler, bundan böyle, öncelikli konularda oluşacağı varsayılan geniş güçlerin temsil ettiği yeni *özne*'nin bileşenleri arasındadır.

"Bu koşullarda demokratik muhalefetin politik örgütlenmesi, yalnızca katılanların -komünistlerin, sosyalistlerin, diğer sol parti ve toplumsal örgütlerin, yığınsal demokratik hareketin- eşit haklı olduğu bir birlik olarak düşünülebilir." (32) Komünistlerin yalnızca "eşitlerden biri" olmaları, "hegemonyacı bakış" ve "kalıplar"dan kurtulmaları vb. öngörülmektedir.

Öznenin genişlemesi ve sosyalizmin özel bir misyona sahip olmayan bir konuma gerilemesinin, başka boyutta bir gerekçesi daha var. Global sorunların sorumlusu ya da sorumlularının tanımlanmasından yeni düşünce çerçevesinde âdeta özenle kaçınılmaktadır. Bugüne dek sosyalizmin haklı bir propagandif motifini oluşturmuş bulunan "kapitalizmin çok yönlü bozucu-insanlık dışı etkileri" artık vurgulanmamaktadır. Kaynağı "insanlığın bugünkü durumu" vb. olarak anlatılan bir uygarlık krizinden söz edilmektedir. Sosyalizmin bundan muaf olmadığına altı çizilmektedir.

* Enstitü rektörü Krasin'in bir makalesinde Lenin'e ilginç bir gönderme dikkat çekiyor: "Barış, insanlığın en temel yaşamsal çıkarıdır. Bugün işçi sınıfının öncü güçlerinin ana faaliyet alanıdır. Lenin'in '*Ne Yapmalı?*' yapıtında yer alan ana fikir, yeni, taze bir anlam kazanıyor. Devrimciler, modern toplumun tüm sınıflarının ve sosyal katmanlarının içine gitmeli ve yeni politik düşünceyi aşılmalıdır" ("*Barış savaşımında Genel İnsani Olan ile Sınıfsal Olan*", *Yeni Açılım* 4, s.62) Krasin'in yazdıklarının oldukça açık olarak gösterdiği gibi *Tezler* çerçevesinde Lenin'in kazanacağı taze bir anlam yoktur. Varsa da kurgulanacak olan anlam Lenin'e oldukça yabancıdır.

Elbette eğer global sorunların sorumluları arasında sosyalizm de yer alıyorsa, bu durum, sosyalist hareketlerin süngüsünü düşürecek, burunlarını sürtecektir. Elele yaratılan sorunlar yine elele verilerek çözülmelidir... Biz yine bu konuda da, dünyada açlığın, yoksulluğun, sömürü ve militarizmin, çevre sorunları ve yabancılaştırmanın ortaya çıkmasında sosyalizmin bir katkısı olmadığına, dahası bu sorunların çözümünün de sosyalizmde vücut bulduğuna inanıyoruz.

Modelin diğer yanlarıyla gene tutarlı olarak, genişlemiş öznenin, bir güncel görevden ötekine, bir insanlık sorunundan başkasına vb. atlayarak yeni biçimler, katılımlar sağlayacağı ve sosyalizme geçecek öznenin de zamanı geldiğinde böyle belirleneceği düşünülmektedir.

Kapitalizmden sosyalizme geçişin öznesi, artık daha az siyasal ve daha çok a posteriori bir varlık olarak görülmektedir.

Önce, yeni özne'nin konumunu, gümüzüdeki belirlenimini dinleyelim: "Çağımızda bir yandan öznel faktörün rolü artarken, bir yandan da düşünce ile gerçeklik, özne ile nesne arasındaki bağıntının karakter ve ilişkisinde değişiklikler oluyor (...) Belirtmek mümkün ki, zorunlu bir koşul olarak şiddetten arınmış bir dünyaya yönelim, yeni türden yasalılıkları ve onların oluşmasında bilinç ve iradenin yeni rolünü gerekli kılıyor (...) Demek ki bilinç, örgütlenmesinin farklı basamaklarında nesnel dünyayı yaratabilir..."(33)

Bilinç ögesinin ağırlığı ile belirlenmiş yeni öznenin temel görevi ise az sonra açıklanıyor:

"Toplumsal ilerleminin bütünsel öznesi, şimdi, ortak karşıta karşı koyma temelinden çok, insanlığın varlığını sürdürmesi ile bağlı olan olumlu amaçların ortaklığı temelinde uygarlık krizinden çıkılması ve şiddetten arınmış bir dünyaya doğru ilerlenmesi adına oluşmaktadır. (...) ağırlık merkezinin olumsuzlama görevinden kurucu görevlere doğru yer değiştirmekte olduğunu söylemek mümkündür."(34)

Öznel faktörün artan rolünün, bir hızlandırıcı değil yavaşlatan olarak algılanmasından kastettiğimiz, tam tamına budur. Öznel faktöre, bu yüzyılın başlarında Leninist anlayışla yeni ve daha dolu bir etkinlik kazandırıldığı biliniyor-Lenin yalnızca örgüt teorisi ve pratiğiyle değil, daha sonraki felsefi çalışmalarıyla da öznel faktöre daha gelişkin işlevler tanımıştı. Ancak unutulmaması gerekir ki bu Leninist yaklaşım, herşeyden önce, Rusya'da devrimin güncelliği ile anlam kazanıyordu. Bir başka deyişle, öznel faktöre yapılan vurgu, net bir *öncülük* anlayışının ayrılmaz parçasıydı. Öncülük anlayışının terkedilmesi, öncü olması gere-

kenin giderek sulandırılması ve sıradanlaştırılması perspektifinin "özel faktörün artan önemi gerçekliğine karşılık verebilmesi kanımızca mümkün değildir.

IX. Özet Değerlendirme

Dünya sosyalist hareketi ilginç bir dönemeçten geçiyor.

Sosyalizmin birikmiş teorik-pratik sorunlarının gerçekten de yeni bir anlayışla ele alınmasını dayatan bir dönemin, Sovyetler'in aynı işi "sağ" bir uça başlatmalarıyla çakışması, ilk bakışta bir talihsizlik olarak görülebilir. Ancak, daha uzun dönemli bir perspektif açısından bakıldığında bu "sağ" önerilerin, yarattığı tutarlı ve akıllıca tepkilerle, gerçekten radikal bir derlenişe aracılık etmesi de mümkündür.

İlginci olan bir başka nokta da şudur: Sovyet tezleri, tartışıldıktan sonra, geleneksel komünist partiler tarafından tüm boyutlarıyla benimsense, bu benimseme mevcut tüm partileri kapsasa bile, Marksizmin devrimci ve dönüştürücü özünü yaşatacak yeni siyasal yapılanmalar mutlaka ortaya çıkacaktır. 19. yüzyıl Marksizminden, 1917 devriminden, öteki dönüşüm örneklerinden sonra, Sovyet tezlerinin, öteki tüm yorumları *marjinal* bırakacak bir egemenlik bulmasına olanak yoktur. En azından Latin Amerika, Ortadoğu gibi bölgelerde böyle bir tekleşmeyi düşünmek bile güçtür.

Önemli olan soru, çeşitli ülkelerdeki geleneksel komünist partilerden Sovyet tezlerini bütünüyle benimseyenlerinin, mutlaka biçimlenecek ve güçlenecek olan radikal yorumlardan büsbütün kopmayı göze alıp alamayacaklarıdır. Örneğin Türkiye'de, böylesine riskli, ve uzun dönemde tecrite giden bir tercihin yapılabileceğini gösterir işaretler vardır. Hemen belirtelim ki böyle bir tercih, en azından Türkiye'de, çevre sorunlarında yeşillerden, siyasette ise, SHP'den daha ılımlı bir komünist partisi'nin ortaya çıkmasından başka sonuç vermeyecektir. Böyle bir tabloda insanların örneğin anma törenlerinde yumrukları yerine, ozon tabakası sorununu vurgulamak için işaret parmaklarını havaya kaldırmaları bile mümkündür.

Bir noktanın tekrar ve özellikle altını çizmek gerekir: İşin gerçeği, tezlerin uluslararası sosyalist hareket tarafından aynen benimsenmesi ve siyasal varlığın böyle sürdürülmesi mümkün değildir. Peki, Sovyet tezlerinin hazırlayıcıları bunun farkında değiller midir?

Burada, Sovyet sosyalizminde, daha öncelerinden başlayarak yerleşmiş ve gelenekşelleşmiş bir üslubun altını çizmek gerekir. Bu üslup her zaman uçlardan birinin abartılı vurgusu ve kimi tehlikelerin dramatizasyonu

ile birlikte gitmiştir. Sanırız Sovyetler de önerdikleri tezlerin bütünüyle benimsenmesinin yol açacağı sonuçların farkındadırlar ve gerçek amaçları en azından belirli sivrilikleri ve riskleri törpüleyebilmektir. Ayrıca Sovyet tezlerinin daha da dramatik bir biçimde formülasyonuna yolaçan, zamanın sıkıştırması karşısında, çeşitli alanlardaki görevlerin ve aulımların *tek bir dalga*nın üzerine oturtulup bir seferde halledilmesi umududur. İçeride perestroika, glasnost, demokratik yeniden yapılanma, uluslararası ilişkilerde yumuşama, sınıf mücadelelerinin ılımanlaşmasıyla kazanılacak zaman; ve ideolojik-politik tüm araçların buna göre biçimlendirilmesi...

Bu endişeler ve onların yolaçtığı hız kaybı, bugün için Sovyet yönelimlerini "*neo hümanizm*" diyebileceğimiz bir platforma yerleştiriyor. Bir başka deyişle Sovyetler, insanlığa ikinci bir hümanizma ve aydınlanma dalgası yaşatılabileceğine inanır görünüyorlar. Ya da gerçekten inanmıyorlar da, en azından bunu zorlamak ve ürünlerinden sosyalizm adına yararlanmak istiyorlar.

Hangisi, bilemeyiz. Ancak, tekeli kapitalizmin bugünkü koşullarında, Sovyetlerin altını çizdikleri özel etmen ve "yeni siyasal özne" ne denli güçlü, ne denli başarılı olursa olsun, böyle bir silkinış yaşama olanağı yoktur. Kapitalizm ve emperyalizm varoldukça, tekeller kapitalist sistemin egemen güçleri olarak varlıklarını sürdürdükçe, hümanist değerlerin sınıfsal çıkar ve konumlanışlara üstün gelmesini beklemek, en çok iyiniyetli ama sonuçsuz bir yaklaşım olabilir.

Tezler ve yeni politik düşünce üzerine tartışmalar, uluslararası sosyalist harekette canlı biçimde sürüyor. *Dünyaya Bakış* dergisinde yayınlanan uluslararası tartışmalar tepkilerin boyutları hakkında Türkiye'deki okura da bilgi verecek niteliktedir. Örneğin *World Marxist Review*'un yaklaşık bir yıl önce düzenlediği bir toplantının tutanakları çeşitli parti temsilcilerinin düşüncelerinin yeni politikalarla göre "çok klasik" olduğunu sergilemektedir.

"(...) sınıflarüstü düzeyde kimi değerler olduğu görüşünü kabul etmiyorum. Her sınıfın kendi değerleri vardır (...) Marksistler bir tür evrensel ideoloji sorununu ortaya atamazlar"(35)

"Biz sosyalizm için savaşım veriyoruz. Bunun Güney Afrikalılar için uzak bir amaç olduğunu kabul ediyorum, ama bu amaç, her zaman bizim yolumuzu aydınlatmalıdır, aksi takdirde bizim diğerlerinden hiçbir farkımız olmayacak"(36)

"(...) Zor kullanımına başvurulmayan bir dünyanın kurulması, henüz insanlık için sadece bir hayaldir(...) büyük bir sorumluluk duygusuyla,

yoldaşça, saygıyla belirteyim ki, biz uzun zamandan beri gelişmiş kapitalist ülkelerdeki politik hareketlerin deneyiminden, 'Üçüncü Dünya' ülkelerinin özgül koşullarında yeni toplum için savaşım ile ilgili hemen hemen hiçbir şey almıyoruz" (37)

"Hiçkimse yeni-sömürgeci rejimin alaşağı edilmesi için savaşımın, barışın korunması sorununa kıyasla ikincil önemde olduğunu kabul etmez" (38)

İlginç olan, uluslararası hareket içinde yeni Sovyet tezlerine "sol"dan eleştiri yönelten kesimler arasında çeşitli maddi ortaklıklar ya da benzerlikler bulmanın aşağı yukarı olanaksız olmasıdır. Senegal'li komünistler ile Amerika'lıları, Küba'lılarla Güney Afrika'lıları, "zor kullanımını reddedemeyeceklerini" deklere eden Şili komünistleri (39) ile "Sovyet yaklaşımını taklit etmemek ve Sovyetler Birliği'nin gözkaşıyıcı tarihini ekonomik ve ahlaki sorunlara indirgememek" (40) konusunda uyarıda bulunan Batı Alman komünistlerinde ortak olan şeyler, iktidarda veya muhalefette olmak, üye sayısı, üye bileşimi, politik çizgi-program, coğrafya ya da tarihsel arka plan değildir. Bu denli farklı kesimlerin ortak tepkilerde yanyana gelmelerinin nedeni, bizce Sovyet tezlerinin bir oto-likidasyona denk düşmeleridir. Kendi ülkelerinde ister sağ, ister sol poliükalar izlesinler, bu partiler kimliklerine sahip çıkmaktadırlar. Aynı duyarlılığa bizzat Sovyetler Birliği'nde sahip olanlar mutlaka vardır.

Sovyet tezleri, Türkiye solunda pek az tartışıldı henüz. Glasnost ve perestrojka süreçlerine ilişkin tartışmalar ve değerlendirmeler, daha yoğun. Bugüne dek TSİP genel başkanı Ahmet Kaçmaz, *Görüş* dergisinde, gerçekten de gerekli olan ihtiyatlı bir dille Sovyet tezlerine ilişkin kuşkularını dile getirdi. Kaçmaz'ın tutumu sağlıklı ve ölçülü idi. *Toplumsal Kurtuluş*'un Kasım sayısında Yalçın Küçük, oldukça önemli ve değerli saptamalar içeren bir yazısında, Sovyet tezlerine gene de zorlanmış bir iyimserlikle yaklaşmayı yeğledi. Küçük'ün değerlendirmesine göre Sovyetler kimseye hiçbir şey empoze etmemekte, ama birtakım "kuş beyinliler" bunlara atlamaktadır...

Sovyetler'in kimseye hiçbir şey "empoze" etmedikleri elbette doğrudur. Ancak burada uzun uzun ele aldığımız tezler de herhalde canı sıkkın Sovyet ideologlarının boş zamanlarında kendi kendilerine yaptıkları düşünce talimleri değildir. "Empoze" sözcüğü kötüdür, doğruyu yansımaz, kullanılmamalıdır. Ancak, iktidarı ele geçirebilenlerin "bunu kısa bir süre için dahi ellerinde tutamayacakları" söylenirken, sıcak mücadele içinde olanlara "dünyanın gelişme koordinatlarıyla ilgili stratejik sistem" adına

sorumluluk davetiyesi çıkarılırken herhalde birşeyler anlatılıyor. Bunlar, kuş beyinlerinin de ileri zekalarının da aynı biçimde anlayacakları netlikte söylemlerdir.

Hep Türkiye sosyalizminin bir olgunluk dönemine girmesi gerektiğinden sözediyoruz. Türkiye sosyalist hareketi, böyle bir olgunluk döneminde "ustadan ürküp çırağı pataklayan ucuz kabadayı" rollerinden kurtulmalıdır. Türkiye sosyalist hareketinin insanları, sahip çıktıkları değerlere yerli malı saldırılar geldiğinde ayrıntı kabaran, ama aynı işin başka yerlerde yapılması durumunda suskun ve sünepe kalan bir psikolojiden kurtulmalıdır. Aynı biçimde, Türkiye'deki geleneksel solun kişilsiz akımları söz konusu olduğunda bunlara karşı "biz çizgimizi çoktan çektik" diye böbürlenlen anlayışın, aynı akımların global kaynakları karşısında gereğinden çok sessiz ve geçiştirmeci davranması da herhalde gene bir kişilik sorunudur.

NOTLAR

- (1) Diligenski German; "Devrimci Teori ve Günümüz", *Yeni Açılım* 7, Kasım 1988 s.50
- (2) "Günümüz Dünyasında Komünistler: Kimlerle Birlikte Yürüyorlar ve Ne İstiyorlar?" *Dünyaya Bakış* 3 Temmuz 1988 içinde (Toplumsal Bilimler Enstitüsü Tezleri'nden) s.37
- (3) a.g.d., s.31
- (4) Toplumsal Bilimler Enstitüsü; "Günümüz Dünyasında Toplumsal İlerleme", *Yeni Açılım* 4, Ağustos 1988, s.35
- (5) Diligenski; a. g. y., s. 55
- (6) Oiserman Theodor; "İvmelendirme Stratejisi: Felsefi ve Sosyolojik Yönleri", *Felsefe Dergisi* 4, 1988, s. 64
- (7) Toplumsal B. E., a. g. y., s. 46
- (8) Perle Victor; "Yirmibirinci Yüzyıla Doğru", *Dünyaya Bakış* 7, Kasım 1988, s.31
- (9) Taş Mehmet; "Militarizm Olmadan Kapitalizm Var Olabilir mi?" *Yeni Açılım* 3, Temmuz 1988, s.33
- (10) Diligenski; a. g. y., s.55
- (11) Krasin Y. A.; "Barış Savaşımında Genel İnsani Olan ile Sınıfsal Olan", *Yeni Açılım* 4, s. 62
- (12) Toplumsal B.E., a. g. y., s. 44

- (13) a. g. y., s.44
(14) Plimak Y. G.; "Yeni Düşünce ve Dünyanın Yenilenmesi Perspektifleri" *Yeni Açılım* 1; s.49
(15) a.g.y. s.46
(16) Toplumsal B.E.; a.g.y. s.39
(17) Diligenski; a.g.y. s.54
(18) Gillilov S.; "Günümüz Dünyasında Komünistler..." s.37
(19) Toplumsal B.E.; a.g.y. s.36
(20) a.g.y. s.43
(21) "Günümüz, Dünyasında Komünistler..." (Tezler'den) s.35
(22) Krasin; a.g.y. s.48-49
(23) Plimak; a.g.y. s.50
(24) a.g.y. s.51
(25) Toplumsal B.E.; a.g.y. s.40
(26) "Latin Amerika: Yeni Düşünce, Yeni Olanaklar" *Dünyaya Bakış* 5, s.58
(27) Afanasyef Yuri; "Biz Henüz İşin Başındayız" (Görüşme), *Onbirinci Tez* 8, Haziran 1988; s.192
(28) "Stefanov ile Roportaj", *Çağdaş Yol* 5; Eylül 1988
(29) Diligenski; "Hangi Sosyalizmi Reddediyoruz ve Nasıl Bir Sosyalizme Yöneliyoruz?", *Yeni Açılım* 5 Eylül 1988 içinde; s.75
(30) Nuikin Andrey; a.g.y. *Yeni Açılım* 5, s.79
(31) Angotti Thomas; "The Stalin Period: Opening Up History", *Science and Society*, c.52, no.1, Bahar 1988, s.6
(32) Diligenski; "Devrimci..." a.g.d. s.58
(33) Toplumsal B.E.; a.g.y. s.42
(34) a.g.y. s.47
(35) Rammelson Bert (İngiltere); "Günümüz Dünyasında Komünistler..." a.g.d. s.31
(36) Pahad Esop (G. Afrika); a.g.y. s.32
(37) Barrios Jaime (Salvador); a.g.y. s.35
(38) Gueye Semou Pathe (Senegal); a.g.y. s.32
(39) Viciani Orel; a.g.y. s.35
(40) Mies Herbert; (*Unsere Zeit*'tan aktaran Staar Richar F.) "Checklist of Communist Parties in 1987", *Problems of Communism* Ocak-Şubat 1988; s.81

Mevcut Durumun Analizi Ve Gelecek İçin Köşe Taşları

Yuri Andropov
SBKP MK
Genel Sekreteri

Aşağıdaki konuşma SBKP MK Genel Sekreteri Yuri Andropov tarafından SBKP MK plenumunun 15. Haziran 1983 tarihli toplantısında yapılmıştır.

Yoldaşlar,

Plenum toplantımız, parti çalışmasının temel sorunlarından birini, komünist inşaanın en önemli bileşenlerinden birini görüyor. Partinin bugünkü koşullar içerisinde ideolojik çalışmada en temel görevleri nelerdir?

Birincisi, tüm ideolojik, eğitim ve propaganda çalışmalarımız partinin gelişmiş sosyalizmin mükemmelleştirilmesi sürecinde çözmekte olduğu büyük ve karmaşık sorunların düzeyine kararlıca yükseltilmelidir. Her düzeydeki parti komitesinin ve parti örgütünün kavraması gerekir ki, üzerinde durdukları diğer sorunlar (ekonomik, örgütsel ve diğerleri) ne kadar önemli olursa olsunlar, ideolojik görevler sürekli ön planda tutulmalıdır. Bu çalışmadaki eksikliklerin ve insanların bilincinin yeterince olgunlaşmamasının hangi ciddi zararlara yol açtığını çok iyi görüyoruz. Öte yandan, ideolojik çalışma etkinleştğinde, kitlelerin halkın hayatı çıkarlarıyla uyum içerisinde olan partinin politikasını kavrayıp, onu kendilerinin yegane politikası olarak benimsediklerinde ilerleme hızının nasıl arttığını bugün çok iyi görüyoruz.

İkincisi, bizde çok zengin aydınlatma ve eğitim araçları bulunmaktadır. Bunlar basın, televizyon, radyo, sözlü propaganda ve değişik türdeki eğitim kuruluşlarının büyük ağıdır. Bütün bunlar, K. U. Çermenko yoldaşın raporunda ve tartışmalarda geniş şekilde yer aldılar. Önemli olan, bütün bu araçları daha doğru kullanmak, onları Sovyet insanının önemli ölçüde gelişmiş eğitim düzeyini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak daha etkin ve daha yaratıcı olarak uygulamaktır. Bu konuda daha öğreneceğimiz çok şey var ve bu yoldaki esas handikaplar şekilcilik, şablonculuk, ürkeklik ve düşünme tembelliğidir. Ve şunu da kabul etmek

zorundayız ki, komünistlerin ve sosyalist toplumumuzun tüm yurttaşların bilincinin şekillenmesi, yalnız meslekleri olduğu için bu konuyla ilgilenen ideologların, propagandacıların ve kitle iletişim araçlarında çalışanların işi değildir. Bu, tüm partinin görevidir.

Üçüncüsü, kadro sorunudur. Cumhuriyetlerde, bölgelerde, illerde, şehirlerde ve semtlerdeki tüm parti komitelerinde nüfusun değişik kesimleriyle —işçilerle, kolhozcularla, aydınlarla ve gençlerle— ideolojik çalışma yapmaya yetenekli ve bu işin sorumluluğunu taşıyabilecek uygun, eğitilmiş kadrolar bulunmalıdır. Bunlar, sayılan, eğitilmiş kişiler olmalıdır. Bunlar için gerekli şartlar yaratılmalı ve onların sistematik gelişmeleri sağlanmalıdır. Bu kadroların çalışmalarını değerlendirirken tek bir ölçüt olmalıdır: kitlelerin politik bilincinin ve çalışma aktivitesinin düzeyi.

Dördüncüsü, toplumsal bilimler ve özellikle ekonomik bilimler alanında, araştırma kuruluşlarımızın ve tek tek her bilim adamının çalışmasında yeni, çok daha yüksek bir ideolojik-teorik çalışma düzeyi mutlaka sağlanmalıdır. Hayatın toplumumuzun önüne koyduğu gerçek ve pratik görevlere kararlı bir dönüşün sağlanması gerekir. Bu görevlerin çözümlenmesi için toplumsal bilimler, doğal bilimlerle aynı ölçüde partiye ve tüm halka etkin şekilde yardımcı olmalıdır.

Beşincisi, politik aydınlatma ve kitlelerin siyasi eğitimi sistemindeki çalışma sitilinin değişmesi büyük bir rol oynamalıdır. Şekilcilığe ve şu ya da bu genel tezin yaşamdaki kopuk şekilde mekanik olarak ezberlenmesine, (ya da kağıttan ezbere okunmasına) bir son verilmelidir. Siyasal eğitimin özü, herkesin partinin günümüz koşullarındaki politikasını daha derinden kavraması, edindiği bilgileri pratikte uygulamasını bilmesi, kendi sorumluluğunun bilincinde olması ve bunu gerçekten yerine getirmesidir.

Altıncısı, bütün eğitim ve propaganda çalışmalarında insanlığın bugünkü tarihsel dönemin özelliği sürekli göz önünde tutulmalıdır. Ve bu dönemi belirleyen birbirine taban tabana zıt iki ayrı dünya görüşünün, iki politik temel doğrultunun —sosyalizmin ve emperyalizmin— tüm savaş sonrası dönemden bu yana eş görülmekle bir şiddet ve keskinlikte çatışmasıdır. Gezegimizdeki milyarlarca insanın kafasını ve kalbini kazanmak için mücadele edilmektedir. Ve insanlığın geleceği hiç de küçük olmayan ölçüde bu ideolojik mücadelenin sonucuna bağlıdır. Bu nedendir ki, sosyalist toplum hakkındaki gerçeği, onun yararlarını ve barış politikasını tüm dünyadaki en geniş halk kitlelerine kolay anlaşılır ve inandırıcı bir şekilde ulaştırma yeteneği olağanüstü önem taşımaktadır. Yalancı ve yıkıcı emperyalist propagandanın foyasını açığa çıkarma yeteneği daha az önemli değildir. İyi düşünülmüş, birleşik, dinamik ve etkili bir karşı-propaganda sistemine ihtiyacımız var.

Kısacası, ideolojik alanda yapmamız gereken çok şeyler var ve getirtirmeden işe başlamak gerekiyor.

Ancak, en etkileyici ve ilgi çekici propaganda, en nitelikli ve akıllıca düzenlenmiş eğitim, en büyük yetenek bile, eğer bunlar yaşamın günümüzdeki gerçekleriyle bağlantılı ve ileriye giden yolu gösteren derin fikirlerle doldurulmamışsa, hedefine varamazlar. Bu anlamda, SBKP XXVI. Kongre kararları üzerine hazırlanmakta olan parti programının yeni metni, partinin ideolojik ve tüm çalışmalarında olağanüstü önemde bir rol oynayacaktır.

Şimdiki parti programı, kongrenin ilgili kararında da tespit edildiği gibi, dünyadaki toplumsal gelişmenin kanuniyetlerini, partinin ve Sovyet halkının komünizm için verdiği mücadelenin amaçlarını ve temel görevlerini genel olarak doğru saptamaktadır. Programın genel tezleri hayatın kendisi tarafından kanıtlanmıştır. Programda yazılanların çoğu daha şimdiden yerine getirildi. Fakat aynı zamanda programın kararlarından bazıları —açıkça söylemek gerekir ki— gerçeklerden kopukluk, acelecilik ve gereksiz ayrıntı unsurları taşıdıkları için, zaman sınavını tam olarak başaramadılar. Şüphesiz, son iki on yılda hem Sovyet toplumunun ve sosyalizmin diğer ülkelerinin yaşamında, hem de toplam olarak dünya ölçüsündeki gelişmede birçok önemli değişiklikler oldu. Bütün bunların derin bir teorik incelemeyi gerekli kılıyor ve partinin iç ve dış politika alanındaki stratejisini çizirken dikkate alınmalıdır.

Varolan durumun gerçekçi bir analizi ve komünist partimizin nihai amacını hayatın tecrübeleriyle bağlayan gelecek için açık köşe taşları-SBKP'nin programının yeni metninde insanın görmek istediği şey bunlar. İkinci parti programının hazırlanmasıyla ilgili olarak V. İ. Lenin şöyle demişti: "Programda az da olsa abartmadan, tamamen objektif, olgulardan ayrılmadan, neyin ne olduğunu ve ne yapmayı amaçladığımızı söylememiz gerekir." (V. İ. Lenin, eserleri, Cilt 27, sf. 124) Biz de böyle davranmalıyız, yoldaşlar.

Hem ekonomide, hem de politika ve ideolojideki perspektifleri doğru anlamak için, herşeyden önce toplumsal gelişmenin içinde bulunduğumuz bu aşamasının karakteri hakkında açık bir fikre sahip olmak gerekiyor. Parti bu aşamayı gelişmiş sosyalizm aşaması olarak tespit ediyor. Bu, sosyalist prensiplere uygun ekonomik tabanın, sosyal yapının ve politik sistemin artık tamamen oluştuğu ve sosyalizmin, tabiri caizse, kendi kollektivist temelinde geliştiği bir toplumdur.

Doğaldır ki bütün bunlar yarattığımız topluma mükemmel olarak bakmak anlamına gelmez. Onun hâlâ bugünkü gelişim seviyesi için doğal olan, objektif şartta bağlı daha birçok zorlukları vardır. Subjektif nedenlerden ve insanların her zaman ustaca ve iyi organize edilmemiş çalışmasından kaynaklanan eksiklikler de az değildir. *Bu nedenle parti programı mevcut koşullar altında her şeyden önce gelişmiş sosyalizmi planlı ve her yönüyle mükemmelleştirmenin ve böylece komünizme doğru daha çok ilerlemenin programı olmalıdır. Program metni gelişmiş sosyalizm döneminin ayrıntılı bir tasvirini içermelidir.*

İyi bilinir ki, her toplumun çehresi sonuçta üretici güçlerinin gelişkinlik seviyesi ve üretim ilişkilerinin durumu ve karakteri tarafından biçimlenir. Biz toplumsal gelişmemizde tarihsel bir dönüm noktasına vardık, çünkü üretici güçlerde derin niteliksel değişimler ve üretim ilişkilerinde de buna uygun bir mükemmelleşme sadece olgunlaşmamış, aynı zamanda kaçınılmaz olmuştur. Bu sadece bizim arzumuz değildir yoldaşlar, bu kaçınamayacağımız objektif bir zorunluluk olmuştur. Ve bununla sıkı karşılıklı ilişki içerisinde üst yapı olarak adlandırılan, insanların bilincinde ve toplumsal hayatın tüm biçimlerinde de değişiklikler olmak zorundadır.

Ekonomik alanda ana görev *emek üretkenliğinin esaslı ölçüde artmasıdır*. Bu noktada, dünyanın en üst seviyesine çıkmak için çaba göstermek zorundayız. Çünkü Lenin bunun "son duruşmada yeni toplumsal düzenin zaferi için en önemlisi, en tesirlisi" (V. İ. Lenin, eserleri, Cilt 29, sf. 416) olduğunu boşuna söylemedi. Bugün, bilimsel-teknik devrim koşullarında, bu görev hem kendi iç kuruluş faaliyetlerimiz için hem de uluslararası açıdan özel bir önem kazanmıştır.

Yakın gelecekte ülkemizdeki üretici güçlerin gelişmesinin izleyeceği yol ne olacaktır?

İlk hedef açıktır: Her şeyden önce sahip olduğumuz şeyleri bir düzene sokmalı ve ülkenin üretim ve bilimsel-teknik potansiyelinin mümkün olduğunca maksada uygun kullanımı sağlanmalıdır. Tarım, ulaşım ve kamu hizmeti alanındaki geri kalmışlığın yok edilmesi gerekir. Raporda ve tartışmada partinin girişimiyle ülkede geliştirilen disiplin ve düzenin sağlamlaştırılması, yüksek örgütlülük ve sorumluluk için verilen mücadeleye değinildi. Altını çizmek istiyorum yoldaşlar: Tüm ekonomik mekanizmanın uyumlu ve tıkr tıkr çalışmasını sağlamak, hem günümüzün

bir gereği, hem de geleceğin programatik görevidir. Bu, toplumsal düzenimizin mükemmelleşme sürecinin bir unsurudur.

Üretici güçlerde niteliksel bir değişimin ana yolu, doğal olarak yavaş gelişmeye geçmek ve sosyalist düzenimizin üstünlüklerini bilimsel-teknik devrimin kazanımlarıyla pratikte birleştirmektir. Ve hem de üretimin birçok alanında teknolojik değişiklik vadeden onun en son aşamasının kazanımlarıyla birleştirmektir. Sanırım herkes benimle aynı fikirdedir ki, partinin ve halkın faaliyetlerindeki bu doğrultu parti programının yeni metninde gerekli şekilde ifade edilmelidir.

Bugün tek bir bilimsel-teknik politika kesin önem kazanmaktadır. Hem bu günün, hem de yarının makinalarını, mekanizmalarını ve yön-

temlerini yaratmak için kapsamlı bir çalışma önümüzde duruyor. Üretimde otomasyona gitmek, robotların ve bilgi sayarların en yaygın kullanımı ve üretimin hızlı ve etkin bir biçimde yeni ürünlerin yapımı için ayarlanmasına olanak sağlayacak esnek teknolojinin yerleştirilmesi sağlamaktır. Enerji ekonomimizin geleceği, herşeyden önce modern atom santrallerinden yararlanmak ve gelecekte de denetimli çekirdek reaksiyonu sorununu pratikte çözmektir. Özellikleri önceden belirlenmiş maddelerin elde edilmesi, bio-teknolojinin geliştirilmesi ve enerji tasarrufu sağlayan, artığı fazla olmayan metodların endüstride yaygın şekilde kullanılması gibi görevler de gündemdedir. Bütün bunlar ekonomimizde gerçek bir devrim etkisi yapacaktır.

Maalesef yoldaşlar, bildiğiniz gibi bizde bilimsel-teknik sonuçların pratiğe sokulması henüz kötü gidiyor. "Riski" göze alıp işletmeye yeni yöntemleri sokan, yeni teknikleri kullanan yahut üreten bir ekonomik yönetici çoğu kez haksız çıkarken, yeniliklerden kaçınan diğeri bir şey kaybetmiyor. Hem yöneticilerin, hem de işçilerin ve tabii bilim adamlarının ve desinatörlerin de tekniğin yenilenmesine ilgi duyabilecekleri, eski yöntemlere göre çalışmanın yarar getirmeyeceği örgütsel, ekonomik ve moral önlemler sistemi oluşturmak görevimiz burada yatıyor. Devlet Planlama Komitesi, Bilimler Akademisi, Bilim ve Teknik Devlet Komitesi şimdi bu konuda çalışıyorlar. Ancak bu daha da hızlandırılmalıdır, çünkü zaman kaybı ülkeye pahalıya mal oluyor.

Ve tabii ki, üretimin etkinliğinin yükseltilmesi için el emeği oranının en başta kompleks mekanikleşme yoluyla azaltılması gereklidir. Özellikle, bugün dahi elle yapılan, ağır, az kalifiye ve monoton işlerin bulunduğu üretimde robotların geniş kullanımıyla emek üretkenliği alanında durum köklü bir şekilde değişmektedir. Bu, yüzbinlerce insana daha değişik, daha uygun koşullar altında çalışma ve kendilerini daha çok tatmin eden bir iş yapma olanağı sağlayacaktır. Ve bu da temel öneme sahiptir yoldaşlar. Bu durum bizi komünist inşaatın en temel ödevlerinden birine— kol ve kafa emeği arasında varolan farklılığı giderme ödevinin çözümüne daha da yakınlatacaktır.

Tabii ki, temel üretici güç insandır, insan emegidir. Burada göz önünde tuttuğum sadece bilinçli disiplin ve çalışmaya karşı yaratıcı tutum değil, aynı zamanda insanlar tarafından yapılan işin ve onun ücretlendirilmesinin tam ve yektin örgütlenmesidir.

Böylece üretim ilişkilerinin mükemmelleştirilmesi sorununa geliyoruz. Bu ilişkilerin temeli üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyettir. Bilindiği gibi bunun bizde iki biçimi var; devlet mülkiyeti ve koöpe-

ratif mülkiyeti. Geleceği bu iki biçimin bir tek biçimde, tüm halkın mülkiyeti şeklinde kaynaşmasında görüyoruz. Doğaldır ki, kolhozların sovhozlara mekanik bir biçimde dönüşmesi yoluyla değil. Pratik gösteriyor ki, tarım-endüstri-entegrasyonu ve kooperatiflerarası ve kolhoz-sovhoz birliklerinin gelişmesi gibi başka yollar da vardır. Programda bu sorun üzerine derinlemesine ve özlü görüş belirtilmesi gerekmektedir.

Diğer bir önemli nokta daha var. Gelişimi sosyalizmin *emeğe göre dağıtım*ı da içeren temel prensipleri tarafından düzenlenen *sosyalist* bir toplumda yaşadığımızı unutmamalıyız. Bizde herkesin topluma karşı eşit hak ve görevleri vardır. Maddi mallardan eşit yararlanma anlamında tam eşitlik ise ancak komünizmde mümkün olacaktır. Fakat o zamana kadar uzun bir yol aşılması gerekiyor. Bunun için hem ekonomide, hem de insanların bilincinde çok yüksek bir düzey gereklidir. Fakat bugün toplumsal tüketim fonlarının belli bir bölümü dışında, her yurttaşımız sadece toplumsal olarak yararlı emeğin nicelik ve niteliğine uygun olan maddi mallardan yararlanma hakkına sahiptir. Sadece bunlar üzerinde! Bu prensibin kesin olarak dikkate alınması ve ona sıkı sıkıya uyulması çok önemlidir.

Üretim ilişkilerinin mükemmelleştirilmesi aynı zamanda planlamanın ve iş yönetiminin köklü düzeltilmesini de gerektirir. Ülkemizde birleşik bir halk ekonomisi oluşmuştur ve bölgele ve ekonominin ağırlık noktalarının sorunlarına göre yapılan komplike planlamada belli tecrübeler elde edilmiştir. Bunun en son örnekleri besin maddeleri programı ve ilerisi için en büyük öneme sahip bir belge, günümüz koşullarında bir çeşit GEOLRO (Lenin'in hazırladığı ülkenin elektrikleştirilmesi için program) olan enerji programıdır. Bu programların gerçekleşmesi parti, devlet ve tüm halktan muazzam çalışmalar istemektedir. Bununla beraber planlamamızdaki eksiklikler de bilinmektedir: kaynakların sebpsiz israfı, planların oransızlığı, malların kitlesi ile halkın geliri arasındaki uyumsuzluk. Böylesi olayların bertaraf edilmesi hem ekonomik, hem politik bir görevdir.

Üretim ilişkilerinin gelişmesi, sosyalist yarışmanın örgütlenmesine olan yeni talepleri beraberinde getiriyor. Günümüzde bunun temel şekillerinden biri üretim planlarının, hem de ağırlıklı olarak nicelik değerler göz önüne alınarak aşılması için olan yarışmadır. Önceden olduğu gibi bu birçok durumda, özellikle doğal maddeler üreten endüstride yerindedir. Bununla beraber bugün her şeyden önce üretimin kalitesinin yükseltilmesi ve üretim kapasitesinin, ham maddelerin, enerji ve çalışma zamanının daha iyi kullanımı gibi yarışma hedefleri üzerinde yoğunlaşmak tavsiye edilebilir. Ve tabii akılcıca tutumluluk, bir ton metalden bir kilo ekmeğe kadar, her tarafta tutumluluk.

Şunu da söylemeliyiz ki, sosyalist yarışmanın biçimleri, diğer toplumsal girişkenlikler ve kitle hareketlerinde de olduğu gibi katı ve değişmez değildirler. Onlar toplumun maddi ve manevi olgunluk düzeyine göre değişirler. Ve partinin görevi de tüm faydalı, fedakar girişimleri tam zamanında görmek, desteklemek ve yaygınlaştırmaktır.

Yoldaşlar! XXVI. Parti Kongresinde çok açık bir şekilde ekonomik ve sosyal politikanın birbirine sıkı bir bağlılığının gerekliliğine dikkati çekmiştik. Bu da anlaşılır bir şeydir. Çünkü ekonomik alandaki çabalarımızın nihai amacı insanların yaşam koşullarının iyileştirilmesidir.

Ekonomik planlarımızda toplumun sosyal, ulusal ve demografik en önemli gelişme faktörlerini her yönüyle dikkate almayı ve yansıtmayı öğrenmeliyiz. Bu, partinin birleşik bir politikası, toplumsal gelişmenin birleşik bir stratejisi olmalıdır.

"Hayat standartının yükseltilmesi" formülü bizde çok sık kullanılmaktadır. Bununla beraber bu basitleştirilerek yorumlanıyor ve nüfusun gelirinin ve tüketim mallarının büyümesine indirgeniyor. Gerçekte hayat standardı kavramı çok daha geniş ve zengindir. Buna, günlük yaşamdaki ve davranıştaki kültür ile rasyonel tüketim kültürü olarak tanımlayabileceğimiz kültürü de içeren insanların kültürünün ve bilincinin büyümesi de dahildir. Yine buna örnek bir kamu düzeni, sağlıklı ve rasyonel bir beslenme, kamu hizmetlerinin yüksek bir kalitede olması (ki bizde bu alanda bilindiği gibi her şey yolunda değil) da dahildir. Bu aynı zamanda boş zamanların moral ve estetik açıdan mükemmel bir şekilde değerlendirilmesini de içerir. Kısacası, sosyalist uygarlık diye tanımlanmaya layık herşeyin tümü.

Ülkemizde nüfusun ev koşullarının düzeltilmesinde muazzam bir ilerleme kaydedildi. Buna rağmen ev sorunu birçokları için hâlâ ciddi önemini koruyor. Bu sorunu yakın gelecekte çözeceğiz ve her aile bir daireye sahip olacak. Evlerin dağıtımının aynı diğer mallarda olduğu gibi adil olması sağlanmalı ve burada sözkonusu kişinin başka şeylerin yanı sıra nasıl çalıştığı da göz önünde tutulmalıdır. Belki de kooperatif prensiplerinin kapsamlı bir gelişimi ve işletmelerin fonlarından konut projeleri için —sadece konut yapımında değil, aynı zamanda mümkün ve gerekli yerlerde tatil yurtları ve yaşlılar için yurt yapımında da— yararlanmak yerinde olur. Bu, sadece ekonomik açıdan yararlı olmakla kalmayacak, aynı zamanda insanların kollektivist duygusunu ve toplumsal sorunların çözümüne doğrudan katılma duygusunu geliştirmeye de yarım edecektir.

Emeğin ücretlendirilmesi sistemini geliştirmek yetmez. Aynı zamanda talep olan mallardan gerekli miktarda üretmek de gerekir. Ve burada kalitede kısıntılar yapılmamalı, en yüksek ölçüler getirilmelidir. Çünkü şu anda durum gerçekten can sıkıcı: Başlangıç maddesi iyi, fakat üretilen mal öyle ki, insanlar iyi ve zevkli yapılmış malları almak için karaborsacıya daha fazla para ödemeyi tercih ediyorlar. Bu soruna çare bulunmalıdır, hem de geciktirilmeden.

Nüfusa sürekli yüksek kalitede yiyecek malları temin etmek özellikle gereklidir. Ve burada mümkün olduğunca kendi kendine yetme sağlanmalıdır. Yiyecek Maddeleri Programımız bu sorunun çözümüne yöneliktir.

Sağlık işleri sorunları partinin sosyal politikasında şüphesiz gittikçe daha fazla yer alacaktır. Dünyanın ilk ücretsiz sağlık koruma sistemimizin demokratik karakteri genel olarak biliniyor. Fakat nitelik düzeyi gelişmiş sosyalizmin taleplerine her zaman denk düşmemektedir. Bu konuya son yıllardaki parti kararlarında devamlı işaret edildi. Fakat bu kararları yerine getirmek için hiç de az olmayan çabalar gereklidir. Hastalıkların önlenmesi ve bunun bir yolu olarak tüm nüfusun sırayla yıllık muayeneden geçirilmesi özellikle önemlidir. Bu insanların sağlığını ilgilendiren bir sorundur, yani, hem sosyal hem de ekonomik açıdan olağanüstü önemi olan bir sorundur.

Partinin iç politika alanındaki tüm bu büyük görevlerin çözümü, toplumun sosyal homojenliğe doğru dikkate değer bir adım anlamına gelecektir. Teorik olarak ortaya konan ve birkaç komünist kuşağın düşlediği bu yüce amaç, bugün bizim için pratiğin doğrudan bir sorunu haline gelmiştir. Hayat gösteriyor ki, sınıfsız toplum yapısının oluşumu genelinde olgunlaşmış sosyaliz aşamasında başarılabilecektir. SBKP'nin XXVI. Kongresi'nin bu sonucu, açıktır ki, parti programının yeni metnine de yansiyacaktır.

Parti, önümüzdeki yılların ve on yılların politik ve ideolojik üst yapıda ve toplumun manevi yaşamında da dikkate değer değişiklikleri beraberinde getireceği gerçeğinden hareket ediyor.

Her şeyden önce politik sistemimizin gelişiminde, Sovyet devletçiliğinin mükemmelleşmesinden ve sosyalist demokrasinin genişlemesinden söz etmek istiyorum.

Partinin geçerli olan programındaki bu konuyla ilgili birçok hedef, özellikle, SSCB'nin yeni Anayasa'sının kabulünden sonra artık gerçekleşmiştir. Milletvekilleri ve toplum olarak Sovyetlerin nüfusla olan ilişkileri belirgin biçimde sağlamlaştı. En önemli yasa tasarılarının tüm halk tarafından tartışılması, pratiğin önemli bir unsuru haline geldi. Halk denetiminin rolü büyüdü. Artık pratik olarak şehirdeki ve köydeki tüm çalışanları bünyesinde toplayan sendikaların faaliyetleri artıyor.

Kısacası, çok şey yapıldı, fakat, tabii, yapılması gereken ve yapılabilecek her şey değil.

Örneğin devletin ve toplum yaşamının büyük sorunlarıyla ilgili karar alma işleyişini ele alalım. Bunu daha da demokratikleştirmek için olanaklar mevcuttur. Burada böylesi karar taslaklarının emek kolektiflerinde giderek daha kapsamlı tartışılmasını, uygun durumlarda sendikaların, Komsomol ve kadın örgütlerinin çıkardığı sonuçların mutlaka dikkate alınmasını, emekçilerin önerileri için azami dikkatin gösterilmesini düşünüyorum.

Çalışmada daha fazla aleniyet ve yönetici kadroların nüfus önünde düzenli hesap vermeleri, parti ve devlet organlarının icraatlarının halkın ihtiyaç ve çıkarlarına daha yakınlaştırmaya katkı getirmezler mi?

Parti programı yönetim mekanizmasını azaltmak ve basitleştirmek görevini kararlaştırmıştı. Sanıyorum ki, bu göreve önceden olduğu gibi acil gözüyle bakılmalıdır. Burada daha önceden Lenin tarafından tüm yakıcılığıyla ortaya konan hem pratik, hem de ilkesel politik bir sorun söz konusudur. Bizde bu doğrultuda bazı şeyler yapılıyor, fakat henüz yeterli değildir. Yoldaşlar, eminim ki, birçok kurumun ve örgütün personeli, yaptıkları işe bir zarar gelmeden önemli ölçüde azaltılabilir. Böylece serbest kalan insanlar için kadro sıkıntısı çekilen yerlerde her zaman bir iş bulunacaktır.

Parti programının yeni metninde tabii ki, üretimin yönetiminde demokratik temellerinin gelişimi mutlaka önemli bir yer tutmalıdır. SSCB Yüce Sovyetleri'nin yarınki oturumunda devletimizin tarihinde emek kolektifleri üzerine olan ilk yasa tasarısı görüşülecek. Söz konusu olan yüksek politik öneme haiz bir olaydır. Tüm halk tarafından fiilen tartışılmış olan bir kanunun kabul edilecek olması doğru ve iyidir. Yasanın tam olarak yaşama geçirilmesi çok önemlidir.

Toplumsal gelişmemizin normal seyri, yurttaşların haklarını ve toplumun çıkarlarını koruyan kanunlara en sıkı şekilde uyulmadan düşünülemez. Başka şeylerin yanı sıra devlet ve toplum mülkiyetinin kötüye

kullanımı ve kişisel zenginlik amacına hizmet etmesi gibi durumlara artık bir son vermek gerek. Çünkü bu gerçekte toplumsal düzenimizin varlığını ortadan kaldırılmasından başka bir şey değildir. Halkın çıkarlarının korunması sosyalist demokrasimizin temellerinden birisidir.

Bir şey daha var yoldaşlar. Demokratik normlarımızın ve doğrultularımızın eylemlerle sağlamlaştırılmadığı ve sadece biçimle, zahiri davranışla yetinildiği durumlara karşı gerçek bir savaş ilan etmeliyiz. Örneğin sık sık olduğu gibi, bir toplantı esas itibarıyla önceden hazırlanmış bir senaryoya göre geçiyorsa, ilgi duyulan samimi bir tartışma yoksa, katılanların konuşmaları önceden belirlenmişse, bırakın eleştiriyi, inisiyatifler dahi hizaya sokuluyor ve bastırılıyor, bu toplantı çok yarar sağlar mı? Ve emekçilerin çıkarlarını savunmak, üretimde şu ya da bu aksaklıklara karşı sesini çıkarmak cesaretini gösteremeyen bir sendika örgütünün çalışmasının çok değeri olabilir mi? Ya da, işaretlerine kulak asılmayan ve gerekli önlemler alınmayan halk denetimcilerinin çalışmalarının değeri olabilir mi?

Söylenenlerin ve yapılanların asla uyumsuzluk içinde olmamasını ve şeyin biçiminin özünün yerine geçirilmemesini sağlamak son derece önemlidir. Bu, eğer şöyle ifade etmek istersek, sosyalist demokrasimizin devlet ve toplum yaşamının her alanında etkinleştirilmesi için en önemli kaynaklardan birisidir.

Daha uzun erimli bir perspektife gelince, biz komünistler bunu Sovyet devletçiliğinin toplumsal öz yönetime adım adım gelişmesinde görüyoruz. Ve bizim düşüncemize göre bu, tüm halkın devletin daha çok gelişmesi, tüm halkın toplumsal işlerin yönetimine daha geniş katılımı yoluyla olacaktır.

Açıktır ki bu süreç kendiliğinden ve salt birilerinin iyi niyeti ile gelişmeyecektir. Bu süreç hem toplumun maddi imkanlarının, hem de halk kitlelerinin kültürünün ve politik bilincinin düzeyiyle koşulludur. Bunu kavramak ve dikkat etmek çok önemlidir. Demokrasinin gelişimi için diğer yollar ve biçimler soyut olarak yaratılmamalı, hayatın kendisinden yola çıkılmalıdır. Programatik amaçlarımızın gerçekliğinin garantisi burada yatıyor.

Yoldaşlar, SBKP programının yeni metninde tabii partinin milliyetler politikası hak ettiği yeri alacaktır. Gelişmiş sosyalizmin mükemmelleştirilmesinin iyi düşünülmüş, bilimsel temellere oturtulmuş bir milliyetler politikasını mutlaka içermesi gerektiğine daha önceden işaret etmiştim. Bunun temelinde Lenin tarafından bize bırakılan prensipler yatmaktadır: ülkenin tüm uluslarının ve halklarının tam eşitliği, kardeşçe bir birlik içinde özgürce gelişmeleri ve birbirlerine yakınlaşmaları doğrultusunda şaşmaz bir rota. Bu politikanın gerçekleşmesi günümüzde ve gelecekte tüm Sovyet insanının kararlı bir şekilde sosyalist enternasyonalizm ruhuyla ve Sovyetler Birliği'nin tüm halklarının ortak çıkarlarının derinden anlaşılması yolunda eğitimini gerekli kılıyor.

Yoldaşlar! Gelişmiş sosyalizmin mükemmelleştirilmesi insanların manevi gelişmesi için kapsamlı bir çalışma olmaksızın düşünülemez.

Burada doğru bir şekilde söylendiği gibi, insanın şekillenmesi hayatının ilk yıllarında başlar. Okullarımızın ve diğer eğitim kurumlarımızın çalışmaları hakkında Plenum toplantısı sırasında az konuşulmadı. Ben sadece bir şeyi ortaya çıkarmak istiyorum: Parti bizde insanın sadece belli miktardaki bir bilginin taşıyıcısı olarak değil, her şeyden önce, sosyalist toplumun bir yurttaşı olarak, kendine özgü ideolojik yöne-

limiyle, moraliyle ve çıkarlarıyla, işte ve davranışta yüksek kültürüyle komünizmin aktif bir kurucusu olarak eğitilmesi için etkide bulunur.

Öğrenimin üretici işle birleştirilmesi iyi bir eğitim aracıdır. Öğrencilere yararlı iş alışkanlığının ve sevgisinin kazandırılması yönünde ısrarla durulmalıdır. Bu fiziksel ya da zihinsel iş olabilir, ama mutlaka gerçek, üretici ve toplumun ihtiyaç duyduğu bir iş olmalıdır.

İş fiziksel gelişmeyi de sağlar. Bu da bizde çok iyi gitmiyor. Sadece beden eğitimi derslerini ve sporu değil, ayrıca sağlık bilgisi ve tıbbi yardım alanında asgari bir bilgi edinmeyi de kastediyorum. İnsan çocukluktan itibaren vücudunu tanımalı ve onu düzenli şekilde tutmaktan anlamalıdır.

Ve insan estetik eğitimin temellerini, tüm yaşamı boyunca güzele yönelik duyguyu, sanat eserlerini anlama, değerlendirme ve sanatsal yaratıcılığa katılma yeteneğini okulda almazsa başka nerede edinebilir?

Doğal olarak tüm bu görevlerin çözümü hiç de az olmayan çabaları ve zamanı gerektirecektir. Başka şeylerin yanı sıra pedagojik kadronun seçiminin ve yetiştirilmesinin de günümüzün ihtiyaçları dikkate alınarak iyileştirilmesi gerekli olacaktır.

Burada başkanlık kurulunda okul ve meslek eğitimi sistemimizde bir reform üzerine ciddi olarak düşünmenin açıkça gerekli olduğu konusunda görüşmelerde bulunduk.

Yoldaşlar! Gelişmiş sosyalizmin mükemmelleştirilmesinde partinin stratejisi sağlam marksist-leninist teorik bir temele dayanmalıdır. Fakat, şunu söylemeliyiz ki, içinde yaşadığımız ve çalıştığımız toplumu yeterli ölçüde araştırıp, onun kendine özgü kanuniyetlerini, özellikle ekonomik kanuniyetlerini, henüz tam olarak ortaya çıkarmış değiliz. Bunun için bazen, ampirik olarak, hiç de rasyonel olmayan şekilde deneme-yanılma yoluyla hareket etmek zorunda kalıyoruz.

Ne yazık ki bilim, bir dizi önemli sorunun gelişmiş sosyalizmin prensiplerine ve şartlarına uygun, pratik için gerekli çözümlerini henüz getirmedir. Bununla neyi kastediyorum? Her şeyden önce, üretimin etkinliğinin ve ürünün kalitesinin yükseltilmesi için en güvenilir yolların seçimini ve fiyat oluşumunun bilimsel temellere dayalı prensiplerini. Sadece bunlar da değil. Hayat devamlı toplumumuzun gelişmesiyle bağlantılı yeni sorunlar çıkıyor. Bu sorunlar diğer birçok ülkenin sosyalist gelişimindeki dikkatli bir inceleme, değerlendirme ve genelleştirme gerektiren tecrübeleri biriktirdiği ölçüde daha da fazlalaşıyor. Kısaca, SBKP programının yeni metninde toplum bilimlerinin günümüz koşullarındaki rolüne mutlaka değinilmelidir.

Şimdiki program edebiyat ve sanatın sosyalist toplumumuzdaki önemini iyi bir şekilde formüle ediyor. Gene de konuyla ilgili belirlemeler daha da geliştirilmeye ihtiyaç gösteriyor.

Parti, bilimi ve kültürü zenginleştiren, emekçilerin gelişmiş sosyalizmin norm ve prensiplerinin ruhuyla eğitimine katkıda bulunan herşeyi destekliyor. Parti, yeteneklere, sanatçının yaratıcı arayışına, onun çalışma biçimlerine ve stiline karışmadan, itinayla ve saygıyla yanaşılıyor. Fakat parti, sanatın ideolojik içeriğine karşı kayıtsız kalmaz. O sanatın gelişmesini devamlı öyle yönlendirecektir ki, sanat halkın çıkarlarına hizmet etsin. Doğaldır ki, burada emirlerle yönetme söz konusu değildir. Sanatsal yaratıcılığı etkilemede temel metod, aktif, hassas ve aynı zamanda ideolojik olarak yabancı ve sanatsal açıdan yetersiz eserlere

karşı uzlaşmaz olan dikkatli bir marksist-leninist eleştiri olmalıdır.

Halkın gelişen kültür düzeyi ile birlikte, sanatın insanların anlayışları üzerine etkisinin ne kadar arttığını hepimiz görüyoruz. Böylece sanatın toplumsal yaşamı aktif olarak etkileme olanakları da artıyor. Bu demektir ki, sanat yaratıcılarının ellerindeki güçlü silahın halkın davasına, komünizm davasına hizmet etmesini sağlama sorumluluğu büyük ölçüde artıyor.

Yoldaşlar! Geçen 25 yıldaki dünya ölçüsündeki gelişmelerin tecrübeleri, programın uluslararası sorunlara ilişkin tezlerinin birçoğunun yeniden gözden geçirilmesini gerektiriyor.

Uluslararası arenadaki güçler dengesi büyük ölçüde değişmiştir. İki toplumsal dünya sistemi arasındaki mücadele görülmemiş ölçüde keskinleşti. Burada iki sistem arasındaki tarihsel çekişmeyi askeri bir çatışma yoluyla çözmeye girişimi, insanlık için ölüm olur. İki sistem arasındaki ilişkilerin daha da geliştirilmesinin karakteri, yani özde, yeryüzünde barışı koruma sorunu, hem bugün hem de görülebilir gelecekte partimizin dış politikasının ana sorunu olacaktır.

Ve bu sadece partimiz için geçerli değildir. Dünyanın üzerinde asılı duran nükleer bir savaş tehlikesi, tüm komünist hareketin faaliyetinin ana anlamını yeniden değerlendirmeyi gerektiriyor. Komünistler devamlı insanın insan tarafından sömürülmesine ve köleleştirilmesine karşı savaşçılar oldular. Fakat bugün onlar insanlık medeniyetinin ve insanın yaşama hakkının korunması için de mücadele ediyorlar. Bu da programa yansımalarıdır.

Çağımızda sosyalist ülkeler ve onların politikaları yeryüzünde sürekli bir barışın sağlanmasında olağanüstü öneme sahip bir faktördür. Bu ülkelerin ortak çalışmasını ve birliğini sağlamlaştırmak, şöyle ifade edeyim, SBKP'nin ve Sovyet devletinin uluslararası faaliyetlerinin en önemli yönüdür.

SBKP programında sosyalist ülkeler arasında ortaya çıkan yeni tip ilişkilerden söz edilmektedir. Bununla birlikte son 20 yıl sosyalizm dünyası üzerindeki düşüncelerimizi zenginleştirdi ve onun ne kadar çeşitli ve karmaşık olduğunu daha anlaşılır bir şekilde gösterdi. Tek tek sosyalist ülkeler arasında ekonomileri, kültürleri, sosyalist gelişmenin sorunlarını çözmeye yol ve metodları açısından büyük farklılıklar vardır. Önceleri bize aynı olacaktırlar gibi gelmesi doğaldır.

Dünya sosyalizminin tarihi doğruluyor ki, sosyalist düzen, toplumun güvenli bir ilerlemesi ve ülkeler arasında uyumlu ilişkiler için tüm imkanları yaratıyor. Bu imkanların sosyalist enternasyonalizmin hem her ülkenin egemenlik haklarına kesin dikkati, hem de karşılıklı arkadaşça destek ve yardımı içeren prensipleri temelinde nasıl gerçekleştirildiği ne ilişkin çok örnek görüyoruz. Tecrübelerin gösterdiği gibi, bütün bun-

lar kendiliğinden olmuyor. İmkanların hayata geçirilebilmesi için doğru politik çizgi gereklidir.

Politikada yapılan yanlışlar ödenir. Komünist partisinin yönetici rolü zayıflayınca, burjuva-reformist yola sapma tehlikesi başgösterir. Parti ve halk arasındaki bağ kaybolur ve ortaya çıkan bu boşlukta emekçilerin çıkarlarını temsil etme rolünü kendi kendilerine yakıştıran adaylar ortaya çıkar. Milliyetçi duygulara karşı durulmazsa, sosyalist dünyada var olmaları için görünürde hiç de sebep olmayan devletlerarası çelişki-

ler ortaya çıkar.

Ve doğaldır ki, varolan farklılıkların işbirliğinin gelişimini bozması da önemlidir. Bunu sağlamak komünistlerin, yönetimdeki komünist partilerinin kutsal bir görevidir. Nihayet bizi ayırabilecek olan şeyler, yeni bir toplumun kurucuları olarak ortak sahip olduklarımızın yanında karşılaştırılamayacak kadar azdır.

Biz bütün sosyalist ülkelerle dostluktan yanayız. En yakın dostlarımıza ve bağlaşıklarımıza —sosyalist topluluk devletlerine— gelince, biz şu görüşteyiz ki, hayat sadece işbirliğinin basitçe genişletilmesini değil, aynı zamanda niteliğinin ve etkinliğinin yükseltilmesini de gerektiriyor.

Bu ilk olarak, en önemli araca Varşova Paketi örgütü olan politik ortak etkinliğin daha da yetkinleştirilmesi demektir. Bu alandaki işbirliğimizi gittikçe daha fazla sıkılaştıracığımızı düşünüyoruz. Tabii işbirliği ileride de durumun özellikleri ve tek tek devletlerin özgül çıkarları göz önüne alınarak gelişecektir. Fakat aynı zamanda birlikte belirlenen ortak rota, kardeş ülkelerin görüşlerinin ve konumlarının gittikçe daha sık kaynaşmasını yansıtmaktadır.

İkincisi, ekonomik entegrasyonun nitelik olarak yeni bir düzeyini amaçlıyoruz. Sosyalist ülkeler topluluğunun yaşamını onsuz düşünmek daha bugünden olanaksızdır. Fakat ileride entegrasyon gittikçe daha derin, daha kapsamlı ve daha etkin olacaktır, katılan ülkelerin ulusal ekonomilerinin güçlenmesini güvenilir bir biçimde sağlayacaktır. Ortak çabalarımız buna yöneliktir.

Ve nihayet manevi alanda kardeş halkların ideolojik olarak daha yakınlaşmasını, birlik ve tarihsel kaderlerinin ortaklığı duygularının sağlamlaşmasını ve kültürel değerlerin değişiminin genişlemesini öngörüyoruz.

Elbette tüm bunlar uzun erimli süreçlerdir. Daha bugünden yürürlükte, ama yarın, önümüzdeki yıllarda daha da kuvvetli ölçüde etkilerini göstereceklerdir. Ve eminiz ki: Sosyalist ülkelerin toplumsal gelişmeleri ne kadar daha yüksek ve ne kadar birbirine yakın olursa, karşılıklı anlayışları o ölçüde büyük, işbirlikleri o ölçüde organik, zengin ve derin olacaktır.

Tek tek sosyalist ülkeler veya dünya komünist hareketindeki bazı kardeş partiler arasında şu veya bu konudaki muhtemel görüş ayrılıklarının özünün objektif bilimsel bir analizi ve bu görüş ayrılıklarının marksist-leninist temelde aşılması, komünistlerin birliğinin sağlamlaştırılması yollarının araştırılması elbette ki, partinin uluslararası açıdan en önemli görevlerinden birisidir. Eğer gerçeklerin temeli üzerinde kalmak istiyorsak, program bunları görmezlikten gelemeyiz.

Kendilerini sömürge ve yarı-sömürge bağımlılıktan kurtarmış Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinin büyüyen rolü, günümüz dünyasının temel özelliklerinden birisidir ve bu programın yeni metnine mutlaka yansımalarıdır. Bu ülkelerde oluşan süreçler açık-seçik değil, karmaşıktır ve bunları doğru olarak anlamak çok önemlidir.

Bu ülkelerin bazılarında kapitalist düzen yerleşti. Fakat emperyalist güçler tarafından uygulanan dikta ve tahakküm politikası o ülkelerin de objektif çıkarlarına aykırı düşmektedir. Bu ülkeler ekonomik geriliklerinin üstesinden gelme çabalarında, eşitlik temelinde uluslararası işbirliğine ve sürekli bir barışa ihtiyaçları vardır. Bunların çoğu sosyalist ülkelerle ilişkileri, bağımsızlıklarını sağlamlaştırma aracı olarak görüyorlar.

Tabii, gelecekte de rotamızı onların egemenliklerine tam saygı, içişlerine karışmama temelinde karşılıklı çıkarlara dayanan işbirliği doğrultusunda yönlendireceğiz.

Eski sömürgeler dünyasında bize en yakın olanlar, sosyalist gelişme yolunu seçen ülkelerdir. Bizi onlara bağlayan sadece dış politikadaki ortak anti-emperyalist, barışçı amaçlar değil, aynı zamanda sosyal adalet ve ilerlemenin ortak idealleridir. Şüphesiz onların durumlarının karmaşıklığının ve devrimci gelişmelerinin zorluklarının bilincindeyiz. Çünkü sosyalizmi bir amaç olarak ilan etmek başka, onu kurmak başka şeydir. Bunun için üretici güçlerin gelişiminin, kültürün ve toplumsal bilincin belli bir düzeyi gereklidir. Sosyalist ülkeler bu ilerici devletlerle dayanışma içindedirler, politik ve kültür alanında onlara yardım ediyorlar, savunmalarının sağlamlaştırılmasına katkıda bulunuyorlar. İmkânlarımız ölçüsünde ekonomik gelişmelerine de yardım ediyoruz. Fakat bu ülkelerin ekonomik gelişmesi olduğu gibi tüm toplumsal ilerlemesi de büyük ölçüde, sadece halklarının çalışmasının ve yönetimlerinin doğru politikasının bir sonucudur.

Kapitalizm dünyasına gelince, bu toplumsal sistemin genel krizinin önemli ölçüde derinleştiğine şahit oluyoruz. Savaş sonrası dönemde, kapitalizmin gelişiminin görece olarak istikrarlı bir biçimde gerçekleşmesini sağlayan metodlar gittikçe daha az tesirli oluyorlar. Şu gide-rek daha açıklık kazanıyor: Emperyalizm eşi görülmedik derinlik ve kapsamdaki bilimsel-teknik devrimin toplumsal sonuçlarını çözmekten acizdir, çünkü milyonlarca ve milyonlarca emekçi işsizlik ve yoksulluğa mahkum edilmektedir.

Emperyalizm iç ve devletlerarası uyumsuzluklar, sarsıntılar ve çelişkiler içinde bocalamaktadır. Bu, kapitalist ülkelerin politikasına derinden, fakat değişik biçimlerde etkide bulunuyor.

Bir yandan, daha önce söylendiği gibi, başını ABD emperyalizminin çektiği aşırı gerici güçlerin saldırganlığı had safhada arttı. Gelişme ne pahasına olursa olsun durdurulmaya çalışılıyor. Tabii ki, böylesine bir politika emperyalistlere başarı sağlamayacaktır, ama bu politika maceracılığıyla insanlık için son derece tehlikelidir. Bu yüzden halkların şüphesiz daha da fazlalaşacak olan güçlü direnişiyi karşılaşıyor.

Ama günümüz kapitalist dünyasında başka eğilimler de, uluslararası arenayı daha gerçekçi değerlendiren politikacılar da var. Onlar dünyada geri döndürülmesi imkansız süreçlerin oluştuğunu, değişik toplumsal düzenlere sahip devletlerin sürekli olarak barışçı yanyana varolmasının karşılıklı yararını ve gerekliliğini kavıyorlar. Biz kendi açımızdan buna hazır olduğumuzu defalarca açıkladık ve tekrarlıyoruz. Bunun dünyayı bölen toplumsal barikatların iki tarafındaki halkların çıkarlarıyla uyusacağından eminiz. Çünkü dünyadaki tüm ülkeleri ilgilendiren ve önemleri gittikçe artan birçok büyük sorun var. Bu, örneğin gezegenimizdeki doğanın korunması, yeni enerji kaynaklarının kullanılması, uzayın ve dünyadaki denizlerin doğal zenginliklerinin keşfedilmesi için geçerlidir.

Komünistler geleceğin sosyalizme ait olduğundan eminler. Tarihin gidişi böyle. Ama bu hiçbir biçimde "devrim ihracı" yapacağımız, diğer ülkelerin iç işlerine karışacağımız anlamına gelmez. "Devrim ihracı" tamamen imkansızdır. Sosyalizm sadece bir ülkenin toplumsal gelişme-

sinin objektif ihtiyaçları temelinde gelişir. Sosyalizmin kapitalizmle olan barışçı rekabet koşullarında üstünlüğünü son tahlilde ispat edeceğinden eminiz. Biz hiçbir şekilde emperyalizmin bize zorla kabul ettirmek istediği gibi askeri alanda rekabet taraftarı değiliz.

Sosyalizm ve emperyalizm arasındaki askeri-stratejik denge, objektif olarak barışçı yanyana varolmaya hizmet ediyor. Bu dengenin sağlanması, geçmiş yılların en önemli sonuçlarından birisidir. Bu halkımıza ve diğer sosyalist ülke halklarına az çabaya ve kaynağa malolmadı, bunun bozulmasına mücadele etmeyeceğiz. Bundan sonra da ülkemizin, dostlarımızın ve müttefiklerimizin güvenliğini sağlamak için gücümüzün yettiğini yapacağız ve emperyalist gericiliğin saldırgan emellerini dizginlemede güçlü bir faktör olan Sovyet Silahlı Kuvvetleri'nin savaş gücünü yükselteceğiz. Ama aktif olarak çaba gösterdiğimiz gibi, silahlanma ve askeri harcama düzeyini her iki tarafta da azaltmak ve silahsızlanma yoluna girmek başarlarsa, bu tüm ülkeler ve halkların yararına olur.

Amacımız sadece savaş önlemek değil. Biz uluslararası ilişkilerin temelden iyileştirilmesini ve bu ilişkilerin bütün iyi taraflarının gelişmesini ve sağlamlaşmasını amaçlıyoruz. Devletlerin ve halkların egemenlik haklarının dikkate alınması, emperyalizmin gittikçe daha fazla reddettiği ve ayaklar altına aldığı devletlerarası hukuk ilkelerine uyulması için çaba göstereceğiz.

Tek kelimeyle, çağımızda uluslararası ilişkilerde sağlıklı temelleri, yumuşamanın ve barışın çıkarlarını, tek tek halkların ve tüm insanlığın çıkarlarını en kararlı biçimde sosyalizm savunuyor. SBKP programının yeni metninde açık bir şekilde tüm bunlara da değinilmelidir.

Yoldaşlar! Ülkemizin önünde duran muazzam görevlerin çözümü, partinin yönetici rolünün daha da yükseltilmesini gerektiriyor. Bu nedenle parti kendi çalışmasının biçim ve yöntemlerini sürekli mükemmelleştirmelidir. SBKP programında bununla ilgili hâlâ gerçekleştirilmesi gereken birkaç karar vardır. Ve yeni sorunlar da ortaya çıkıyor.

Bu yüzden parti ve devlet organlarındaki görevlerin dağılımını pratikte doğru bir şekilde gerçekleştirmek, çok önemlidir. Parti organlarının devlet organlarının kopyası olmaması gerektiği defalarca söylendi, fakat bunun önüne her zaman geçilemiyor. Sonuçta bu, devlet yöneticilerinin sorumluluğunun azalmasına, sorumluluğun parti organlarına devredilmesi yolunda gayretlere yol açmaktadır ki, bu da parti organlarında istemeden idareci davranış ve unsurları ortaya çıkarıyor.

Parti içi demokrasinin daha da gelişmesinde ve komünistlerin yaratıcı eylemlerinin, inisiyatif ve sorumluluklarının yükseltilmesinde, parti büyük bir rezerv sahiptir. Komünistler parti hayatının ve ülkenin güncel sorunlarını tartışırken ne kadar cesur ve somut, alınan kararların yerine getirilmesinde ne kadar aktif olurlarsa, partimiz de tarihi görevini o ölçüde başarılı yerine getirebilir.

Parti programımızın yeni metni hepimize güçlerimizi parti ve halkın önünde duran temel görevlerin çözümü üzerinde yoğunlaştırmanıza yardım etmelidir. Bunu başarmamız ülkemizin gelişmesinde, halkımızın yaşamının iyileştirilmesinde muazzam bir adım olacaktır. Ve o zaman sosyalist düzenimizin üstünlüğünü ve çekici gücünü daha ikna edici bir biçimde tüm dünyanın gözleri önüne sereceğiz.

Önemli olan sadece gelecek için net ve iyi düşünülmüş köşe taşları belirlemek değildir. Aynı zamanda bizi bekleyen çalışmaya aktif olarak katılmaları için, bunları, milyonlarca komünistin ve parti üyesi olmayan insanın bilincine kazımak gerekir. Bu ideolojik cephedeki savaşçıların başlıca görevlerinden birini oluşturuyor. İdeolojik, eğitici çalışma ilk olarak partinin kitlelerle bağı sorunudur. Önemi burada yatmaktadır. Ve eminim ki, bu plenum, partiye tüm yapacaklarında önemli ölçüde yardımcı olacaktır.

İNSANCIL BİR SEÇİM: PERESTROYKA

Alexander YAKOVLEV

Sovyetler Birliği Komünist Partisi

Merkez Komitesi Politbüro üyesi ve sekreteri

Sovyet toplumu devrimlerin en zorunu gerçekleştirmeye çalışıyor: İnsanların bilinçlerindeki devrimi. Sovyetler Birliği'nde perestroyka'ya karşı, en sabırsız ve ateşli taraftarlardan, bu amaca en derinden bağlanmış olanlardan, karamsarlara ve muhaliflere kadar her tür tutumu gözlemek olanaklı.

Sosyalist kardeş devletler de içinde olmak üzere, diğer ülkelerde de perestroyka'ya farklı gözlerle bakıldığını biliyoruz. Doğal olarak, eleştirel bir tavır alma hakkına saygı gösteriyoruz ve yapıcı eleştirilerden olabildiğince yararlanmak istiyoruz.

Bugün, SBKP'deki ve Sovyet toplumundaki tartışmaların çoğu, sosyalizmin şu temel ilkeler üzerinde yoğunlaşıyor: Toplumsal tercih, mülkiyet, demokrasi, glasnost, halk egemenliği ve partinin politik rolü. Tartışmaların temelinde, bu ilkelerin asıl anlamları ve hayalciliğe sivrulmadan ve gerçekliği, anlaşılmasını tutkuların Prokrustes(*) yatağına zorla sığdırmaya çalışmadan, bunları yaşama geçirmenin yolları yatıyor. Aynı nedenle, ahlak sorununu da, yalnızca günlük yaşamda değil, aynı zamanda politikada da ele aldık. Artık, "ahlak" ve "insalcı" kelimeleri "sosyalist" kelimesiyle eş anlamlı. Ahlaksal etmenin hesaba katılması, perestroyka'nın kaynaklarının, amaçlarının ve ilerlemesinin kavranması için elzemdir.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizme gereksinim olup olmadığı konusunda bir tartışma yoktur. Sosyalizmin seçilmesinin bir nedeni vardı. Bu, bilinçli ve amaçlı bir seçimdi ve uğrunda büyük kurbanlar verdik. Sosyalist ülkeler ve değerler ahlaksal ilkelerimiz

(*) Prokrustes; Yunan mitolojisinde, boylarını yatağına uydurmak için misafirlerinin kol ve bacaklarını çekip uzatan ya da kırpı kısaltan devin adıdır. (Derginin Notu)

durumuna geldiler, günlük yaşamımızın ve psikolojik yapımızın bir parçası oldular. Bugün, perestroyka tartışmaları, sosyalist toplumun neye benzemesi gerektiği ve onun yapılanmasını nasıl sürdüreceğimiz üzerinedir.

Perestroyka, kaçınılmaz olarak geçmiştekilerden daha farklı olan yeniliklerin sergilenmesi isteğinden doğmadı. *Perestroyka, olayların akışı içinde toplumumuzun gereksinimleri ve insanın üretim, dağıtım, yönetim ve yaratıcı çalışma süreçlerinden yabancılaşması sorununun üstesinden etkili biçimde gelinmesine duyulan son derece gerçek gereksinim karşısında bir zorunluluk durumuna gelmişti.* Sosyalizmi yenilemenin özü hatalı ya da yasadışı uygulamaların yarattığı yapay engellerin yok edilmesinde, olayların derinlerinde yatan özlerinin kavranmasında ve politikaların, insanın düşünsel anlamda doyumsatıcı ve gayretli etkinliklere yönelik kendi içinde taşıdığı istiklaliği ve birikimi özendirip geliştirecek biçimde oluşturulmasında yatıyor.

Perestroyka'nın kuramsal deposunun ve onu biçimlendiren düşüncelerin toplum içinde filizlenerek olgunlaşması çok uzun süre, bazı durumlarda onlarca yıl aldı. Bugün bu düşüncelerin politikamıza ve günlük yaşamımıza bu kadar güçlü bir biçimde akmasının nedeni budur.

Düşünmenin Yeni Bir Niteliği

Perestroyka, ülkeyi durgunluk döneminden çıkartarak sosyoekonomik gelişimini hızlandırma isteğiyle başladı. Bu amaçlar hâlâ geçerlidir. Ancak, daha derin ve kapsamlı bir inceleme, perestroyka'nın birincil amaçlarının daha yeni ve geniş biçimde anlaşılması sonucunu doğurdu. *Perestroyka'nın önemi ve tarihteki yeri açısından pratik görevlerin sınırlarını çok aştığını* farkettilik. Bu, sosyalizmin gelişiminde yeni ve nesnel olarak kaçınılmaz bir aşamanın, yeni bir niteliğine geçişin başlangıcıdır.

Yaşadığımız zamanı, sağduyunun ve gerçekliğin zafere ulaştıkları bir çağ, kendimizi, dünyadaki yerimizi, potansiyelimizi ve görevlerimizi incelediğimiz, değerlendirdiğimiz ve kavradığımız bir dönem olarak tanımlıyoruz.

Şimdiye kadar ilk kez, toplumsal dokunun korunup geliştirilmesini olanaklı kılan daha derindeki mekanizmaların görülmesini ve toplumsal gerçekliğin gerçek temellerini ve yasalarını hayali olanlardan ayırılabilmesini sosyalist dönüşümler, olanaklı kıldı. Dünya sosyalist sistemi tarafından biriktirilen deneyim, daha önceden kesinlikle uyuşmayan ve uzlaşmaz olarak kabul edilen şeylerin arasındaki birliğin ve diyalektik bağlantının görülmesini olanaklı kıldı.

Birincisi, sosyalizmin daha ileri bir toplumsal sistem diye kendiliğinden ve yalnızca ileri doğru gelişme kapasitesine sahip olduğu yolundaki son derece saf ve aşırıya kaçan görüş, doğal olarak yavaş yavaş kayboluyor. Bugün artık sosyalizmin de belirli koşullarda durgunluk yaşayabileceği ya da geçilebileceği açıktır.

İkincisi, çalışmaların, günlük yaşamın, yönetimin ve toplumsal dokunun tümünün örgütlenmesinde kullanılan eski biçimler, çağdaş Sovyet toplumunda artık geçerli

değildir. Bu, yalnızca açık olarak çarpıklaşmış biçimler için değil, aynı zamanda son derece normal olan bir çok başka biçim için de geçerlidir. Ama bu biçimler, sanayileşmede geri kalmış, yoksul ve yeterince eğitilmemiş bir toplum için normaldir. Bu gerçeği kabul etmemiz sosyalizmden ya da potansiyelinden herhangi bir kuşku duyduğumuz anlamına gelmez; bu, yaratıcı biçimde kendini geliştiren bir toplum olan sosyalizmin kemikleşmiş biçimler altında var olamayacağının bilincine varılmasıdır.

Üçüncüsü, toplumsal dokudaki dönüşümlere teknokratça ve mekanik bir tutum içinde yaklaşılmasının yarattığı bunalımın da farkına varabiliriz ve varmalıyız. Bu tutum, temelin geliştirilmesinin bir araç olmaktan çıkarak kendi içinde bir amaç durumuna gelmesine neden oluyor ve toplumsal doku ile onun biçimlerinin istendiği gibi kesilip biçimlendirilebileceği yolundaki egemen ve oldukça da güç kurtulunabilen antimarksist görüşü besliyor.

Dördüncüsü, kurulan bir şeyin dayanıklılığının her şeyden önce ne kadar çok şeyin yıkılışına bağlı olduğu görüşünün saçmalığının bilincine vardık. Sosyalizm, daha önceki kuşakların tüm maddi ve düşünsel kazanımlarından yararlanarak, insanlığa ve uygarlığa zenginleşme olanaklarını sağlıyor; ancak bir çöplükteki enkaz yığınından yaşam yaratmıyor.

Yüzyıllar boyunca, ünlü hümanistler, insanlığın kendisini yenilemesi çağrılarında bulundular. Bugün, perestroyka'yı kesinlikle pratik bir temelde yaşama geçirmeye çalışırken, amacımızı, yani tüm toplumsal kurumların, ekonominin, toplumsal politikaların, bilimin, eğitimin ve bunların dışındaki her şeyin insanlığın ve toplumun kendisini ileriye doğru yenilemesini, sağlama amacımızı tartarak düşünüyoruz. Deneyimlerimizin ve bunların yarattığı bilincin bizleri getirdiği bu dönüm noktasında, karşı karşıya olduğumuz görevin kapsamını, karmaşıklığını ve bu görevin gerektiği gibi yerine getirilmesinin zorunluluğunu derinden kavramamız, sağlıklı bir moral ortamı ve gerçek bir hümanizmin gelişmesi için çok önemlidir. *Sosyalizm özünde gelişiyor ve hem düşünsel, hem de moral olarak olgunlaşıyor.*

Yeni görüşler, duygular, yenilikler ve buluşların seliyle, katı ve buyurgan gerçeklikle birdenbire karşı karşıya kalmak gerçekten çok zordur. Özellikle de, aslında ne kadar az şey bildiğimizi ve kavradığımızı görmek çok çarpıcıdır. Ama, *bir başlangıç yapıldı.* Kendimizi olduğumuz gibi görebilme, olayların ve gerçeklerin gerçek anlamını kavrayabilme ve değerli ülkelerin umutsuz hayaller olarak kalmak yerine gerçekliğe dönüşebileceklerini anlama yeteneğinin sancılı biçimde somutlaşması, perestroyka'nın önemli düşünsel ve moral kazanımlarından biridir.

Tekdüzelik Değil, Birlik

Gerçeklerden çıkan ana ders, bir bunalımın eşiğinde olduğumuzun ve eski yöntemlerle daha fazla ilerleyemeyeceğimizin anlaşılmasıydı.

Toplumumuz ve partimiz, bu sonuca yavaş yavaş vardı. Mihail Gorbaçov daha önce, SBKP'nin 27. Kongresine sunduğu politik raporda, ülkedeki sorunların yapısal nedenlerini tanımladığı ve üretim ilişkilerinin, üretici güçlerin gelişiminin nesnel gereksinimleriyle uyumsuzluk içinde olduğunu söylemesine karşın, pek çok kişi içgüdüsel olarak bu tür bir değerlendirmeye karşı direndi.

Hâlâ pek çok kişi, tüm sorunlarımızın, ülkenin daha önceki yönetiminin yeterli inisiyatif ve kültüre sahip olmamasından, gerekli alçakgönüllülük yoksunluğundan, sersemce tutumlara bağlılık kazanılmamış olmasından ve kişisel kazanç kapılmaktan kaynaklandığı; hızla ilerlememizi sağlayacak tek şeyin partinin kendisini arındırarak, daha yüksek bir disiplin, militanlık ve örgütlülük ruhu sergilemek olduğu yanlışını besliyor.

Çok çekici ve hatta göz kamaştırıcı görüldüğü halde, geçmişe yönelik eleştirilerdeki bu eğilim (ki bu eğilim insanın daha iyi niteliklerine hitap ediyordu) yine de perestrojka'nın önünde nesnel bir engel oluşturdu: Eğer her şey basit biçimde kişisel ahlaka ve niteliklere dayanıyorsa, o durumda ekonomide ya da politik sistemde hiç bir değişiklik yapmak gerekmiyor.

Toplumumuzun durgunluk yıllarına ve çeşitli yeniden-dağılım projelerine yönettikleri ateşli ahlaksal eleştiriler yine de işe yaradı. Ahlaksal sertliğin içinde yatan tutuculuğu ve "dağıtımçı" sosyalizmi spotların ışığı altına koydu. Bizi, sorunlarımızın ardında yatan yapısal nedenleri daha derinlemesine incelemek ve var olan ekonomik ve politik sistemin temel çelişkilerini saptamak konusunda harekete geçirdi. Bizi, ülkenin durumunu değerlendirmede daha cesur davranmaya ve şu konular üzerinde daha açık ve dürüstçe konuşmaya özendirdi: Toplumsal ve ekonomik ilişkilerin çöküşü, kişilerin çalışmalarına karşı artan duyarsızlıkları ve kayıtsızlıkları, profesyonel yetkinliğin bozulması, halk kültürünün gerilemesi, köylülüğün konumunun bozulması, kitlelerin hükümete ve resmi politikalara yabancılaşmaları ve yetkililer ile aydınlar arasında hiç de doğal olmayan çelişki.

Gerçeğin derinliği ve gücü demagojiye karşı, kaba eşitlikçi sosyalizme yeniden dönülmesin'e karşı ve insanların bilinçlerinin uyandırılarak düşünmeye zorlanmaları yönünde harekete geçti.

Yazgının ilginç bir cilvesi sonucu, 1980'li yılların başında Sovyet toplumu, Marks'ın üretim ilişkilerinin üretici güçlerin gelişimini ciddi biçimde engelleyebileceği görüşünün somut bir örneğini oluşturdu. Çarpıcı paradoks ise, bunun sosyalizm koşullarında da gerçekleşebildiği idi.

Karşılaştığımız aksaklıkların analizi, hepsinin de inisiyatifin ve kişisel güvenilirliliğin engellenmesinden kaynaklandığını gösterdi. Miras aldığımız pek çok ekonomik ve sosyopolitik kurumun mekanizmasının ve sürecin bazı yan etkileri de var: Yaratıcılık ruhunu, bir şeye kişisel olarak bağlanmayı, kişinin içindeki seçme özgürlüğünü ve dolayısıyla ahlaki ve kültürel engelliyor. Devletin, sivil toplum denilen say tarafından "üreticilerin birliği" aracılığıyla yavaş yavaş emilmesi yerine, sivil

toplum devlet tarafından emildi ve onun bürokratik yapılarının egemenliği altına girdi. Bu da, iktidarın kötüye kullanılmasına karşı korunabilmek için etkili düzenlemelerin getirilememesine yol açtı.

Evrensel eşitlik ya da toplumsal adalet gibi kutsal sosyalist ilkeler, kaba bir eşitlikçilik yaratacak, kişileri kendi çalışmalarının sonuçlarına yabancılaştıracak ve kişinin yaşama katkılarıyla yaşamın niteliği arasındaki bağları kopartacak biçimde çarpıtılmıştı. Dejenere olarak, yaratıcı çabaları, inisiyatifi ve özgüveni engelleyen bir mekanizmaya dönüşmüştü. Tembel ve pasif olandan yana çıkılarak, kendi çıkarını kollayan kapitalist özel girişimcinin gerçekçi olarak mahkum edilmesi, demagogik bir biçimde girişimci, gayretli ve hırslı çalışanlara karşı olumsuz bir tutum alınmasına dönüşmüştü.

Toplumumuzun karmaşıklığının, çıkarların kaçınılmaz biçimde çeşitli olmasının ve bunların dengelenerek uyumlulaştırılması zorunluluğunun önemi küçümsenmişti. Daha da ötesi, bunların gelişebilmek için vazgeçilmez olduğu, toplumun ilerleyebilmek ve içindeki gelişmelerin üstesinden gelebilmek için bunlara gereksinim duyduğu gerçeği daha da az kavranmıştı. Toplumsal ilerlemenin itici gücünün, yani çelişkinin biçimlenerek kendisini ortaya koymasını olanaklı kılan ise, başka şeylerin yanı sıra, bu çıkar çeşitliliğidir.

Dolayısıyla, sosyalist toplumun birliği, herhangi bir mekanik birlikten köklü biçimde farklıdır, ona karşıt ve onunla uyumsuz. Sosyalizm yalnızca derin dönüşümler, devrimci değişim ve tüm toplumsal dokunun yenilenmesini gerektirmez. *Sosyalizm, hem amaçları, hem de bunlara doğru aldığı yol bakımından hümanisttir.*

1930'lardaki ve 1940'lardaki uygulamaları çok kuvvetli bir biçimde reddetmemizin bir diğer önemli nedeni de budur. Bu uygulamalar toplumda bölünmelere, değişik bölümleri arasında artan bir uyumsuzluğa yol açmıştır. Sosyalizm ise, temel konularda toplumun birliği ve tüm üyelerinin bir görüş birliği içinde olmaları, ancak çok sayıdaki tek tek sorun karşısında da görüş farklılıklarının olanaklı, zorunlu ve yaşamsal olması anlamına geliyor. Sosyalizm toplumun bir bütün oluşturması ve farklı düşünenleri ikna etme, onları dinleme ve meşru çıkarlarını gerçekleştirme istek ve yeteneği anlamına geliyor. Ancak o zaman toplum ve toplumsal işlerin özgül tarihsel örgütleniş gereğinden de insanlığa ulaşabilir.

Sosyalist çoğulculuğun yalnızca tek bir ölçütü vardır, o da *sosyalist bir temeldir*. Bu temel üzerinde tartışılan her şey normaldir ve doğal bir çeşitliliktir. Bu çeşitlilik, sosyalizm koşullarında daha da zenginleşmeli, genişlemeli ve daha canlı bir hale gelmelidir. Görüşlerin duyguların ve çıkarların çatışması kaçınılmazdır. Politik önderlik sanatı, işleri öyle yönetebilmektir ki, temel ilkesel konularda kimse anlaşmazlığa düşmesin, toplum kimseyi dışlamasın ve kimse de toplumu reddetmesin.

Bazan insanlar sosyalizmin bir bunalım dönemine girip girmediğini merak ediyorlar. Daha doğrusu, toplumun ilerlemesinin olası bir aşaması olarak bir gelişme

bunalımından söz edersek haklı sayılırız. Bu tür bunalımlar sosyalizm koşullarında da olanaklıdır. Aslında, içinde bulunduğumuz dönemi, Sovyet tarihinde bir dönüm noktası olarak tanımladığımızda tam bir gelişme bunalımını kastediyoruz.

Gelişme bunalımı, daha önceden oluşmuş olan toplumsal pratik biçimler dönemin gerekleriyle çelişki içine girdiği zaman ortaya çıkıyor. Ancak, *çelişkilerin ortaya çıkması henüz bir bunalım demek değildir*. Bir gelişme bunalımı, *toplum ve kişiler durumu kavramada, ya da onunla başa çıkabilmenin etkili araçlarını geliştirmede veya her ikisinde birden geç kaldığı zaman oluşuyor*. Perestroyka öncesinde toplumumuzda olan tam da budur. Durgunluk, içinde bunalımın "yetiştirildiği" bir sera gibiydi.

Bu, SBKP'nin durgunluk yıllarında öğrendiği bir derstir. Çıkarılan ders şudur: Sosyalist toplumda, toplumu durgunluktan uzak tutacak, tembel ve aksak işleyen şeyler üzerine baskı uygulayacak, kendi çıkarını gözetenlerin tümünü güvenilir biçimde nötralize edecek, sağlıklı ve olumlu olan her şeyden olası en fazla toplumsal yarar sağlayabilecek *toplumsal, politik ve ahlaksal koşullar yaratmamız, geliştirmemiz ve bu koşulları iyileştirmemiz gereklidir*. Bu yolla, toplumsal süreçler harekete geçirilerek bunların içindeki kaynaklar, ahlaksal, insancı ve sosyalist olan her şeyin pekiştirilmesini ve birikmesini sağlayacak biçimde ortaya çıkarılabilir.

Stalin yıllarının ülke ve genel olarak sosyalizm üzerindeki etkisini değerlendirirken, yalnızca tek bir açıklama (gerekçe *değil*, açıklama) bulunabilir: Bilgi ve deneyim yetersizliği ve sosyalist devrim ile sosyalist düşüncenin inanılmaz bir ahlaksal saflık içinde oluşu; öyle ki, Stalin kamplarının cehenneminde bile böylesi bir vahşetin sosyalizm üzerine bu kadar kolayca ve basitçe uygulanabileceği kabul edilmedi. Ama şimdi bilğimiz de, deneyimimiz de var ve gerekli sonuçları çıkartabilecek cesaretimiz de olmalı.

Perestroyka: Leninizmin Yeniden Canlanması

Marksizmin kurucuları, sosyalist sistemi tanımlarken sık sık "akılcılık", "refah", "insan kişiliği" ve "mutluluk" gibi kavramlar kullanırlardı.

Marks üretici birliklerinden söz ederken şunları söylüyordu: "Onlar doğayla olan alışverişlerini akılcı biçimde düzenlerler ve bunu, insani doğaları için en elverişli ve ona en layık koşullarda, en az enerjiyi harcayarak gerçekleştirirler." (1)

Marks ve Engels ısrarla çoğunluğun egemenliğini ve emekçilerin özyönetimini savundular; insanların kendi yazgılarının mutlak efendileri olmaları hakkının dokunulmaz olduğuna inanmışlardı. Jean-Jacques Rousseau'nun düşüncelerini yineleyen Marks, yasalara itaat eden insanların aynı zamanda bu yasaları yapan insanlar olmaları gerektiğini savunuyordu.

Bu, cumhuriyetçi bir çerçeve içinde ekonomik demokrasi ile yerel (belediye türü) özyönetimin organik bir karışımını gerektiriyordu. Bu, Lenin'in görüp sosyalist

gelişme planlarına kattığı bir perspektifti. 1920'lerin başında yaşayan herhangi bir yetkin marksist için, İç Savaş dönemi içinde biçimlenmiş olan politik sistemin geçici olduğu açıktı. Emekçiler için tartışmalar, sınırsız bir demokrasiye geçişin nasıl gerçekleştirilebileceği üzerineydi.

Toplanan deneyimleri inceleyen Lenin, savaş komünizmi stratejisini bir çıkmaza götüren iki tür etmene işaret etti. Bir yandan, kendisini ve partiyi, beceriksizce aceleci ve inatçı davranarak, hemen, saf ve metadan arınmış bir komünist topluma geçme girişimleri yüzünden sert biçimde eleştirdi. Diğer yandan da, marksizme karşı yeterince yaratıcı olmayan bir tutum içinde olunduğundan, bağımsızlığın, cesur ve yaratıcı kararların yokluğundan söz etti. Savaş komünizminin ekonomik stratejisinin yanlışlarını ve gaslarını şiddetlendiren de bu oldu. Son yıllarında, Lenin sosyalist kuruluş sürecinde ortaya çıkan tüm sorulara Marks'ın kesin yanıtlar vermiş olmasını dileyen komünistleri alaya aldı.

Son yazılarında, Rusya'da sosyalist kuruluş planının daha derinleştirilip belirginleşmesini sağlayacak olası yönleri saptadı. Başta gelen amaç, sınıfsal temele dayalı ahlakla genel insani ahlak arasındaki, Rusya'yı ve tüm insanlığı en kısa zamanda komünizme ulaştırma isteği ile emekçilerin günlük çıkarları ve sorunları arasındaki uçurumu kapatmaktı. Lenin, Partinin 10. Kongresinde, gelecekte komünizme ulaşabilmek için bugünü kazanmak gerektiğini, yani çalışabilecek ve çalışmaya istekli iyi beslenmiş işçilerin ve köylülerin olması gerektiğini söyledi. Yazdığı son makalelerde ilerlemenin insani bedelini vurgulayarak en büyük değere sahip olan şeyin, savaşım ya da devrim *değil*, insan yaşamı olduğunu söyledi. (2)

Bu yazılar Lenin'in sosyalizm görüşlerindeki değişikliği ve *marksizmin insancı özünün* toplumsal değişim programlarına daha tutarlı ve kapsamlı biçimde girmesini gösteriyordu. Lenin'in vurguladığı gibi, eğer ilerleme, insanların refahı ile işlerine olan bağlılıklarını ve yeteneklerini yaratıcı biçimde uygulama isteklerini artırmıyorsa, bu asıl olarak ilerleme falan *değildir*. Onun yeni sosyalizm anlayışı, yaşamın sürdürülmesinin yaşamsal bir etmeni olarak emeğin özendirilmesi görevine öncelik veriyordu. Lenin, "emeğin gönüllülüğü, sosyalizmin en önemli ve en zor sorunlarından biridir" (3) diyordu. 1921-1922 yıllarında devrimci "yıkıcılık"a, şiddetin bir sabit düşünce durumuna gelmesine, komünist yaşam ve çalışma biçimlerinin yukarıdan, baskı aygıtının yardımıyla dayatılması girişimlerine şiddetle karşı çıktı.

Savaş komünizmi stratejisinin ve sosyalist kuruluşun başlangıç planının içindeki yanlışın felsefi özünün, karşıtların savaşımının mutlaklaştırılması olduğunu söyledi. Çelişkilerin içkin diyalektik bütünlüğünün göz ardı edilmesinin, şiddete büyük önem verilmesinin ve kesintisizliğin süreklilikten ayrılmasının nedeni buydu. İlerlemenin pek çok etmeninin gözardı edilmesinin ve değişik toplumsal niteliklerin yan yana yaşama ve gerçekçi biçimde etkileşme potansiyelinin küçümsenmesinin nedeni de buydu.

(2) Bkz. V.I. Lenin, Toplu Yapıtlar, C. 33, s. 439

(3) Agy. C. 32, s. 392

(1) Karl Marks, Kapital, C. 3, s. 800

Lenin'in son makalelerinde üzerinde çalıştığı sosyalist gelişme stratejisinin öne çıkan özelliği, eski ile yeninin çelişkili birliğinin, ülkenin gelişimi için kullanılmasıydı. *Yeni Ekonomik Politika (NEP) olarak tanımlanan şey, karşıtların bilinçli ve yapıcı bir bileşimini savunan sosyofelsefi özde bir kavramdı.* Lenin, ilerleme mekanizmasının ve eski toplumsal düzenden yenisine geçişin aslında, 19. yüzyıl sosyalistlerinin sandıklarından çok daha karmaşık olduğunu 20. yüzyıl marksistleri arasında gören ilk insandı.

Yeni düzenin oluşturulmasında, daha değişik şiddet-dışı yolların (insanlığın varlığının temellerini ya da yeni olanın karşısındaki karşıtların yok edilmesine yönelik olmayan yolların) aranması gerektiğinin farkedilmesi, yepyeni iç ve dış politikaların oluşmasına, uluslararası işçi sınıfı hareketinin durumunun yeni biçimde değerlendirilmesine ve sosyalizme yeni bakış açılarının ortaya çıkmasına yol açtı.

Uluslararası alanda bu, sosyalizm ile kapitalizmin barış içinde yan yana yaşaması görüşünün doğmasına yol açtı.

"Dış politikada NEP'in önemli unsurlarından biri, Komintern'in Üçüncü Kongresinde, iki akımı; komünistlerle sosyal demokratları temsil eden işçilerden oluşan bir "birleşik cephe"nin kurulması kararının alınmasıydı. Bu karar gerçekten de İkinci Enternasyonalin önderleriyle görüşme olanaklarını ortaya çıkardı.

Ülke içinde ise, İç Savaş'tan "iç barış"a geçiş görüşünü geniş kapsamlı politik sonuçları vardı. Sovyet iktidarının toplumsal tabanının önemli ölçüde genişlemesini, yani bir tür ulusal politik uzlaşmayı hoşul sayıyordu. Görev, acil devrimci yasamadan kurtularak hukuk devletine geçmektir.

Yeni ekonomik politikanın kökleri, ekonomik araçların yardımıyla sosyalist biçimin özel üretimi dışlayacağı bir ekonomik rekabet görüşünde yatıyordu. Lenin, pek çok durumda, kooperatif biçiminin sosyalist temelde egemen olacağı sonucuna vardı.

Lenin'in son çalışmalarında somutlanan sosyalizm tablosu, çok çeşitli canlı renklerden yararlanıyor. Bu tablo içinde tek boyutlu bir tek-tipliliğin belirtisi bile yok.

Yeni ekonomi, bir temel ve stratejik uzlaşma sistemi olarak; kişisel, grup ve ülke çapındaki çıkarların, pazar ile planlamanın, idari yönetim ile ekonomik yönetimin, kamu mülkiyeti ile insan gruplarının ya da ailelerin millileştirilmiş üretim araçlarını (toprak gibi) işletip kullanabildikleri çeşitli biçimler arasındaki etkileşimlerin ve bunların bileşiminin yaşama geçirilmesi olarak algılanıyordu.

Lenin'in, sosyalizmin yeni biçimde yorumlanmasının tüm kurallarını belirleyebildiğini söylemek elbette bir abartma olurdu. O yalnızca Ekim devriminin amaçlarını ve tarihsel anlamını yeniden değerlendirmeye başladı. Ölümü ile, toplumsal dokunun komünist çizgiler temelinde yeniden biçimlendirilmesi için şimdiye kadar gösterilmiş ilk çabaların analizi yarıda kaldı. Yine de, son çalışmalarında, özellikle de bugün

onun "politik vasiyeti" olarak tanımladığımız çalışmalarında, sosyalizmin bugünkü yorumuna geçişin ana özelliklerini tanımladı. Bu konuda zamanın çok ötesindeydi.

Lenin'in sosyalist kuruluşa ilişkin ikinci planının yapısal bütünlüğü, ekonomik ilerleme, halkın özyönetimi ve toplumun morali açısından ekonomik ve toplumsal sonuçlarında ortaya çıktı. Tarım ve sanayi Rus tarihinde görülmemiş bir hızla geliyordu. Sanatsal ve düşünsel atılımlar ülkede yayılıyordu. İç Savaş sırasında yıpranan ahlak ve insanlararası ilişkilerdeki geleneksel halk standartları, yeniden eski durumuna geliyordu.

1929 yılında NEP'den ve Lenin'in sosyalizmin temellerinin yavaş yavaş oluşturulmasına ilişkin esnek stratejisinden Stalin'in SSCB'de hızlandırılmış komünist kuruluş politikasına geçiş, herhangi bir bunalımdan ileri gelmiyordu. Bu geçiş, NEP altındaki ekonomik gelişmenin kimi özelliklerinden dolayı da ortaya çıkmamıştı. Bu ayrıca, parti'nin, 1920'lerin başlarında Lenin'in yardımcılarıyla oluşturulan stratejik çizgilerini izleyen bir geçiş olarak da tanımlanamaz.

Ancak şimdi, glasnost ve demokrasi koşullarında, geçmişin manevi zincirlerinden kurtuldukça Stalin'in leninizmi gözden geçirme çabalarının derinliğini ve çapını anlamaya başlıyoruz. Halkımıza ve sosyalizme yarar sağlamayı gözetken, geçmişe yönelik derin ilgimizi açıklayan ve aynı zamanda da geçmiş tarafından aydınlanan bu yeni bilinç, perestroyka'nın ürettiği sonuçlardan biridir. *Tarihin bu yaratıcı rolü, geçmişimizi ve bugünümüzü keşfettiğimiz zaman ortaya çıktı.* Bu, halktan yana ve sorumlu bir anlayışın gelişimini özendiriyor ve marksist-leninist kuramı güçlendiriyor.

Stalin'in, Parti'nin Merkez Komitesi'nin ve Merkez Denetim Komisyonu'nun Nisan 1929 Plenumunda, "Parti içindeki Sağ Sapma" başlıklı konuşmasında önerdiği yeni çizgi, gerçekte, Lenin'in SSCB'de sosyalist kuruluş stratejisinden kopulmasına yol açtı. Lenin'in sosyalizm kuramının merkezi önemdeki koşullarının ve değerlerinin kapsamlı bir revizyonuydu.

Partinin ruhu, sanat ve kültür karşısındaki tutumu ve politik çalışmalarının yönelimleri değişiyordu. Stalin, iyi çalışmaların değerini artırmak yerine (ki, bu Lenin'in savunduğu bir şeydi) partide ve toplumda kaba eşitlikçiliği özendirerek başarılı işçilere karşı kıskanç ve kuşkulu bir tutumun gelişmesine neden oldu.

Stalin, marksist-leninist demokrasi kuramını değiştirdi. Sınıf kavramıyla oynayarak ve kamu mülkiyetinin "üstün" ve "geri" biçimleri gibi kavramlar yaratarak, köylülerin politik haklarını kısıtlama politikasını haklı çıkarabilmek için bir "kuramsal temel" oluşturdu. Böylece, emekçilerin geniş ve dolaysız demokrasilere, halkın özyönetimine ve hukuk devletine yavaş yavaş geçiş gereksinimi yok oldu.

Lenin'in sivil barışa geçiş politikası yerine, Stalin, ülkeyi ve partiyi bir şiddet karmaşasının içine saptırdı. Troçki'nin, sosyalizmin temelleri güçlendikçe sınıf savaşımının da kaçınılmaz olarak daha keskinleşeceği görüşünü yeniden gündeme getirdi ve eski sınıfların tüm kalıntılarının fiziksel varlıklarına son verilmesi

çağrısında bulundu. Stalin, farklı çıkarları bir araya getirmek ve karşıtları kasıtlı biçimde birleştirme görüşlerini reddetti. Karşıtların birliği kavramı diyalektik kitaplarından tümüyle çıkarıldı. Stalin, marksizmi, aralarında uzlaşmaz çelişkiler olan sınıfların uzlaşmaz savaşımını savunduğu biçiminde yorumladı. (4)

Stalin daha 1929'larda, baskı ve ülkenin kendi kendisini yok ediş politikasını haklı gösterecek "felsefi temelleri" böyle oluşturdu. Zorbalık ve bir korku sistemi öne çıkmıştı. Lenin'in, tabandan yukarı doğru gönüllü işbirliği güdüsünü ve özgür köylü emeğinin devlet tarafından işletilen sosyalist sanayi ile bütünleşmesini öngören planları yerine, kolektif ve devlet çiftlikleri "dikilmesi" politikası izlendi. Lenin'in, işçi sınıfı ile köylü kitleleri arasındaki, özellikle de orta köylülük arasındaki bağlaşıklık politikasının yerine, işçi sınıfı ile yoksul köylülerin, orta köylülük de içinde kendi çiftliklerini işleten köylülere karşı şiddetli bir savaş vermeleri konmuştu.

Son olarak, Stalin, Komintern'in politikasına ilişkin olarak, Lenin'in sosyal demokratlarla ihtiyatlı bir uzlaşma ve ilişkilerde köprülerin kurulması anlayışını terk etti. Bunun yerine, "komünist partiler içindeki sağ kanat unsurlara karşı savaşımın yükseltilmesini" önerdi ve "onlar olmaksızın sosyal demokrasiye karşı zaferin düşünülemeyeceği", "yeni sınıf savaşları" çağrısında bulundu. (5)

Aslında Stalin, yalnızca marksizmin kuramsal başarılarını değiştirmekle kalmadı, aynı zamanda onu insancıl özünden de arındırdı. Toplumsal dönüşümlere yön veren insancıl itki, kullanılan araçların, kendi içinde bir amaç durumuna gelen mutlak bir toplumsallaşmanın, merkezi otoritenin aşırı güç kazanmasının gerisine düştü.

Bütün bunlar, perestroyka'nın, neden gerçek Leninizmin yeniden canlandırılmasını gerekli kıldığını açıklıyor. Lenin'in gerçek görüşlerinin, daha sonraki vicdansız yorumlardan arındırılmasına gereksinimimiz var. Onun yapıtlarını yeniden, özgün biçimiyle okumamız gerekir. Lenin'in güçlü düşüncelerine, dinamik gelişimleri içinde gereksinimimiz var. Güncel sorunlarımızın çözülmesinde Lenin'in yardımlarına gereksinimimiz var.

Sosyalizm Bilgidir

Sosyalizm, büyük bir toplumsal hipotezle başladı. Bunu da, kaçınılmaz olarak hipotezin pratikte sınanması dönemi izledi. Ancak, sosyalizm yalnızca pratik değildir. Sosyalizm, bilimsel bir temelde bir amaca yönelik olarak biçimlendirilmiş bir toplumdur. O aynı zamanda, bir bilgi sürecidir, her şeyden önce kendi işleyişini ve gelişimini yöneten yasaların kavranması sürecidir.

Sosyalizme karşı normatif bir tutumdan işlevsel bir tutuma geçiş sürecinin ortasındayız (ve bunun henüz tam olarak farkında da değiliz). Bu geçiş, ideolojik alanda karşı karşıya kaldığımız çok sayıda sorunun ardında yatan etmenlerden biridir. Sosyalizm imgesinin, pratikte var olabildiği durumuyla, gerçeklerin dayattığı

(4) Bkz. Joseph Stalin, Toplu Yapıtlar, C, 12, s. 28-33 (Rusça)

(5) Agy. s. 16-17

kısıtlamalardan büyük ölçüde bağımsız olan sosyalizm düşü kadar sakın ve duru olmadığı açıktır. Sosyalizmin yeni yorumunu geliştirirken çok sayıda sorunun üstesinden gelmemiz gerekecek. Yeni toplumsal düşünce alımlanmış ve değişkendir. Oysa toplumbilimcilerimizin çoğu değişmez biçimde oluşturulmuş katı tanımlamalara alıştırlar.

Akademisyenler ve parti görevlileri de içinde, hepimizin, *sosyalizmin kitlelerin yaratıcı bir çabası olduğunu, kitlelerin bir amacı olduğunu, bir gelişme süreci olduğunu* kuramsal açıdan değil, pratik açıdan kavrayabilmek oldukça zordur. Ne güncel görevlerle başa çıkmanın, daha önemlisi, ne de sosyalizmi yetkin, topluma olabildiğince yarar getiren ve öz gelişimi için güçlü bir iç potansiyel ve özendirici unsurlar taşıyan bir duruma getirebilmenin başka yolu yoktur.

Parti ile aydınlar arasındaki ilişkilerdeki değişim, yenilenmiş sosyalizmin belirgin özelliklerinden biridir. SSCB'de, politik liderler ile aydınlar arasındaki bağlaşıklığın, SBKP Merkez Komitesi Nisan 1985 plenumunda ilk politik zaferi olduğu söylenebilir. Bu bağlaşıklık, demokratik değişime çok büyük ölçüde ideolojik ve moral destek sağlanmasına yardımcı oluyor.

Tüm sosyalist ülkelerdeki proleter devrimlere ülkenin en iyi aydınlarının önderlik etmiş olmaları ne rastlantıdır ne de şaşırtıcıdır.

Sosyalizmin oluşturduğu soylu bilgi arayışları, ne zaman ve hangi koşullarda ilkel bir kibirliliğe, yeteneklere karşı zorbaca bir tutuma, çarpıcı ve bağımsızca düşüncibilen kişilerin dışlanmasına dönüşmüştür? Bunun sorumlusu kimdir? Bu karmaşık sorunların yanıtlarını, en başta kendimizi aydın-karşıtlığına yeniden savrulmaya karşı koruyabilmek için arıyoruz. Bugün, sosyalizmin ve tüm uygarlığın vardığı ayırım noktasından, sosyalist gelişme ile aydınların yaratıcı çıkarlarını karşı karşıya koyan olağandışı karşıtlığın tehlikesini çok açık biçimde görebiliyoruz.

Manevi özgürlük ve düşünsel sorgulamaya karşı saygı olmadan, ne geçmişimizi, ne de kültürel ve tarihsel belleğimizi koruyabiliriz. Son çözümlemede, yaratıcı çalışma özgürlüğünü, farklı görüşleri ifade etme ve düşünsel etkinliklere girme özgürlüklerini kısıtlamaya yönelik her girişim, gelişme olanaklarını daraltıyor, insiyatifi boğuyor ve yalanları, duyarsızlığı, kayıtsızlığı besliyor.

Yenilenme, perestroyka ve demokratikleşme görevleri politik ve genel kültür keşiflerine, toplumun genel düşünsel düzeyi konularına öncelik kazandırıyor. İnsanlık onurunu, bağımsız ve sorumlu bir biçimde düşünmeyi, kişinin görüşlerini ifade edip hareket edebilmesini, kamusal etkinlikleri, vicdanı, bütünlüğü, hoşgörüyü, hümanizmi, insiyatifi, yaratıcı çalışmayı ve gelişmiş ahlaksal ilkeleri *yeşertip geliştirmekte başarılı olmadıkça yetkin bir sosyalizmi gerçekleştirmek de olanaklı olmayacaktır*. Daha da ötesi, bu nitelikler, şimdi artık daha fazla ilerlemek ve gelişmek için elzemdir. Bizi geri bırakan ve tutuculuğu özendiren, bunların yokluğudur.

Perestroyka'nın şimdi karşı karşıya bulunduğu daha zor ve tehlikeli engellere gelince, iki etmene işaret etmek isterim.

ZEDELENMİŞ BA

Birincisi, *aşırı uçlara gidilmesidir*. Tarih, farklı aşırı konumların, ulusların yaşamlarındaki acil durumlarda, kritik dönüm noktalarında nasıl kolayca birbirine yakınlaştığını tekrar tekrar kanıtlamıştır. Tarih, ayrıca bazı aşırı uçların diğerlerini nasıl görece kolaylıkla sömürebildiklerini de kanıtlamıştır. Perestroyka, toplumumuzda ortaya çıkan nedenlerden ötürü her şeyden önce, tutuculuğun her türüne ve biçimine karşı gelişen bir savaşımdır, ama acelecilik, aşırı-sol istemler ve pervasızca yapılan "sabırsız" çıkışlar da aynı biçimde onunla çelişir.

Karşı karşıya olduğumuz ikinci zorluk ve tehlike de, *mucizelerin beklenmesidir*; birisinin çıkıp, "perestroyka" diyerek sihirli değneğini sallayacağını, bir iki bürokrati ve hırsız kapı dışarı edeceğini ve böylece her şeyin ansızın yerli yerine oturacağını safça umut edilmesidir. Moskova'daki ya da bir başka yüksek makamdaki bir iyilikseverin ortaya çıkarak her şeyi düzelteceğinin beklenmesidir.

Çalışma, enerjik çalışma perestroyka'nın ve sosyalizmin tek ölçütüdür. Son bir kaç yıl içinde çok şey başarıldı. Ülkemizde yeni bir moral ve düşünsel ortam, yeni bir toplumsal bilinç yarattık. Toplumsal bakış açımızın kapsamı hiç bir zaman bu kadar geniş olmamıştı. Konut yapımında, toplumsal ve kültürel projelerde elle tutulur gelişmeler var. Ekonomik ve mali bir toparlanma başladı. Dış politika alanında yeni politik düşüncemiz ve ona bağlı olarak atılan adımlar ortadadır. Politik sistem ve parti, geniş kapsamlı bir değişimden, bir yeniden yapılanmadan geçiyor.

Aynı zamanda da, büyük önem taşımaya devam eden uluslararası sorunların üstesinden gelmeliyiz. Bizi ekonomik olarak yıpratmak ve sosyalizmi, barışa yönelik askersel bir "tehdit" olarak göstermek amacıyla bize dayatılan silahlanma yarışı var. Bölgesel çatışmalar ve cepheleşmeye dayanan durgun ilişkiler var. Bütün bunlarla başa çıkabilmek demek, evrensel insani ve dolayısıyla da sosyalist ülkülere daha fazla yaklaşmak demektir. Bu çaba, yapıcı amaçlar için sosyalist potansiyelden daha iyi yararlanabilmemize yardımcı oluyor ve böylece yeni gelişme ufukları açıyor.

Perestroyka'nın kaynakları, ana nedenleri ve toplumsal amaçları bunlardır. Perestroyka, ulusal ile uluslararası olan arasındaki kopmaz bağlara çarpıcı bir ferahlık getiriyor. Perestroyka'nın ihraç edilebilecek bir ürün olmamasının nedeni tam da budur; onu mekanik biçimde taklit etmek hiç bir yararlı amaca hizmet etmez. Perestroyka kolektif deneyimlerimiz ve parti ile devletin en başta halkımıza karşı sorumlulukları temelinde özgül konulara, görevlere, koşullara, amaçlara ve önceliklere en fazla dikkatin verilmesini gerektirir.

Doğru yolu seçtiğimizden eminiz. Uygarlığın oluşturduğu ve sosyalizmin devraldığı ülkülere ve değerlere doğru, özgürlük ve çalışan insanın mutluluğu ülkülerine doğru ilerlememizi gerçekliğin şekillendirdiğini biliyoruz.

☐ ÇKP temsilcilerinin çeşitli k toplantılarla ilgili raporlar, WM bağlantılara ilişkin olarak tutanaklar ve kendi isteği ile oluşturduğu yalıtla komünist hareketini yeniden keşfetti nedir?

☐ ÇKP'nin diğer komünist partilerle üzerinde durmamaya karar verdiğimi yönelik olmayı tercih ediyoruz. Bize kurulmalıdır (bağımsızlık, başkaları Komünistler bugünün dünyasının barı gibi önemli sorunları üzerinde daha fa

Biz, uluslararası komünist hareketlerin olduğunu görüyoruz. Şimdi tüm gerektiğini ve sosyalist yapılaşmada iz Şimdi artık herkes, partiler arası iliş eşitlik temelinde biçimlenmesi gerek ulusal gerçekliklerine göre belirliyor.

ÇKP, Avrupa komünist partileriyle Birliği ile temaslarını yeniden kurdu ve İspanya komünist partileriyle iliş komünist partilerinin büyük bir ço aradan sonra, geçtiğimiz iki yıl içind

Görüş birliği

Bu yılın Şubat ayında TKP MK Genel Sekreteri başkanlığında bir TKP heyeti Yunanistan'ı ziyaret etti. Yunanistan Komünist Partisi MK Genel Sekreteri H. Florakis ve öteki parti yöneticileriyle yapılan görüşmelerden sonra bir ortak açıklama yayınlandı. Açıklamada TKP ve YKP heyetlerinin iki parti arasındaki ilişkilerde varılan kardeşçe işbirliği havası içerisinde Doğu Akdeniz bölgesindeki durumu, barış, ulusal bağımsızlık ve demokrasi savaşıyla ilgili sorunları ele aldıkları belirtiliyor.

İşçi sınıfı ve uluslarötesi tekeller

İŞÇİ SINIFI HAREKETİ TEMSİLCİLERİYLE TOPLU GÖRÜŞME

Tek tek ülkelerde ve dünya ekonomisinin her yerinde üretimi tekeline alan uluslarötesi sermaye geçtiğimiz son birkaç yıl içerisinde hızla güçlendi. Uluslarötesi tekeller ekonomik faaliyetlerinin boyutları bakımından koskoca devletlerin GSMH'larıyla boy ölçüşebilecek imparatorluklardır.

Bu tekeller uzun zamandır az gelişmiş ülkeler üzerindeki yenisömürgeci sömürü sisteminin bir bileşeni durumundadırlar. Şimdi ise sanayileşmiş kapitalist ülkelerin egemenliğini baltalayan, buralardaki emekçilerin yaşam düzeyinde ciddi düşüşler tehlikesi yaratan işsizliğin artmasına ve demokratik hakların kısıtlanmasına yol açan gerçek bir güç durumuna gelmişlerdir.

Birkaç tipik olgu sayalım. 1980'lerin başlarında uluslarötesi tekellerin yabancı ülkelerdeki yatırımları 500 milyar doların üstündeydi. 1980'lerin ortasında bu sayı 800 milyarı buldu. Uluslarötesi tekellerin yabancı ülkelerdeki uzantılarının sayısı 100 bini aşmaktadır. Bunun ana kısmını oluşturan 70 bini aşkını sanayileşmiş kapitalist ülkelerdedir. Uluslarötesi tekellerin kazandıkları kârların yarısından fazlası şirketin merkezinin bulunduğu ülkenin dışındaki ülkelere gelmektedir. Uluslarötesi tekeller kapitalist dünyadaki sanayi üretiminin üçte birinden fazlasını, uluslararası ticaretin yarısından fazlasını ve ileri teknoloji patentlerinin yaklaşık %80'nini kontrolleri altında tutmaktadır. Bu tekellerin faaliyetleri sonucunda çok sayıda fabrika kapanmak zorunda kalmış ve yüz binlerce işçi işinden atılmıştır.

Uluslarötesi tekellerin ev sahibi ülkelerin yasalarını çiğnemeleri ve bağımsız devletlerin içişlerine karışmaları BM'lerde de görülmüştür. BM'lerde, uluslarötesi tekellerin neyi yapıp neyi yapamayacakları konusunda bir tasarı hazırlanmaktadır. Gerek Dünya Sendikalar Federasyonu, gerekse diğer uluslararası sendikal örgütler uluslarötesi tekellerin keyfi davranışlarını frenlemeyi amaçlayan pek çok karar almışlardır.

«Barış ve Sosyalizm Sorunları» dergisi çeşitli sanayileşmiş kapitalist ülkelerdeki işçi sınıfı hareketi temsilcilerinden uluslarötesi tekellerin büyümeleri sonucunda işçi sınıfının karşı karşıya kaldığı sorunlarını yorumlamalarını istedi. Soruları İngiliz Sendikalar Kongresi (TUC) Genel Konsey üyesi Ken Gill, Ekonomik ve Politik İncelemeler Merkezi başkanı ve İtalyan Komünist Partisi MK üyesi Senatör Silvano Andriani, «Economie et Politique» dergisi başyazarı ve Fransız Komünist Partisi MK üyesi Aime Halbehur, Hoogovens Üretim Konseyi üyesi ve Hollanda Komünist Partisi MK PB üyesi Jan Berghuis, Brüksel Üniversitesi profesörlerinden ve Bel-

çika Komünist Partisi MK PB üyesi Jacques Nagels, Kanada Komünist Partisi Ulusal Sanayi Sekreteri George Hewison, Japonya'da çıkan «International Labour Movement» dergisi başyazarı Setsuo Yoshihara, Bremen Üniversitesi profesörlerinden ve Alman Komünist Partisi Yönetim Kurulu üyesi Jorg Huffs Schmidt, FAC'deki Marksist Araştırmalar Enstitüsü (IMSF) yönetmen yardımcısı Andre Leisewitz cevaplandırdı.

Aşağıda cevapların bir özetini bulacaksınız:

- Uluslararası tekeller ülkenizde ne gibi konumlara sahiptirler ve işçi sınıfı açısından bunların ulusal sermayeden farklı yanları nedir? Ekonomik durumun bütünü üzerinde nasıl bir etkiye sahiptirler?

Ken Gill. Ülkemizde uzun zamandan beri İngiltere'de bulunan «General Motors» ve «Ford» gibi çokuluslular var. Bunlar sendikaları tanımak ve onlarla görüşmek gibi ülkemizde emekle sermaye arasında varolan geleneksel düzenlemelere uymayı öğrendiler. Ama çokulusluların son 10-15 yıldaki en son istilâları daha değişik oldu. Bunlar kesinlikle sendika düşmanı, ABD'deki işçi sınıfı örgütleriyle uzlaşmaz olma geleneğini birlikte getiriyorlar ve Thatcher hükümeti tarafından yaratılan sendika düşmanı havada (!) işçi sınıfımıza bu geleneği dayatmayı denediler

Silvano Andreani. İtalya'da 60'lı yıllarda ortaya çıkan Amerikan şirketleri ülkemizin tipik bir özelliği olan toplu pazarlık koşullarını kabul ettiler. Ama buna rağmen çok yüksek kârlar elde ediyorlar. Çünkü ücretler ABD'dekinden daha düşük. Ama onlar için esas önemli olan kilit sanayi kollarına girmek, buraları kontrolleri altına almak ve piyasayı ele geçirmek. Bunlar öncelikle kimya, farmakoloji ve modern elektronik gibi ileri teknoloji kullanan işkolları. Geçtiğimiz son birkaç yıl içinde uluslararası tekeller yeni fabrikalar kurmayıp, aralarında bazı büyük şirketlerinki de bulunan, varolan fabrikaları satın almayı tercih ettiler.

Uluslararası tekeller görünüşte yerel sermaye gibi çalışıyorlar. Ama aslında devletin işletmeleri etkileme ve ulusal ekonominin gelişmesinden yana bir politika gütmeye kapasitesini önemli ölçüde düşürüyorlar. Bu sorun uluslararası tekellerin bulunduğu bütün ülkelerde vardır, ama ekonomileri daha zayıf olan ve bu baskı karşısında direnmeleri daha güç olan devletleri daha fazla etkiliyor. Özellikle ABD yönetimi uluslararası tekellerin yayılmasını desteklemeye başladığından beri, geçtiğimiz son birkaç yılda Japon hükümeti de kendi uluslararası tekellerine daha fazla yardım etti.

(1) «Caterpillar» tekeli, Ocak 1987'de İskoçya'daki tesisini, sendika ve yerel yöneticilere rağmen, tek taraflı olarak kapattı. «Hyster», işçilerinin İngiltere'de üyesi oldukları sendikayı tanımayı veya onunla pazarlık yapmayı reddetti ve 360 işçiyi işten attı. Tüm dünya, Murdoch'un uluslararası gazete imparatorluğunun İngiliz basın işçilerine karşı keyfi tutumunu izledi. (Not Red.)

Jacques Nagels. Belçika'nın uluslararası tekeller tarafından istilâ edilmesi Birinci Dünya Savaşı'ndan önce başladı. Ama özellikle 60'lı yıllarda önemli bir yükselme gösterdi. 1969'da çıkarılan yasalarla yabancı sermayeye vergiler, alt yapı ve devlet sübvansiyonları konusunda büyük ayrıcalıklar tanındı. Belçika'nın Ortak Pazar'da merkezi konumda olması, modern ve kullanışlı limanlara ve transit olanaklarına ve yüksek derecede kalifiye bir iş gücüne sahip olması çokuluslu tekellerin imalat, bankacılık ve hizmet sektörlerine girmesini kolaylaştırdı. İmalat sektöründe çokuluslu tekeller cari sermaye yatırımının yarısından fazlasını gerçekleştiriyorlar. Çokuluslu tekellerin aldıkları kararlar ulusal devletin kontrolünün dışındadır. Bu kararlar Belçika dışında herhangi bir yerde bulunabilecek olan çokuluslu şirketlerin merkezinin çıkarlarına uygundur. Bu da gerek çokuluslu şirkete gerekse onun arkasında bulunan devlete ülkemizin çıkarları aleyhine geniş para kaynaklarından yararlanma olanağını vermektedir. Örneğin Belçika Frangina saldırmak isterse bunu yapmakta güçlük çekmezler.

Çokuluslu şirketler, genel bir kural olarak, ulusal ekonominin dışına taşarlar, üstüne çıkarlar ve ulusal ekonomiyle bağları zayıftır. Nitekim İsveç «Volvo» otomobil şirketinin ülkemizdeki fabrikasında üretilenler Belçika piyasasına sürülmez. Ülkemizde monte edilen «Ford» otomobillerine takılan motorların hepsi de ithal malıdır. Dolayısıyla bu ulusal bir üretim olmaktan uzaktır. Bu uluslararası bir üretdir.

Setsuo Yoshihara. Çokuluslu şirketler sorunu Japonya işçi sınıfına güçlükler çıkarmaya başlayalı fazla olmadı. 1964 yılında dış ticaretin ve yabancı sermaye hareketinin liberalleştirilmeye başlanmasıyla kapılar yabancı şirketlere açıldı. Bununla eşzamanlı olarak Japon sermayesi de yurt dışına yayılmaya başladı. Japon sermayesinin sızdığı ülkelerdeki haberleşme araçları o ülke halkının nasıl insafsızca sömürüldüğünden sık sık bahsederler. Bizim basınımız ve televizyonumuz ise bu gerçekleri görmezlikten gelir ve Japon halkı tamamen pratik amaçlar gözetilerek Japon uluslararası tekellerinin yurt dışında neler yaptığından bütünüyle habersiz bırakılır.

Andre Leisewitz. Yerel sermayenin denetiminde olan işletmeler ile ABD sermayesinin kontrolü altındaki işletmeler arasında büyük farklar vardır. Buna örnek olarak otomobil sanayisini gösterebiliriz. Bu farklardan bir tanesi «parçalara ayrılmış piyasa» diye tanınan şeydir. Örneğin FAC'den ABD'ne ne kadar ihracat yapacağını «Volkswagen»in kendisi belirler. Ama ABD kökenli olan «Opel» ve «Ford» bir aşırı üretim durumunda Amerikan piyasasına istedikleri gibi giremezler.

Jorg Huffs Schmidt. Uluslararası tekeller yabancı şirketleri satın aldıkları zaman, piyasadaki yerlerini korumak için, görece kısa bir zaman sonra, çoğu zaman satın aldıkları fabrikaları kapatıyorlar. Bu ise ev sahibi ülkelerde üretimin düşüşüne yol açıyor. Ama kaynaklar çoğu zaman yeni

fabrikaların ele geçirildiği ülkelere kaydırılıyor. Örneğin Federal Alman kimya şirketleri ABD'de küçük ama ileri derecede gelişmiş bir teknoloji ve bilimsel know-how'a sahip şirketlerden bir dizi aldılar. Şimdi buralara kendi kaynaklarının büyük bir kısmını transfer ediyorlar. Böylece FAC'-deki üretimi kısıtlamış, ülkenin bilimsel ve teknik potansiyelini düşürmüş oluyorlar.

• *Uluslararası tekellerin bağımsız bir ekonomi politikası, gütmeye olanağını baltaladıkları ve üretimi kısıtlamak, sanayi, bilim ve teknik potansiyelini zayıflatmak, dış ticaret oyunları gibi şeylerle ev sahibi ülkeye çok zarar verdikleri ortaya çıkıyor. Böylesi politikaların en başta gelen kurbanı ise işçi sınıfı ve onun çalışma hakkı oluyor. İstihdam ve iş konusunda ne gibi etkiler görülüyor?*

Aime Halbehur. Kemer sıkma politikaları istihdamın kısıtlanmasına, çalışma koşullarının kötüleşmesine ve ücretlerin düşmesine, buna karşılık uluslararası şirketlerin konumlarının sağlamlaşmasına yol açıyor. Fransa'da üretim kapasitelerini düşürmeye ve sermayelerini işgücünün daha ucuz ve vergilerin daha düşük olduğu ülkelere aktarmaya çalışıyorlar. Bu ise bizim dezentralizasyon (sanayinin çözülmesi) diye adlandırdığımız şeyi artırıyor ve işsizliği daha korkunçlaştırıyor. Bu durumun en açık görüldüğü yerler, onbinlerce iş yerinin yok edildiği çelik, otomobil ve gemi yapıdır.

Jan Berghuis. Benim üretim konseyi üyesi olduğum «Hoogovens» çelik tekelinin az gelişmiş ülkelerde maden ocakları var. Böylece bu tekel bu anlamda uluslararası bir şirket oluyor (?). Bundan 5 yıl önce «Hoogovens» fabrikalarında 24 bin işçi çalışıyordu. Bugün ise 17 bin işçi çalışıyor. Geçmişte işçilerin çoğunun sağlam iş akitleri vardı. Bugün ise şirket yönetimi bunların sayısını en aza indirmeye çalışıyor. Geçici işçiler ise el işlerine ve düşük düzeyde makina kullanılan işlere sokulmuş durumdadır. Bu işçilerin çalışma koşulları ötekilerden çok daha kötüdür. Çalışma süreleri çok daha uzundur ve ücretleri daha düşüktür. Bu da onları her türlü güvenlik duygusundan yoksun bırakmaktadır. Emekli olanların yerine gelen yeni kuşağa ise daha başlangıçtan fabrikada eğitimi bir iş verilmektedir.

Jacques Nagels. 1970'lerin ikinci yarısından bu yana uluslararası tekellerin Belçika'daki fabrikalarında istihdam düşüş göstermeye başladı. Koskoca fabrikalar birbirinin ardına kapandı, binlerce ücretli ve gündelikçi işçi işlerini yitirdi. Böylesi olayları Fransız «Citroen» ve «Michelin», Amerikan «Bell Telephone», «Ford» ve «General Motors» tekellerinde görmek mümkündür. Hollanda «Philips» ve Batı Alman «Siemens» tekelileri fabrikalarını ücretlerin Belçika'dakinden %10-15 daha düşük olduğu Güney Kore, Hongkong ve Latin Amerika ülkelerine taşıdılar.

(?) «Royal Dutch», «Unilever», «Philips» ve öteki bazı Hollanda şirketleri gibi. (Not Red.)

Jorg Huffscheid. Lüksemburg'lu «Arbed» şirketinin satın aldığı FAC'-deki çelik fabrikalarındaki iş yeri sayısı birkaç yıl içerisinde yarıya indi. Pek çok kişi bu işletmelerin ulusal mülkiyette kalmasının mümkün olmadığına inanıyor.

• *Uluslararası tekeller istihdam sorununu gözle görülür bir şekilde ağırlaştırdılar. Öte yandan yığılmalı işsizlik de gerici güçlerin, emekçilerin yaşam düzeylerine, çalışma koşullarına ve sendikal haklarına karşı yürüttükleri saldırıyı kolaylaştırıcı koşullar yaratıyor. Bu konuda sizin ülkenizde durum nasıldır?*

Ken Gill. Çokuluslular uluslararası düzeyde, işgücünü ve üretim olanaklarını esnek bir şekilde kullanmalarını sağlayan üretim şebekeleri kurdular. Ve bu, işçi sınıfına karşı kullanıldı. «Ford» örneğini alalım: Batı Avrupa'daki işletmelerinde sendikaların üstesinden gelmek için «Ford», üretimi bir ülkede grev olsa bile öteki ülkelerde aynı işi yapan fabrikalarda onun yapacağı üretimi de yapmayı sürdürebilecek şekilde yeniden düzenledi. Bu amaçla rezervler oluşturuldu.

George Hewison. Anlatacağım olay, içinde bulunan yüksek işsizlik düzeyini gözlerde canlandırabilir. Bundan kısa bir süre önce Fransız «Renault» ve Amerikan «Motors»un Kanada'daki ortak işletmesi işe üç bin kişi alınacağını ilan etti. Bu çağrıya 50 bini aşkın işsiz koştu. Bunlar bütün bir gece ve gündüz şakır şakır yağan yağmur altında 16'da bir şansla işe alınmak için beklediler.

İşçi sınıfına şantaj yapmak ve onu zorlamak girişimlerinde bulunuluyor. Örneğin ülkemizdeki en büyük «General Motors» otomobil fabrikalarından birisinin yönetimi, ki bu fabrikada çok sayıda militan işçi vardır, çalışanların yarısını işten çıkartmakla tehdit etti. Bu konuda sömürünün nasıl arttığı ile ilgili veriler de anlamlıdır. Kanada'daki otomobil işçileri 1960 yılında yılda kişi başına yaklaşık 20 otomobil üretiyorlardı. Bu sayı 1980'de 41'e yükseldi. Yeni kurulan «Suzuki-General Motors» ortak fabrikası ise bu sayıyı beş misli artırarak yılda 100 otomobilin üstüne çıkartmaya çalışıyor. Bu süre içerisinde ücretler ise yerinde saydı. Uluslararası şirketler ülkemize işyeri yönetimi konusunda yeni teknikler soktular. Bunlar «Japon usulü yönetim» diye tanınan «üretkenlik çevresi» ve «kalite çevresi» yöntemleridir. Bu «çevreler» işçilerin çıkarlarına aykırıdır. Çünkü sömür oranının yükselmesine ve emekle sermayenin çıkarlarının birbiriyle uyum içinde olduğu izlenimini uyandırmaya yaramaktadırlar. Sendikalar bu yöntemlere karşı kampanya açtılar.

Setsuo Yoshihara. Uluslararası tekeller bir yandan zorunlu sosyal ödemeleri en alt düzeyde tutarken bir yandan da Japon şirketlerinin normal olarak ödedikleri ek yardımları ödemeyi reddediyorlar. Ve geleneksel iş örgütlenmesi sistemlerini bozuyorlar. Nitekim «Coca Cola» şirketi işçilerine

hem teslim hem de işleme işlerini birarada yaptırttı. Bu ise çalışmayı çok daha ağırlaştırdı ve yoğunlaştırdı. Japonya'da işçi sınıfı toplu sözleşmelerini her yıl yaklaşık aynı zamanda, ilkbahar taarruzu sırasında imzalıyor. Fakat uluslararası tekellerle yapılan toplu pazarlıklar çoğu zaman uzuyor. Ve böylece işçilerin birleşik mücadele cephesinin dışında kalınmasına yolaçıyor. Uluslararası tekeller toplu pazarlıktaki tarafların eşit haklara sahip olması ve grevler konusunda soğuk kanlı bir tavır takınma ilkelere bilmezlikten geliyorlar. Nitekim Japonya'da ve Güneydoğu Asya'da da uzantıları bulunan Batı Alman Schering farmakoloji tekeli grev olduğu zaman Tayvan'daki fabrikasından mal getirtiyor. Böylece herhangi bir kayıba uğramamış oluyor. Sendika Batı Alman şirketinin insafsız çalışma uygulamalarına karşı mahkemelerde on yıl boyunca mücadele etti. Sonunda kendi lehine bir karar çıkartmayı başardı. Fakat şirket yönetimi bu kararı görmezlikten geldi.

Andre Leisewitz. 1984 yılında «General Motors», her türlü elektronik bilgi işlem süreçleri alanında iş gören Amerikan «EDS» şirketini satın aldı. FAC'de 1986'da, «General Motors»a bağlı olan «Opel»de çalışan ve elektronik bilgi işlem işleriyle uğraşanların hepsinin «EDS» tekeline geçmek zorunda oldukları ilan edildi. Böylece işçiler geleneksel sendikal örgütlerinden uzaklaştırıldılar ve mücadele vermekte olan arkadaşlarına gösterilen yaygın dayanışmadan yoksun bırakıldılar.

- *Uluslararası tekellerin diğer gerici güçlerle birlikte işçi sınıfına yönelttiği saldırı gittikçe artan bir savaşçılık ve daha iyi örgütlülükle karşılaşılıyor. Bu savaşım değişik biçimler alıyor. Lütfen bunları anlatır mısınız?*

Jean Berghuis. «Hoogovens» işçilerinin mücadelesi günümüzde haftalık çalışma süresinin kısaltılması üzerinde yoğunlaşmış bulunuyor. İşçiler bu konularda bazı başarılar da elde ettiler. Haftalık çalışma süresi 42,5 saatten 37 saate indirilerek 600 yeni iş yeri açılmış oldu. Bu sonuca ulaşabilmek için bir dizi grev yapmak gerekti. Şimdi ise haftalık çalışma süresinin 1988 yılında 32 saate indirilmesi istemi giderek yaygınlaşıyor.

Bunun yanı sıra işyeri yönetiminin aldığı kararları denetleme hakkı için de mücadele veriliyor. Şirketin 26 fabrikasından seçilen işçiler merkezi bir üretim konseyi oluşturuyor. Bu merkezi üretim konseyi yeni teknolojilerin kullanılması, çalışma saatlerindeki ve çalışma normlarındaki değişiklikler gibi sorunların görüşüldüğü bir danışma organıdır. İşyeri yönetimi bir karar almadan önce söz konusu konseyin onayını almak zorundadır. Bu onay alınmazsa karar iki ay ertelenir ve ancak iki ay sonra yürürlüğe girebilir.

Ama çoğu zaman işçiler bu işlemleri de aşmak zorunda kalıyorlar. Örneğin bir süre önce çelikhanenin kapatılması kararı alındı. Üretim konseyinin buna itiraz etmesine rağmen işyeri yönetimi kararında ısrar etti.

Komünistlerin öncülüğündeki işçiler bu durumda sıkı bir direniş gösterdiler ve grev yaparak işyeri yönetimini kararından vazgeçmek zorunda bıraktılar.

Jacques Nagels. Belçika'da sahibi bir fabrika ya da atelyeyi kapatma kararı aldığı zaman işçilerin buralara el koyma şeklinde uzun geçmişi olan bir gelenekleri vardır. «Michelin» olayı bunun tipik bir örneğidir. 1986 Temmuzunda işyeri yönetimi kelimenin gerçek anlamında hiçbir uyarıda bulunmadan fabrikanın kapatılacağını açıkladı. İşçilerin buna cevabı kısa ve hızlı oldu. Doğrudan fabrikayı işgal ettiler. Ülke çapında sendikalar dayanışma gösterdiler, basın «Michelin» işçilerinin eylemini destekledi ve olayı radyo ve televizyondan duyurmak için çaba sarfedildi. Şirket yapayalnız kaldı ve hükümetten yardım istekleri reddedildi. İşçiler fabrikanın kapatılmasını engellemeyemediler. Ama işyeri yönetimi onlara üç yıl boyunca ödeme yapmak zorunda kaldı.

- *Uluslararası tekeller uluslararası bir güçtür ve değişik ülkelerden emekçiler arasında, özellikle aynı uluslararası şirketin fabrikalarında çalışanlar arasında işbirliği yapması gündemdedir. Böylesi bir işbirliğinin örnekleri var mı?*

Ken Gill. Eskiden farklı ülkelerin işçilerini vurguyu aralarındaki rekabete yaparak bölmek kolaydı. Oysa uluslararası tekeller her türlü ulusal sınırı aşıyor. Ve bunun sonucunda işçilerin aynı işverene çalışan yabancı işçilerle ilişkilerini gözönünde tutmaları kaçınılmaz oluyor. 60'lı yılların sonlarında İngiltere'deki «Ford» fabrikalarıyla, FAC'deki «Ford» fabrikalarının işyeri temsilcileri arasında kalıcı ilişkiler kuruldu. Bunların ortak eylemi 1970'lerin başlarında en büyük grevlerden birisinin başariya ulaşmasına katkıda bulundu. 1986'da Liverpool'de İngiltere'deki «Vauxhall» fabrikalarıyla «General Motors»un diğer çeşitli ülkelerdeki yan şirketlerinin işçi temsilcilerinin bir toplantısı yapıldı. Ama bu tür işbirlikleri henüz yeterli düzeyde değildi.

Aime Halbehur. Değişik ülkelerden aynı uluslararası tekele çalışan işçiler arasındaki temasları teşvik ediyoruz. Buna örnek olarak ABD, Meksika, İspanya ve FAC'deki «Renault» çalışanları arasındaki toplantıları gösterebiliriz. Fransız ve Belçika'lı kimya işçilerinin, maden işçilerinin ve demiryolcularının ortak toplantıları yapıldı. Yeni bir dayanışma ruhuyla birleşik bir mücadele sürdürmek ve politikalarını eşgüdümleyen uluslararası şirketlerle kapitalist devletlerin karşısına çıkmak amacıyla az gelişmiş ülkelerin işçileriyle bağlarımızı yaygınlaştırmaya çalışıyoruz.

Jacques Nagels. Bundan kısa bir süre önce meydana gelen «Michelin» olayını anlatayım. Belçika'da kapatılan fabrikadaki sendikacılar Fransa'daki işçilerle temasa geçtiler. Fransa'daki işçiler durumu görüştüler ve şirket yönetiminin keyfi davranışını protesto ettiler. Bu da, daha önce söylemiş olduğum gibi, şu ya da bu ölçüde kısmi bir başarı elde edilme-

sine yardımcı oldu. Bu konuda demirli metal sanayisinden de örnekler verebilirim. Bu iş kolunda sürekli olmasa da sık sık 1969-1970'den beri Lüksemburg'lu ve Fransa'daki işçilerle temas sürdürülüyor.

«Michelin» örneği başka bir açıdan da ilginçtir. Avrupa Parlamentosuna daha önce uluslararası şirketler konusunda genel kurallar saptanması için öneride bulunulmuş ama bu öneri hasıraltı edilmişti. «Michelin» olayından sonra ise Belçika'lı saygınlık uluslararası şirketlerin davranışlarının sınırlandırılması için somut eyleme geçilmesi istegini yinelediler. Bunun son derece önemli olduğu kanısındayım. Çünkü işçi sınıfı uluslararası tekellere karşı mücadele ederken karşısında sadece özel şirketler değil aynı zamanda gemi yapımı, dokumacılık ve demirli metalurji gibi işkollarında çeşitli uluslararası üst yapı kuruluşları da var. (3)

George Hewison. Kanada sendikalarının ABD, Japonya, Fransa ve daha birçok ülkedeki işçilerle temasları var. Bunlar birbirlerinin deneyimini enine boyuna inceliyorlar. Sendikamızın ABD sendikalarından ayrı olmalarına rağmen ABD işçileriyle en yakın kardeşçe ilişkileri sürdürülmeliyiz. Kanada Emek Kongresi'nin en son toplantısında oldukça önemli yeni bir karar alındı. Bu kararda SSCB Sendikalar Merkez Konseyi ve uluslararası sendikal örgütler ile, özellikle uluslararası şirketlerin rolüyle ilgili bilgi toplamak ve bu bilgileri en etkili bir şekilde kullanma stratejilerini tartışmak amacıyla yeniden bağlar kurulması çağrısında bulunuluyor.

• Aynı uluslararası tekelle çalışanlar da içinde, işçiler arasında daha sıkı bağlar kurulmasını ne gibi şeyler engelliyor?

Ken Gill: Herşeyden önce ulusal engel var: Bir ülkedeki durumun başka ülkelerdekiler tarafından hiç de iyi anlaşılması açıktır. Çünkü dünya sendikal hareketinde yapay bir bölünme vardır. Burada işbirliği yapmayı reddedenin DSF olmadığını da belirtmek gerekir. İşyeri temsilcileri düzeyinde ikili anlaşmalar konusunda ise pek çok örnek verebiliriz. Örneğin, İngiliz sendikalarıyla Fransa'daki CGT'ye bağlı sendikalar arasında olduğu gibi.

Silvano Andreani: Ücretlerin ülkeden ülkeye değişmesi uluslararası tekellere karşı topluca pazarlık yapılmasını engelleyen şeylerden biridir. Nitekim eğer İtalya'daki «Ford» fabrikalarındaki ücretler FAC düzeyine göre saptanırsa, yani aşağı yukarı iki misli arttırılırsa, bu İtalya'da Ford'da çalışan işçilerle öteki işçiler arasında bir fark doğması anlamına gelir.

(3) Bu olaylardan sonra, 1986 sonbaharında, Belçika Komünist Partisi Merkez Komitesi'nde, «Michelin»'in işletmelerinin bulunduğu birçok Batı Avrupa ülkesi komünist partilerinin (Fransız KP, İtalya KP, İspanya KP, Alman KP ve Avrupa Parlamentosu komünist üyelerinden bir grup) temsilcilerinin toplantısı yapıldı. Toplantıda uluslararası şirketler üzerinde kamu denetimi, demokratik denetim kurulması gereği tartışıldı.

George Hewison. Bunun yanısıra başka güçlükler de var. «Kâra katılma» yöntemini Amerikan otomobil sanayisi işçileri kabul etti. Oysa Kanada'lı işçiler bunu reddetmişler, ücretlerin ne kadar olacağının sözleşmede belirtilmesinde ısrar etmişlerdi. Bu da ana uyumsuzluk noktalarından birisi oldu.

Setsuo Yoshihara. Aynı uluslararası şirkette çalışan işçilerin tümü eşgüdümlü grev eylemleri düzenleyebilecek olan uluslararası işkolu sendikasına üye olmadıkça aynı uluslararası şirkette tek bir toplu sözleşme için görüşme yapılamaz.

Japonya'daki kimya sanayisinde çalışan işçiler uluslararası işkolu sendikasına üyedirler. Bu sendika bütün ülkelerdeki sendikalar için standart bir toplu sözleşme biçimi hazırlamış, her bir ülkedeki sendikanın kendi çabalarıyla yaklaşık benzer çalışma koşullarını elde etmek için çaba göstermesi olanaklarını yaratmıştır. Bu mümkün olan en gerçekçi yoldur.

Uluslararası tekellerin kendileri de işçilerin işbirliğini engelliyorlar. Japon tekelleri uluslararası tekel olma düzeyine yükseldiği sanayi kolunda, bu şirketlerin kendi ülkelerinde tipik olarak uygulanan sermaye ile işbirliği yapma ilişkilerini uluslararası tekelin yurtdışındaki kollarına da yaymak için kendi örgütlenmelerini yaptılar.

Jörg Hufschmid. Bunalım her bir ülkedeki fabrika kapamalarına ve işten çıkartmalara karşı uluslararası dayanışma ve direniş göstermeyi çok güç kılıyor. Örneğin Fransız «Thomson-Brandt» şirketi çok kısa bir süre içerisinde elektronik, radyo ve televizyon kayıt aygıtları üreten çok sayıda Batı Alman fabrikasını satın aldı. Ve bunları kısa bir süre sonra kapattı. İşçiler mücadeleye başladı ve fabrikalardan birisini işgal etti. Ama bu olayda aynı şirketin ülkemizdeki diğer fabrikalarında çalışanlardan ya da «Thomson-Brandt»'in Belçika ya da Fransa'daki fabrikalarında çalışan işçilerden hiçbir dayanışma gelmedi. İçi kaybetme korkusu uluslararası dayanışmanın önünde çok etkili bir engeldir. (4)

• Daha güçlü bir dayanışmanın yanısıra, uluslararası tekellerin faaliyetlerinin ulusal kontrol altına alınması ve buna uygun bir devlet politikası oluşturulması mücadelesi de büyük rol oynayacaktır. Ve bu konuda ortaya bir dizi temel önemde soru çıkıyor. Bu soruların en önde geleni şudur: Kapitalizm koşullarında böylesi bir kontrol etkili olabilir mi?

(4) Bununla beraber, Batı Alman uluslararası şirketlerinde çalışan işçilerin uluslararası işbirliği gelişiyor. Böylece, metal işçileri sendikası geçenlerde FAC, ABD, İspanya, Belçika, Arjantin, Brezilya ve Güney Afrika'daki Volkswagen işletmelerinde çalışan işçilerin temsilcileriyle, onların ortak çıkarlarını, aralarındaki bağları ve işbirliğini tartışmak üzere bir toplantı düzenledi.

Ken Gill. Uluslararası tekeller üretim birimlerini, satranç tahtasındaki piyonlar gibi, bir ülkeden diğerine aktarıyorlar, hükümetleri, hükümetlerin vergi düzenlemelerini etkiliyorlar, ülkelerin demokratik süreçlerini baltalıyor ve ekonomilerini hukuka aykırı bir biçimde tahrip ediyorlar. Biz, sendikal hareketin ve sol politik örgütlerin, uluslararası şirketlerin bunları yapabileceği olanaklarının sınırlandırılması için bir dizi kurallar ileri sürmeleri gerektiği kanısındayız. Bütün bunlar ancak, hükümetlerin işçilerin gereksinimlerini karşılama eğiliminde olması durumunda yapılabilir. Ama kapitalist ülkelerin çoğu, örneğin özellikle Avrupa ülkeleri, Amerikan kökenli uluslararası tekellere çeşitli ayrıcalıklar sağlayarak, yatırımlarını kendi ülkelerine çekmek için birbirleriyle yarış etme eğilimindedirler.

Silvano Andriani. Üretimin uluslararasılaşmasına basitçe «hayır» demek olanaksızdır, ama her bir ülkede ve Avrupa Topluluğu çerçevesi içinde dev tekeller üzerinde kontrol kurmak tamamen olanaklıdır. Esas olan, uluslararası tekellerin ulusal ekonominin geliştirilmesi programlarına katılmasını sağlamak ve sermayenin ülke dışına kaçmasını önlemektir. Kanımızca, devlet ve Avrupa Topluluğu kurumları, uluslararası tekellerin faaliyetlerine müdahale etme ve onları gelişme programlarına katılmaya zorlama yetkisine sahip olmalıdır. Bu, işçi sınıfının hem işyeri düzeyinde doğrudan eylemi ile hem de devletin gerekli kontrol biçimlerini uygulamasını sağlamakla yapılabilir.

Bankaların ve mali yapının uluslararasılaşması başlıca sorun durumuna gelmiştir. Şimdi en zor olan şey, sermayenin hareketinin kontrolüdür. İtalya'daki bankalar sözde devlet kuruluşudur, ama pratikte bunların özel bankalardan hemen hemen hiç farkı yoktur ve ABD banka sermayesinin artan baskısı altındadır.

Aime Halbehur. Fransız Komünist Partisi, işçilerin işletme yönetimine ve mali işlerine daha aktif müdahale etmeleri ve işletme yatırımlarının, devlet fonları ve bankaların sermayeleri ile tasarruf kuruluşlarının kontrolü için kampanya yürütmektedir. Tüm mali kaynaklar üretimin gelişmesi, istihdamın artması, işçilerin vasıflılık düzeyinin artması ve teknik araştırmalar için kullanılmalıdır.

Yeniden özelleştirme politikası (°) ciddi bir tehlike oluşturuyor. Fransa da içinde, kapitalist ülkelerin yetkilileri devlet işletmelerini satıyorlar ve «Saint Gobain», «Schneider», «Michelin» ve diğerleri gibi özelleştirilen işletmelerin zengin aileler ve uluslararası tekeller onlar için en elverişli koşullarla ve düşük fiyatlarla satın alıyorlar. Yeniden özelleştirme uluslararası tekellere karşı koymayı daha da zorlaştırıyor.

Jan Berghuis. Kanımızca, uluslararası tekellere karşı mücadelede ilk olarak, üretim konseylerinin, şirket yönetimine daha büyük etki yapabil-

(°) Devlet işletmelerinin tutucu hükümetler tarafından özel sektöre yoğun bir biçimde satılması. (Not Red.)

melerini sağlayacak şekilde yetkilerini artıracak yasal düzenlemelerin yapılması önemlidir. Ayrıca, sermaye ihracı üzerinde kontrol kurulması gerekir ve üçüncüsü, hukuksal olarak zor olmasına karşın, üretim konseyleri uluslararası organlara dönüştürülmelidir ki, böylece öteki ülkelerdeki işçilerle birlikte, yasal temelde, uluslararası şirketlere karşı mücadele yürütülsünler.

Jacques Nagels. Belçika'da sol güçler, devletin uluslararası tekellere karşı direnmesi, tüm kilit yatırımlarda karar sahibi olması, uluslararası tekellerin kârlarını çarçur etmek yerine ekonomiye yeniden yatırmasında ısrar etmesi istemlerini ileri sürüyorlar. Devlet, işletmelerin birdenbire kapatılmalarını tamamen yasaklamalı ve bunların geleceklerinin, orta vadeli ulusal planlamanın bir parçası olarak, örneğin bir-iki yıllık bir dönemde belirlenmesi gerektiğini saptamalıdır.

Kimi uluslararası tekellerin birkaç sosyalist ülkede orta işletmeleri vardır. Uluslararası tekeller buralarda ülke içi yasalara uymak ve planlı sistem içinde çalışmaya uyum göstermek zorundadır. Kapitalist dünyada bu, devletin ulusal ve uluslararası sermaye ile birarada bulunmaları nedeniyle yapılamaz. Ama kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminde, iktidar, işçi sınıfı ve bağlaşıklarının çıkarlarını gözetken sol ve ilerici hükümetin elindeyken, böylesi bir hükümet uluslararası şirketlerin keyfi faaliyetlerini etkin bir biçimde engelleyecek önlemleri pekala dayatabilir. Kapitalizmde dahi, şimdi, uluslararası şirketlerin uymak zorunda kalacağı yasaların getirilmesi için çalışmak zorunludur.

Jorg Huffschild. Uluslararası tekeller çok büyük güce sahipken, yine de onların faaliyetlerini ulusal devlet politikası yoluyla kontrol etme araçları vardır. Devletin uluslararası tekelleri, özellikle fabrikalarını kapatmaya çalıştıkları zaman, zor günler yaşatmasını sağlamak için değiştirilmesi gereken ilk şey politik durumdur. Devleti böylesi bir politika izlemeye zorlamaya yetenekli reel politik güçler vardır.

- Uluslararası tekellerin birçoğu silah üretimi ve satışıyla militarist güçlerle bağlıdır. Sermayenin uluslararasılaşması, emperyalist askersel blokların desteklenmesi ve silahlanma yarışının tırmandırılması girişimleriyle birarada yürümüştür. Barış hareketi ile uluslararası şirketlerin egemenliğine karşı mücadele nasıl iç içe geçmiştir?

Aime Halbehur. Fransa'daki uluslararası tekeller, silahların artırılması politikasına ve ABD'nin uzayın militarizasyonu programına katılmayı önemli ek kârları sağlama kaynağı olarak görüyorlar. İşte bu nedenle sözkonusu şirketler ABD şirketleriyle anlaşmalar yapmaya, birlikler oluşturmaya bakıyorlar. Fransa'da sanayi üretiminin ve istihdamın zararına, ABD'ye sermaye ihraç ediyorlar ve araştırma ve geliştirme çalışmalarının bir bölümünü ABD'ye aktarıyorlar. Bu nedenle, barış ve silahsızlanma

hareketi, tam istihdam ve Fransız ekonomisinin gelişmesi mücadelesiyle doğrudan bağlıdır.

Jan Berghuis. Uluslarötesi tekellerin, silahlanma yarışında önemli bir rolü olduğuna göre, bunlara karşı direniş barış hareketiyle sıkıca bağlıdır. Hollanda'daki sendikalar bu mücadelenin doğrudan içindedir. Örneğin, ülkemizde Amerikan «Cruise» füzelerinin yerleştirilmesine karşı ülke çapında bir grev yapılmıştır.

Jacques Nagels. Reagan'ın aşırı militarist politikası silah tekellerinin çıkarlarıyla tam bir uyum içindedir. Belçika'daki şirketler uluslarötesi tekellerin silah sözleşmelerinden paylarını alıyorlar. Tüm bunlar askersel-sanayi kompleksini uluslararası düzeyde desteklemeye gitmektedir. İşçi sınıfımız, silahlanma yarışının her adımına ve paraların askersel hazırlıklara harcanmasına karşı savaşıyor.

George Hewison. İşçi sınıfı hareketi çok yanlı bir süreçtir. Bu hareket yalnız ekonomik mücadele yoluyla başarıya ulaşamaz. Sendikalar ekonomik, politik ve askersel egemenlik için yeni tutucu gericiliğe ve uluslarötesi tekellere karşı mücadelede de yer almak zorundadırlar. Ülkemizdeki askersel-sanayi kompleksi Birleşik Amerika ya da İngiltere'de olduğu kadar yaygın değildir, ama Kanada'yı, ülkemizin ve tüm insanlığın varlığı için bir tehdit oluşturan «yıldızlar savaşı» programına katmak için, Kanada'yı Birleşik Amerika'yla bütünleştirmek için ısrarlı girişimler yapılmıştır.

Redaksiyon'un Notu. Görüş değiş-tokuşu, çeşitli ülkelerin koşullarındaki büyük farklılıkları ve aynı zamanda uluslarötesi tekellerin ekonomiye egemen olmalarının sonuçlarının ve işçi sınıfının içinde bulunduğu koşulların benzerliğini ortaya koyuyor. Gericici güçlerin yarattığı güçlüklerle ve engellere karşın, ekonomik çıkarlar, uluslarötesi tekellerin etkin bir biçimde kontrolü, gerçek ulusal bağımsızlık ve barış için savaşımında işçi sınıfının uluslararası dayanışması artıyor.

M İ H A İ L G O R B A Ç O V

YENİDEN YAPILANMA, HALK İÇİN DİRİMSSEL BİR ESERDİR

SSCB Sendikaları XVIII.ci Kongresinde M.Gorbaçov'un yaptığı

Konuşma

25.Şubat.87

DBM

Dokümantasyon ve Bilgi Merkezi

Değerli Delege Yoldaşlar,

SBKP Merkez Komitesi adına sizleri ve sizler aracılığıyla Sovyet Devletinin bütün emekçilerini selamlarım.

Tam bir yıl önce, 25 şubat'ta, bu aynı Kremlin Kongre Sarayında, SBKP XXVIII. Kongresi çalışmalarına başlıyordu. Bu Kongre, Anayurdumuzun yazgısı için, sosyalizmin geleceği için kesin bir dönemeci belirledi. Yeni toplumun kurulmasında biriktirilen pratiğin ayrıntılı ve cesur bir açıklamasını yaptı, ülkenin toplumsal ve ekonomik gelişmesinin hızlandırılması üzerine, barış ve hümanizm ülküleri için savaşım üzerine seferber edici stratejik bir çizgi geliştirdi.

Bir ay önce, gerçek durum üzerine açıklamamızı hissedilir derecede derinleştiren, partinin ve halkın tüm politik faaliyetinin yeniden yapılandırılmasının hedeflerini somutlayan, toplumsal yaşamın demokratikleştirilmesinin ayrıntılı bir anlayışını tanımlayan ve devrimci dönüşümleri hala frenleyen herşeyden kurtulmamızı sağlayacak olan süreci güçlü bir şekilde teşvik eden MK ocak plenumu yapıldı.

Bir haftadan biraz fazla bir süre önce, "Nükleer Silahsız bir dünya, insanlığın yaşaması" Forumu'na katılanlarla karşılıklıma Kremlin'de oldu.

Bildiğiniz gibi, bu saygın ve temsil gücü yüksek olan topluluk önünde, Sovyet Devletinin dış politika konusundaki stratejisinin politik ve ahlaksal ilkelerini, insanlığın global sorunlarına yaklaşımını ve herşeyden önce, bunların en önemlisi Yeryüzünde yaşamı nasıl ~~korumak~~ ^{koruyup} kollamak gerektiğine yaklaşımını dile getirdik.

Tüm bu olgular, geniş çaplı tasarılar çağı, değerlerin yeniden değerlendirilmesi ve umutların pekiştirilmesi çağı, toplumsal büyük bir canlanma ve eskiye karşı yeninin ödünsüz savaşımı çağı olan yaşadığımız çağın yoğun hızını yansıtmaktadırlar. Bu zor fakat coşku verici bir çağdır, toplumun kendi gerçek güçlerinin bilincine vardığı bir çağdır, uygar sorumlulukların alındığı, insanların yurtsever coşkuları çağıdır.

Çağımız zihniyetinin Kongrenizi çalışmalarına, alınacak kararlara sineceğine inanıyoruz.

Bir yıl, ^{bu} görece olarak kısa bir süredir. ~~bu~~. Fakat, toplumsal önemi bakımından geçtiğimiz yıl olaylar bakımından zengin bir yıl olmuştur. Bununla birlikte, bugün tamamen farkındayız ki henüz ancak ilk adımları attık.

Asıl olan,ve öyleyse en güç olan daha yapılmadı.Şimdiye dek, yeniden yapılanmaya yalnızca hazırlanıyorduk:stratejisini kotarıyorduk,ana yönelimlerini tanımlıyorduk,bizi engelleyen herşeyi açığa çıkarıyorduk,başlangıç konumlarını inceliyorduk.

Şimdi,işekoyulmamız söz konusudur.Henüz başlayan 1987 yılı,pek çok bakımdan çözümleyici olacaktır,zira ana çizgileriyle yeniden yapılanmanın yazgısının belli olması bugündür ve hızlandırmanın temellerinin atılması bugündür.

MK ocak plenumunun vurguladığı gibi,yeniden yapılanma,artık bir fikir değildir,bir gerçekliktir.Yığınları kendine çekmektedir ve sonuç olarak,sosyalizm için,toplumumuzun yenilenmesi için davranmakta,çalışmaktadır.

Eserimiz boşlukta başlamadı.Ve zaten,boşlukta iyi bir şey yaratmak olanaksızdır.Gurur duyabileceğimiz,üzerine dayanabileceğimiz sonuçlara sahibiz:bağlı olduğumuz büyük değerlere sahibiz.

Tarihimiz,ülkede ve tüm dünyada olayların akışını köklü bir şekilde değiştiren,insanlığın yazgısına silinmez bir damga vuran en büyük devrimle zengindir.

Sosyalizmin pratik kuruculuğunun çok yönlü büyük bir deneyimini kazandık,henüz derinlemesine açıklamadığımız bir deneyim,fakat,Lenin örneği,yaşamın bize dayattığı sorunları çözmeyi öğrenmek için sürekli olarak dönüp bakmak zorunda olduğumuz bir deneyim.

Yarattığımız ve büyük ülkemizin bütün halklarının yeteneği ve enerjisi sayesinde artırdığımız çok büyük bir ekonomik,bilimsel ve entellektüel potansiyele sahibiz.

Evet yoldaşlar,uzun bir yol katettik,zor ve kahramanca bir yol. Fakat,bütün sınavlarda,halkın devrimci zihniyetinden,sosyalizme,yüce adaletine olan inançtan esinlendik.

Herşeyin üstesinden geldik,herşeyi aştık ve herşeyi yendik. Asla görülmemiş ilerlemeleri gerçekleştirmesini bildik:karasabandan ve çıradan uzayın fethine geçtik.Ö eşsiz sevinci,büyük gerçekleştirimlerin sevincini duyduk.

Emek ile tüm Sovyet kuşaklarını birleştiren genel yurtsever gönenç kaygısı arasında yıkılmaz bir bağ,yurtseverliğimiz,emekçi onurumuz,çalışma coşkumuz,Ekim Devriminin asil davası savaşımına katılmaya olan kutsal duygumuz,işte rejimimizin en büyük zaferleri, ki bunlar olmaksızın bu rejim düşünülemez doğrusu.

Emekçiler ve,herşeyden önce,devrimci geleneklere sadık işçi sınıfı bugün yerine getirdiğimiz dönüşümlerin ana itici gücünü oluşturmaktadırlar.Kendini işe verme,halkımızın her zaman yüce bir moral değeri olmuştur ve ustalık ,insanın başlıca erdemlerinden biri sayılmıştır her zaman.

Ve bugün,aramızda uzmanlıklarında gerçekten usta olan insanlar,kendilerinden esinlenebileceğimiz,çalışma biçimlerini örnek almamız gereken insanlar var.Bu konuda,Kemerovo yöresinde Yujkuzbasugol'dan Raspd'skaya madeninde ekip başı Vladimir Gvozdev'in;Moskova Trekgornaya pumuklu dokuma kombinasında dokumacı Nina Çerbakova'nın;Talinstroy gurubunda ekip başı Vaino Saar'ın;Başkır Cumhuriyetinde Karl-Marks kolhozu sağımcısıRazife Hanova'nın;Kuznetsk demir-çelik kombinasında haddehane operatörü Valeri Kolesnikov'un;Petropavlovsk-Kamçatski ticaret limanında ekip başı Evgeni Razmiatov'un;Odesa yöresinde İlerleme tarım işletmesi süt çiftliği müdiresi Lidia Babina'nın adlarını sayabilirim.

Bu adlar,daha başka binlercesi gibi,çağımız,devrimci hızlanma çağı,sayesinde gururla telaffuz edilmektedirler.Yeniden yapılanmanın stakanofçuları,işte halk bu insanları böyle adlandırdı.Kanımca,bu ad onlara mükemmelen uygundur.Ve böyle insanlara her yerde,sayısız emekçi kollektifinde sahibiz.

Yalnız,toplumun yenilenmesi için,yeniden yapılanma için savaşım verenlerin,güzel sözlerle ve vaadlerle değil fakat yenileyici ve bilinçli bir çalışma ile savaşım verenlerin sayısının günden güne artması gerekir.

Kuşkusuz,olumlu değişimlerin en kısa zamanda olmasını hepimiz istemekteyiz.Parti tarafından öne konan büyük hedefler,ekonomide,sosyal ve politik alanlarda her zaman daha önemli değişimler,"umutların devrimi" diye niteliyebileceğimiz bir durum sonucunu verdiler.Hızlı bir toplumsal ve maddi sonuç isteyenler çok sayıdadır.Letonya ve Estonya emekçileri ile daha geçenlerde yaptığım karşılaşmaların bende bıraktığı izlenimlere göre ben de bu yargıya varıyorum.

İçten olalım,yoldaşlar.Hızlanmaya,tüm hayatımızın niteliğinin yükselmesine erişmek için,yalnızca bir tek yol vardır:etkin ve yüksek derecede üretken bir çalışma yolu.Hiçbir dağıtım ve yeniden dağıtım mekanizması kendiliğinden hiçbir şey yaratamaz.

Evet,ulusal ekonominin yönetim sistemine,toplumsal,politik ve ideolojik alanlara pekçok yetkinlikler getirmek gerekir.Bu çalışma,biliyorsunuz,daha önceden yapıldı ve biz onu sürdüreceğiz.Fakat,genel olarak çalışma ahlakını vurgulamak yerinde olur.

Merkez Komitesi ocak plenumunda,ülkedeki durumla ilgili olarak,partinin ve yönetici organlarının sorumluluklarından dolambaçsız söz edildi.Fakat,büyük bir önemde olmasına karşın bu,sorunun yalnızca bir yanıdır.Bir başka yan daha var.

Dendiği gibi,^{baştan sonuna} çalışmaktan,kazanılmamış bir ücret,hakedilmemiş primler almaktan hoşnut olanların,karşılıklı uyuşma,^{denetim,sizlik} kontrolsüzlük,sorumsuzluk atmosferinden memnun olanların çok sayıda olduğu hiç kimsenin için bir sır değildir.Bazıları hala bugün de bundan hoşnut olmaya devam etmektedir.

Bu konuda mutlak olarak açık olmak gerekir:meşru toplumsal ve maddi umutlarımızın gerçekleşmesi için,zaman,çaba ve pratik eylemler gereklidir.

Yeniden yapılanma,çalıştığı işte herkesin,işçi,kolhozcu,memur,mühendis,araştırmacı,öğretmen,bakan,parti işçisi^{herkesin} veriminin yükselmesidir.Fakat,herzaman ve her yerde bu böyle değildir.

MK ocak plenumunda,geçen yıl gerçekleştirilen olumlu değişimleri incelerken,bu değişimlerin,partinin politikasına,yeniden yapılanmaya yönlendirilmiş olan çizgisine sovyet halkının verdiği güçlü desteği yansıttıklarını söyledik.Fakat bu yılın başlangıcı olumlu değişimlerin henüz ekonomik gelişmenin istikrarlı bir eğilimi olmadıklarını gösterdi.Geçen yılın ikinci yarısından itibaren,metalürjide,kimya sanayinde ve elektronik sanayiinde durumun ciddileştiği görüldü.Fakat ne bakanlıklar,ne Devlet Plan Komitesi,ne Devlet İkmal Komitesi buna dikkat vermediler.Üstelik,bu sanayilerin birçok işletmesinin emekçileri durumu düzeltmek için uygun zamanda gerekli önlemleri aldılar.

Ocakta kaydedilen sonuçlar,merkezi düzeyde olduğu kadar yerel düzeyde de bazı ekonomik yönetim organlarının,yeni yönetim yöntemlerine yığınsal geçişten sonra işletmelerin ve sanayi guruplarının artan istemleri koşullarında çalışmayı doğru olarak örgütlemeyi bilmediklerini gösterdi.

Durum düzelme yolunda,fakat çok yavaş.Merkez Komitesi,hızlanma için,ekonominin gelişmesine katkının artması için belirlenen planların fiilen gerçekleştirilmesinin taşıdığı önemin,bu anın öneminin,işçi sınıfı tarafından,bütün emekçiler tarafından anlaşılmasına güvenmektedir.

Toplumdaki durumu bugün kökten değiştirmek istiyoruz,zira önceki gibi yaşamak,önceki gibi çalışmak istemiyoruz artık.Fakat,toplumun köhnemesi,toplumsal yıpranma sonucunu doğurmakta tehlikesini getiren duraganlık ve uyuşukluk haline ülkeyi yeniden sürüklemeleri nedeniyle tehlikeli olan atalet ve frenleme güçlerinin üstesinden gelmeksizin başarıllı olamayız.Bu konuda,ocak plenumunun hedefi üzerinde bir kez daha durmak isterim.

Nisan 1985'te bir plenum yaptık.Kuşkusuz bu plenum rasgele bir olay olmadı.Ülkede düşünülen ve biriken her şeyi dilegetirmesini bildi.Toplumdaki durumun eleştirel bir açılımamasını verdi ve hızlanma anlayışının oluşturulmasından yana çıktı.

Nisan plenumunda öne sürülen fikirler karşısında partinin ve halkın tepkisini gördüğümüz zaman,doğru yolu seçmiş olduğumuzu anladık.

Nisan plenumundan sonra,haziranda,bilimsel ve teknik ilerlemenin sonuçları üzerine büyük bir toplantı düzenledik.Bu toplantının sonuçları mekanik yapıların ve ulusal ekonominin daha başka kesimlerinin önemli gelişme programlarını yapmayı,yönetim konusunda aralarında bağımlı ekonomik kesim gurupları da dahil,ekonomik mekanizmanın yetkinleştirilmesi önlemlerini öngörmeyi sağladı.

Tüm bunlar,nisan plenumunun kararları temelinde XXVII. Kongre anlayışını tanımlamak için bir başlangıç noktası oldu.Bu anlayışı sizler tanıyorsunuz,yoldaşlar.

Kongreden sonra,biz ülkenin ekonomik ve toplumsal gelişmesinin hızlandırılmasına yönelik stratejik çizgiyi uygulamayı hedefledik. Daha önce de,biliyorsunuz,çok sayıda iyi kararlar alınıyordu,fakat bu kararlar pek çok kez basit dilekler olarak kalıyordu.

SEKP Merkez Komitesi,toplumsal yaşamın yeniden yapılandırılması olmaksızın,partide ve toplumdaki havanın sağlıklı kılınması olmaksızın hızlandırmanın olmayacağını tamamen farkındaydı.Yeniden yapılandırma teorisini geliştirmeyi ve bu yeni aşamada kadro politikasının hedeflerini belirlemeyi sağlayacak bir MK plenumu örgütleme fikri işte o anda ortaya çıktı.Ocak plenumunun ilk hedefi işte bu idi.

Hazırlığı zor oldu.Plenum çalışmalarının açılması tarihini üç kez ertelediğimizizi söylemem yeter zira temel sorunlar üzerine tamamen net bir fikre sahip olmaksızın bunu yapamıyorduk.Nisan ayından önceki durumun açılımını derinleştirmek,bundan dersler çıkarmak ve,en önemlisi,yeniden yapılandırmanın iyi işlemesi ve çıkmaza girmemesi için alınacak önlemleri önermek gerekiyordu.Eğer,bu plenumda,yeniden yapılandırmanın somut yönelimlerini önermeksizin,yetersizliklerin ve sorunların basit bir gözlemlerle kendimizi sınırlasaydık,böylesi bir plenumun ancak çok az yararı olurdu.Herkesi meşgul eden ana soruna:yeniden yapılanma/^{sürecinin}geri dönüşsüz olması için nasıl yapılmalı,hataların yeniden yapılmaması için nasıl yapılmalı sorusuna yanıt vermekle yükümlüydük.MK politik bürosu oybirliği ile şu sonuca vardı:eğer halk,bu baş oyuncu,ekonomik,toplumsal,politik,yönetimsel ve manevi bütün alanlarda ve faal olarak katılmazsa yeniden yapılanma batağa çökme tehlikesindedir.Yeniden yapılanmayı geri dönüşsüz bir

süreç yapmak için, geçmişte olanı yinelemek için herşeyi halkın denetimine vermek gerekir. Bu sorunları çözmek için bir tek yol vardır: sovyet toplumunun geniş bir demokratikleştirilmesinin yolu.

Ocak plenumuna kadar, bir soru herkesi meşgul ediyordu: bu süreç durmayacak mı?

Ocak Plenumu, yeniden yapılanmanın geri dönüşsüz bir karakter aldığı inancını toplumda pekiştirdi. Bu, halkın çeşitli katmanlarının daha faal konumlar alması sonucunu doğurdu. Bununla birlikte, beklegör, edilgen gözlemlene konumlarında olanlar hala çok sayıdaydı. Şimdi, bütün bu insanlar daha faal olmaktadır. Ama bu süreç çok kolay değildir ve bazı güçlüklerle birlikte sürmektedir.

Bunun nedeni ne? Şimdiye dek, ekonomik ve toplumsal gelişme anlayışının kotarılması aşamasında bulunuyorduk; nisan plenum⁴ XXVII. Kongre, haziran plenum⁴ buna tanıklık etmektedirler. Şimdi, bütün fikirler formüle edilmiştir ve yeniden yapılanma süreci, pratikte, derinlemesine gitmiştir, ve çok sayıda insanın çıkarlarıyla ilgili olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır: bir durumda bu Devlet görevlileri tarafından yapılan kalite kontrolünde dile gelmekte; başka bir durumda, verimlilikte ve öz-finansmanda; bir üçüncü durumda, seçilmede; dördüncü halde , denetimde, açıklık, eleştiri vs'de dile gelmektedir.

Bunda şaşılacak hiçbir şey yoktur. Yeniden yapılanma süreci toplumsal yaşamın yeni yeni alanlarına yayılmakta, tüm toplumsal gurupların çıkarlarını ilgilendirmektedir. Ve, bütün gerçekten devrimci dönüşümler gibi, yeniden yapılanma kimilerini coşturmakta, onlara yeni güçler vermekte ve kimilerinin de elini kolunu bağlamaktadır. Yaşamımızda olan dönüşümlerle kesinkes hemfikir olmayanları unutmamalı. Bu son gurupta, asıl olarak, üstünkörü çalışma, herşeyi rasgele yapma alışkanlığında olanlar, ilgisiz, pasif, girişimci olmayan

insanlar bulunmaktadır.İşletmede,yörede,kentte,laboratuarda,buraları kendi kişisel malı sayarak,kollektifin,emekçilerin fikrine hiçbir dikkat vermeksizin şimdiye kadar zorba gibi davrananlar,yasalarımızı ve ahlak normlarımızı hayasızca horgörerek çalmak için,küpünü doldurmak için aşırı hoşgörüden yararlanmış olanlar da yeniden yapılanmaya karşıdırlar.Yeniden yapılanmaya sağır muhalefetin,pratik eylemlerdeki hantallığın,herkesin sakın olması dileğinin kökeni işte burada bulunmaktadır.

Bir kez daha yineleyim ki bunda şaşılacak hiçbir şey yoktur. Aksine,yeniden yapılanmanın herkese:dürüst insanlara ve namussuzlara, emekçilere ve tembellere,faal insanlara,ödünsüz insanlara ve haddinden fazla işgüzar şeflere,uygun düşmesi şaşırtıcı olurdu.Bu,politika-mızda birşeylerin yürümediği,gerektiği gibi işlemediği,hataların olduğu anlamına gelirdi.Ama burada unutulmaması gereken politik bir nüans var.Daha önce yeniden yapılanmaya/cıkarı,nedeniyle muhaliflerden söz ettim. Fakat şu anın acılı sorunu şu ki muhalifler arasında namuslu ve çıkar gütmeyen,fakat eski fikirlerin etkisinden kurtulamıyan,toplulun karşıkaraşıya olduğu sorunların keskinliğini farketmeyen insanlar var. Davamızın haklılığı ile,yeniden yapılanmanın başarısı ile onları ikna etmeliyiz,güvenlerini kazanmalıyız.Görevimiz,bu insaamlara kendi gerçek çıkarlarını iyi anlamalarında,saflarımızda yerlerini bulmada yardım etmekten ibarettir.

Bir kelime ile,yeniden yapılanma süreci şimdi herkesi:Politik Büro üyelerini,MK sekreterlerini,hükümet üyelerini,işçileri,kolhaz-cuları,aydınları,kısaca bütün toplulu ilgilendirmektedir.Herbirinin ve herkesin çıkarlarını ilgilendirmektedir.Bu konuda,işçi sınıfının köklü çıkarları ile şu anki çıkarları arasında net bir ayırım yapmanın mutlak olarak gerektiğini söyleyen Lenin'in sözlerini hatırlatmak yerinde olur.

Evet başladığımız yeniden yapılandırma,şu anki çıkarlarımıza zarar vermektedir.Ama emekçilerin uzun erimli,köklü çıkarlarına yanıt vermektedir.Bunu iyi anlamak gerekir,çünkü bu ilkesel fikirdir.

Bu tezin çok büyük bir önemi vardır.

Yeniden yapılanma sosyalizmin potansiyelini ortaya çıkarmalı, toplumu ilerletmeli,ekonomik,toplumsal,manevi bütün alanlarda yaşamın yeni bir niteliğini sağlamalıdır,sosyalizmi güçlendirmelidir.Daha önce de söylediğim gibi,emekçilerin köklü çıkarlarına yanıt vermektedir.Fakat eğer,bugün,şu yada bu şekilde,aramızdan bazılarının çıkarlarına zarar veriyorsa,karşıkarşıya olunan sorunların keskinliğini azaltmak amacıyla pratik önlemleri almak,durumu nesnel olarak değerlendirmek,bütün ayrıntıları iyi anlamak gerekmektedir.

Toplumun karşıkarşıya olduğu sorunları çözmek için,gerekli politik deneyime ve teorik potansiyele sahibiz.Bir şey tamamen açıktır:yeniden yapılanma yolunda mutlak olarak ileri gitmek gerekmektedir.Eğer çıkmaza girerse,sonuçları,genelde tüm sovyet toplumu için olduğu gibi özelde her sovyet insanı için de çok daha ciddi olacaktır.

Biz doğru bir yol seçtik,sosyalizmden ayrılmıyoruz.Aksine,yeniden yapılanmayla,sosyalist rejimin potansiyelini artırıp güçlendiriyoruz.Demokrasiden ayrılmıyoruz,demokrasiyi emekçilerin çıkarına genişletiyoruz.

Şu halde,söyleyin bana,bütün bunlardan vaz mı geçelim? Yeniden yapılanmanın çıkarlarına zarar verdiği insanların,kendilerini başka türlü düşünmeye,davranıp yaşamaya zorladığı insanların zevki için yeniden yapılanmadan vaz geçmek? Bu durumda,bu politika olmaz,başkasının çıkarlarına ve hırslarına boyun eğen olur.SBKP MK'si ve

hükümet^{na}bu asla razı olmayacaklardır.Kongrenizi ve sizler aracılığıyla ülkenin emekçilerini bundan temin etmek isterim.İnanıyoruz ki bu düşünce Sendikalar Kongresinin delegeleri tarafından ve Sovyet insanların bütünü tarafından paylaşılmaktadır.Biz işte bundan yönelim alıyoruz.

Sosyalist^IDemokrasiyi tutarlı ve ısrarlı bir biçimde derinleştirmemiz gerektiğini bir kez daha söyleyeceğim.Sovyet halkının çok büyük toplumsal ve politik bir deneyimi vardır.Ülkemiz çok büyük bir entellektüel potansiyele sahiptir.Faal olarak çalışan ve sorumlulukların yükünü omuzlarına alan kuşaklar,sosyalizm koşullarında doğup büyüyen kuşaklardır.

Sosyalizm,emekçilerin rejimidir.Sosyalist bir Devlet'te olup biten herşey tüm halkı ilgilendirir.Öyleyse ,biz geçici bir kampanya olmaması gereken açıklıktan yanayız.O,^{ın bir} yaşam normu olmalıdır. Biz,eleştiri ve özeleştiriden yanayız ki bunlar da yaşamımızın normları olmalıdırlar. Toplumsal yaşamın bütün alanlarında köklü dönüşümleri yerine getirmek için,açıklık (saydamlık,çn),eleştiri ve özeleştiriri kadar çarpıcı demokrasi biçimlerine gereksinimimiz var.

Bu,geçmişin hatalarının yinelenmemesinin güvencesidir ve sonuç olarak yeniden yapılanmanın geridönüşsüz gidişinin güvencesidir.

Bazıları sorabilir^Ikendi kendine:demokratikleşmeyi genişleterek, biz,toplumu örgütsüzleştirmeyecek,yönetimi zayıflatmıyacak,disipline, düzene,sorumluluğa zarar vermiyecek miyiz? Bu son derece önemli bir sorudur ve biz bunda her şeyi açık görmeliyiz.

Ben içten olacağım,gelecek bir demokratikleşmenin yararından kuşku duyan kimse,büyük bir önemi olan ve büyük bir politik anlamı olan ciddi bir eksiklik göstermektedir:onun halkımıza güveni yoktur. Gerçekte,ona öyle geliyor ki demokrasi toplumu örgütsüzleştirmek, disiplini yok etmek,rejimin sağlamlığını sarsmak için kullanılabilir. Bu bununla aynı görüşte olamayız.

Demokrasi düzenin karşıtı değildir. Aksine, düzendir, fakat, kör bir itaat ve dakiklık üzerine değil, fakat toplumun her işinde toplumun bütün üyelerinin tam hakla aktif bir katılımı üzerinde temellenen, daha yüksek düzeyde bir düzen.

Demokrasi, disiplinin karşıtı değildir. Aksine, bu bilinçli bir disiplin ve emekçilerin iyi bir örgütlenmesidir, ki bunların temelinde efendileri olma duygusu, kollektiflik, tüm yurttaşların çıkar ve çabalarının dayanışması vardır.

Demokrasi sorumluluğun karşıtı değildir, denetim yokluğu ve aşırı hoşgörü anlamına gelmez. Aksine, sovyet insanların yurtseverlik anlayışına onların yurttaşlık görevini iyi bir şekilde kavramalarına karşı güven temelinde toplumun özdenetimidir, görev ve hakların birliğidir.

Elbette, demokrasinin derinleştirilmesi kolay bir iş değildir. Fakat bir şeylerin kolaycacık oluvermemesinden korkmamak gerekir. Aşılacak dağlar olmasa da engeller olacaktır. Fakat biz olgun bir topluma, güçlü bir partiye sahibiz. Sosyalist rejim çok sağlam bir temele, bütün halkın desteğine dayanmaktadır ve güçlerini de tastamam yaşamımızın demokratik niteliğinden almaktadır. Ne kadar çok demokrasiye sahip olursak yeniden yapılanma, sosyalist yenilenme yolunda o kadar çabuk ilerleriz, sosyalist ocağımızda o kadar çok disipline ve düzene sahip oluruz.

Öyleyse, bugün soru şöyle sorulmakta: ya demokratikleşme, ya toplumsal atalet ve tutuculuk. Başka alternatif olamaz.

Birinin hoşuna gitmek yada eğlenmek için demokrasiye gereksinimimiz olmadığını daha geçenlerde söyledim. Demokrasiye, yaşamımızda çok şeyi değiştirmek için, insanların yaratıcı eserinin, yeni fikir ve girişimlerin önünü açmak için ~~demokrasiye~~ gereksinimimiz var.

Yoldaşlar,
sovyet sendikalarına
Yeniden yapılanma/yeni açınımlar getirmekte ve yeni hedefler saptamaktadır.

Bu bakımdan, sendikaların öncelikli hedefleri nelerdir? Eğer iyi

anladıysam, tartışmanızın ve Stepan Şalaev'in raporunun merkezinde yer alan soru işte bu soru.

Bu konuda size birkaç düşünce söylememe izin verin.

Söz konusu hedefler ve onların gerçekleştirilmelerinin yolları birbirine bağlı iki düzeyde bulunmaktadır. Birisi, sendikaların toplumda aldıkları yer, onların anayasal hak ve yükümlülükleri, parti ile, Devlet ve organları: bakanlıklar, diğer kamu örgütleri ile ilişkileridir. Diğeri, sendikaların emekçi kollektiflerindeki faaliyeti, yığınlarla, somut bireylerle günlük ve çok yanlı ilişkileridir.

Ülkenin içinde yaşayıp çalıştığı yeni koşullar, çözmekte olduğumuz sorunlar bizi, toplumsal yaşamda sendikaların rolünü başka açıdan düşünmeye itmektedirler.

Yeniden yapılanma ortamında, sendikaların yeni rolünü, onların, şu son yıllarda çok büyük bir yayılma gösteren teknokratik eğilimlere bir çeşit karşı güç oluşturmaları ve ekonomik çözümlerin toplumsal karakterini güçlendirmeye çalışmaları gerektiğinde görüyorum. Bu, şu anlama gelir ki, sendikalar planların toplumsal bölümlerinin yapılmasına aktif olarak katılıp gerektiğinde düzeltmeler önermelidirler.

Daha şunu da söyleyeceğim, bütün Devlet düzeyinde sendikalar, üretim sorunlarının çözümü ile toplumsal alanın gelişmesinde varolan farka karşı aktif olarak savaşım vermelidirler. Olan ve bugün hala son derece büyük kayıplara neden olan budur. Duruma çözüm bulmak için şimdi son derece büyük çabalara girişmek gerekmektedir.

Bu çalışmaya aktif olarak katılmak gerekmektedir, yoldaşlar. Ve eğer hukuksal bir çözüm gerektiren sorunlar varsa, yol, söylendiği gibi, sendikalar için burada da kapalı değildir.

Bu alanda sendikaların önerileri her zaman içten bir dikkat çekmekte ve parti ve Devlet yönetiminin ilgili desteğine konu olmaktadır. Genel olarak, içtenlikle söyleyeceğim ki sendikaların daha faal bir şekilde çalışmalarında büyük çıkarımız var. Hatırlayın, Kuban bölgesindeki gezim sırasında, bazı sendika emekçilerinin

yöneticilerle Krakovi dansı yaptıklarını söylediğim zaman, bazı sendika militanları eleştirilerimden dolayı kızmış olabilirler. Bu eleştirel ihtarın anlamını anladığınızı sanırım: sağlam bir konumda kalmak ve partinin çizgisini emekçilerin çıkarlarının savunulmasında kararlı bir şekilde izlemek gerekmektedir.

Kardeş sosyalist ülkelerin sendikalarının ve uluslararası sendikal örgütlerin faaliyetinin deneyiminin incelenmesi kuşkusuz bize pek çok ilginç ve yararlı fikir telkin edebilir.

Burada asıl olan, bu çalışmanın yöneldiği hedefler, nihai sonucu ve insanlar için ve toplum için yararlılığıdır.

Sendikaların meşguliyet alanı, bütün sevinç ve güçlükleriyle insanın bizzat yaşamıdır. İnsanların emeğinin, sağlığının, yaşam koşulları ve eğlenmelerinin yaşamsal sorunları söz konusu olduğu zaman da sendikalar faal olarak, var güçleriyle ve somut bir şekilde davranmalıdır.

Örneğin, karşıkarşıya olduğumuz en keskin sorunlardan birini, konut sorununu alalım. Biliniyor ki parti, ^{birbirini izleyen} ~~ardarda~~ beş yıllık ^{üç} plan döneminde, pratik olarak her aileye bir daire yada kişisel bir ev sağlama gibi son derece önemli toplumsal bir hedef saptadı kendisine. İster Devlet düzeyinde olsun isterse emekçi kollektifleri düzeyinde, biz, her düzeydeki çabalarımızı yoğunlaştırıyoruz. 1986'da, bir yıl öncekinde 5,2 milyon m² fazla inşaat yapıldı. Ve bu artış bir tavan değildir. Gençler için konut blokları yaratılmakta, giderleri işletmelere ait olan konut yapımı teşvik edilmektedir. Devlet, giderlerini kendileri karşılamak üzere ev yapmaya karar veren emekçilere kolaylıklar sağlamayı kabul etmektedir.

Bildiğiniz gibi, geçen yıl Uzak-Doğu'yu ziyaret etme fırsatım oldu ve orada konut sorununun yakıcılığının farkına varabildim. Bu sorun ülkenin diğer bölgelerinde de o kadar yakıcıdır, Baltık bölgesindeki yolculuğum sırasında bunu bir kez daha gördüm.

Temel olarak kaynaklar değil fakat inşaat işletmelerinin kapasiteleri, kiralık inşaata gerekli maddi kaynakları sağlama olanağı söz konusudur.Yerel organlar bu alanda çok şey yapmalıdırlar.Ve bu bir çok cumhuriyet,bölge,kent ve yörede daha şimdiden yapılmaktadır.

Bütün emekçi kolektifleri,Gorki ve Minsk otomobil yapımcıları kadar,Voskresensk kimyacıları ve Kuibiçev metallürjistleri kadar aktif çalışmalıdırlar.Sendikalar,ekonomik organlarla işbirliği içinde,bütün ülkede bu halk girişimini göstermelidirler.Bu son derece büyük bir yedektir^{zür},yoldaşlar,ve insanlar bu sorunu en çabuk çözmek için ülkenin bütün çabalarını birleştirmek gerektiğini anlamaktadırlar.

Somut insanı dikkat merkezine alarak sendikalar,insan sağlığı gibi bu değerli sermayeye^{ye} daha yoğun bir şekilde ihtimam göstermeye, ona etkin bir tıbbi hizmet,koruma ve iş sağlığı sağlamaya çağrılıdırlar.

Alkolizme karşı savaşım çabaları bırakılamaz.Bu savaşım çoktan olumlu değişimler getirdi ve bu herşeyden önce insanların sağlığını ve toplumumuzda düzeni ilgilendirir.Bununla birlikte bu alanda yapacak daha çok şey var.

Şimdiye dek,geçici bir emek yetersizliğinin yol açtığı emek zamanı kayıpları "bilinçli olarak" dile getiril/devam edilmektedir.Yalnızca sanayide bu kayıplar,işe gelmeme,ölü zamanlar,yönetim tarafından cezalandırılan düzensiz gelmemeler tarafından verilen zararları on kat aşmaktadır.

Bu gün,bu sorunlar üzerine önemli kararlar hazırlanmaktadır.Sendikalar,ulusal önemdeki bu büyük eyleme katkılarını vermelidirler.Ülkede kamu sağlığını iyileştirmeyi amaçlayan bir önlemler bütünü hazırlanmıştır.

Birşey daha.Sosyalist yarışmadaki biçimcilikten çok söz ettik ve,bununla birlikte hemen hemen hiç değişim yok.

Ve bununla birlikte,herşeyden önce emekte yaratıcılığı,girişimciliği geliştirmek için,zihniyet,yetenek,örgütleme sanatı ve öncü deneyimi özümleme sanatı yarışına gereksinimimiz var bugün.

Yıllardan beri söz konusu olan şeye,yani,nitelik,kaynaklardan iktisat,siparişlerin tam olarak yerine getirilmesi temelinde sosyalist yarış sistemini yeniden yönlendirmeye esaslı bir şekilde girişmenin zamanıdır.Sosyalist yarışın asıl olarak dayanması gereken üç nokta bunlardır.Sendikaların temel rolünün hiç bir kuşku götürmediği bir alan işte tastamam budur.Ve bu amaçla özel işaretler beklememek gerekir.Bütün koşullar birarada bulunmaktadır.Bu sorunları çözmek sizlere düşer ve hesap sizlere sorulacaktır.

Değil mi ki bu böyle,dolambaçsız demek isterim ki sendikalar gerçek yarış yokluğuna, gösterişe,her normal insanın kendisini yitireceği,öyle ki herşeyin karmakarışık olduğu yarış biçimleri bolluğuna alışmışlardır.Bazan insan,sendikalar sayesinde,"kağıttan bir motor"un yarışma alanında yoluna koyulduğu ve tamamen boşa dönüp yarışa katılanlar olmasa da olabileceği izlenimine bile kapılıyor.Ve kağıtlar ortada dolaşıyor.

Yarışmayı,yeryüzüne,atölyelere,ekiplere geri getirmek,onu gerçek, temel görevlerin yapılmasına tabi kılmak,onu en iyi deneyimleri özümlemekte,çalışmalarını yetkinleştirmekte ve bizzat kendilerini yetkinleştirmekte çıkarı olan bizzat emekçilerin eline teslim etmek gerekmektedir.

Başka deyişle,sizde eksik olan çalışma değil,yoldaşlar.Toplumun tutarlı demokratikleştirilmesi ortamında,sendikaların rolü sürekli yükselecek,ekonomik ve toplumsal politikanın gerçekleştirilmesindeki sorumlulukları güçlenecek ve eğitsel ve kültürel görevleri daha karmaşık ve daha çeşitli olacaktır.

Bugünkü koşullarda sendikaların rolü temasını izleyerek,demek isterim ki yeniden yapılanmanın yazgısına bürolarda değil fakat emekçi kolektiflerinin somut çalışmalarında karar verilmektedir.Emekçi kolektifi yeniden yapılanmanın merkez hücresidir ve son hesapta her şey,orada/^{hüküm sürece} havaya,bu çalışmanın yeni örgütlenmesine bağlıdır.

Temelde,bu, insanın kendi kolektifinde ve sonuç olarak,tüm toplumdaki gerçek durumunun sorunudur.

İş (insanın, çn) nasıl örgütlenmekte, ne ölçüde verimli ve nasıl ödenmekte ücreti, emek sonuçları ile insanın gereksinimlerinin karşılanma derecesi arasındaki bağ nedir, iş arkadaşları arasında, benzer işletme emekçileri arasında, her düzey yöneticiler ile astlar arasındaki ilişkiler nasıl kuruluyor?

Bağımlılık basit ve açıktır: emekçi kolektiflerindeki duruma bağlı olacaktır bütün toplumdaki durum. Eğer yüksek düzeyde verimli emek örgütlemeyi ve üretimin yüksek niteliğini sağlamayı başarırırsak, işte o zaman ülkenin bütün ekonomisi başarı içinde gelişip gidecektir. Eğer düzen ve iyi örgütlenme egemen olursa kolektiflerde, toplumda da aynı şey olacaktır. Eğer biz hep birlikte kolektifte olağan insani ilişkiler kurmayı öğrenirsek, orada moral ve psikolojik iklimi sağlıklı kılarırsak, işte o zaman ülkedeki tüm toplumsal hava da sağlıklı olur.

Parti Merkez Komitesi, tasarısı tüm halkın tartışmasına sunulmuş olan Devlet İşletmeleri (grupları) Yasasına büyük bir önem vermektedir. Yasa tasarısı, gerçekte, ekonomik yönetimin yeni ideolojisine dayanmaktadır. Bunun son gerçeklik, kesin bir belge olduğunu düşünmüyoruz. Eğer böyle sayılsaydı, onu bütün halkın tartışmasına sunmaya hiçbir gereksinim olmazdı. Bu belgeyi toplumumuzda geniş olarak tartıştıktan ve tüm fikir ve uyarıları dikkatlice inceledikten sonra geçerli bir Devlet İşletmeleri yasasının yapılması için sağlıklı bir temel sunduğunu düşünüyoruz. Bu yasa, ekonominin merkezi halkası düzeyinde yönetim koşul ve yöntemlerini köklü bir şekilde değiştirmek, işletmelerin faaliyetinde planlamayla tam mali özerkliğin, bağımsızlıkla sorumluluğun birleşmesini yasal olarak tanımak ve yeni özyönetim biçimlerini yasalaştırmak durumundadır.

Sektörlerarası bilimsel-teknik ilk yirmi kompleksin kurulması, üretim sektörlerinde ücret artırılmasının yeni ilkelerinin getirilmesi, temel 1500 işletmede Devlet organları tarafından ürünlerin kalite kontrolüne geçilmesi, birçok emekçi kolektifinde (iki yada üç) vardiyalı çalışmanın yerleştirilmesi, üretim ve hizmet alanlarında

kooperatif biçimlerinin yaygın geliştirilmesi,kollektif yada aile
bağitlarına göre çalışmanın artırılması gibi ilkesel nitelikte olan
önlemleri de sayacağım.Ve liste uzatılabilir.

Gördüğünüz gibi bu değişimler geniş bir düzeyde ve kusursuz ol-
maktadır. Ve bununla birlikte, emeğin yeni örgütlenmesi/henüz genişleyip
gelişiyor.

Eğer bir emekçi kollektifinin üretimdeki yaşamı göz önüne alınırsa ana değişimler burada, hiç kuşku olmasın, henüz başlayan ekonomik mekanizmanın yeniden yapılandırılmasıyla, muhasebe özerkliğine, özfinansmana, verimliliğe ve özyönetime geçişle belirlenecektir.

Yalnız,yoldaşlar,bu önlemler ancak,emekçi kollektifleri bunları yukarıdan dayatılan bir şey olarak değil fakat kişisel bir şey,kendilerini yakından ilgilendiren bir şey olarak kabul ettikleri gün gerçekleştirilebilir olacaklardır.

Kimin,içtenlikle söylemek gerekirse,mali özerkliğe gereksinimi var,o kimin için bir ilerlemedir? Durüst çalışanlar için. Ülkenin, son açıklamada,her emekçi ailesinin,her emekçinin buna gereksinimi var.

Mali özerklik kim için tehlikelidir? Geveze için, zira onun zayıflığını açığa vurur. Tembel için, kaytarıcılar için, zira onlara toplumun sırtından yaşamalarını sağlayan ve tüm dürüst emekçilere pahalıya mal olan bizzat asalaklıkları temelinde saldırır.

Ekonomik alan dahil ister toplumda ister her soyyet yurttaşı-
nın yaşamında olsun,emekçi kollektifinin rolünü yeni bir gözle
hepimiz yeniden görmeliyiz.

Emekçi kolektifinden başka kim her insanın ^{daha iyi} gerçek toplumsal
çehresini görebilir, toplumsal adalet önlemini, genel olarak değil,
fakat somut olarak, yani insanları adlarıyla belirt^{daha iyi}terek, tanımlaya-
bilir?

Bütün olanakların nerede tükeldiğini ve önemli yedeklerin nerede bulunduğunu kim daha iyi bilebilir?

Elinden gelen her şeyi dürüstçe kim yapmaktadır ve baştan savulan bir işi kim normal bir iş saymaktadır?

Ve nihayet, bir kimse, görevleri ve yükümlülüklerini, kollektifinden, iş yerinden başka nerede parmakla gösterebilir?

Kanımca, son zamanların deneyimi tamamen açık bir şekilde gösterdi ki yaşamda faal bir konumun reddi yalnızca bütün topluma değil fakat aynı zamanda tek başına her insana da pahalıya mal olmaktadır. İçtenlikle söyleyelim, her birimiz kişisel olarak ilgili olduğunu hissetmedikçe, kişisel olarak bundan sorumlu olduğunu hissetmedikçe, bunda hiçbir şeyi değiştiremeyiz. Kendini efendi olarak hissetmedikçe.

Şu durumun özellikle altını çizmek isterim yoldaşlar: bugünkü "mali özerklik" durumunda, emekçi kollektifleri ve sendikalar, toplumsal programların gerçekleştirilmesinde Devlet'in tam yetkili muhatapları olmaktadırlar.

Sanıyorum ki, SSCB Sendikaları Merkez Konseyi, onun cumhuriyet konseyleri emekçilerin çıkarına yasakoyucu girişim haklarını bugün daha geniş bir şekilde kullanabilecekler ve, gerektiğinde, ekonomik ~~organ~~ların emekçi kollektiflerinin ayrıcalıklarına saldırma ~~yelt~~ânışlarına daha enerjik bir şekilde karşı çıkabileceklerdir. Sendikaların rızası olmadan, üretim planlarının değiştirilmesi, maddi teşvik fon^undan gelen kaynakların geri çekilmesi ve daha başka yasa çiğnemeler kabul edilemez. Sendikalar bu duruma boyun eğmemelidirler. Ve biz kendilerini destekliyeceğiz.

SSCB Sendikaları Merkez Konseyi'nin, sendikalara, emeğin ödenmesi, dinlenme ve çalışma düzeni konularında haberleri olmadankabul edilen kararların gerçekleştirilmesini veto hakkının verilmesi, çok çeşitli mal fiyatları ve hizmet tarifeleri politikasının saptanmasına faal olarak katılma önerisi açıkçası incelenmeye değer.

Her türlü sosyal amaçlı yada inşaat işletmeleri komplekslerinde öngörülmüş, çevreyi korumayı amaçlayan eserlerin hizmete sokulması

şurasında, kendilerini dıştalama girişimleri olursa, kararlı bir şekilde karşı çıkma olanağına da sahip olmalıdırlar.

Bu konuda, şu olgu üzerine de dikkat çekmek gerekmektedir: emekçilerin çıkarlarının korunması, toplumsal adaletin savunması gibi önemli bir alan dahil, çok sayıda sendika yeniden-yapılanmanın gerisinde kalmaktadırlar.

Emeğin ödenmesi sorununu alalım. Biz bu alanda ciddi bir yeniden örgütlenmeye giriştik. Ve, burada geçici bir kampanya yada tek bir önlem değil, fakat aynı düzeye getirmenin ortadan kaldırılması üzerine ilkesel bir politika söz konusudur. Bu önemli bir politik sorundur, yoldaşlar. İnsanın değerinin, toplumsal saygınlığının ve maddi gönencinin göstergesi emek ve yalnızca emek olmalıdır. Bundan başka, ekonomik özerklik, öz-finansman ve verimlilik ortamında, emeğin ödenmesi ve maddi teşvik kaynakları işletme tarafından gerçekleştirilen karlara, kazanılan paraya bağlıdır. Son hesapta bunların dağılımı emekçi kollektifinin kullanımına geçer.

Şimdi şu soruyu soralım: sendikalar emeğin ödenmesi politikasını faal olarak etkilemek için her şeyi yapıyorlar mı? Siz benden daha iyi biliyorsunuz ki çok sayıda işletme aynı düzeye getirmeye son vermekte acele etmemektedirler. Yönetim de hiç acele etmemekte zira bu, üretimin örgütlenmesinin yeniden yapılmasını, çalışma normlarının gözden geçirilmesini gerektiren nazik bir iştir; ekseriya, sendika komitesi hiç kimseyi incitmeyecek şekilde davranmak istemektedir de.

Hayır, yoldaşlar, bütün bu "tereddütlere" bir son vermenin zamanı çoktan gelmiştir. Tembelleri, ayyaşları, kaytarıcıları iyice incitmek gerekecektir. Ve sakın kızmasınlar, her şey kuralınca yapılacaktır. Fakat, buna karşılık, maddi bakımdan olduğu kadar manevi bakımdan da tam bilinçle çalışanı cesaretlendireceğiz. Sendikalar böyle çalışanın çıkarlarını var güçleriyle savunmalıdırlar.

İki yada üç vardiyalı bir çalışmaya geçiş kadar önemli bir önlemin gerçekleştirilmesine sendikaların, gerektiği gibi, henüz girişmemiş olduklarını söylemeliyim. Ekonomik planda bu son derece önemli ve kaçınılmaz bir girişimdir, zira, yalnızca sanayide, 100 milyar rublelik bir sabit üretim fonu meblağı tam verimle kullanılmamaktadır yada düpedüz kullanılmamaktadır.

Bununla birlikte, talihsizlik şu ki işletmelere vardiya çalışmasının getirilmesi biçimsel olarak yapılmakta, hiç kimse ne üretimi örgütleme, ne işçilerin yiyeceğini sağlama, ne kent içi taşıtların işlemlerini örgütleme, ne de çok sayıda daha başka yaşamsal sorunu ^{me}çözen zahmetine katlanmadı.

Letonya ve Estonya'da çok sayıda karşılaşmam oldu. Her yerde dile getirilen temel sorunlardan birisi iki yada üç vardiyalı çalışmaya geçişti. Bu sorular bana Jumala'da da soruldu ki burada pratik olarak ülkenin bütün bölgelerinin emekçileri, Sakalinden doğu bölgelerine kadar, tatillerini geçirirler. İnsanlar ne diyorlar? Sektör tarafından öngörülen yada yerel yetkililer tarafından belirlenen görevlerini yerine getirmek amacıyla iş gününü ikiye ayıran işletmeler var. Birinci vardiyada mevcudun yarısı, ikincisinde diğer yarısı çalışmakta. Donanımın ilk vardiyada %50, ikinci vardiyada %50 kullanıldığı ortaya çıkmaktadır. Bu sağ duyuya ve Devlet'in önemli bir eylemine küfürdür. Gerçekten de, Leningrad sakinlerinin politik büro tarafından onaylanan fikri, modern ve ileri bir donanımla çalışmayı iki yada üç vardiyada yoğunlaştırmaktan, azami verim elde etmekten, emeğin üretkenliğini yükseltmekten, eskiyen donanımı geri almaktan ve modernleştirmenin hızlandırılmasına yol açmaktan ibarettir.

Bu, öte yandan, işletmenin yeni inşaatlara atılmamasını, büyümemesini, kaynaklarını serbest bırakmasını ve onları konut yapımına, toplumsal ve kültürel amaçlı eserler yapımına ayırmasını sağlar. Bu fikrin içerdiği büyük Devlet projesi budur. İşte. Ama burada, herşey biçim için yapılmaktadır. Önemli bir girişimi kötüye kullanmak için.

Bu sorun konusunda sendikalar son derece dikkatli olmalıydılar. Eğer bir işletme yeni bir düzene geçerse, taşımada, ticaretin, okulların, okul öncesi kuruluşların çalışmasının, hizmet alanının örgütlenmesinde kurulmuş düzeni bütün kentin değiştirmesi çok az olasıdır. İşte bu nedenle tüm kent yada kentin en büyük bölümü yeni çalışma düzene geçmelidir. Bu bana son derece açık ve tartışma götürmez görünüyor, ve, bununla birlikte, sözünü ettiğim kent hizmetlerini değiştirmeksizin işletmeler ekseriyetle iki yada üç vardiyaya geçirildi. Bu bir hatadır, bu, hiç kimsenin gereksinimi olmayan ve önemli Devlet işini itibardan düşüren bir aceleciliktir.

MK'nin ve hükümetin kararında geçenlerde bunun sözünü ettik, bildiğiniz bütün bir dizi önlemler geliştirdik. Her hal-ü kârda, ikinci ve özellikle üçüncü vardiyada çalışanları özendirmeye çalışıyoruz. Ve bunun doğru olduğuna inanıyorum.

Giderek büyüyen ekonomik özerklik ortamında emekçi kolektiflerinin, sendika militanlarından, sendikaların haklarının kullanılmasında daha enerjik ve daha sıkı olmalarını isteyeceklerini sanıyorum. Bu hakları, sizler biliyorsunuz. Sovyet sendikaları son derece büyük maddi bir güce, büyük haklara sahiptirler. Bu, sözleşmelerine ve bağışlarına saygılı olması için yönetimi denetleme hakkı olduğu gibi, emekçilerin çıkarlarına aykırı davranışlarında yöneticilerin hareketlerini eleştirme hakkıdır.

Açıktır ki sendika militanlarından daha çok şey isterken, onlara azami dikkat, nezaket ve eksiksiz bir destek te vermek gerekir.

Sendika komiteleri yönetime tabi olmamalı fakat emekçilerin çıkarlarını kararlı bir şekilde savunan gerçek muhataplar olmalıdırlar, diyeceğim. İçten olmak gerekirse, sendikal örgütlerⁱⁿ pek çok yerde, işletmelerde kötü çalışma koşullarına, yetersiz tıbbi hizmete, işletmelerde kötü hizmetlere razı olduklarını söylemek gerekir. Gerçeği söylemek gerekirse, bunlar oldukça sık raslanan olgulardır. Emekçilerin meşru haklarını ve çıkarlarını savunmak, olanaklarını cesaretle kullanmak ve, doğru kararlar elde etmek için, gerekirse, başkalarının iradesine karşı gitmektir.

İç işleri konusunu bağlamak için,sizlere Lenin'in şu sözlerini anımsatmak isterim:"Bizim öyle yapmamız gerekir ki bütün sendika üyeleri üretimden yarar sağlasınlar ve Sovyet Rusya'nın ancak üretimi,üretkenliği artırarak yenebileceğini hatırlasınlar".

İşte Lenin soruyu 1920'de/böyle koyuyordu ve yeni devrimci değişimler ortamında bugün sorunu biz de böyle koyuyoruz işte.

Daha iyi,büyük bir verimle çalışmak için önümüze görölmedik olanakların açıldığı bir dönemde yaşıyoruz.Bütün zengin deneyimimiz, son derece büyük olanaklarımızın kullanılması gözönüne alındığında en iyi bir geleceği güçlü bir şekilde yaratmak için.Bize artık yalnızca-bu yönde çalışmak kalıyor,yoldaşlar.

Şimdi kısaca uluslararası sorun/ geçelim,lara zira bu konuda,umarım yeteri kadar şey söylendi.Bu sorunlar bizim iç gelişmemize olabileceğinden çok daha fazla doğrudan doğruya bağlıdır.Buna çok daha fazla zaman ayırmak gerekir ve bildiğiniz gibi dünyadaki durum şu son yıllarda çok karmaşıklaştı ve hala da öyledir.Asıl olan,dünyada en önemli olan,emperyalizmin,gericilik güçlerinin bizim ileri gitmemizi her ne pahasına olursa olsun durdurma,bizi askersel çatışma rayları üzerinde kalma zorunda bırakma girişimleridir.

XXVII. Kongrenin altını çizdiği gibi,partimiz,en büyük uluslararası görevini Ekim Devrimince açılan yolda ülkemizin ilerlemesinde görmektedir.Herbirimizin adımlarımızı ayarlamak zorunda olduğumuz ölçünün ayarı işte budur,karşı karşıya olduğumuz görevleri değerlendirmek,ülke içinde olduğu kadar uluslararası sahnede de bir politika seçmek için hareket etmemiz gereken nokte işte budur.

"Yeniden yapılanma" ve "saydamlık" terimleri yurtdışında her yerde,Merkez Komitesi'nin ocak plenumundan sonra da,"ilerleme" ve "barış"la eş anlamlı olarak anlaşıldı.

paragraf
Açıktır ki, kimileri, bağlaşıklarımız, dostlarımız, demokrat görüşlü olan kimseler, toplumumuzda olan değişimleri, günlük yaşamımızın bizzat biçimini ve havasını, umut, güven ve iyilik isterlikle izlemektedirler.

Diğerleri, politik ve ideolojik hasımlarımız, olup biteni bir takım korkuyla ve hatta ekseriyetle buruklukla izlemektedirler.

Bununla birlikte karakteristik olan, bu farklılıklara karşın, yurt dışında her yerde, temel olan, yani, parti politikasının ~~esin~~lendirdiği yeni anlayışın, ikibin yılının sonunda insanlığın önündeki sorunlara yeni bir yaklaşım^m zamanımızın meydan okumasına, SBKP'nin yanıtı olduğu farkedilmiştir.

Gerçekte iki temel görev var: dünyayı nükleer felaketten kurtarmak ve insanın sahip olduğu olağan dışı büyük bilgi, maddi ve manevi olanak potansiyelini insanın hizmetine vermek. Bunlar gerçekten de devasadır, ivedidir ve birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Parti, hızlandırma ve yeniden yapılandırma stratejisini geliştirerek, insani, marksist-leninist konumlardan hareketle bu görevlere bir yaklaşım örneğini vermiştir.

Yığinsal yıkım silahlarını yok etmeyi, global bir güvenlik sistemi kurmayı amaçlayan sovyet önerileri özel bir yankı uyandırmıştır. Bu önerilerden pek çoğu daha şimdiden ikili ve çok yanlı diyalog ve görüşmelerin konusu olmuşlardır.

Açıkçası, uluslararası ilişkilerde yeniden yapılanmaya, uluslararası ilişkileri zamanımızın istem ve görevleriyle uyumlulaştırmaya bir atılım vermeye çalıştık. Sonuçta, uluslararası yaşam daha dinamikleşti, politik, ekonomik, bilimsel, teknik ve kültürel işbirliğini pekiştirmenin biçim ve usullerini arama eğilimleri güçlendi.

Bazan, şu düşüncüyü duyduğumuz oluyor: bütün bunlar doğru, partinin dış politikasını çekincesiz destekliyoruz, fakat, dünya çalkalanmaya devam etmekte, silahlanma yarışı sürmekte, nükleer tehdit gerçek, tir,

amerikan emperyalizmi silahsızlanmak istememekle kalmıyor,üstelik saldırı gücünü artırıyor.Bu değerlendirme bütünlüğünde,doğru,fakat sanıyorum ki gene de eksik.

Uluslararası sahnede durumun tehlikeli olduğu,nükleer silahların sınırlandırılması üzerine sovyet-amerikan görüşmelerinin Birleşik-Devletler yönetiminin hatası nedeniyle yerinde saydığı,gezegenin çeşitli bölgelerindeki keskin çatışmaların ciddi karışıklıklar getirebileceği doğrudur.

Bununla birlikte başka bir yanı da ihmal etmemek gerekir.Çağımızın kilit sorunu,savaş ve barış sorunu karşısında alınacak konumun seçimi bakımından,uluslararası ilişkilerin bizzat havasında,kamuoyunun anlayışında,sıradan insanların ve çok sayıda Devlet adamının tutumunda,ani bir dönemeç başlamıştır ve sürmektedir.

"İnsanlığın yaşaması için,nükleer silahsız bir dünya için" Moskova forumunun bütün açıklığı ile doğruladığı şey budur işte.Forum,çok büyük sayıda ülkenin değerli bilim adamlarının,yazarlarının,ressamlarının,müzisyenlerinin,iş adamlarının,tanınmış insanların ve din adamlarının temsil gücü çok yüksek olan bir genel kurulu oldu.Bu,çoğunluğu sosyalist dünya görüşünü paylaşmaktan uzak olan,ve hatta kilit toplumsal ve politik sorunlarda tutucu konumları savunan insanların bir toplantısıydı.Bu da bir olgu,anamlı bir olgudur.Ama yine de bu insanlar aynı inançla birleştirebilir:uluslararası ilişkilerde yeni bir anlayışın teyidi ancak,nükleer savaşa engel olabilir,barışı yalnız olası değil fakat kaçınılmaz kılabilir.

Forum uluslararası yaşamda önemli bir olay oldu.Hatta,gezegenin kamuoyunun anlayışının bir barometresiydi diyeceğim.Ve bu barometrenin göstergesi sıkı sıkıya ve açıkça barışı göstermektedir.

Bu yönde ilerleme,şu yada bu sorunu çözme tarzı üzerinde oldukça çetin tartışmalar oldu;bu sorunlara yaklaşma biçiminde özlü ayrılık-

lar ortaya çıktı.Bundan daha doğal bir şey olamaz:tartışma,eleştiri, görüşlerin karşılaşması,gerçeğe götüren tek yol işte budur.Ve bu gerçek,başka deyişle,felaketi önleme,hayatta kalma ve insan olarak yaşamayı öğrenme gerekliliği,bildiğim kadarıyla,Moskova'da toplantıya katılanların hiç biri tarafından itiraz görmedi.

Forumun sonuçları,sanırım,göstermektedir ki,dünyada,çok geniş, benzersiz öğelerden oluşan fakat güçlü yeni bir hareket,insanlığın hayatta kalması hareketi doğmaktadır.Bu iyi bir göstergedir,elverişli bir göstergedir.Savaş ve militarizm güçleri üzerine akıl ve iyi niyet güçlerinin etkisine güveni esinlendirmektedir.

Sayırsız ülkenin sendikal örgütleri de nükleer tehdide karşı savaşımında giderek aktifleşmektedirler.Sendikal hareket çağdaş dünyanın büyük bir gücüdür,insanlığın yaşaması hareketinin önemli bileşenlerinden biridir.Emekçilerin çıkarları için savaşım,barış ve silahsızlanma için savaşımın birliği,yığınların insanlık üzerine çöken tehlikenin gittikçe daha açık olarak bilincine varmaları anlamına gelir.Sendikaları bu savaşıma katmak ta çok önemlidir.

Çeşitli ülke / sendikalarının, uluslararası sendikal merkezlerin temsilcilerini ve çok sayıda delegayı kongrenizde selamlama fırsatı bulduğum için çok mutluyum.

İnancım odur ki barış içinde yaşama hakkı,barış içinde çalışma hakkı her insanın temel ve zamana bağlı olmayan hakkıdır.Emekçiye,silahlanma yarışı,savaş hiçbir kazanç,hiçbir pay getirmezler. Barış,işbirliği, iş :işte emekçinin gönencinin ve toplumun ilerlemesinin koşulları.

Barış ve ülkenin güvenliği yalnızca diplomatların ve politikacıların işi değildir.Barış ve anayurdun güvenliği bizim herbirimizin,bütün sovyet insanların işidir.Özel olarak altını çizmek istediğim şey budur,yoldaşlar. Barışı her şeyden önce,fabrikada,tarlada,araştırma merkezlerinde,günlük çalışmasıyla elde etmek gerekir,insanın.

Ülkemizde kendi görevimizi ne kadar daha iyi yapmasını bilirsek uluslararası sahnede Sovyetler Birliğinin barıştan yana sesi o kadar büyük güç ve ağırlıkla duyulacaktır.

Bugün çok iyi biliyoruz ki,yoldaşlar, 70'li ve 80'li yıllar arasında gericilik güçleri tarafından başlatılmış olan,ekonomik, politik,psikolojik ve askersel,yığınsal saldırının bir nedeninin de iç işlerimizin durumu olmuştur.Düşmanın ~~hata~~ geri oluşumuz üzerinde ~~düşman~~ artık ciddi olarak hesap yapamadığı şimdilerde,emperyalizm vurgunun yönünü değiştirdi:dönüm tasarılarımızı gerçekleştirmemizi engellemek,~~onlara~~ silahlanma yarışa sayesinde onlara engel olmak, frenlemek,başarısızlığa uğratmak istemektedir.Bu nedenle uluslararası gerginliği her yolla elde tutmakta,geçmişte olduğu gibi, SSCB'ni bütün kötülüklerin ve felaketlerin kaynağı olarak göstermeyi sağlayan dünya koşullarını korumaktadır.

Fakat bunların hepsi de emperyalizmin kendisi kadar eskidir. Gericiliğin bu davranışında temelde yeni olan hiçbir şey,beklenmedik hiçbir şey yoktur.Ve yanıtımız açıktır.Güvenliğimizi ve dost ve bağlaşıklarımızın güvenliğini güvence altına almak için,hiç kimsenin sınırlarımızın sağlamlığını denemeye çalışmaması için gerekli olan herşeyi yaptık ve yapmayı sürdüreceğiz./^{Ama,} Makul ve yeterli bir savunmayı sağlamak için zorunlu olanın ötesinde hiçbir girişimde bulunmayacağız.

Siliahlanma yarışında emperyalizmin bize dayatmaya çalıştığı şeyi yineleyip durarak kendimizi yormayacağız.Silahların sınırlandırılması ve azaltılmasını,bu sürecin güvenilir bir denetiminin güvence altına alınmasını,uluslararası karşılıklı güvenliğin pekiştirilmesini amaçlayan bütün dürüst girişimler için eskiden olduğu gibi kapıları olduğunca açık tutuyoruz ve tutacağız.Sosyalist yenilenme yolunda atılan her adım,aynı zamanda barış ve ilerleme güçlerinin yeni bir utkusu ve saldırganlık ve militarizm güçlerinin yeni bir bozgunudur da.

İşte böyle, bu şekilde, yoldaşlar, iç politika sorunlarımız, uluslararası sahnede çözülmesi gereken sorunlarla bölünmez bir bütün halinde kaynaşmaktadır.

Hızlandırmanın, sosyalist toplumun yeniden yapılandırılmasının, nükleer felaketin, dünyanın askersizleştirilmesinin ve uluslararası ilişkilerin insanileştirilmesinin görevleri SBKP XXVII. Kongresinin Merkez Komitesi ocak plenumu tarafından da doğrulanıp somutlanan politik stratejisinin eksenini oluşturmaktadırlar.

Kabul ettiği politikadan partinin geri dönmeyeceğine sizi temin etmeme izin veriniz yoldaşlar.

Sizlerin desteğinize, işçilerin, köylülerin, aydınların, tüm sovyet halkının desteğine dayanan parti, 70 yıl önce Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin kendisine gösterdiği yolu kararlı bir şekilde, cesaretle ve dirençle izlemeyi sürdürecektir.

Kongrenize iyi çalışmalar ve delege ve davetlilere, yeni görkemli başarılar, sağlık ve direnç dilerim.

MİHAİL GORBAÇOV'UN MOSKOVA'DAKİ DÜNYA KADINLAR
KONGRESİ'NE KATILANLARI SELAMLAMA KONUŞMASI

Sevgili konuklar,

Sevgili arkadaşlar ve yoldaşlar,

Sizlere hitabetmem için davetiniz nedeniyle alabildiğine müteşekkirim. Sovyet insanların siz kongre delegelerine ne kadar ilgi, sempati ve iyi niyet besledikleri muhakkak ki gözünüzden kaçmamıştır. Bu çok doğaldır. Çünkü sizlerin çabalarınız, umutlarınız ve kaygılarınız bizimkilere benziyor. Kongrenizi Moskova'da yapmanızı Sovyet insanları devletimizin barışsever politikasına duyduğunuz güvenin kanıtı olarak görüyor.

Kongreniz, önüne büyük ve soylu hedefler koydu: Yeryüzündeki yaşamı korumak ve daha adil kılmak. Bu, bugün dünya politikasının da en acil görevidir.

İnsanlık, üçüncü bin yılın eşliğinde pek çok karmaşık sorunu korkmadan ve sağduyu ile değerlendirmekle yükümlüdür. Bunlar, enerji kaynaklarının tükenmesidir, onlarca hattâ yüzlerce milyon insanın açlığı ve yoksulluğudur, hemen hemen her ülkede varolan elverişsiz ökolojik koşullardır, bilinen ama aynı zamanda yeni ortaya çıkan tehlikeli hastalıklardır. Uluslararası önemdeki bu gibi ve daha başka sorunlar, şu ya da bu biçimde atom savaşı tehlikesinin ortadan kaldırılması göreviyle bağlıdır. Atom silahlarından ve şiddet kullanılmasından arınmış bir dünya hareketinin dışında hiçbir yol insanlığın ilerlemesine götürmüyor. Karmaşık, dramik ve çok şeyler vaadeden zamanın önümüze diktiği sorunların üstesinden gelmenin anahtarı burada yatıyor.

Hiçbirimiz, korkunç savaşlarıyla, insan düşüncesinin dorukları ve alçak noktalarıyla, tüm trajedileriyle ve zaferleriyle tarihi yeniden yazmak durumunda değiliz. Bu, bütünlüğünün farkında olmayan bölünmüş bir insanlığın tarihidir.

Bugünkü dünyanın tüm çeşitliliği içinde her halkın kendi kaderini belirlemedeki mutlak hakkı nedeniyle, her birimizin dünya topluluğunun bütünlüğüne ve yeryüzünde hayatın devam edip

etmeyeceğine göre davranmak ve bunları kavramakla yükümlü olduğumuz an, şimdi gelmiş bulunuyor.

Kongreniz, çeşitli ülkelerdeki insanların yükselen bilincinin, bu insanların dünyada olup bitenlerle kişisel olarak ilgilenmelerinin çarpıcı bir kanıtıdır.

İnsanlar, bir felaketin ezici bekleyişinden yorulmuşlardır. Tehlikenin ancak devletleri birbirinden ayıran kaçınılmaz ideolojik, ekonomik ve politik duvarlar üzerinden eller uzatılırsa önlenebileceği, artan ölçüde kavranıyor. Ve şunu da eklemek gerekir ki, barışın korunmasının öteki herşeyin karşısında mutlak bir öncelik taşıdığını daha güçlü, daha duygulu ve açık bir biçimde kavrayanlar, tam da kadınlardır. Eski bir deyiş şöyledir: Dünyada en değerli üç şey vardır. Günlük ekmek, ki bu bize yaşam kudreti ve sıhhat sağlar; kitaplarda yazan ve zaman dilimleri arasında bağ kuran bilgelik; ve hayat ipliğinin kopmamasını sağlayan kadın. Her dönemin en akıllı kafaları kadının barış saçıcı rolünü, onun kavgaları yatıştırıcı, kin dolu yürekleri yumuşatıcı rolünü vurgulayagelmıştır. Ve barış fikrinin en yüksek ölçüde kendini düşünmez, fedakâr ve çok sayıda savunucusunu, insan soyunun korunmasını ve varlığını sürdürmesini omuzlamış olan kadınlar arasında bulması çok doğaldır. Kadın örgüt ve hareketlerinin enerjik ve tutkulu barış girişimleri, gösterileri toplumsal politik iklimin vazgeçilmez bir özelliği haline gelmiştir.

Uluslararası kadın hareketi ve iyi niyet potansiyelini hissedilir derecede sağlamlaştırdı. Dünyayı, sesine kulak vermek zorunda bıraktı. Bu, politikanın gerçek bir faktörüdür.

Kadınlara topluma verdikleri ve verebilecekleri, toplumun kadına gerçek haklar ve sosyal koruma sunabilme yeteneğine ve ona uygun bir sosyal refah sağlayabilmesine de bağlıdır. Kadının kurtuluşluğunun düzeyi, tüm toplumun kurtuluşluğunun doğal bir ölçütüdür. Erkeğin lehine yasal ayrıcalıklar karşısında kadın özgür olmadan, gerçek özgürlük olamaz, yoktur ve olmayacaktır da, diyordu Lenin. Ben buna şunu eklemek istiyorum: Kadının durumu, bir ülkenin demokrasinin barometresidir ve bu ülkede insan haklarına olan saygının göstergesidir.

Kadınlar, haklı olarak, tüm dünyada seslerine kulak verilmesini ve önemli devlet kararları alınırken isteklerinin hesaba katılmasını talep ediyorlar. Toplumun onların çalışmasına ve becerisine değer verdiğini, onların hayat bilgeliğine, yürekle-

rinin sıcaklığına ve gönüllerinin zenginliğine ihtiyaç duyduğunu görmek ve hissetmek istiyorlar. Yokluk durumunda ailelerinin yalnız bırakılmayacağından, kendilerine normal bir hayat için en gerekli ön koşulların garanti edileceğinden, çocuklarının eğitim göreceğinden ve hastalanan bir çocuğa her zaman yardım edileceğinden emin olmak istiyorlar.

Ülkemizde, tüm bu sorunlara ne gözle baktığımızı ve bunların çözümü için ne yaptığımızı öğrenmek, herhalde sizler için ilginç olacaktır.

Sovyet insanları, yakında büyük devrimlerinin 70. yıldönümünü kutlayacak. Bu devrim, tarihinde birçok şeyi ilk olarak gerçekleştirdi. İlk kez, içinde sömürü olmayan, açlar ve sefiller olmayan, işsizlik olmayan ve okuma-yazma bilmeyenin kalmadığı bir uygarlığa giden yolu açtı. İlk kez emekçi halk toplumu kendi çıkarına kurma olanağına kavuştu. İlk kez tüm halklar ve uluslar eşit haklara kavuştular ve eşî görölmedik bir uluslararası topluluk yarattılar. İlk kez yurttaşlarının zihinsel gelişmesinde ve bilinçli politik faaliyetinde çıkarı olan bir devlet oluştu.

1917'den önce hiçbir devlet, hiçbir demokratik yasama Sovyet iktidarının daha ilk aylarında kadınlar için yaptıklarının yarısını bile yapmamıştır.

SSCB'de kadın, gerçekten erkekle eşit haklara sahiptir, hattâ belli anlamda daha fazla hak sahibidir. Ücret ödemesinde hiçbir ayırımcılık yoktur, eğitimde, mesleki kariyerde, parti, hükümet ve yerel organların çalışmalarına katılımda eşit koşullar mevcuttur. Kadınlar, ekonominin tüm alanlarında çalışıyorlar, sağlık, eğitim ve kültür gibi alanlarda egemendirler. Yüksek okul ve meslek eğitimi uzman kadrolarının yüzde 60'ı, bizde, kadındır.

Bu söylenenlerden, bu alanda bizde herşeyin iyi olduğu sonucu çıkarılabilir mi? Size, tüm açıklığı ile söylüyorum: Hayır.

Tek tek insanlarda olduğu gibi, toplumumuzda da kazanımların yanı sıra kimi eksiklikler de vardır. Kadının toplumsal üretime, politik, bilimsel ve kültürel faaliyete eşit haklı katılımı onun otoritesini, kendisine olan saygısını, onurunu ve erkekten bağımsızlığını artırdı. Fakat bu, her zaman, onun ana, eş ve eğitici olarak aslı görevini yerine getirmesi için kolaylıklarla bağlanmadı. Hizmet sektöründeki ve ticaretteki kimi eksiklikler nedeniyle bazı sorunlar keskinleşiyor. Kadın üzerindeki sosyal yük, bu şekilde arttı. Bana öyle geliyor ki, ailenin sağlıklılaştırılması ve onun moral potansiyelinin yükseltilmesi alabildiğince güncel bir sosyal görevdir.

Elbette biliyorsunuz, toplumumuz alışılmadık ilginçlikte ve çok karmaşık bir derin değişimler döneminden geçiyor. Biz buna yenilenme diyoruz.

Yenilenme, sosyalizmin potansiyellerini doğru olarak geliştirmeye yardım edecektir. Bu amaçla halkın tüm güçlerini devreye sokacağız. Girişimci düşünceye, yaratıcılığa, yeteneklere ve becerilere geniş olanaklar tanıyacağız. Ve yenilenme koşullarında çalışmayı öğrenmeyi ve bunu birbirimize öğretmeyi sürdüreceğiz. Söz konusu olan, sosyalist düzene yeni bir nitelik vermektir, ilkesel olarak onun temelinde varolan insan sevgisine ve insan onuruna saygıyı geçerli kılmaktır ve kendini sosyalist bir ülkenin yurttaşı olarak tanıtmaya onurunu yeni bir düzeye yükseltmektir. Biz bunu yaygın bir demokratikleşme aracılığıyla yapıyoruz. Her ne kadar henüz çok az bir zaman geçmiş olsa bile, açıklık ve enformasyonların yayınlanması, adalet ve insanların görüşlerini dikkate alarak ve onlara dayanarak insanlara güven, yasaların ve ahlak normlarının çiynenmesine karşı ödünsüzlük, namuzsuzluğun, dolandırıcılığın, alçaklığın ve asalaklığın kamuoyunda sergilenmesi, tüm bunlar toplumsal yaşamın iklimini gözle görülür bir biçimde değiştirmiş bulunuyor.

Yenilenmede Sovyet kadınlarının girişimciliğini azami ölçüde özgürleştireceğiz ve hareketlendireceğiz. Kısa bir süre önce bu amaçla önemli bir adım attık. Bütün ülkede, Sovyet Kadınları Komitesi'nin yönetiminde bütünsel bir sistemde toplanan bir kadın konseyleri ağı kurduk.

Kadın konseylerinin çalışmalarından çok şeyler bekliyoruz. Bunlar, bir dereceye kadar, kadınların enerjilerinin ve girişlerinin aküleridir. Bunlar, olağanüstü bir misyonu yerine getirmekle yükümlüdür. Her kentte, her köyde, her işletmede, her semtte ve konut biriminde yaşamın nabzının attığı yerde yürüttükleri çalışmalar aracılığıyla kadın konseyleri, kadınların ve ailelerinin sorunlarını herkesten çok daha bilmektedirler, zamanında yardım edebilirler ve devlet organlarını devreye sokabilirler.

Bir sorunu, özellikle öne çıkarmak istiyorum: Yetişmekte olan kuşağın eğitimi. Yeni bir kuşak yetişiyor. Bu kuşak, sosyalizm bayrağını yaşlılardan devralmak ve onu taşımak durumundadır. Bu kuşak, karşılıklı bağımlılığın gittikçe arttığı bir dünyada karşılıklı ilişkileri yeniden biçimlendirmek zorundadır.

Kadın, ailede, okulda ve her yerde, geleceğin yurttaşının küçüklüğünden itibaren halkına ve onun kültürüne saygı duymasında başka uluslardan ve ırklardan insanlara, onların kültürüne ve yaşam tarzına saygı duymasında eğitilmesi ve bunları öğrenmesi konusunda devasa bir sorumluluk taşımaktadır. Bugünün kız ve erkek çocukları, yarın tek bir gezegende daha sıkı bir ilişki içinde yaşamak ve çalışmak zorundadırlar.

Biz, başladığımız şeyin başarısına inanıyoruz. Düşmanın kışkacında varolma-yokolma mücadelesinin devasa ve geri bir ülkenin devrimci dönüşümü mücadelesinin kahraman ve çetin yolunu geride bırakmış olan toplumumuz, bu görevin de üstesinden gelecektir. Görevin çok karmaşık olmasına rağmen, biz bunu biliyoruz, bu görev bizi geçmişimizdeki ve günümüzdeki pek çok şeyi gözden geçirmeye mecbur ediyor, bizden gözü kara alışılmadık çözümler, en yüksek düzeyde sorumluluk ve özverili çaba talep ediyor. Kendimizdeki pek çok şeyin üstesinden gelmek zorundayız, çünkü daha önce de birçok kez söylendiği gibi, bizler hepimiz zamanımızın insanlarıyız.

Yeni düşünceye öyle bir çırpıda varmadık. Bu yeni düşünce yalnızca iç sorunlarımızı zamana uygun ve gerçekten çözmek zorunluluğundan doğmadı. Bu zamanın tüm insanlığın önüne koyduğu meydan okuyuşa bir yanıt arayışıdır. Şimdiye kadar hiç kimse böyle bir meydan okuma ile karşı karşıya kalmamıştı.

20. yüzyılın bitimi, uygarlık tarihinde bir dönüm noktası haline gelmiştir. Bilim ve tekniğin eşi görülmedik gelişmesi askersel alanda nitel bir dönüşüm getirdi. İnsanlar, yalnızca küçük bir bölümünün patlatılması halinde bile, yeryüzünü küle dönüştürecek silahlar edindiler. Bunu önlemek, önde gelen bir görev haline gelmiştir.

Bu bağlamda bir başka nokta daha var. Bilimsel teknik ilerleme karşısında coşku duyup bunun meyvalarını insanlığın yalnızca küçük bir bölümünün tadabilmesine gözleri kapatmak ahlâka sığmaz. Yüzmilyonlarca insan karnını doyuramıyor, okuma-yazma bilmiyor ve başını sokabilecek bir çatıdan yoksundur. En kötüsü, her gün beslenme yetersizliğinden, hastalıklardan, yaşam için gerekli şeylerin yokluğundan çocukların ölmesidir. Ve bütün bunlar 20. yüzyılın sonunda, elektronik ve "yeşil devrim"ler, uzaya uçuşlar, milyarlarca insanı besleme, giydirme ve eğitme konusunda sınırsız

olanaklar çağında olmaktadır. Fakat bu olanaklar, yalnızca az ve kötü kullanılmakla kalmıyor. Emperyalizm, bunları insanlara karşı yöneltiyor. Emperyalizmin dayattığı silahlanma yarışı nedeniyle, bilimsel teknik ilerleme insanlara çok daha pahalıya malolmaya adaydır. Az sayıdaki gelişmiş devletle Asya, Afrika ve Latin Amerika'nın düzünelerce ülkesi arasındaki mesafe gittikçe büyümektedir.

Bu ülkelerin, kapitalist "kuzey"in banka ve konsernlerinin bencil ve gerçekten haydutça faaliyetlerinin sonucu olan mali borçları felaket boyutlarına ulaşmıştır.

Bütün bunlar nedeniyle, eşitsiz değişim ve dünyanın geri kalan bölümünün sömürülmesi sonucu oluşan tüm insanlığı tehdit eden tehlikeler, artık dünya ölçüsündeki nükleer ve ekolojik tehdit ile kıyaslanabilir.

Başka deyişle, gelişme için silahsızlanma, güven ve işbirliği geleceğe yönelmeyi mümkün kılacak üç temel dayanaktır. Artık bunun bir alternatifi kalmamıştır.

Bu kavrayış geniş yığınların arasına ve politik bakımdan etkin çevrelere yayılıyor. Ve en önemlisi, bu kavrayış silahlanma yarışına karşı, savaş tehlikesinin azaltılması üzerine görüşmeyi mümkün kılan somut girişimleri desteklemek üzere aktif konumlara ve örgütlü eylemlere dönüşüyor. Hükümetlere, sorumluluklarının bilincinde olmaları için yapılan uyarılar, sorumluluktan kaçanlara ve öteden beri gerçekleri kabullenmek istemeyenlere karşı güvensizlik gözterilerine dönüşüyor.

Artık "Sovyet tehdidi" ile birbirlerini korkutmak, silahlanma bunu silahlanma yarışına, görüşmeleri geçiktirmeye bir gerekçe olarak göstermek gittikçe zorlaşmaktadır. Dünyada, böylesine değişikliklerden hoşlanmayan güçler vardır. Siz bunları tanıyor sunuz. Bu güçler çoktan uluslararası ilişkilerde güven oluşturma sürecine çelme takmak için harekete geçmiş bulunuyorlar.

Geçtiğimiz iki yıl içinde Sovyetler Birliği hemen hemen bütün silahsızlanma konularında öneriler getirdi. Cevap olarak, sürekli şunu duyuyoruz: İyi ama, Sovyetler söylediklerini yaptıklarıyla kanıtlamalıdır.

Buna karşılık şunu diyorum: Gerçekçi bir politikaya yalnızca biz ihtiyaç duymuyoruz. Bütün devletlerin ve Amerikan halkı da içinde, bütün halkların buna ihtiyacı vardır. Ama bu, karşı tarafın önerilerine asgari bir ciddi yaklaşımı gerektiriyor.

Ne kadar yapıcıdırlar, karşı tarafın çıkarlarını, kamuoyunu ve bilimin getirdiği sonuçları dikkate alıyorlar mı? Oysa Sovyet girişimleri kural olarak ya hemen geri çevrilmektedir ya da eski konumlarda dogmatik bir biçimde ısrar edilerek yanıtlanmaktadır. Bunun anlamı, politikada gerçekçilik konusunda herşeyin yolunda olmadığıdır. Ne ki, dünya gerçekçi bir politikaya ihtiyaç duyuyor, bunu talep ediyor.

Eğer doğu-batı ilişkilerinde söz ile eylem ilişkisine dürüstçe bakılırsa, ne görülür?

Sovyetler Birliği'nin yeni düşünce tarafından yönlendirilen politikası, silahlanmayı durdurmayı, nükleer tehlikeyi ortadan kaldırmayı ve durumu sağlıklı kılmayı amaçlıyor. Buna karşılık Birleşik Devletler halâ silah gücüne, askersel rekabet alanını, uzayı da kapsayacak biçimde, genişletmeye bel bağlıyorlar.

Sovyetler Birliği 18 ay boyunca tek taraflı olarak nükleer denemeleri durdurdu. Bunlar yapılanlardır, sözler değil. ABD de yine yaptıklarıyla cevap verdi. Nevada'da gittikçe artırdığı patlamalarla.

Sovyetler Birliği 15 Ocak 1986'da nükleer ve öteki yığınsal kırım silahlarının yüzyılın sonuna kadar adım adım kaldırılması için bir program sundu. Cevap olarak ne aldık? Nükleer silahsız bir dünyanın mümkün olmadığını, bunun bir utopi olduğunu. Ve yeniden "nükleer caydırıcılık" doktrinine bağlılık ilan edildi.

Kimyasal silahların üretimini durdurduk ve bunların imha edilmesi için bir fabrika kuruyoruz. NATO buna neyle cevap verdi? Çift çenekli kimyasal silahların üretimi ve yerleştirilmesi planlarıyla.

SSCB tam da karşı tarafın kaygılarını hesaba katmaya hazır olduğunu yaptıklarıyla kanıtladığı içindir ki güven oluşturuca önlemlere ilişkin Stockholm Konferansı olumlu sonuca varmıştır.

Bizim tarafımızdan önerilen Reykjavik buluşması silahsızlanma sorularında tarihsel bir dönüm noktasını başlatabilirdi. Oysa dramatik diyalog bir anlaşmayla sonuçlanmamıştır. Belirleyici bir adım atılmamıştır, çünkü bu ABD için "yıldızlar savaşı" hazırlıklarından ve Sovyetler Birliği karşısında askersel üstünlük sağlamak doğrultusundan vazgeçmek anlamına gelecekti.

Kontrol üzerine de çok gürültü koparılmıştır, hala da koparılıyor. Sovyetler Birliği kamuoyunun önünde ve görüşme masasında uluslararası önlemler ve yerinde inceleme de içinde, en sıkı kontrol önlemlerine evet demiştir.

Oysa batı ne yapıyor? Yine kontrolün öneminden konuşuluyor. Fakat sınırlamalarla, özel silah işini ve yabancı topraklardaki üsleri dışarda bırakan sınırlamalarla.

Kamuoyu temsilcileri, politikacılar ve bilim adamları SSCB'den orta menzilli roketleri Reykjavik "paketi"nden ayırması için istekte bulundukları zaman, Sovyet yönetimi davranışlarıyla yanıt verdi ve böylesi bir adıma hazır olduğunu açıkladı. Bunun da ötesinde, Avrupa'daki operatif-taktik roketleri de yoketmeye istekli olduğunu ilan etti.

Aylar süren geciktirmelerden ve "görüşmeler"den sonra NATO görünürde olumlu bir yanıt verdi. Fakat bunu izleyen yorumlar, gerek açıklamalardakiler, gerekse diplomatik kanallardakiler, kuşku vericidir. Geçmişte çok sık olduğu gibi, yine Moskova ile Washington arasında politik düzeyde anlaşmaya varılan hususlardan gerisin geriye dönüş denemeleri ile karşı karşıya bulunuyoruz. Yine bize, eşdeğerdeki güvenlik ilkesine ters düşen talebler getiriliyor.

Nükleer silahsızlanma konusunda ilk anlaşmanın imzalanması olasılığını kabullenmek istemeyen iflah olmaz militaristler önündeki dize gelmeler gösteriyor ki, ABD yönetimi militarist gruplara aşırı ölçüde bağlıdır.

Daha Haziranda Varşova Antlaşması ülkelerin Budapeşte girişimleri birinci yılını doldurmuştur. Bu ülkeler NATO'ya Atlantikten Urallara kadar konvansiyonel silahlar ve silahlı kuvvetler sorularına açıklık getirmeyi, görüşme masasına oturmayı, her ikisinde de 1990 başlarına kadar dörtte bir, sonra daha fazla indirme gitmek için anlaşmayı önermişlerdir. Buna yanıt olarak NATO ülkelerinde konvansiyonel silahların üretimi ve mükemmelleştirilmesi için daha fazla yatırımları gerektiği yollu konuşmalar gelmiştir.

Bir ay önce Varşova Antlaşması ülkeleri Berlin'deki Politik Danışma Komitesi toplantısında gerek nükleer, gerekse konvensiyonel, bir savaşı önleme ödevine bağlı olarak askersel doktrinlerini tam tamına formüle ettiler. Bu doktrin, silahların ve silahlı kuvvetlerin miktar ve karakterinde makul bir asgari ölçüyü hedefliyor ve yalnızca savunma amacı taşıyor. Bu ülkeler NATO'yu her

iki paktın askersel doktrinlerini yüksek düzeyde görüşmeye, karşılaştırmaya ve hatta karşılıklı olarak saldırmanın askersel teknik olanaklarını yoketmek için anlaşmaya varmaya davet ettiler. Bize halâ net bir cevap gelmemiştir. Ama Sovyetler Birliği'nin konvensiyonel silahlardaki üstünlüğüne dair spekülasyonlar ise artmıştır.

Evvelsi gün seçim yöresinde gazetecilerle yaptığım bir görüşmede silahsızlanma yolunda çözüm aramak amacıyla SSCB'nin bundan böyle de gerçek adımlar atacağını söylemiştim. Fakat Batıdaki ortaklarımız da bir şeyler yapmalıdır ve sabrımızı sınamak amacıyla yalnızca hep yeni talebler icat etmekle uğraşmamalıdır.

İşte, durum böyledir. Sözler ve eylemler, böyle. Bunları sizlere söylemek zorunda kaldım, çünkü zamanımızda hiçbir barış hareketi "somut" savaş tehlikesini inkar edemiyor. Bilim adamlarının, hekimlerin, eski askerlerin, meslek örgütlerinin bugün savaş ve barış terazisinin kefesinde böylesine büyük bir ağırlığa sahip olmaları da bundandır. Bu örgütler, yetkinlikleri sayesinde artık bugünkü güçler ilişkisinde yokluğu düşünülemez bir etmen haline gelmişlerdir.

Bugün uluslararası politika da yenilenme açısından bir sınavdan geçmektedir. Bu yenilenme de, tıpkı bizimki gibi, birçok savunucuya ve dürüst taraftara sahiptir. Bu, birçok insanı ciddi olarak düşünmeye sevketmiştir.

Sevgili arkadaşlar! Kongrenizin eşi görülmedik genişliği ve temsili bileşimi kadınların barış davasına ciddi bir şekilde sahip çıktıklarını doğruluyor. Ve siz büyük ve esinlendirici, yaratıcı ve harikulade güzel bir güçsünüz.

Bu, barışın bir utopi olmadığı inancını güçlendiriyor. Ve eğer biz, dünyanın erkekleri ve kadınları enerjik ve birleşik davranırsak, barışı mutlaka koruyacağız!

Sayın Bayan Freda Brown! Kongrenin sayın delegeleri! Sovyet insanların barışa ve halklararası dostluğa derin bir şekilde bağlı olduklarına tamamen emin olabilirsiniz. Sizlerin bu duyguyla Moskova'dan ayrılmanızı ve bu duygunun sizden hiç ayrılmamasını temenni ediyorum.

Size, hareketinize ve kongrenize büyük başarılar dilerim.

MIHAİL GORBAÇOV'UN MOSKOVA'DAKİ
DÜNYA KADINLAR KONGRESİ'NE
KATILANLARI SELAMLAMA KONUŞMASI

FRANSIZ DEVRİMİ (1789-1989)

1788 yılı sonbaharı itibarıyla Fransa kralığının tanık olduğu genel toplumsal bunalım yeni bir siyasi aşamaya ulaşmıştır. Kraliyet Mayıs 1789'da Genel Kurultay'ı toplantıya çağırmak zorunda kalır. Ocak 1789'da ortaya çıkan ve gerek diğer iki katman karşısında Orta Katman milletvekillerinin sayısı gerekse oylama ve karar alma biçimi (kış başına mı yoksa katmana göre mi oy) üzerine çıkan ve durmadan kızışan kavgayla birlikte siyasi tartışma artan biçimde temel sorun üzerinde yoğunlaşıp geniş boyutlara ulaşmaktadır. Bundan, burjuvazinin, kentlerdeki ve özellikle Orta Katmanı yani ulusu oluşturan kırsal yörelerdeki değişik halk kesimlerinin üretimsel, toplumsal, kültürel, yuttasıl ve insansal gereksinimleri, gizil olanakları, istekleri karşısında soyluların ellerinde tuttukları ekonomik, toplumsal ve siyasi egemenleğin zararlı, boğucu ve çekilmez yapısına bir son vermek üzere, Fransa'da getirilecek reformların biçim ve derecelerini kastediyoruz.

Fransız Devrimi üstüne yürütülen tartışma ve kavgalarla bir yandan iki yüz yıldır devam eden bir süreç bir yandan da günümüzde yepyeni içerik ve amaçlar kazanan toplumsal bir olay karşısında bulunuyoruz hepimiz kendimizi.

Hem Fransız Devrimini zaman içinde bizden ayıran ve giderek artan dev uzaklık hem de İkiyüzüncü yılında bu aynı Fransız devrimi üstüne bitmez tükenmez tartışmaların keskinliği şeklinde ortaya çıkan görünüşte çelişkili bu ilişkiye nasıl bir anlam vermeli? Bu soruya yanıt getirmek veya getirmeye çalışmak günümüz Fransa'sı ve Dünya'sında mücadelelerimiz ve umutlarımızla Fransız Devrimini arasındaki bağın düşünülerek ele alınmasında kuşkusuz yol gösterici olacaktır.

A. Devrimin İkinciyüzyılı etrafında yürütülen kavga ve ortaya konan hedefler farklı ne ki kaçınılmaz şu iki süreçten kök alıp var olabilmekteler:

1.- **Birinci tür süreç** : İki asır önce Fransa ve birçok ülkenin içinde bulundukları yol ayrımı çerçevesinde Fransız halkının demokratik burjuva yolunu dayatıp kurmasında uyguladığı devrimci yöntem süreci.

2.- **İkinci tür süreç** : İkiyüzüncü Yıl'ın içinde olduğu bağlam süreci. Bu bağlam ne 1889 ne de 1939 yıllarındaki ortamlarla ortak yanı olmayan tarihsel bir niteliğe sahiptir. Bunun da nedeni, ülkemiz emekçilerinin, Fransız ulusunun (20. yüzyılın şu son dönemindeki Dünya hareketi çerçevesinde) etkinlik gücü açısından, evrenselliği açısından ve derinliği açısından iki yüz yıl öncesine oranla hedefleri (hem sınıfsal hedefler hem de uygarlık hedefleri) çok daha da ileride olan bir yol ayrımında bulunuyor olmalıdır.

80'li yıllar Fransa'sında, 1989 Fransa'sında Devrim konusunda yer alan tartışma ve mücadelelerin özgün anlamını, canlılığını işte bu iki gerçeklikler düzeyinin içiçe geçmiş yapısı en iyi şekilde yansıtıyor.

B. İlk gerçeklikler düzeyine dönelim bir an. En geniş boyutları ve tüm önemiyle ele alınmalıdır. İnsanlık tarihinin belirli bir aşamasının gerçeklikleridir bunlar ve ne 20. yüzyıl sonunun devrimleri, dönüşümleri ve sorgulayışlarıyla kanıtlanması ne de 1988 ve 1989'un uzlaşmacı siyasetçi girişimleri düzeyine indirgenmesi söz konusu olamaz.

1.- Gerçekten de Fransız Devrimi, İkiyüzüncü Yıl üstüne atılan baskın nutuklarda göz ardı edilen ve evrensel önemi olan bir olay çerçevesi içinde yer almaktadır. İnsanlık tarihi için son derece önemli bu olay feodalizmden kapitalizme geçiştir; Avrupa'da ve Dünya'nın büyük bir kesiminde bu geçişin 17. yüzyıl ortasıyla 19. yüzyıl ortası arasında gerçekleştiğini görüyoruz. Üretim güçlerinde görülen gelişim ve dönüşümler (karmaşık ama sürekli daha da belirgin), kırsal yörelerde pazarın ve pazarla ilişkilerin artan rolü, burjuvazinin büyümesi, toplumsal ve kültürel ilerleme için mücadelelerin yükselmesi, bu gerçeklerin dile getirildiği, düşünüldüğü fikirleri oluşturma hareketi, tüm bunlar artık halklar arasında yeni gereksinimlerin ilkelerini yaratmaktadır durmaksızın. Bu gereksinimler yetenekliliği, işbirliği biçimlerini, köylülerin (gündelikçi, ortakçı, küçük ve orta toprak sahipleri bu köylüler nüfusun % 80'ini oluşturuyorlar), zanaatçıların, ücretlilerin, burjuvazinin farklı katmanlarından insanların özlemlerini ilgilendiriyor.

2.- Hepsi gelirlerinin bir kısmına çeşitli krallıkların aristokratlarının sayesinde zenginliklerini ve mevkilerini korudukları ayrıcalık ve kurumsal kesintiler gerekçeleriyle el konmasından (angarya veya derebeyliği vergileri gibi) artık kurtulma gereksinimini ve olanaklarını 1750'lerden 19. yüzyıl ortalarına kadar hissediyorlardı ve edeceklerdi (ülkeye ve sınıfa göre değişen farklı bilinç düzeylerinde) .

1.- Aynı anda ekonomik, toplumsal, siyasi yönleri olan bir sorun bundan iki yüz yıl önce birçok ülkede artan bir güçle şiddetleniyordu. İnsanca yaşamayı içeren bu sorun artık iyice evrensellik kazanan bir sorun durumundadır. Eski toplumun değiştirilip yeni topluma geçilmesi sorunudur. Sorun her toplumun kendi özgün koşullarında ve tarihlerde aynı zamanda ortaya çıkıyor ve yerine göre çok farklı biçimlerde çözülüyor. Burada bundan 150-200 yıl önce ortaya çıkmış sorunların tam ortasındayız.

Çözüm yollarından birini, bir çok ülkede değişik ve karmaşık biçimlerde uygulanan olası çözüm yöntemlerinden birini ele alalım bir an.

Derebeylik hakları ve yaptırımlarının kaldırılması karşısında soylulara toprak veya parayla ağır tazminatlar ödemek zorunda olan köylülerin sırtında, aristokraziyle burjuvazi arasında varılan bir anlaşma çerçevesi içinde yapılacak reformlarla kapitalizme yönelinecek miydi ? Bu yol demokrasi için olduğu kadar emekçiler için de çetin ve ağır sonuçlara yol açacaktı. Çeşitli ve özgün biçimleriyle bu yol Orta Avrupa, Doğu Avrupa, Tuna yöresi ülkeleri gibi Aristokrasinin pazarlar için köylü ailelere önemli ölçüde kölelik ve angarya uyguladığı ülkelerin yolu olacaktır. Yine bu yol değişik biçimlerde İtalya (orta ve güney İtalya'da özellikle) ve İspanya gibi bölgelerde (çünkü Avrupa'nın Akdeniz kesiminde köylülerin sömürülmesi hiç te tarım köleliği şeklinde olmadı) gerçekleşecektir.

2.- Fransa'da 1789 ve 1791 yılları arasında benzeri bir yöntemin izlenmesi için görülmemiş girişimlerde bulunuldu. Bilindiği gibi bu dönem kazanılan son derece önemli pek çok hakla aynı bir özelliğe sahiptir. Bu şekilde Orta Katman milletvekillerinin Versay'daki mücadeleleri, Paris halkının savaşı ve nihayet 1789 temmuzunda köylülerin gerçekleştirdiği dev direniş dalgaları Kurucu Ulusal Meclis'i ünlü 4 ve 11 Ağustos 1789 kararlamalarını onaylamak zorunda bırakır. Bu kararlamalar eski yönetimin ayrıcalık ilkelerine son verildiğini dile getiriyordu. Çok geçmeden 26 Ağustos 1789 İnsan Hakları ve Yurttaşlık Bildirisi bütün insanların özgür ve hakta eşit doğup öyle kaldıklarını, egemenliğin yalnız ve yalnız halkın olduğunu tüm dünyaya duyuruyordu.

Ne ki 1789 yazıyla birlikte bu ilkeleri somutlaştırma yöntemleri toplumsal ve siyasi mücadelelerin hedefini oluşturur oldu. Kurucu Meclis'te egemen olan büyük burjuvazi her yurttaşın tam eşitlikten yararlanması ilkesini yaşama geçirmekte pek niyetli gözüküyor, Soylularla toplumsal, siyasi ve kurumsal alanlarda uzlaşmak istiyordu. Bu yüzden derebeylik

haklarının yalnız bir bölümü tamamen ortadan kaldırılabilirdi. Diğer derebeylik haklarındanansa satın alarak kurtulmaktan başka çare kalmıyordu. Mart 1790 yasası bu tür derebeylik haklarından kurtulmak için köylülerin soylulara ağır tazminatlar ödemek zorunda olduklarını dile getiriyordu. Aynı şekilde 1791 Anayasası her yurttaşa değil de belirli miktarda vergi ödeyenlere oy hakkı tanıyarak siyasi erki hali vakti yerinde olanlara veriyordu. Robespierre İnsan Hakları ve Yurttaşlık Bildirisi ilkelerine ters düşen bu tutuma karşı çıkmıştı. Son olarak ta kral 16. Louis artık hükümdar değilse de veto hakkı ve diğer çok önemli yetkilere sahip bulunuyordu.

3.- Devrim ve karşı-devrim arasında yer alan sınıf mücadelesinin gelişmesi ve keskinleşmesi, sans-culotte eylemleri ve özellikle özerk köylü hareketinin uzun, yoğun ve değişik girişimleri sonunda daha başka bir yöntemi zorla dayattı. 1792'de devrimci ve karşı-devrimci güçler arasındaki uyumsuzluk yabancı aristokrasi güçlerinin oluşturduğu ordunun Paris'e doğru yürümesiyle iyice derinleşti. Ulus, yani devrim tehlikedeydi. 10 Ağustos 1792 ayaklanması tahtın çöküşüne ve devrimci sürecin canlanmasına yol açacaktı. Yerli ve yabancı aristokrasinin üstesinden gelebilmek için devrimci burjuvazi sayısız küçük ve orta toprak sahibi köylülerin, sans-culotte'ların yani kentlerdeki dar gelirli halkın desteğine başvurmak zorundaydı. İşte bu nedenlerledir ki Fransız Devrimi feodalizmden kapitalizme geçişi reddeden, dar ve tutucu bir burjuva (İtalya'da olduğu gibi) devrimi olarak belirecektir. Oysa, Jean Jaurès'in de işaret ettiği gibi bir demokratik burjuva yolu yani burjuvaziyle halk yığınları arasında bir uzlaşma yolu kendini gösterecekti; tüm derebeylik haklarının karşılıksız kaldırılmasını (temmuz 1793), henüz başka ülkelerde bilinmeyen, her alanda demokrasi gücüne dayanan önlemleri içeren bir uzlaşma. Özellikle herkese oy (erkek yurttaşlar için) hakkının getirilmesi, topluma ait ekime elverişli alanların paylaşılmasında veya ulusa ait mülklerin satımında alınan eşitlik ilkesine uygun kararları hatırlayalım. Saint-Fargeau'lu (sen farjo) Michel Lepeletier (Mişel Löpeltiye) tarafından eğitim konusunda hazırlanan ve Kurucu Meclis'e Robespierre tarafından sunulan (ancak Lepeletier'nin bir kralcı tarafında katledilmesinden sonra) tasarının içeriğini hatırlayalım. "Öyle bir karar almanızı istiyorum ki" diyordu Lepeletier "erkeklerde 5-12, kızlarda 5-11 yaş arasında olan, ayırım ve gözetim yapmaksızın tüm çocukların birlikte, kutsal eşitlik yasası altında Cumhuriyet adına eğitim görmeleri mümkün olsun...Size bir yolunu bulup tasarının yükünü zenginlerin sırtına yüklemenizi teklif edeceğim: fakirler için vergi hissedilmeyecek kadar az olacaktır. İşte böyle yazıyordu jacobin(jakoben)liğe geçmiş bu eski büyük senyör, ve bu şekilde kargaşalığa ve haksızlığa izin vermeden varlığı halk için bir afet olan akıl almaz servet eşitsizliklerini yok etmiş olacaksınız."

O zamana dek hiç bilinmeyen bu demokratik önlemler 1793 Anayasası'yla ilan edilen yönelim ve ilkelerde ve de yine 1793'te ilan edilen ikinci İnsan Hakları ve Yurttaşlık Bildirisi'nde derinleştirilen insan hakları ve yurttaşlık anlayışında artık kendini gösteriyordu. Bildirinin birinci maddesi "toplumun hedefinin herkesin mutluluğu" olduğunu ilan ediyordu. "Toplum mutsuz yurttaşların onlara ya iş bularak ya çalışma olanağından yoksun olmaları yaşama olanakları sağlayarak yardımına koşmalıdır." diye belirtiyordu 21. madde. 1793 Bildirisi eğitimi herkese hak ve gereksinim olarak tanıyor (madde 22). Bildiri "hükümet halkın haklarını çiğneyecek olursa, halk için, halkın her kesimi için ayaklanma haklarının en kutsal ve en kaçınılmaz ödevidir" diye belirten ünlü 35. maddeyle sona eriyordu. Fransa'daki, Avrupa'daki ve evrendeki Fransız Devrimi'nin fikirlerinin eşsiz ve kalıcı yankısı, 1789'dan itibaren yer alan belgeler, metinler ve aşamalardan oluşan işte karmaşık bu bütünden çıkacaktır. Kralların ve aristokratların Kutsal Birliği 1815'te Waterloo'dan sonra özgürlüğe götüren bu fikirleri kesin kes susturduklarını sanacaklardır. Yunan halkının bağımsızlık için ayaklanmış Avrupa gericiliği için sert ve eşsiz bir yalanlama olacaktır. Buna karşın özellikle Fransa'da olmak üzere Devrimle doğan özlemlerin yaşayıp geliştiği her yerde unut ve kardeşçe dayanışmayı canlandıracaktır.

* *
*

Fransız Devrim'in gerçekleştiği o dünya bugün artık iyice uzaklaşıyor. Özellikle son otuz yıldır. Üretici insan emeğinde yüzbinlerce yıllık insanlık tarihi ölçeğinde şimdiye dek görülmemiş ve sınırsız bir gizil güce sahip bir hareket sınıf mücadelelerinin hedef ve çizgilerini ta kökten etkiliyor. Kapitalizmin genel bunalımın da bu hareketin derin izni taşıyor. Atom biliminin, mikroelektronikinin ve otomotikleşmenin merkezi bir rol oynadığı teknolojik bir devrim alabildiğine yayılıyor. Üretimin içinde olan bireylerin yetenekliklerinin eksiksiz gelişmesi için kendisine yepyeni bir yer gereken üretici insan emeğinin nitel bir dönüşümüyle karşı karşıyayız burada. Aynı zamanda çağımızın bu gizilgücünü kullanmada gerekli toplumsal ve siyasi yöntemler, toplumların geleceğini ilgilendiren farklı sınıf stratejileri arasındaki tartışma ve çatışmaların da ortasında yer alıyor. Bugün kapitalizmin bunalımı sorunu, uygarlık bunalımı sorunu, geleceğin ve insanlık yaşamının sorunları iç içe geçmiş bunalımdan çıkış yolları sorusunu, başka türlü bir toplumun, giderek özyönetimselleşen sosyalizmin kurulması sorusunu sorduruyor bizlere.

Böyle olmakla birlikte hiç birşey basit, çizgimsi veya sınıf mücadelelerinin dışında kalan bütünsel süreçlere bağlı değildir. Gerçekten de Fransa'da Fransız Komünist Partisi 26. Kongresi'nin yeniden önemine dikkat çektiği bir yol ayrımında (iki yüz yıl öncesinden çok daha önemli bir güce sahip) bulunuyoruz. 1988'de, 21. yüzyılda hangi yolu izlemeli? Kapitalist düzenin ağırlaşarak uzamasının kaprislerine, uyum sağlama kaprislerine boyun eğme yolu mu? Yoksa yeni bir Fransız devrimi, insanların özgürlüğü yolu mu?

B. İki yol ortaya çıkıyor Fransa için, ulusun yakın ve 21. yüzyıldaki geleceği açısından iki önemli yol, başarısı ve geçerliği aynı zamanda her gün verilen mücadelelerde belirlenen iki yol. Gördüğüm kadarıyla bu iki yola özgün koşullarda Yunanistan gibi bir ülkede de rastlıyoruz.

-a) Birinci yol, büyük burjuvazinin sona ermekte olan yüzyılın gerçeklikleri ve meydan okumaları karşısında onaşma yanlısı siyasi güçlerin de yardımıyla geliştirdiği yoldur. Eğer yığinsal mücadeleler önüne geçip kesintiye uğratmasa, bu "yanıtlar" (kemerleri sıkma önlemleri, aşırı silahlanma, toplumsal hakların ve kamu hizmetlerinin pazarlık konusu edilmesi, finans kapitalin ölçütlerinin eğitimde ve kültürde iyice artan yayılması) bizi şimdiden ve her gün Tek Pazar'la 1993'e, sonra da bugün insanca yaşama olanaklarını sağlayan tüm hakların (iş, sağlık, eğitim, ulusal kimlik) artık emekçiler için finans kazançları bulma stratejilerinin dayattığından başka bir güvenilirliği, garantisi kalmayan, çekilmez bir sistemin olduğu 21. yüzyıla doğru götürecektir. Bu yol uzun yıllardır Fransa'nın başında olan hükümetlerin yolu olmuştur. Şimdi de büyük işverenlerin, sağın temsilcilerinin, Michel Rocard, Jean-Pierre Soisson veya Jacques Delors gibi uzlaşmacıların tasarısı, kurah ve görüş açısı olma durumundadır. Bu yol, Fransız Devrimi'nin anısını ezmek, değiştirmek veya silmek isteyenlerin, ulusal egemenliği ve fransız kimliğini Tek Pazar Avrupa'sında eritmek isteyenlerin öğütledikleri yoldur.

-b) Diğer yol, 1988'de ve İkiyüzüncü yıl olan bu yılda yer alan mücadelelerden sonra her zamankinden daha çok açık olan, insanların ilerlemesi, herkesin yeteneklerinin değerlendirilmesi, gelir getiren bir iş, bireylerin sınırsız gelişmesi temeline dayandığından yeni bir verimlilik ve adalet hedeflerine uygun teknolojik bir seçenek gibi ilkeler üstüne kurulu bir politika için geniş, çoğulcu, savaştan birliğin yoludur. Be demektir ki geleceğin yolu, her yönüyle insan ve yurttaşlık haklarına saygı ve bu hakların genişletilmesi, yeni bir Fransız Devrimi'nin yolu, özyönetime dayalı sosyalist bir demokrasinin, Avrupa'da ve dünyada

işbirliğinin, barış için mücadelenin yoludur. Bu yol yığınsal güçler birliğinin, sol güçlerin birliğinin, sağa ve finans aristokrasisine karşı ödünsüz bir mücadelenin yoludur.

Başka bir deyişle bu, hem iki yüz yıl öncesinin yol ayrımında ulusun getirdiği devrimci çıkış yolunun özgün gerçekliğidir, hem de günümüzün yol ayrımına ilişkin ve devrimimiz etrafındaki amaç ve savaşımın iyice keskinleşmesini yansıtan insan yaşamıyla ilgili ivediliklerdir (gerek günlük yaşamla ilgili gerekse temel sorunlarla ilgili ivedilikler).

Tarihsel özgüllüğünden dolayı 20. yüz yıl sonu dünyasında yenilenmesi olası değilse de 1989'un egemen sınıfı için değerlendirilmesi veya kabul edilmesi de olası değildir çünkü Fransız Devrimi, halkımıza engin ve utkun bir kurtarıcı, devrimci sürecin gerçekliğini içeren bir bellek bırakmıştır. Bu süreç geleceğlerinin kurulmasına milyonlarca yurttaşın etkin bir biçimde katılmasının ürünüdür. Aristokraziyle uzlaşıcı her türlü yolu reddeden bu devrimci süreç Jaurès'in belirttiği gibi, Fransa'nın çöküşünü önlemiş eski üretim biçimine son vermiştir. Aristokrasinin egemenliğine dayanan bu üretim biçimi zaman zaman değiştirilerek sürekliliği korunduğundan sonsuzluğun ilahi saygınlığına sahip görünümler ahr olmuştu çünkü yaklaşık bin yıldır sürüyordu.

İki çağın yol ayrımları arasındaki köklü ayrılıkları ortaya koymak, feodalizmin bunalımından fransız devrimci çıkış yolunun verimli ve kurtarıcı etkinliğiyle, 20. yüz yıl sonunun gizilgüçlerine, bireylerin mücadele ve umutlarına yanıt olarak, kapitalist uygarlığın korkunç ve evrensel bunalımına yanıt ve çıkış yolu olarak özyönetimsel sosyalist yol arasındaki derin yakınlığı daha iyi kavramak demektir. Fransız marksistleri için, fransız komünistleri için devrimci mirası bağlılık ve yaratıcı dönüşümlerle geliştirmek, bu yüz yılın başında J. Jaurès'in, daha sonra partimizin ve 1939'da Maurice Thorez'in izlediği yolu günümüzün görülmemiş gereksinim ve hedeflerinin önemine uygun şekilde izlemek anlamına gelmektedir.

YENİ AÇILIM REAKSİYONUNA :

Fransız devriminin iki yüzünü ve nedeniyle bir Fransız tarihçiden «FRANİZ DEVRİMİ»ne ilişkin yeni açılımda yayınlanmasını düşünmesi ile bir yazı rica ettik. Türkçeye çevrilmiş metni ekte gönderiyoruz.

Yazarın kısaca biyografisinde şöyle :

Antoine CASANOVA, 4 Haziran 1935 doğdu.

1953'te FRP'ye üye oldu. 1970'de MK'ne 1987'de PB'ya seçildi.

Parti de Kültür - aydınlar - öğretim kesimi sorumlusu.

Markсист araştırmalar Enstitüsü'nce çıkarılan

LA PENSÉE (DÜŞÜNCE) dergisinin müdürüdür.

Franche-Comté (Frans - Konte) Üniversitesinde tarih doçentidir.

Antoine CASANOVA'nın 1969'dan günümüze dek yayınlanmış pek çok kitabı, tarih araştırmaları ve çok sayıda makalesi vardır.

En son eseri ise 1989'da yayımladığı, Fransız Devrimini konu alan (VIVE LA RÉVOLUTION) (Yaşayan Devrim) adlı kolektif eseridir.

BİLİMSSEL-TEKNİK DEVRİM VE ÇAĞDAŞ KAPİTALİZM

Boris PONOMARYOV

Politbüro adayı ve SBKP Merkez Komitesi Sekreteri

Milyonlar soruyor : Bunalımlara, silahlanma yarışına, işsizliğe, pahalılığa sebep olan nedir ? Bilimsel-teknik devrimin doğurduğu ya da ağırlaştırdığı emperyalist çelişkilerin incelenmesi, tüm bu belirtilerin gerçek nedeninin açıklanmasında ve de emekçi yığınların çıkarlarına ve toplumun sosyalist devrim yoluyla dönüşmesi savaşımını körükleyen uluslararası yumuşamanın yerleşmesine uygun bir ekonomi politikasının hazırlanmasında yardımcı olabilir.

Diğerleri genel hatlarıyla henüz belirirken ya da yavaş yavaş oluşurken, bilimsel-teknik devrimin bellibaşlı etkileri çok açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Durum böyle olunca bugün, bilimsel-teknik devrimin hem maddi üretim hem de toplumsal ilerleme üzerindeki derin etkilerinden söz edebiliriz.

Bilimsel-teknik devrimin içeriği, yaklaşık olarak şöyle tanımlanabilir :

- bilimin, toplumsal üretimde köklü bir şekilde yükselen önemi ve doğrudan doğruya bir üretici güç haline dönüşmesi;
- yeni enerji kaynakları ve hammaddeler temelinde üretim tekniğinin önemli ölçüde değişmesi, insanın üretim sürecindeki konumunu ve emeğin niteliğini değiştiren otomasyona geçilmesi;
- düşünsel emeğin üretkenliğini artıran ve toplumsal süreçlerde yönetimin bilimsel bir şekilde örgütlenmesi için maddi-teorik temeli yaratan sibernetiğin gelişmesi;
- insan faaliyetlerinin tüm alanlarında bilimsel-teknik etkilerin rolünde büyük değişikliklerin meydana gelmesi.

Ayrıca bilimsel-teknik devrim karmaşık, toplumsal bir süreç olduğundan, tanımlaması yapılırken sadece üretim güçlerindeki değişikliklerle yetinilmemelidir. Çünkü bu sürecin sosyal ve sınıfsal içeriğine, bilimsel-teknik gelişmedeki nedenlerin açıklanmasına ve farklı toplumsal koşullar altında kazanımlarından yararlanmanın niteliğine ilişkin sorunlar öncelik taşımaktadır.

18. ve 19. Yüzyıllardaki sanayi devrimi ve daha sonraki bilimsel-teknik ilerleme, burjuva toplumundaki üretici güçlerin bir gelişme biçimiydi. Bugün, bilimde ve teknikde kapitalizmin tekeli sona ermiştir. Çağımızda bilimsel-teknik devrim, sosyalizm ve kapitalizm arasındaki yarışın ve tarihsel savaşın geçtiği bir sahne olarak belirmiştir. "Çağdaş emperyalizmin önemli pek çok özelliği, kendisini yeni koşullara, iki sistem arasındaki savaşın koşullarına uydurmak zorunda kaldığını açıklamaktadır", diyor yoldaş Leonid Brejnev. Bu savaşta sosyalizm çoktan bilim ve tekniğin bellibaşlı bir çok alanlarında ve gelişme doğrultularında ön safları ele geçirmiştir bile.

Emperyalizmin ekonomisi, sosyal ilişkileri ve politikası üzerinde bilimsel-teknik devrimin yaptığı etkilerin ana doğrultuları kısaca tanımlanmaya çalışılırsa, aşağıdaki nedenlere dayandırılabilir :

- dünyadaki konumlarını güvence altına almak, ek-kârını artırmak ve emekçilerin sömürülmesini yetkinleştirmek amacıyla, bilimsel-teknik gelişmenin devletle bütünleşen tekelci kapitalizm tarafından bilinçli olarak zorlanması;
- üretim ve sermayenin yoğunlaşmasında bugüne kadar görülmemiş bir artışın ve uluslarötesi tekellerden, yani ağırlığı ve etkisi hızla büyüyen yeni tip tekellerden oluşan bir kompleksin ortaya çıkışı;
- ekonomik bütünleşme aracılığıyla üretim ve değişimin hızla uluslararası hale getirilişi, uluslararası iş bölümünün yeni biçimler alması ve üretimin ayrı ayrı özellikler göstermesi;

- kapitalizmin gelişmesindeki eşitsizliğin artması ve çağdaş emperyalizmin üç güç-merkezi ABD, batı Avrupa ve Japonya arasındaki rekabetin şiddetlenmesi;

- çok gelişmiş kapitalist devletlerle sömürge egemenliğinden kurtulmuş ülkeler arasındaki ekonomik uçurumun derinleşmesi, yeni sömürgecilik biçimindeki sömürünün yayılması;

- özellikle üzerinde durulması gereken, uluslararası ilişkilerin temel sorununu, savaş ve barış sorununu yeni bir düzeye çıkaran teknik savaş araçları alanındaki devrimdir; kapitalizmde hammadde ve besin maddelerinin sağlanmasında, ekoloji(x) ve enerji alanında süregelen bunalımlara neden olan insan ve doğa arasındaki karşılıklı etki sorununun ağırlaşması;

- ve tüm bu belirtilerin sonucu olarak, üretimin toplumsal karakteriyle mülkiyetin kapitalist biçimi arasındaki çelişkinin şiddetlenmesi, tüm sosyal uzlaşmaz çelişkilerin, özellikle emek ve sermaye arasındaki çelişkinin artması.

MOLOCH MİLİTARİZMİ

Niteliği gereği kapitalizmin tarihe ters düşmesinin, halk düşmanı ve hatta bugün insanlık düşmanı bir hale gelmesinin en göze çarpan ve en kanıtlayıcı özelliği, askersel mekanizma aracılığıyla toplumsal kaynakları sonsuz bir şekilde israf etmesidir. Bu durum, bilimsel-teknik devrimin kazanımlarından ortaya çıkan olanaklarla, bu kazanımların kapitalist sistemde uygulanmasından çıkan tehlikeler arasında açık seçik bir çelişki olarak görülmektedir.

Emperyalizm bugün eşi görülmemiş boyutlarda bir savaş makinesi yaratmıştır. Emperyalist ülkelerde bilim ve tekniğin gelişmesi için harcanan paraların aslan payını silahlanma, bilimsel çalışmaların meyvalarını da artan ölçülerde Moloch militarizmi yutmaktadır; hemen hemen 400.000 bilim adamı, mühendis ve diğer yüksek nitelikli elemanlardan oluşan bir ordu bu alanda çalışmaktadır.

(x) Ekoloji : Çevrebilim. Canlıların çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen biyoloji dalı.(-Ç.)

Bilindiği gibi Mayıs 1978 de NATO-Konseyi, aynı günlerde Birleşmiş Milletlerin New-York'daki olağanüstü toplantısı silahsızlanma sorununu görüşürken, 90'lı yılların ortalarına kadar uzanan uzun süreli bir silahlanma programını kabul ediyordu. Bu programa dayanarak, NATO-ülkeleri bundan böyle silahlanma harcamalarını yılda % 3 oranında yükseltiyorlardı. Ek olarak 80 milyar Doların da askersel amaçlarda kullanılması kararlaştırılmıştı.

Bilimsel-teknik devrimdeki kazanımların silahlanmaya yönelik amaçlar uğruna kötüye kullanılması, bir dünya savaşının insan toplumunun varlığını tehlikeye düşürebileceğine dair Lenin tarafından yapılan uyarının ne kadar güncel olduğunu gözler önüne sermektedir. Vladimir Lenin bu tehlikeyi ilk dünya savaşı deneyimlerinden çıkarmıştır. Bir de bunun yanında, bugünkü silahların yıkıcı ve ölümcül etkileri daha öncekilere göre kat kat artmıştır. Bugün atom ve hidrojen bombaları vardır ve nötron silahlarının üretimine başlanmıştır. Roket sistemleri, müthiş yıkım gücü taşıyan tahrip başlıklarının bir kaç dakika içinde binlerce kilometre uzağa fırlatılmasına olanak vermektedir. Her silah generasyonu, daima yeni, daha yetkin ve bunun yanında daha masraflı olanı tarafından değiştirilmektedir. Yeni silah çeşitlerinin sibernetik kompleksleri geliştirilmiştir.

İnsanların kitlesel olarak yok edilmesine ilişkin araçların meydana getirilmesi için bugün günde 1 milyar Dolar'dan fazla para harcanmaktadır. Ama aynı zamanda, yüz milyonlarca insan eskisi gibi sefalet içinde ve daha iyi bir yazığa kavuşma umudu olmadan sıkıntı çekmektedir. Yeryüzünde son derece geri kalmış ve az gelişmiş ülkeleri kapsayan geniş bölgeler bulunmakta iken, üretim güçlerinde, bugüne kadarki insanlık tarihi ölçülerinin dışına taşan bir büyüme ve hızlı bir bilimsel-teknik ilerleme gerçekleşmektedir. Bunun suçlusu kapitalizmdir, emperyalizmdir, bir dünya savaşı tehlikesidir ve emperyalizm tarafından kızıştırılan silahlanma yarışıdır.

Silahlanma yarışını yaratan emperyalizmin ta kendisidir. Saldırgan karakteri, kendisinin meydana çıkardığı askersel-sanayi-kompleksleri tarafından elle tutulur bir şekilde somuta indirgenmektedir, ve süper kârlar elde etme yarışını körükleyen de yine kendisidir.

Askersel-sanayi-komplekslerinin ideologları uzun yıllar boyunca, silah üretimindeki gelişmenin ekonomiyi istikrara kavuşturduğunu, iş yerlerini korumaya ve pazarları genişletmeye katkıda bulunduğunu öne sürdüler. Hatta, "silahlanma sayesinde kalkınma" belgisine gerekçe bulmak için özel bir teori dahi yaratıldı. Ne var ki, gerçekte bu tür kanıtların ileri sürülmesindeki tutarsızlık açıkça görülmektedir :Askerileştirme eninde sonunda üretimin gelişmesini kısıtlamakta ve yığınların yaşam düzeyinin düşmesine neden olmaktadır.

DÜNYA KAPİTALİZMİ BUNALIMLARININ ARTMASI

50'li yılların sonuyla 60'lı yılların başlarında burjuva ve reformist ideologlar, gırtlaklarını yırtarcasına yeni bir kapitalizmin doğuşunu, bilim ve tekniğin en son verilerine dayanarak, işsizliğin kalkması yanında bunalımsız ve uyumlu bir ekonomik kalkınmayı garantileyebilecek gücü kendisine yakıştıran bir kapitalizmin doğuşunu ilân ediyorlardı.

O günlerde, çağın tüm politik akımları arasında, batıdaki kapitalist "ekonomik mucize" taşkınlığına aldanmayanlar sadece komünistlerdi. Kapitalizmdeki bu mucize dönüşüme ilişkin burjuva taşkınlığı en yüksek noktasına ulaştığında, SBKP 23. Kongresinde Leonid Brejnev şu açıklamayı yapıyordu : "Kapitalist ekonomiye özgü yıkıcı güçler etkisini hâlâ sürdürmektedir; kapitalist ekonomi yeni sarsıntılardan kurtulamayacaktır."

Çok gelişmiş devlet-tekelci ekonomiyi tüm başta gelen ülkelerde ve merkezlerde aynı anda etkileyen 1974 ve 1975 dünya ekonomik bunalımı, bilindiği gibi tüm savaş sonrası döneminin en ağır ve en uzun süren bunalımıydı. Bu krizin alışlagelmişin dışındaki karakteri, kapitalist üretim biçimine

özgü ekonomik çelişkilerin 70'li yıllarda olağanüstü boyutlarda derinleştiğini kanıtladı. Bir de kapitalist ekonomide doğrudan doğruya bilimsel-teknik devrim temelinde tamamen yeni fenomenlerden oluşan, ancak gelecekte hiç kuşkusuz durumunu çok zorlaştıracak ve çelişkileri derinleştirecek olan bütün halinde karmaşık bir aygıt (komplex) ortaya çıkmış ve gelişmiştir.

Bütün ülkelerin marksistleri bu sorunu her zaman ele almak zorundadırlar, çünkü günümüzdeki ekonomik bunalım, görünüşte, geçen 25 yıla göre yeniden üretim koşullarının çok daha kötüleşeceği oldukça uzun bir dönem açmıştır.

Göze çarpan noktalar şunlardır; ekonomik gelişmede gerekli yavaş bir tempo, kitleler halinde işsizlik ve artan enflasyon, yatırımlarda durgunluk ve halkın ödeme gücüne bağlı olarak talepte gerileme, üretim kapasitelerinin normal düzeyin çok altına düşmesi, ödemeler, ticaret ve de devlet bütçelerinin büyük çoğunluğunda hiç azalmayan büyük açıklar.

Ve en önemlisi de : Bütün bunların sonunun gelmemesidir !

Ne devresel bunalımlar, ne de üretimde bunu izleyen durgunluk, canlılık ve belirli yükseliş dönemleri, bilimsel-teknik devrim kazanımlarının üretimde çok hızlı bir şekilde uygulandığı geçen süre içinde meydana çıkmış olan çelişkileri ortadan kaldıramamaktadır. Hatta, kapitalizm için geçerli olan tarz ve biçimde dahi bu çelişkiler yok edilememektedir. Çünkü bilimsel-teknik devrimle çok yakından ilişkili olan çelişkiler, devreselliğin sınırlarını aşmaktadır, etkileri devresel değil, tersine uzun süreli, süregelen, yapısal olmaktadır. Bu durum, yakıt ve enerji, hammadde, beslenme, para ve finans ve de çevreyle ilgili bunalımlar için de geçerlidir. Ayrıca, demir ve çelik sanayisi, gemi yapımı, kumaş ve ayakkabı sanayisi gibi bu tür "eski" üretim kollarında beliren dünya çapındaki bunalımlar için de aynı şey söylenebilir.

Böylece, bilimsel-teknik devrim koşullarında kapitalist

dünyadaki ekonomik gelişmenin yeni dönemi, devresel ve süregen, konjonktürel ve yapısal, içsel ve uluslararası biçimlerdeki süregen bunalım süreçlerinin karmaşık bir şekilde birbirleriyle düğümlenişi ve çok yönlü olarak içiçe geçişiyle karakterize edilmektedir.

Ve bir de ilk başta yeni bir olguya dikkati çekmek gerekir : Kitleler halindeki işsizlikle enflasyon arasındaki bağ. Önceleri fazla üretim bunalımları sırasında artan işsizlik, genellikle canlanma ve yükselme dönemlerinde geniş ölçüde ortadan kaldırılıyordu. Ama bugün, 70'li yılların ilk yarısında gelişmiş kapitalist ülkelerde oluşan işsizler ordusu, bunalım sonrası canlanma döneminde de azalmamıştır. Şimdi işsizler ordusunun sayısı 18 milyondur.

Önceleri bunalım sırasında kural olarak fiyatlar yeniden düşerken, görece yüksek ekonomik kalkınma temposunun gerçekleştiği yıllar için enflasyonist bir fiyat artışı karakteristik olmaktadır. Sadece savaş sonrası geçirilen güçlü sarsıntı dönemleri bir istisna teşkil etmekteydi. Bugün ise, üretimin azalması sırasında dahi fiyatlar yükselmektedir.

Bu durum, emperyalist ekonominin politikasında bir bunalımın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Özellikle emperyalistler arası anlaşmalar aracılığıyla ekonomik bunalımları aşmak için yapılan sayısız denemelerin ve ortaya atılan "teoriler"in etkisiz olduğu görülmüştür. Bizim için söz konusu olan, toplam devlet-tekelci düzenleme sistemindeki köklü sarsıntılardır.

SUPER TEKELLER

Burjuva ekonomi bilimi bir çıkmaza girmiştir. 30'lu yıllardaki bunalım sırasında işsizliğe ve kapitalizmin diğer sosyal bozukluklarına karşı savaşmak üzere reformist bir program düzenlemeyi burjuva ekonomi bilimi her ne kadar başardıysa da, bugün aslında bu tür bir program elde yoktur.

Emekçilerin çıkarları açısından özellikle olumsuz ve uluslararası ilişkiler bakımından tehlikeli bir olgu da, uluslarötesi tekellerin her geçen gün çağdaş kapitalizmdeki bilimsel-teknik potansiyelin mutlak "taşıyıcısı" durumuna gelmeleridir. Bunlar aynı zamanda bunalım sürecini şiddetlendiren ek birer etken de olmaktadırlar. Muazzam ekonomik güçleri ve düzinelerle ülkeyi kapsayan denetim dışı egemenlikleri, burjuva devletin politikasıyla her zaman çatışmakta, ekonomi düzenlemesinde geçerli olan kuralları sık sık çiğnemekte ve uluslararası üretim ve ticaret ilişkilerinde, hele özellikle de para birimi ve finans alanlarında beklenmedik zorluklara neden olmaktadırlar.

Uluslarötesi süper tekeller, giderek gelişmiş kapitalist ülkelerin ulusal bağımsızlıklarını ve ekonomik önceciliğini dahi tehlikeye düşürmektedirler. Ve de çağdaş yeni sömürgecilğin ana vurucu gücüdürler. Son yıllarda genç ulusal devletlerin hammadde sektöründeki yabancı şirketlerden büyük bir bölümünün devletleştirilmesine karşın, uluslararası tekellerin buralardaki konumları hâlâ çok güçlüdür. İran'da olduğu gibi, yönetimdeki feodal-bürokratik üst tabakayla arasına da gerici yerli burjuvaziyle yakın ilişkilere geçmekte ve bu tabakalara büyük miktarda hisse senetleri dağıtarak ortaklık kurmaktadır. Uluslararası tekel kompleksleri, gelişen ülkelerdeki sanayileşmeyi denetimleri altına almak ve kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak için çaba harcamaktadırlar. Emek ve malzemenin en yoğun bir şekilde harcanmasını gerektiren ve de çevre için zararlı olan üretim dalları büyük ölçülerde bu ülkelere kaydırılmaktadır.

Emperyalist ülkelerle gelişen ülkeler arasında ekonomik kalkınma düzeyindeki büyük uçurum, sürekli olarak derinleşmektedir. Savaşın sonraki ilk yıllarda, kişi başına düşen gayri safi üretim oranı 1:10 iken, 70'li yılların ortalarında bu oran 1:13 e çıkmıştır.

Emperyalizm, daha önce sömürgeleri olan ülkelerin bağımlı

konumlarını uluslararası kapitalist iş bölümü sistemi içinde tutmak için elinden gelen herşeyi yapmaktadır. Bu amaçla, uluslararası tekeller gelişen ülkelerdeki şubelerini, teknolojik yönden ana şirketlere tamamen bağımlı, çok dar bir alanda uzmanlaşmış firmalar haline getirmektedir. Bu "teknolojik yeni sömürgecilik", eski sömürgelerin tam bir özgürlüğe kavuşmasına karşı ortaya yeni engeller çıkarmaktadır.

Uluslararası ekonomik ilişkilerde demokratik bir dönüşüm ve uluslararası yeni bir ekonomik düzenin kurulmasına ilişkin istemler, bu koşullarda özellikle, çok uluslu tekellerin etkinliğine ve kâr hırslarına hizmet eden emperyalizmin stratejisine bir yenilgi hazırlayacak şekilde yöneltilmiş olmalıdır. Bu istemler, Sovyetler Birliği ve tüm sosyalist ülkeler topluluğu tarafından aktif olarak desteklenecektir; Uluslararası komünist ve kurtuluş hareketi bu uğurda savaşmaktadır.

EMPERYALİST ÇELİŞKİLER

Bilimsel-teknik ilerleme, tek tek her kapitalist ülkenin eşitsiz ekonomik gelişmesinde bir itici güç ve son olarak da emperyalist çelişkilerde bir içtepi olmaktaydı. Bugün kapitalist devletler, özellikle sosyalizme, işçi hareketine ve ulusal kurtuluş hareketine karşı savaşta bir araya gelmekle bu çelişkileri ortadan kaldırma gayreti içindedirler. ABD ve onunla bağlaşıklık kuran batı Avrupa ve Japonya'daki çevreler, bütünleşme sürecinden işte bu doğrultuda yararlanmak için uğraşmaktadırlar. Emperyalizmin uluslararası ilişkilerindeki bu merkezci eğilim, adı kötüye çıkan "Atlantikçiliğin" daha da gelişmesinde, NATO-Blokunun güçlenmesinde kendini göstermektedir.

Buna karşın, ekonomik ve politik çıkarların ayrı cinstenliği, kapitalist sisteme özgü olarak kalmaktadır. Şu anda yine para, ticaret ve gümrük konularında "herkes herkese karşı" olmak üzere bir savaş sürmektedir. Bu çatışmanın sonucunda, ABD'nin konumunda görece bir zayıflama ortaya çıkmak-

ta, kısa süre öncesine kadar elinde tuttuğu sanayisel ve finansiyel üstünlük bugün gözle görülür bir şekilde azalmaktadır. Ama dış ülkelerdeki yatırımların aslan payı ve tekel kârlarının büyük çoğunluğu eskisi gibi ABD'nin payına düşmektedir. ABD, hâlâ kapitalist dünyanın en ön saflarında yer almakta ve onun ana askersel gücü olarak kalmaktadır.

Bilimsel-teknik devrimin sonuçlarından biri de, sınırsız derecede artan petrol tüketimidir. Ancak bu durum, petrol kaynakları uğruna verilen savaşta ani bir şiddetlenmeye de neden olmuştur. ABD, ülkede çok geniş petrol yedekleri bulunduğundan, petrol çıkarımını artıracak enerjik önlemlerle bu savaştan şimdilik uzak kalmaktadır. Daha çok, Yakın Doğu'daki, Latin Amerika'daki ve diğer bölgelerdeki devletlerin işlerine karışarak buralardaki petrol yedeklerinin üzerinde denetim sağlamak için çaba harcamaktadır. ABD "petrol diplomasisi"nin günümüzdeki amaç ve anlamı budur.

Emperyalistler arası çelişkiler ortadan kaldırılamamaktadır. Gelişmenin eşitsizliğini şiddetlendiren ve bu nedenle belirli anlarda çelişkiyi artıran ve ciddileştiren bilimsel-teknik devrim, yönetici çevrelerin, kapitalist dünyada başı çekenlerin bu konuda tepki gösterme biçim ve yöntemlerini tabi ki etkilemektedir. Ama tüm bu çelişkilerden kurtulma, kapitalist ekonominin kendi özünden oluşan bunalımlı karakterini değiştirme çabaları boşunadır. Bugün arasında düzenli danışma ve "zirve toplantıları"nın da bulunduğu, kapitalist dünyada devletler arası ilişkilerin düzenlenmesi için kapsamlı bir sistemin varolmasına karşın, ekonomik sarsıntılar ve kapitalist sistemin genel bunalımları sürmektedir. Bilimsel-teknik devrimin yardımıyla bunları aşmak için harcanan çabalar, hastalığın merkezi etkisini hâlâ sürdürürken, iyileşmiş gibi davranmaktan başka bir şey değildir.

SOSYAL SONUÇLAR

Bilimsel-teknik devrim, kapitalist toplumdaki sosyal, sı-

nıfsal kutuplaşmayı hızlandırmıştır. Bunu da, herşeyden önce ücretli emeğin etki alanında süregiden bir yayılma, özellikle yeni üretim dallarının gerektirdiği yeni mesleklerin ortaya çıkması nedeniyle işçi sınıfının sayısal yönden büyümesi kanıtlamaktadır. Orta katmanların proleterleşmesi ve tekellere bağımlılığı artmaktadır. Aydınların önemli bir bölümü, sosyal konumları nedeniyle giderek işçi sınıfına yaklaşmakta, aynı zamanda en modern işletmelerde çalışan işçilerden pek çoğu da aydınların çalışma düzeyine çıkmaktadır.

Bilimsel-teknik ilerleme temelinde gerçekleşecek bir ekonomik kalkınmanın, sosyal yönden ve gelir açısından aradaki farklılıkları kaldıracığına ilişkin burjuva ideologlarınca ileri sürülen iddiaların yanlışlığı bugün herkes tarafından görülmektedir ve bu iddiaların da tamamen tersi gerçekleşmektedir. İstatistikler, kapitalist üst tabakayla emekçilerin büyük çoğunluğunun gelirleri arasında gittikçe derinleşen uçurumu göstermektedir.

Bilimsel-teknik devrim, kapitalizmde, işçi sınıfının ve tüm emekçilerin üzerinde yoğunlaşan sömürüyle birlikte ilerlemektedir. Sömürü, giderek çok yönlü ve gizli biçimler almakta, daha zor ve uzmanlığı gerektiren işlerde artan bir istihdamı amaçlamaktadır. Bedensel ve de sinirsel-psikolojik gerilimin aniden yükselmesine neden olan kapitalist rasyonelleştirmede yeni yöntemler uygulanmakta, çalışma düzeninde düzeltmeler yapılmaktadır.

Bununla beraber ücretlerdeki artış, genellikle emeğin üretkenliğindeki artışın gerisinde kalmaktadır. Bu oransızlık, tekellerin, emekçilerin yaşam düzeyi üzerinde baskıyı artırdığı ve aynı zamanda üretimi yoğunlaştırarak iş yerlerindeki "rasyonelleştirme"yi zorladığı yıllarda özellikle çok büyük boyutlara ulaşmıştır.

Bu durumda bilimsel-teknik devrim, emekçiler için, sosyal konumlarında, ekonomik durumlarında bir kötüleşme ve geleceğe karşı duydukları kuşkuda bir çoğalma anlamına gelmektedir.

Buna bağılı olarak özellikle işsizlik sorunu çok ağırlaşmaktadır. Bugün önceki yılların tersine işsizlik tüm katmanları içine almakta ve özellikle de gençliği ağır bir şekilde etkilemektedir. Çalışma çağındaki nüfusun en verimli bölümü, daha çalışma hayatına atılmadan "gereksiz bir kuşak" haline gelmektedir. İşsizlik, mühendis, tekniker, ücretli, öğretmen ve bilim adamı için ilk kez ciddi bir sorun olmaktadır. Kapitalizm, aydın işsizlerden meydana gelmiş bu tür bir orduya daha önce asla sahip olmamıştır!

Gözden kaçmayan diğer bir nokta, 70'li yıllarda emekçilerin maddi durumlarının kötüleşmesinde son 25 yıl içinde görülmemiş köklü bir değişikliğin ortaya çıkmasıdır. Büyük bir hızla çoğalan işsizliğin yanı sıra, artan pahalılık süregelen bir hastalık haline gelmiştir. Fiyat ve vergilerin yükseltilmesiyle, gerçek ücretlerin artışı durdurulmuş ve hatta ABD, İngiltere gibi bir çok ülkede mutlak olarak azaltılmıştır.

Bilimsel-teknik devrim, sadece varolan sosyal uzlaşmaz çelişkileri şiddetlendirmekle kalmayıp, yenilerini de doğurmaktadır. Bir yandan, emekçilerin maddi ve manevi gereksinmelerindeki artışı hızlandırmakta, günlük yaşamı yeni metalar ve hizmetlerle zenginleştirmekte, eğitim, doktor tedavisi ve dinlenme için gerekli harcamalarda bir fazlalaştırmayı zorunlu kılmaktadır. Diğer yandan, bu zorunlu gereksinmelerle bunları karşılamanın derecesi arasındaki önüne geçilmez çelişkileri şiddetlendirmektedir. Bunun yanında emekçilere, insanın makul çıkarları açısından anlamsız hatta zararlı olan tüketim şekilleri zorla kabul ettirilmektedir. Bunun yanında, sağlığı koruma, eğitim, sosyal yardım, çevre korunması, kentlerin bayındırlığı, trafik, dinlenme tesisleri v.b. gibi bu tür toplumsal hizmetler konusunda artan gereksinmeler yeterli ölçüde karşılanmamaktadır.

Bir şeye daha değinilebilir : Emekçilerin artan eğitim düzeyi ve politik bilinciyle ve de sosyalist ülkeler örneği-

nin etkisi altında, insanlık onurlarının bilinci, her geçen gün daha iyi bir şekilde güvence altına alınmış ve anlamlı bir yaşama, yaratıcı çalışmaya karşı duydukları istek güçlenmektedir. Bu nedenle, çalışma koşullarına ve niteliğine, toplum içindeki konuma duyulan hoşnutsuzluk artmaktadır.

Bilimsel-teknik devrimden ortaya çıkan yeni gereksinmelerle bunların karşılanması arasındaki uyumsuzluk, alkol ve uyuşturucu madde düşkünlüğü, suç işleme gibi kapitalist toplumdaki bu tür hastalıkların çok geniş bir şekilde yayılmasına neden olmaktadır. Buna, yönetici çevrelerin, toplumsal bilinci özellikle kitle iletişim araçları üzerinden etkilemek, baskı aygıtını, polis denetimini v.b. güçlendirmek için en son bilimsel ve teknik bulgulara başvurmasını da ekleyebiliriz. Bütün bunlar, politik yönden zor kullanmanın merkezileşmesini ve bürokratikleşmesini en uç noktasına vardiarmakta, burjuva demokrasisindeki çözülme ve bunalımları derinleştirmekte, demokratik hak ve özgürlükler üzerinde yeni tehditler yaratmaktadır.

SINIF SAVAŞININ ULUSLARARASI DURUMA GETİRİLMESİ : YENİ AŞAMA

Bilimsel-teknik devrim, emek ve sermaye arasındaki uluslararası sınıf savaşının nitelik ve koşullarını giderek daha güçlü bir şekilde etkilemektedir. İçeriği önemli ölçüde değişikliğe uğramıştır : Sınıf savaşının konusunu, çalışma hakkı, işçi denetimi, sosyal yardım, eğitim ve sağlığı koruma hizmetlerinin kurulması ve demokratikleştirilmesi gibi artan bu tür istemler oluşturmaktadır. Sınıfsal güçlerde yeni durumlar ortaya çıkmaktadır. Gün geçtikçe kozmopolitleşen tekelci oligarşinin karşısına, uluslararası işçi sınıfı, en güçlü, en bilinçli, en iyi örgütlenmiş ve uluslararası bir duruma gelmiş güç olarak, kafa ve kol emeğinin en geniş yığınlarını kendisine çeken bir mıknatıs olarak çıkmaktadır.

Bilimsel-teknik devrimin koşulları altında işçi sınıfı, uzmanlığı gerektiren teknik eğitim ve kültürel olgunluk düzeyinin yeni bir aşamasına çıkmış, davranışlarına daha bü-

yük bir etkinlik verme konusunda yeni kolaylıklar kazanmıştır. Vladimir Lenin daha 1919 da işçi sınıfının, "toplam kapitalist ekonomi sisteminin merkezine ve can damarına ekonomik yönden egemen..." olduğunu yazıyordu. Bilimsel-teknik devrim, kapitalist ekonomi sistemindeki temel oluşturuocu öğelerin karşılıklı etkisini uluslararası çapta artırdığından ve her çeşit bozukluk ve kesiklik karşısında çok duyarlı bir hale getirdiğinden, bu saptama bugün çok daha geçerli olmaktadır. Çeşitli ülkelerde uluslararası tekellerin işletmelerinde çalışan emekçilerin grev hareketlerinin düzenlenmesi ve diğer eylemleri, yani işçi sınıfının ulusal ve uluslararası çaptaki ortak pratik eylemleri gündeme gelmektedir.

Son yıllardaki sınıf savaşları deneyimleri, işçi sınıfının, yaşamsal çıkar ve haklarını güvence altına alma savaşında artan olanakları açıkça gözler önüne sermiştir. Birincisi, 30'lu yıllardakinden farklı bir şekilde, kapitalizm tüm olarak, büyüyen işsizliğe karşın, grev savaşlarının şiddetini hafifletme başarısını gösterememektedir. İkincisi, bazı ülkelerde işçi sınıfı, tekellerin ve egemen çevrelerin ücretleri ani ve önemli ölçüde düşürme ve de emekçilerin varolan sosyal ve politik kazanımlarını kaldırma girişimlerini sert savaşlar sonucunda boşa çıkarmıştır. Burada işçi sınıfının büyüyen örgütlülüğü ve savaş gücü yeteneğini kanıtlamıştır. Ayrıca yeni uluslararası koşullar da etkisini göstermektedir : Reel sosyalizmin başarıları. Reel sosyalizmin kararlı ilerleyişi, burjuvaziyi, işçi sınıfına karşı davranışlarında dikkatli olmaya, manevra yapmaya, doğrudan doğruya bir çatışmadan mümkün olduğunca kaçınmaya ve belirli ödümler vermeye zorlamaktadır.

x x x

Yaşamın kendisi insanlığı, bilimsel teknik ilerlemenin meyvalarından kapitalizmin yararlanmasına neden olan bu tehlikeli ve nazik durumdan bir çıkış yolu aranmasına ilişkin soruyla kaçınılmaz olarak karşı karşıya getirmektedir. Bu

çıkış yolunu aramak şu an için, bugün için de geçerlidir. Olayların gidişi dahi, bilimsel-teknik devrim tarafından yaratılan sorunların çözümünü istemektedir, bir çözüm ki,

- işçi sınıfının, emekçilerin, halk yığınlarının yaşamsal çıkarlarına uysun ve de yaşam ve çalışma koşullarının gerçekten düzelmesine katkıda bulunsun;

- sosyal ilerlemeye, demokrasinin gelişmesine ve istikrarına, devletlerin ulusal bağımsızlıklarına yeni perspektifler açsın;

- toplumun yaşamından dünya savaşını kaldırmaya, silahlanma yarışına gem vurmaya, ulusların güvenliğini ve barışı pekiştirmeye olanak tanısin.

Bu sorunlar sadece ayrıntılı Marksist-Leninist bir çözümleme sayesinde, ve bilimsel sosyalizm teorisi tarafından yönetilerek formüle edilebilir ve çözülebilir. Bu sorunların üstesinden gelmek için verilen etkili savaş, aktif uluslararası dayanışmayla, sorunlara yanı sıra tutarlı enternasyonalist bir yol izlemekle kolaylaştırılmaktadır. Şu anda her zamankinden daha önemli olan, yanılmaz bir barış ve yumuşama politikasıdır. Söz konusu olan, bilimsel-teknik devrimin, silahlanmanın sonu gelmez bir şekilde artması, insanlığın varlığını tehlikeye atabilecek bir savaşın hazırlanması yolunda kötüye kullanılmasını engellemektir. Bunun yanında tekellere karşı olan ve emekçilerin gerçek çıkarlarından, tekellerin egemenliğine, bilimsel-teknik devrimden yararlanırken izlenen sömürü politikasına ve uygulamalarına karşı savaşın zorunluluğundan hareket eden ekonomik alternatif programlar da elbette önemli bir rol oynayabilir.

Bugün insanlık tarihsel evriminin öyle bir aşamasına ulaşmıştır ki, bu aşamada, birikmiş bilimsel-teknik ve üretim potansiyeli, insana, gereksinme duyduğu her şeyi verecek, mutluluğu, halkların gönencini sağlayacak bir duruma gelmiştir. Çağımızın en başta gelen ödevi, modern üretici güçlerin bu muazzam potansiyelini tamamen halkların mutluluğu için

kullanmaktan ibarettir. İnsan dehasının bilimsel-teknik devrimde cisimleşen meyvaları, bilim adamlarının, mühendislerin ve işçilerin yaratıcılıklarının meyvaları, bir avuç tekel tarafından insanlığa karşı kullanılacağına, emekçilere, tüm insanlığa hizmet etmelidir !

Boris Ponomaryov'un Moskova'daki, "Bilimsel-teknik devrim ve günümüz kapitalizmde ekonomik, sosyal ve politik çelişkilerin derinleşmesi" konulu uluslararası teorik konferansta yaptığı konuşmadan.

SOZIALISMUS : THEORIE UND PRAXIS

Februar 1980-2

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI
TÜSTAV

GELİŞEN ÜLKELER VE ULUSLARÖTESİ TEKELLER

Nikolay SERGEYEV

Asya, Afrika ve Latin Amerika'daki genç devletlerin ulusal kurtuluş hareketlerindeki gelişmeye, günümüzde bu ülkelerin ekonomilerindeki değişimler ve yine bu ülkelerin kapitalist dünya ekonomik ilişkiler sistemi içinde eşit olmayan ve bağımlı konumlarını değiştirme savaşındaki başarıları da eşlik etmektedir. Pek çok ülkede ulusal ekonomi alanında uzun süreli kalkınma planları gerçekleşmiş, devlet sektörü yaygınlaşmış, sanayi ve dış ticaret büyümüştür. Bu ülkeler, doğal zenginlikler üzerinde kendi egemenliklerini kurmuş, uzun yıllar emperyalistlerce ucuza kapatılan yakıt, hammadde ve besin maddeleri için daha yüksek ihracat kazançları elde etmişlerdir.

Birleşmiş Milletlerin 6 cı (1974) ve 7 ci (1975) olağan-üstü oturumlarında alınan kararlar bu savaşında uluslararası bir önem taşımaktadır. Gelişen ülkeler bu oturumlarda ve 1976 da Nairobi'de yapılan Birleşmiş Milletlerin 29 cu oturumunda ve de diğer uluslararası ve ulusal forumlarda, kendilerinin bu bağımlı ve ikinci derecedeki konumlarına baş eğmek istemediklerini açıklamışlar, uluslararası ekonomik ilişkilerde demokratik ilkelere dayalı bir değişiklik yapılmasını ve ulusal zenginliklerinin yabancı tekellerce yağmalanmasının önüne geçilmesini istemişlerdir. Bu antiemperyalist istemler, sosyalist ülkeler tarafından sonuna kadar desteklenmiştir. Emperyalist devletlerin karşı koymalarına karşın, Birleşmiş Milletler, 1974 yılı ortalarında, "yeni uluslararası bir ekonomik sistemin oluşturulmasına ilişkin belge"yi ve aynı yılın sonlarında da "devletlerin ekonomik hak ve ödevlerinin temel kuralları"nı kabul etmiştir. Böylece, uluslararası topluluk üye ülkelerinin büyük çoğunluğu, kapitalist dünya ekonomik ilişkileri alanındaki konumlarının tezelden ve köklü bir değişime uğraması için, gelişen

Ülkelerin yanında yer aldı.

Ancak, emperyalizm olayların bu tür gelişmesine karşı koymakta, taktik ve stratejisinde düzeltmeler yapmakta, üçüncü dünya halklarını sömürmek ve baskı altında tutmak için ince ve gizli yöntemler aramaktadır.

Elde ettikleri belirli başarılarla karşın, gelişen ülkelere pek çoğu yoksulluktan kurtulamamışlardır, ve kapitalist ekonomik ilişkiler sistemi içindeki konumları giderek kötüleşmektedir. Birleşmiş Milletler verilerine göre, üzerinde yeryüzü nüfusunun üçte birinin yaşadığı genç devletlerin en yoksullarında kişi başına düşen ortalama yıllık gelir, batı ülkelerindeki yıllık gelirin 1/30 i olan 120 Dolardır. 1976 yılı başlarında, petrol ihraç etmeyen gelişen ülkelerin dış borçları, bu ülkelerin toplam üretimlerinin üçte birine eşit olan 120 milyar Doları aşmıştır. Uzun yıllar boyunca yıllık dış borçlanma % 16, hatta son zamanlarda % 20 oranına çıkmıştır. Sadece faizlerin ödenmesi, yılda 20 milyar Dolar sınırını aşmış ve bu ülkelerin ihracatından daha da hızlı bir şekilde büyümektedir.

Emperyalizm, nc dünya ülkelerine karşı uyguladığı taktik ve stratejisinde giderek artan bir şekilde, gelişen ülkelerin ekonomi ve dış ticaretini ellerinde tutan şubeleri ile süper tekellere, başka bir deyişle ULUSLARÖTESİ TEKELLERE (UT) dayanmaktadır. Bulundukları ülkelerin ulusal şirketleri durumuna gelen UT'lerin şubeleri ve ticari ilişkiler görüntüsü altında şubeler, holdingler ve ana şirketler arasındaki ilişkiler sistemi, yeni smrgeciligin yayılmasında gizli, esnek ve bu nedenle çok tehlikeli bir araç olarak kullanılmaktadır.

Kapitalist dünya ekonomisinin tüm önemli bölge ve alanlarını kapsamış olan UT'ler sisteminden sadece dünya ticaretini emperyalizm yararına bozmak ve genç devletleri ekonomik yönden sömürmek için değil, aynı zamanda emperyalist devletlerin politik etkisini yeni koşullar altında yaymak için de

yararlanılmaktadır. Bugün UÖT'ler, gelişen ülkelerin kalkınma hızını yavaşlatan ve bağımlılıklarını azaltacağı yerde artıran ana mekanizma, bu ülkelerin ulusal yeniden doğuşlarını engelleyen bir mekanizma durumuna gelmişlerdir.

UÖT'lerin büyük bir hızla artan ve pek çok ülkeyi olumsuz yönde etkileyen faaliyetleri tüm dünyada kaygı uyandırmaktadır. Son yıllarda Birleşmiş Milletler ve Organlarının, uluslararası ilişkilerde UÖT'lerin rolüne ve özgürlüğüne kavuşan ülkelerdeki gelişmelere artan bir ilgi göstermesinin nedeni budur. Birleşmiş Milletlerin yayınladığı bir haberde şöyle denmektedir : "Tekellerin elinde toplanan gücün, böyle bir gücün emrindeki olanakların, insanların yaşamını ve hükümetlerin politikasını etkilemek için edimsel ya da gizli olarak kullanılması ve de uluslararası iş bölümü üzerinde etkilerinin artması, UÖT'lerin uluslararası ilişkilerdeki rolü üzerinde kaygılar uyandırmaktadır."

UÖT'lerin yeni sömürgecilik faaliyetleri, gelişen ülkelerde dahi, ekonomik kalkınma hedeflerine ulaşmaları ve egemenliklerine karşı büyük ve giderek artan bir tehlike oluşturduğu anlaşılmıştır artık. Bu nedenle, ulusların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamlaştırma, dış ilişkileri değiştirme savaşını ve genel olarak antiemperyalist savaş her geçen gün daha da artan bir şekilde UÖT'lere karşı yönelmektedir. Ağustos 1975 de bir bölüm gelişen ülke tarafından kabul edilen açıklamada (Lima-açıklaması), genç devletlerin ekonomik kurtuluşlarını ve bağımsızlıklarını güçlendirmek için harcadığı çabalara emperyalist güçlerce sistemli bir şekilde karşı konduğu vurgulanmaktadır ki, bu güçler, eşit olmayan ticaret ilişkileri aracılığıyla gelişen ülkeleri sömürerek, bu ülkelerdeki UÖT şubelerinin kârlarını transfer ederek, aşırı faizleri devrederek ve gelişen ülkelere çok yüksek tekel fiyatlarıyla mal satarak dünya üzerindeki ekonomik yönden ayrıcalıklı konumlarını sağlamlaştırmaya kararlıdırlar.

1975 yılı sonlarında Birleşmiş Milletler özel bir komis-

yon (Uluslarötesi tekeller komisyonu) kurdu ve bu şirketlerin faaliyetlerini her yönü ile araştırmak, dünya ticareti ve üçüncü dünya ülkelerinin gelişmesi üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması için öneriler hazırlamak üzere görevlendirdi. ÜÖT'lerin bir çok sorunu ciddi şekilde ağırlaştırdığına ve çeşitli ülkelerin, özellikle gelişen ülkelere ekonomik ve politik çıkarlarını tehdit ettiğine ilişkin kanıtlar ve sayısız olgular karşısında, Birleşmiş Milletlerin Ekonomi ve Sosyal Konseyi 1976 da, tezelden bu şirketlerin başına buyruk davranışlarını sınırlandıracak uluslararası kuralların (ÜÖT'lerin davranış kodeksi) saptanmasını karar altına aldı. Birleşmiş Milletlerin Ticaret ve Kalkınma konferansı, teknoloji transferleri alanındaki uluslararası davranış kodeksi için canlı bir hazırlık çalışması yürüttü, sınırlayıcı ticaret uygulaması konusundaki kurallar ve ilkeler üzerinde çalışıldı. Tüm bunlar, sanayice gelişmiş kapitalist devletlerle genç ulusal devletler arasında günümüzdeki ekonomik ve politik ilişkilerde ortaya çıkan bir çok önemli ve güncel sorunlara, ÜÖT faaliyetlerinin neden olduğunu kanıtlamaktadır.

x x x

Günümüzde ÜÖT'ler kapitalist ekonomi içinde bir "hilkat garibesi" değildir. Gelişmesi ve gücünün artması yasaldır. Bu gelişme ve güç artışı, üretim ve sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi, uluslararasılaşması yoluyla kapitalist ekonominin gelişmesindeki nesnel özelliği yansıtmaktadır. Aynı zamanda ÜÖT'lerin ortaya çıkışında, bu sürecin yeni niteliksel bir aşaması da kendini göstermektedir : ÜÖT'lerin faaliyetleri, kapitalist dünya üretimindeki, uluslararası ekonomik değiş tokuş alanındaki, sanayice gelişmiş kapitalist devletlerin dış ekonomisinde ve dış politikasındaki ilkesel değişikliklerle çok yakın ilişkiler içindedir. ÜÖT'ler, 20. Yüzyıl uluslararası tekellerinin ikinci kuşağını oluşturmaktadır, bu öylesine bir olgudur ki, tekellerin

uluslararası yayılmasına, dünya kapitalist ekonomisi ölçüsünde ticaret ve üretimin tekelleşmesine, tekeller aracılığıyla diğer ülkeler ekonomilerinin bağımlı kılınmasına ve emperyalistler arası rekabetin büyümesine ilişkin geleneksel tasarımların çerçevesini darmadağın etmektedir.

UÖT'lerin ana grubunu, beş emperyalist devletin, sayıları bir kaç yüzü bulan dev şirketleri oluşturmaktadır : ABD, İngiltere, Federal Almanya, Japonya ve Fransa. Bu şirketler arasında baş yeri, 70'li yılların başlarında yaklaşık 120 sini ABD tekellerinin oluşturduğu 200 kadar UÖT-Multimilyarderleri almaktadır. Bunlardan birkaçının (Exxon, General Motors, Ford v.b.) etkinliği, milyarlarla ölçülmekte ve değer yönünden Arjantin, Pakistan ve diğer birkaç büyük gelişen ülkenin gayri safi toplumsal ürünleriyle oranlanmaktadır.

Kısa süre öncesine kadar batı Avrupa ve Japon basınında, UÖT'lerin salt Amerika ile ilgili bir olgu olduğu görüşü yoğun bir şekilde propaganda ediliyordu ve bugün dahi Birleşmiş Milletler organlarında ve burjuva ekonomi basınında, UÖT'lerin belirgin nitelikleri hakkında tartışmalar sürmektedir. Ancak en son bilgiler somut olarak, batı Avrupa ve Japon tekellerinin kesinlikle uluslarötesi şirketler biçiminde dış ekonomik yayılma ve yeni sömürgecilik yolunu, yani dış ülkelerde şubeler açma yolunu seçtiklerini kanıtlamaktadır. 1971 yılında Birleşmiş Milletler uzmanlarınca UÖT'ler diye sınıflandırılan 210 en büyük şirketten 25 tekel İngiltereye, 25 şirket Japonya'ya, 20 tekel Federal Almanya'ya ve 15 firma da Fransa'ya aitti.

UÖT'lerin diğer ülkeler ekonomilerine nüfuz etmelerinin sonucu olarak, son on yıl içinde dünya kapitalist ekonomisinin üretiminde ve dış ticaretinde, geniş ve dışardan yönetilen ve bugün de giderek gelişmekte olan bir etki alanı ortaya çıkmıştır. Şubelerini açmakla UÖT'ler, gelişen ülkelerin (hatta bir dizi sanayi devletinin) ekonomilerinden önemli, çoğu zaman belirleyici sektörleri ayırmakta ve onları kendi

uluslararası komplekslerine katmaktadır. Bu tür sektörlerin gelişmesi tekellerin çıkarlarına bağlıdır ve sadece bir uyumsuzluğu değil, aynı zamanda UÖT şirketlerinin etkin olduğu ülkelerin ulusal çıkarlarıyla çoğu zaman doğrudan bir ilişkiyi de temsil etmektedir. UÖT'lerin dış ülkelerdeki şubeleri, ana şirketlere denetim ve yönetimin gergin ipleriyle bağlıdır, ve bunların arasından en önemlileri, UÖT'lerin ortak uluslararası ekonomi sisteminin bölümlerini oluştururlar. Ana şirketler, dış ülkelerdeki şubelerin uluslararası üretim ve sürüm operasyonlarındaki yerlerini belirlerler, ne, nasıl ve hangi amaç için üretim yapılması gerektiğini emrederler.

60'lı yılların sonunda UÖT'lerin dış ülkelerde, 20.000 i ABD tekellerine ait olmak üzere yaklaşık 50.000 şubesi ve şirketi bulunuyordu. Varsayımlarımıza göre, 70'li yılların başında dış ülkelerdeki UÖT şubelerinin payına, kapitalist dünya dış ticaretinin % 20 den fazlası ve sanayi üretiminin de % 10 u düşmektedir.

UÖT'ler bugün, bir avuç tekelcinin çıkarları doğrultusunda, kapitalist üretim ve dış ekonomik değiş tokuşun en ileri bir biçimde bağımlı kılınmasının simgesi olmaktadır. 70'li yılların başlarında ait oldukları ülkelerin belirleyici ekonomik potansiyeli, bir kaç düzine dev UÖT'in elinde toplanmıştı. ABD'de örneğin 75 UÖT, toplam üretim sanayisinin % 20 den fazlasını denetimi altında tutuyordu, Federal Almanya'da sanayi üretiminin % 19 dan fazlası 27 şirketin, İngiltere'de en büyük 1000 firmanın ürettiği sanayi ürünlerinin yaklaşık % 30 u da 40 UÖT'in payına düşüyordu v.b... UÖT'lerin ait oldukları ülkelerdeki dış ticarete bakıldığında, aynı süre içinde, ABD' de ihracatın % 29 unu 75 büyük şirketin, Federal Almanya'da % 25 ini 27 firmanın, İngiltere'de % 28 ini 29 şirketin, Fransa'da % 26 sını 40 büyük firmanın üstlenmiş olduğu açıkça görülür. 70'li yılların başına kadar UÖT'ler, kapitalist dünyanın sanayi üre-

timinde % 40 dan fazla ve dış ticaretinde yaklaşık % 60 olmak üzere denetimlerini kurmuşlardı. Yine aynı süre içinde, bir çok ülkeye, özellikle gelişen ülkelere büyük zararlar veren, önemli bölümü eşit olmayan değiştokuş koşullarında yürütülen kapitalist dünya ticaretinin dörtte birinden çoğunu kendi uluslararası sistemlerinin iç kanallarına akıtmışlardır. 1970 yılında 276 milyar Dolar olan kapitalist ve gelişen ülkeler toplam ihracatının 70 milyardan fazlası ÜÖT şubeleri arasındaki meta değiştokuşunun payına düştüğü hesaplarımızdan ortaya çıkmaktadır.

ÜÖT'lerin faaliyetleri sadece ekonomi alanında sınırlı kalmamaktadır. Her geçen gün, Uluslararası tekellerin ticari-politik örgütler olduğuna ilişkin yeni kanıtlar meydana çıkmaktadır. Bazı batılı ekonomi uzmanı da bunu itiraf etmektedir. G. Robertson şöyle yazıyor : "Bir ülkenin hükümeti tarafından alınan politik kararlar, bir tekelin ana şirketiyle dış ülkedeki şubesi arasındaki ilişkiler konusunda başka bir ülkeye ödev olarak yüklenmiş olabilir." Batının devletle bütünleşen tekel aygıtı, gelişen ülkeleri kapitalist yola sokmak üzere izlediği stratejisinde, genç ulusal devletler üzerinde kendi politik etkisini artırmak ve genişletmek için giderek daha da artan bir şekilde süper tekellerin uluslararası sisteminden yararlanmaktadır. Amerikan tekellerinin dış ülkelerdeki faaliyetlerini değerlendiren ABD Kongre belgelerinde şöyle denmektedir : "Esnek ekonomik ve mali bağımlılık, biçimsel-politik bağımlılıklar gibi aynı şekilde bağlayıcı olabilir."

x x x

ÜÖT'lerin dış ekonomik yayılmalarında, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelere istila ve sömürü araçları olma rolü verilmiştir. Birleşmiş Milletler verilerine göre 60'lı yılların sonlarında, ÜÖT'lerin doğrudan dış yatırımlarının yaklaşık % 32 si üçüncü dünya ülkelerine yapılmış, bu süre içinde ABD tekelleri ülke ekonomisinin özellikle çok içlerine girmiştir.

Tüm dış ülkelere ilişkin faaliyetlerin yarısından fazlası, doğrudan yatırımlar biçiminde olmak üzere UÖT'lere aittir.

Batılı bir çok ekonomi uzmanı, UÖT'lerin üçüncü dünya ülkeleri ekonomilerine sermaye, çağdaş teknoloji ve yeni yönetim deneyimleri getirdiğini, tekellerin bu ülkelere "çağrıldığı"nı öne sürmektedir. Gerçekten de büyük, üretime yönelik bir potansiyele sahip olan UÖT'ler, gelişen ülkelerin ekonomik kalkınmasına yardımcı olabilirlerdi. Ancak faaliyetlerinin niteliği, ve en önemlisi -faaliyetlerinin etkileri ve edimsel sonuçları- bunun karşıtını göstermektedir. Tekeller, gelişen ülkelerde şubelerini açmakla, bir çok durumda bu ülkelerin ekonomik potansiyelinde bir yükselişin gerçekleşmesi için katkıda bulunmamaktadırlar. Birleşmiş Milletler verilerine göre tekeller, yüz olayın 50-60 ında ülkede varolan işletmeleri satın almışlardır. UÖT'lerin yabancı ve yerel sermaye arasında bir "ortaklık" biçimi olduğuna dair iddialar ise tamamen gerçek dışıdır. Örneğin Amerikan UÖT'lerinin faaliyetleri, ABD Kongre belgelerinde şöyle değerlendiriliyordu : "Şubelerin büyük çoğunluğu tümüyle ana şirketlere aittir, ve yerel firmaların elinden verimli alanlarda etkili olma olanakları alınmıştır. Ülkelerindeki bir dizi başta gelen sanayi kollarının faaliyetlerine katılma isteği duyarlarsa, Amerikan şirketlerinin hisse senetlerini satın almaya zorlanırlar. Bunu yapsalar dahi, kendi ülkelerinin politikası üzerinde söz sahibi olamazlar."

UÖT'lerin gelişen ülkelerdeki faaliyetlerinin ana doğrultusu, bu ülkelerdeki doğal kaynakların sömürülmesine yöneliktir. UÖT'ler tarafından ihraç edilen sermayenin yaklaşık üçte ikisi, yakın zamana kadar petrol ve tüketim sanayisine ve de tarım ekonomisine yatırılmıştır. Son yıllarda, üretim sanayisindeki, emeğin yoğun olduğu kollarına da giderek artan bir şekilde girildiği gözlenmektedir. UÖT'ler 1966 yılında, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerin ekonomilerine yatırdığı sermayelerinin yaklaşık % 26 sını bu üretim kollarında top-

lamışlardır, 1970 de ise hemen hemen % 32 sini. Bunu izleyen yıllarda, UÖT yatırımlarının çok daha büyük bir bölümü, üretim sanayisine ayrılmıştır.

Ayrıca, tekeller için söz konusu olan, üçüncü dünya ülkelerinin sanayileşmesi değil, bu ülkelerdeki yıldan yıla uzmanlaşan ucuz iş gücünün giderek artan bir şekilde sömürülmesidir. Hindistan ekonomi uzmanı D.Lall şöyle yazıyor : "Birçok Amerikan elektronik, makine ve taşıt araçları tekel-lerinin, ücretlerin düşük olduğu ülkelere emek harcanmasını gerektiren montaj için yada işlenmek üzere tek tek parçalar ve bölümler göndermesi ve kendi ülkelerinde son şeklini almış hale getirilmek ya da başka devletlere satılmak üzere burada üretilen yarı mamülleri yeniden ihraç etmesi alışıla-gelmiş işlerden olmuştur artık."

Dünyanın en büyük UÖT'lerinden biri olan, yaklaşık yarısı gelişen ülkelerde olmak üzere dış ülkelerde 50 şubesi bulunan General Motors, 1973 de kendi açıkladığı sayılardan kanıtlandığı gibi, 70'li yılların başlarında ABD'de geçerli ortalama ücretlerden, Arjantin'deki işçilere % 16, Brezilya'daki işçilere ise % 15 daha az ücret ödemiştir. Tekel, görünürde çok daha az ücret ödediği Asya ve Afrika ülkelerindeki şubeleri hakkında hiç bir açıklama yapmamıştır.

Yakın zamana kadar, dış sermaye tarafından denetlenen işletmelerin, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerin üretim alanında hangi yeri aldığına dair güvenilir genel hiç bir bilgi yoktu. Bu, kısmen gelişen ülkelerde ve de pek çok sanayi ülkesinde istatistiklerin bulunmamasından ileri geliyordu. Ancak yine de Birleşmiş Milletler tarafından toplanmış ve açıklanmış parça halinde resmi bilgiler vardır. Bu verilere göre örneğin, 70'li yılların eşiğinde Meksika'daki 100 en büyük işletmenin 56 sı yabancı tekel-lere aitti. Arjantin'deki sanayi üretiminin % 14 ü 33 yabancı şirketin payına düşüyordu. Brezilya'da en büyük 1000 işletmenin faaliyetlerinden yar-

dan fazlasını yabancı firmalar denetliyordu. Ne yazık ki, Birleşmiş Milletler, Asya ve Afrika hakkında hiç bir bilgi vermemektedir. ÜÖT'lerin gelişen ülkelerdeki üretimin hangi bölümü üzerinde denetim kurduklarına dair batıda propagandası yapılan değerlendirmeler, kanımızca çok eksiktir. OECD'nin bir değerlendirmesine göre, 60'lı yılların ortalarında, özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerdeki toplam üretimin yaklaşık % 20 si yabancı şirketlerin işletmelerinde toplanmaktadır. Başka değerlendirmeler ise, üçüncü dünya üretim sanayisinin aşağı yukarı % 30 unun batılı ülkeler şirketlerince denetlendiğini öne sürmektedir.

Bizce yapılan tahmini hesaplar, 70'li yılların başında ÜÖT'lerin gelişen ülkelerdeki sanayi üretiminin en azından % 40 ını doğrudan denetlediğini göstermektedir. Esas olarak bu denetim, ÜÖT'lerin, tümüyle ulusal bir şirket haline gelmiş olan şubeleri ya da kendileri tarafından yönetilen firmalar üzerinden olmaktadır. 70'li yılların ortalarında bir dizi gelişen ülkede ÜÖT-Petrol şirketlerinin ulusallaştırılmasına karşın, görünürde ÜÖT'lerin payı hiç de azalmamıştır, çünkü petrol sanayisindeki konumun yitirilişi, üretim sanayisinde dış yatırımların hızlı bir şekilde artmasıyla "karşılanmıştır."

Batının ekonomi yazınında, üçüncü dünya ülkelerinin önemi azaldığından ve çok yakın bir gelecekte hiç kalmayacağından, ÜÖT'lerin dış ülkelerdeki faaliyetlerini giderek sanayice gelişmiş ülkelere çevirdiği savı propaganda edilmektedir. Ancak, yetkili ekonomi kurumlarının bir dizi varsayımları ve pek çok olgu bunun karşıtını kanıtlamaktadır. Örneğin Japon dış ticaret ve sanayi bakanlığının varsayımına göre, kapitalist ülkelerin üçüncü dünyadaki doğrudan yatırımlarının payı 1980 e kadar % 36 ya ve 1985 e kadar da % 38 e yükselecektir. 1 No.lu tablo, devletle bütünleşen tekelci sermayenin faaliyetlerini giderek artan bir şekilde gelişen ülkelerde yoğunlaştırdığını açıklamaktadır :

Tablo 1

ABD, JAPONYA VE FEDERAL ALMANYA ÜÖT'LERİNİN GELİŞEN ÜLKELER-
DEKİ DOĞRUDAN YATIRIMLARI (MİLYAR DOLAR)

	1971	1973	1974	1975
ABD	26.6	25.3	28.5	34.9
Japonya	2.2	5.3	6.8	8.7
Federal Almanya	6.2	9.7	10.8	12.3

Kaynaklar : "Survey of Current Business" Washington 1974, 1976
"Bundesanzeiger" Bonn 1974, 1975
"BMWi" Tokyo 1976

1971 den 1975 e kadar, ABD şirketlerinin gelişen ülkelere-
deki yatırımları üçte bir oranında, Federal Almanya tekelle-
rininki iki kat ve Japon tekellerinininki ise hemen hemen dört
kat artmıştır, resmi verilere göre Amerikan ÜÖT'lerinin 1975
deki toplam doğrudan dış yatırımlarında gelişen ülkelere dü-
şen pay % 26 yı, Federal Almanya tekellerinininki % 30 u ve
Japon tekellerinininki ise % 55 i bulmaktadır.

Batı Alman ve özellikle Japon ÜÖT'lerinin genç ulusal dev-
letler içindeki konumlarını çok hızlı bir şekilde genişlet-
meleri sonucunda, olasılıkla önümüzdeki yıllarda, tekeller
arası güçler dengesinde köklü değişikliklerin ortaya çıkma-
sı beklenmektedir. 70'li yılların sonlarında, Asya ülkele-
rinde en önemli yabancı yatırım sermayesi olarak Amerikan
değil Japon sermayesi sayılmaktadır artık.

Olgular, ÜÖT'lerin gelişen ülkelere nüfuz edişlerinde bir
azalmayı değil, tersine tekellerin buralardaki konumlarını
çok yönlü genişletme çabalarını ve bu ülkelerin ekonomileri
üzerinde denetim kurmak için emperyalistler arasında süregi-
den savaşta bir sertleşmeyi göstermektedir.

ÜÖT-subelerinin tüketim sanayisine ve tarım ekonomisinin
belirli alanlarına girmesi, aşırı kârlar yanında ürünleri

tekeli içi yollardan ihraç etmesi, ekonomik ve stratejik açıdan önemli hammadde dış kaynakları üzerinde güvenilir bir denetim kurma, bu denetimi genişletme ve hammaddelerin dünya pazarındaki dağıtımını emperyalizm yararına tekelleştirme çabaları tarafından yönlendirilmektedir. Amerikan maden UÖT'li Kennecott Copper Corporation'ın 1973 de ABD Kongresi-ne gönderdiği bir yazısında şöyle denmektedir : "Dış ülkelerdeki şubeler, savaş ve bunalım zamanlarında ABD'ye gerekli hammaddelerin sürekli bir şekilde akışını sağlayacaktır. Ancak yabancı firmalar kazanç ve ihracata el atarlarsa, o zaman ABD dış ülkelerdeki hammaddelerin denetimini elinden kaçıracaktır, kâr ve ortaklık payından düşen kazanç akışının eksikliğini duyacaktır." Çağdaş yeni sömürgecilğin ekonomik ve politik hedefleri tam olarak formüle edilememektedir.

UÖT'ler gelişen ülkelerin dış ticaretinde, üretim alanından çok daha önemli bir yer tutmaktadırlar.

Tablo 2

ÜÇÜNCÜ DÜNYA ÜLKELERİNİN İHRACATI VE UÖT-ŞUBELERİNİN PAYI

	1966		1970	
	Milyar Dolar	%	Mily. Dol.	%
İhracat	37.3	100	52.3	100
UÖT-Şubeleri ürünlerinin ihracatı	13.5	36	22.5	43
UÖT-Şubelerinin kendi aralarındaki ihracatın tümü	10.0	27	16.5	31

Monthly Bulletin of Statistics, UN, New-York 1967, 1971 ve Implications of Multinational Corporations of World Trade, New-York 1973 e göre hesaplanmıştır.

Bu tabloda sıralanan sayılar büyük bir ihtiyatla hesaplanmıştır ve gelişen ülkeler dış ticaretinin UÖT'lerce tekelleştirilmesinin alt sınırı olarak ele alınabilir.

Bu ülkeler ihracatının tekellerin çıkarları doğrultusunda bağımlı hale getirilmesindeki ana özellik, metaların büyük bir bölümünün, UÖT'lerin diğer ülkelerdeki şubelerine gönderilmesidir. 70'li yılların başında bu tür ihracatlar, genç devletlerdeki ihracatın hemen hemen üçte birini tutuyordu ve bunun da, özellikle petrol, bakır, demir cevheri, boksit, kauçuk v.b. gibi en önemli metaları içerdiği görülmüştür. Sanayi üretimine olduğu gibi, genç ulusal devletlerin dış ticaretine de en yaygın bir şekilde nüfuz eden yine ABD tekelleridir. Amerikan resmi kaynaklarına göre, 1970 de Latin Amerika ülkeleri ihracatının yaklaşık % 36 sı, Asya (Japonya hariç) ve Afrika ülkeleri ihracatının da % 27 si ABD şirketlerinin şubeleri tarafından gerçekleştirilmiştir. ABD tekellerinin egemenliği, özellikle Afrika ve Asya'da hızla artmaktadır.

Üçüncü dünya ülkeleri ithalatının çok büyük bir bölümünü, UÖT-Şubelerinin kendi ana şirketlerinden getirttikleri metalar oluşturmaktadır, yani bu ithalat, uluslararası tekel sisteminin iç operasyonunu teşkil etmektedir. Bu durumu daha da açıklığa kavuşturmak için, 27 batı Alman UÖT'sinin Hindistan, Arjantin, Brezilya ve Meksika'ya yaptığı meta ihracatının yapısına bir göz atalım :

Tablo 3

27 BATI ALMAN UÖT'SİNİN İHRACAT KAPSAMI

	1966		1971	
	Milyon DM	%	Milyon DM	%
Toplam	1002	100.0	2409	100.0
Bunun içinden kendi şubelerine	440	43.9	1436	50.6
Kaynak : Auslandsstätigkeit der deutschen multinationalen Unternehmen, Hamburg 1975, S.54				

Federal Almanya'nın gelişen ülkelere yaptığı toplam ihracatın üçte biri, yukarıda adı geçen devletlerin payına düşmektedir. Batı Alman UÖT'lerinin kendi şubelerine meta göndermesi, görüldüğü gibi, sürümdeki ana yolu oluşturmaktadır. ABD, İngiltere ve diğer emperyalist devletlerin gelişen ülkelere yaptıkları ihracatın önemli bir bölümü benzer şekilde olmaktadır. UÖT-Şubeleri, genç devletlerin ithalatını ters yönde etkilemekte, coğrafi dağılımını, yapısını, fiyatları ve diğer meta teslim koşullarını ana şirketlerinin çıkarlarına bağımlı duruma getirmektedirler.

Know-How'ın, makinelerin, teknik donatımın ve üretime yön veren diğer ürünlerin ve de bir çok tüketim metalarının her geçen gün artan bir bölümü, gelişen ülkelere, bu ülkelerin ekonomisine zarar veren koşullar altında, UÖT-Şubeleri üzerinden sokulmaktadır. Bunun yanında, genç ulusal devletlere, fazladan da aşırı paralar ödetilerek eskimiş, batıda artık kullanılmayan teknoloji zorla dayatılmaktadır. UÖT'lerin gelişen ülkelere satın aldığı hammadde ve diğer ürünlere ödediği fiyatların ve bu ülkelere teslim ettikleri hazır ürün fiyatlarının, dış ticaret fiyatlarıyla artık yakından uzaktan ilgisi yoktur ve tekel için özel bir araç oluşturur ki, bunun yardımıyla UÖT'ler, bu ülkelerde el altından süper kârlar elde ederler.

Batılı bir çok ekonomi uzmanı, tekel içi ticaretindeki fiyatların, tekeller aracılığıyla bir yere kadar yasal yollardan kendi yararlarına değiştirilebileceğini ve bu fiyat değişikliği miktarının ve de tekellerce fiyatların kötüye kullanılmasının çok önemsiz olduğunu, hiç bir özel sorun teşkil etmediğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Ancak olgular, UÖT'lerin genellikle fiyatları yalnızca "değiştirmekle" kalmadığını, bağımsız ihracatçılar ve ithalatçılar arasında saptanacak olan bir fiyat düzeyinden bir kaç kat fazla (ya da yerine göre düşük) bir düzeyde saptadığını ve tuttuğunu kanıtlamaktadır. Bir Birleşmiş Milletler haberinde şöyle

denmektedir : "Ana şirketlerle çeşitli ülkelerde bulunan şubeleri arasındaki işlemlerde, metalar ve ödemeler için başına buyruk fiyat saptama konusu, faaliyet gösterdiği ülkelerde kendine özgü huzursuzluklar yaratan UÖT etkinliklerinin bir görünümünü oluşturmaktadır."

On yıllar boyunca ABD, İngiltere ve diğer emperyalist devletlerin Petrol-UÖT'leri, gelişen ülkelere ticari ilişkiler adı altında, bu ülkelerin yağmalanması anlamına gelen fiyatlarla petrol ihraç ettiler. Bugün UÖT-transfer fiyatları aracılığıyla petrol için uygulanan sömürü mekanizması ortadan kaldırılmıştır, ancak önemli bir çok hammadde -bakır, demir cevheri, diğer madenler, tropik tarım ürünleri ve diğerleri- tekeller tarafından, gizli bir sömürü demek olan fiyatlar ve koşullar altında ihraç edilmektedir.

Genç devletler, ana şirketlerden ithal edilen metalar için UÖT-Şubelerine aşırı fiyatlar ödeyerek büyük maddi zararlara uğramışlardır. Birleşmiş Milletler belgelerinde, tekellerin, genç ulusal devletlere kimyasal ürünler, radyo alıcıları, teknik donatım ve diğer metaları dünya pazarı fiyatlarından çok yüksek fiyatlarla sattıklarına ilişkin kayıtlar bulunmaktadır. Uzun yıllar boyunca şubeleri üzerinden bu tür yüksek fiyatlarla ilaç satan ve ithal eden ülkelerin yüz milyonlarca Dolar zarar etmesine yol açan Amerikan tekellerine karşı, 1975 yılında yedi gelişen ülke tarafından dava açılmıştır. UÖT'ler, sermayelerini bir kaç katına çıkarmaya yaran genç ulusal devletlerdeki yatırımlarından kâr, faiz ve diğer ödemelerin yasal yollardan transferinde değişik yöntemlere başvurmaktadır. Bunun sonucu, gelişen ülkelere dışarıya sermaye akışı büyük bir hızla artmaktadır : 1965 yılında dışa sermaye akışı, tekeller tarafından ülkeye sokulan sermayenin 2.6 katı, 1970 de 3.2 ve 1973 de 3.8 katıdır.

Olgular, UÖT'lerin emperyalist devlet aygıtıyla uyum içinde, üçüncü dünya ülkelerinin dış ticaret ve ekonomilerinde-

ki konumlarını güçlendirdiklerini ve etkinliklerinin de, yeni sömürgeciliğin gitgide daha tehlikeli bir biçimi haline geldiğini her geçen gün daha açık bir şekilde göstermektedir.

Bir çok genç ulusal devletle ÜÖT'lerin çıkarları, ilkel olarak uzlaşmamaktadır. Aralarındaki savaş, ekonomi politikasının tüm ana sorunlarında, yani yatırımların koşul, yön ve genişliği, kazancın transfer ve dağılımı, fiyat politikası ve ticaret ortağının seçimi alanlarında sertleşmektedir.

Birleşmiş Milletler belgelerinde, 1960 dan 1974 e kadar 62 gelişen ülkede 875 yabancı şirketin ulusallaştırılması ya da bunlar üzerinde denetim kurulması olayı yer almaktadır. 70'li yıllarda ulusallaştırma hızı, 60'lı yıllara oranla iki kat artmıştır.

Son olaylar, emperyalistlerin tüm manevralarına karşın, genç ulusal devletlerin dünya ekonomisi içindeki konumlarını düzeltmek, gerçek ekonomik bağımsızlıklarını kazanmak ve toplumsal ilerlemelerini gerçekleştirmek için verdikleri savaşın, kaçınılmaz bir şekilde giderek çağdaş yeni sömürgeciliğin somut temsilcisi olan ULUSLARÖTESİ TEKELLERİN faaliyetlerine karşı yoğunlaşmakta olduğunu göstermektedir.

DÜNYADAKİ ASKERSEL VE SOSYAL HARCAMALARA İLİŞKİN İSTATİSTİKLER

TABLO 1 : 1960-1975 yılları arasında dünyada, sanayi devletlerinde(1), Gelişen ülkelerde(2) ASKERSEL VE SOSYAL YÖNDEN GELİŞME EĞİLİMLERİ

	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975
Military Expenditures billion US \$																
World	107	113	125	132	132	138	155	173	187	196	201	211	227	252	289	324
Developed	97	103	114	119	118	121	137	154	166	173	174	180	193	214	239	264
Developing	10	10	11	13	14	17	18	19	21	23	27	31	34	38	50	60
billion 1974 US \$ ¹																
World	185	194	211	219	215	219	237	260	275	276	271	269	278	283	289	293
Developed	167	175	190	196	191	192	209	229	242	240	232	226	231	236	239	238
Developing	18	19	21	23	24	27	28	31	33	36	39	43	47	47	50	55
Arms Exports billion US \$																
World	—	2.4	3.8	3.2	3.2	3.8	4.7	5.1	5.3	5.9	5.8	6.4	8.7	9.6	9.3	9.7
Developed	—	2.3	3.7	3.1	3.1	3.6	4.5	4.9	5.1	5.7	5.6	6.1	8.2	9.3	8.8	9.3
Developing	—	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	3	5	3	5	4
Arms Imports billion US \$																
World	—	2.4	3.8	3.2	3.2	3.8	4.7	5.1	5.3	5.9	5.8	6.3	8.7	9.6	9.3	9.7
Developed	—	1.3	1.7	1.6	1.8	1.7	1.5	1.7	1.7	2.1	1.9	1.9	2.3	3.3	3.3	3.3
Developing	—	1.1	2.1	1.6	1.4	2.1	3.2	3.4	3.6	3.8	3.9	4.5	6.4	6.3	6.0	6.4
Foreign Economic Aid billion US \$																
World	5.4	6.0	6.2	6.6	6.6	6.7	7.1	7.8	7.7	8.4	8.8	9.8	10.2	11.2	15.4	17.3
Developed	5.3	5.8	6.0	6.4	6.6	6.5	6.8	7.5	7.5	8.1	8.0	8.8	9.2	10.0	12.1	14.1
Developing	1	2	2	2	2	2	3	3	2	3	8	1.0	1.0	1.2	3.3	3.2
GNP billion US \$																
World	1,500	1,589	1,697	1,746	1,897	2,151	2,327	2,481	2,682	2,947	3,242	3,612	4,060	4,862	5,560	6,222
Developed	1,227	1,309	1,401	1,421	1,542	1,781	1,916	2,049	2,225	2,429	2,654	2,959	3,335	3,976	4,410	4,918
Developing	273	280	296	327	355	390	411	432	457	518	588	653	725	886	1,150	1,304
billion 1974 US \$ ³																
World	2,838	2,960	3,103	3,250	3,464	3,662	3,859	4,009	4,251	4,473	4,647	4,850	5,115	5,423	5,560	5,584
Developed	2,327	2,438	2,557	2,673	2,842	2,998	3,166	3,295	3,500	3,663	3,769	3,917	4,130	4,369	4,410	4,386
Developing	511	522	546	577	622	664	693	714	751	810	878	933	985	1,054	1,150	1,198
GNP per capita US \$																
World	497	517	541	547	583	649	689	721	766	826	894	976	1,078	1,268	1,424	1,565
Developed	1,396	1,471	1,553	1,556	1,671	1,887	2,034	2,155	2,320	2,509	2,716	3,001	3,355	3,968	4,366	4,831
Developing	128	128	133	143	152	164	169	174	180	199	222	241	262	313	397	441
1974 US \$ ³																
World	941	963	990	1,018	1,064	1,105	1,143	1,166	1,214	1,254	1,281	1,311	1,359	1,414	1,424	1,405
Developed	2,647	2,739	2,835	2,928	3,079	3,213	3,361	3,465	3,650	3,784	3,858	3,973	4,155	4,360	4,366	4,308
Developing	239	239	245	253	267	279	285	287	295	312	331	344	355	372	397	405
Population millions																
World	3,016	3,074	3,134	3,194	3,254	3,315	3,376	3,439	3,501	3,566	3,628	3,699	3,765	3,834	3,904	3,975
Developed	879	890	902	913	923	933	942	951	959	968	977	986	994	1,002	1,010	1,018
Developing	2,137	2,184	2,232	2,281	2,331	2,382	2,434	2,488	2,542	2,598	2,651	2,713	2,771	2,832	2,894	2,957
Armed Forces thousands																
World	18,550	18,960	19,525	19,441	19,771	19,528	19,886	20,843	21,408	21,622	21,483	21,684	21,394	21,737	21,804	21,849
Developed	9,851	10,056	10,400	10,018	9,981	9,711	10,132	10,503	10,600	10,628	10,146	9,835	9,561	9,513	9,561	9,550
Developing	8,699	8,904	9,125	9,423	9,790	9,817	9,754	10,340	10,808	10,994	11,337	11,849	11,833	12,224	12,433	12,299
Physicians thousands																
World	1,669	1,723	1,780	1,836	1,912	1,977	2,039	2,145	2,175	2,253	2,317	2,400	2,520	2,627	2,704	2,810 ⁴
Developed	1,227	1,265	1,303	1,342	1,395	1,428	1,473	1,554	1,564	1,610	1,658	1,717	1,792	1,856	1,913	1,980 ⁴
Developing	442	458	477	494	517	549	566	591	611	643	659	683	728	771	791	830 ⁴
Teachers thousands																
World	14,609	15,153	15,932	16,653	17,693	18,632	19,341	20,143	21,021	21,949	22,875	23,492	24,326	25,222	25,861	26,200 ⁴
Developed	6,695	6,933	7,176	7,380	7,739	8,028	8,208	8,394	8,681	8,881	8,844	8,918	9,145	9,342	9,473	9,600 ⁴
Developing	7,914	8,220	8,756	9,273	9,954	10,604	11,135	11,749	12,340	13,068	13,831	14,578	15,181	15,880	16,188	16,600 ⁴

1. 28 Sanayi devleti Tablo 2 ve 3 de * işaretiyle belirtilmiştir.
2. 104 Gelişen ülke, bunlar Latin Amerikadaki devletlerin tümü, Avrupada 7 adet (Arnavutluk, Yunanistan, Malta, Portekiz, İspanya, Türkiye, Yugoslavya), İsrail ve Japonya dışında Asyadakilerin tümü ve Afrikadaki ülkelerin hepsidir.
3. Parabirimleri 1974 deki fiyatlarla ifade edilmiş ve yine 1974 deki kambiyo sürüm değerine göre ABD-Dolarına çevrilmiştir.
4. Tahmini

TABLO 2 : 1974 de 138 Devletin
KAYNAKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

	GENERAL ECONOMIC			PUBLIC EXPENDITURES					HUMAN RESOURCES		
	Population	Area	GNP	Military	International Peacekeeping	Education	Health	Foreign Economic Aid	Armed Forces	Teachers*	Physicians
	1,000	1,000 km ²	million US \$	million US \$	million US \$ ¹	million US \$	million US \$	million US \$	1,000	1,000	1,000
WORLD	3,904,206	131,022	5,560,210	289,204	106	271,023	156,509	15,380	21,994	25,661	2704.4
Developed *	1,010,247	53,948	4,410,517	238,997	103	234,443	146,065	12,072	9,561	9,473	1,912.9
Developing	2,893,959	77,074	1,149,693	50,207	3	36,580	10,444	3,308	12,433	16,188	791.5
AMERICA											
North America	234,373	19,339	1,552,247	88,834	40	91,220	47,942	4,152	2,257	2,667	387.9
United States *	211,894	9,363	1,412,400	85,906	28	80,300	38,573	3,439	2,174	2,387	350.6
Canada *	22,479	9,976	139,847	2,928	12	10,920	9,369	713	83	280	37.3
Latin America	308,517	20,244	287,974	4,901	1	9,299	2,438	166	956	2,133	224.8
Argentina	25,551	2,777	33,988	554	144	936	300	78	135	250	52.4
Bolivia	5,275	1,099	1,655	41	002	65	21	—	24	39	2.6
Brazil	103,989	8,512	98,025	2,058	088	3,451	167	32	254	800	65.0
Chile	10,405	757	8,683	211	024	330	192	—	60	62	5.7
Colombia	25,014	1,139	11,935	118	028	242	119	—	63	135	11.0
Costa Rica	1,922	51	1,641	8	002	85	31	—	2	17	1.4
Cuba	9,090	115	6,477	335	019	289	166	—	118	80	8.1
Dominican Republic	4,762	49	2,823	48	002	45	59	—	16	23	2.5
Ecuador	6,824	284	3,366	72	004	105	33	—	22	43	2.4
El Salvador	4,004	21	1,554	18	002	52	21	—	5	18	1.0
Guatemala	5,881	109	3,050	26	005	73	43	—	11	23	1.3
Honduras	769	215	413	7	006	25	10	—	3	8	.2
Paraguay	4,949	28	719	8	002	4	4	—	7	9	.6
Panama	3,098	112	955	16	008	32	12	—	10	17	.9
Peru	2,020	11	2,405	15	006	162	73	—	4	12	.6
Uruguay	57,222	1,972	63,475	371	202	1,595	316	—	82	335	40.0
Venezuela	2,186	130	1,407	22	004	36	30	—	7	11	1.2
Argentina	1,631	76	1,650	2	005	100	64	—	—	16	1.3
Paraguay	2,501	407	1,370	21	002	19	4	—	15	20	1.2
Bolivia	15,028	1,285	11,489	385	012	466	116	—	54	102	8.4
Trinidad and Tobago	966	5	1,883	4	002	58	32	—	1	9	.5
Uruguay	3,025	178	3,777	102	012	136	61	—	21	26	3.5
Venezuela	12,405	912	25,284	459	056	993	558	56	44	78	13.0
EUROPE											
ECU Europe	315,728	2,890	1,233,343	46,183	38	60,722	47,400	5,031	2,876	2,662	481.1
Belgium *	9,772	30	54,750	1,492	1	3,312	2,277	271	90	101	17.3
Denmark *	5,052	43	30,129	728	1	1,629	1,355	168	37	54	9.0
France *	52,577	547	265,990	10,016	5	14,363	11,960	1,614	502	504	75.5
Germany, West *	62,041	249	384,700	13,794	4	15,772	16,846	1,433	490	454	120.0
Greece	8,962	132	19,577	796	1	356	200	—	161	46	17.9
Ireland *	215	103	1,330	—	021	60	10	—	—	3	.3
Italy	55,389	301	145,773	4,278	2	6,998	1,623	216	421	520	105.0
Luxembourg *	355	3	2,153	18	032	86	64	2	1	3	.4
Netherlands	13,541	41	69,579	2,889	1	4,397	3,264	436	114	94	21.0
Norway *	3,987	324	22,992	713	1	1,213	313	131	35	38	6.5
Portugal	8,531	92	14,440	979	017	299	315	30	217	60	10.3
Turkey	39,250	781	30,300	1,140	068	860	240	—	453	220	20.9
United Kingdom *	56,056	244	191,630	9,840	22	11,377	8,933	730	355	565	77.0
NATO (incl. U.S. and Canada)	550,101	22,229	2,785,590	135,017	78	151,942	95,342	9,183	5,133	5,329	869.0
Warsaw Pact	357,548	23,393	973,600	92,798	15	52,410	23,691	750	4,599	3,305	886.6
Bulgaria *	8,679	111	16,000	452	024	651	374	—	152	56	18.2
Czechoslovakia *	14,686	128	49,100	1,782	1	1,813	1,767	—	200	105	34.0
Germany, East *	16,925	108	60,900	3,026	1	2,618	1,644	75	145	162	30.8
Hungary *	10,473	93	24,400	570	078	940	675	—	103	72	22.8
Poland *	33,691	313	76,900	2,185	1	3,150	2,385	—	303	260	56.9
Romania *	21,030	238	43,200	783	070	1,238	846	—	171	150	26.5
USSR *	252,064	22,402	703,100	84,000	12	42,000	16,000	675	3,525	2,500	697.4
Other Europe	88,968	1,772	280,634	7,439	4	11,540	6,983	659	753	698	124.2
Albania	2,352	29	1,250	120	—	44	12	—	38	26	2.2
Austria *	7,548	84	33,310	338	1	1,197	1,230	59	37	58	15.0
Finland *	4,682	337	21,783	303	338	1,125	883	38	36	45	6.2
Ireland *	3,086	70	6,818	117	107	334	325	—	12	31	3.7
Malta	323	—	376	2	005	17	12	—	2	4	.3
Spain	35,225	505	84,130	2,329	173	1,423	262	29	284	225	48.0
Sweden *	8,157	450	55,530	1,958	2	3,816	3,054	402	72	104	13.2
Switzerland *	6,460	41	49,301	942	321	2,208	999	68	42	65	10.7
Yugoslavia	21,155	256	28,136	1,330	080	1,376	206	63	230	140	24.9
ASIA											
South East	113,479	6,377	130,313	17,017	289	4,719	1,758	2,326	1,170	642	60.1
Bahrain	237	1	555	7	005	19	16	—	1	3	.2
Cyprus	666	9	853	18	080	32	13	—	4	5	.5
Egypt *	36,234	1,001	10,094	2,045	021	555	252	—	323	170	23.5
Iran	33,859	1,648	44,630	6,052	058	1,386	664	397	238	165	12.4
Iraq	10,701	435	12,975	1,203	014	405	78	404	112	75	4.5

	GENERAL ECONOMIC			PUBLIC EXPENDITURES					HUMAN RESOURCES		
	Population	Area	GNP	Military	International Peacekeeping	Education	Health	Foreign Economic Aid	Armed Forces	Teachers	Physicians
	1 000	1 000 km ²	million US \$	million US \$	million US \$	million US \$	million US \$	million US \$	1 000	1 000	1 000
Israel*	3,366	21	13,024	4,086	.049	535	230	7	146	47	9.1
Jordan	2,561	98	1,132	139	.004	46	14	—	75	18	.9
Kuwait	949	18	10,905	392	.021	288	150	275	10	12	.9
Lebanon	2,589	10	3,628	124	.006	116	18	—	15	44	2.4
Oman	743	212	1,395	515	.007	20	37	—	10	2	.2
Qatar	89	22	439	40	.005	26	6	92	2	1	.1
Saudi Arabia	6,051	2,150	23,532	1,708	.007	1,060	229	862	43	34	2.2
Syria	7,132	185	4,073	544	.002	132	19	—	138	50	2.6
United Arab Emirates	217	84	1,615	72	.004	79	26	289	12	3	.2
Yemen, Arab Republic	6,442	195	1,100	34	.002	7	3	—	27	5	.2
Yemen, People's Dem. Rep.	1,643	288	363	38	.004	13	3	—	14	8	.2
South Asia	790,785	5,081	108,601	3,438	.342	2,264	982	30	1,494	4,184	168.0
Afghanistan	18,769	647	1,890	28	.004	24	5	—	86	28	1.2
Bangladesh	78,497	143	7,734	92	.009	137	51	—	26	220	7.7
India	600,386	3,280	85,720	2,594	.282	1,881	822	30	958	3,600	138.0
Nepal	12,351	141	1,258	8	.004	9	6	—	20	40	.3
Pakistan	67,326	804	8,801	690	.036	120	48	—	392	184	17.2
Sri Lanka	13,456	66	3,198	26	.007	93	50	—	14	112	3.6
Far East	1,328,995	15,819	767,714	22,552	.5	29,371	21,985	1,626	7,044	8,101	315.2
Burma	30,463	678	3,714	149	.007	126	34	—	159	104	4.4
Cambodia	8,201	181	899	98	.002	30	4	—	220	24	.5
China	830,749	9,561	205,000	13,000	.091	8,200	2,000	500	3,000	5,600	104.0
Indonesia	138,259	1,492	22,389	706	.045	544	45	—	270	540	7.0
Japan*	109,677	372	450,410	4,199	.5	17,908	19,135	1,126	233	640	127.3
Korea, North	16,005	121	6,000	625	—	174	8	—	467	72	8.6
Korea, South	35,445	98	16,948	768	—	452	18	—	625	169	17.4
Laos	3,313	237	328	25	.002	5	2	—	63	9	.2
Malaysia	12,043	330	8,194	397	.016	432	148	—	66	88	2.4
Mongolia	1,402	1,565	856	70	.004	25	12	—	29	12	2.6
Philippines	42,167	300	14,545	246	.044	331	96	—	55	305	27.0
Singapore	2,219	1	5,044	252	.010	122	54	—	22	18	1.6
Taiwan	15,780	36	13,637	764	—	491	322	—	491	98	5.2
Thailand	41,036	514	13,230	353	.019	376	59	—	196	240	5.2
Vietnam, North	23,895	159	3,000	400	—	87	24	—	583	82	1.9
Vietnam, South	20,341	174	3,520	500	—	70	24	—	565	90	1.9
OCEANIA	16,365	7,956	85,468	2,154	.2	4,483	1,931	469	82	175	21.2
Australia*	13,338	7,657	72,287	1,920	.2	3,876	1,246	430	89	142	17.0
New Zealand	3,027	269	13,181	234	.200	607	685	39	13	33	4.2
AFRICA*	349,428	28,151	140,316	3,888	.385	4,993	1,399	171	763	1,094	35.3
Algeria	15,182	2,382	11,711	260	.014	754	131	43	63	75	2.2
Angola	6,315	1,247	4,488	—	—	59	33	—	—	20	.4
Benin (Dahomey)	3,004	113	344	—	—	19	7	—	2	6	.1
Botswana	615	600	192	8	.003	7	4	—	1	3	.1
Burundi	3,947	28	332	32	.002	9	3	—	2	6	.1
Cameroon	6,332	475	1,690	7	.007	71	19	—	6	25	.2
Central African Republic	1,678	623	356	20	.002	15	4	—	2	4	.1
Chad	4,079	1,284	380	19	.002	9	5	—	4	3	.1
Congo	1,314	342	560	6	.002	34	9	—	5	6	.2
Equatorial Guinea	314	28	92	4	.002	3	1	—	2	1	—
Ethiopia	28,771	1,222	2,660	67	.004	68	22	—	45	27	.4
Gabon	514	268	1,029	11	.004	25	16	—	2	3	.1
Gambia	505	11	93	—	.004	3	1	—	—	1	—
Ghana	9,706	238	4,013	51	.015	127	58	—	18	57	.9
Guinea	4,280	246	620	19	.003	32	10	—	6	13	.2
Ivory Coast	4,759	322	2,906	42	.004	221	42	—	6	17	.4
Kenya	13,125	583	2,575	40	.005	139	38	—	7	68	1.4
Lesotho	1,016	30	169	—	.004	7	2	—	—	5	.1
Liberia	1,519	111	581	4	.005	11	7	—	5	6	.1
Libya	2,341	1,760	11,914	409	.002	434	240	118	32	30	2.0
Malagasy Republic	7,357	587	1,550	22	.004	56	31	—	8	26	.7
Malawi	4,900	118	670	5	.004	14	9	—	4	12	.2
Mali	5,501	1,240	402	10	.003	12	5	—	4	9	.1
Mauritania	1,215	1,031	354	8	.005	12	3	—	2	3	.1
Mauritius	872	2	585	1	.002	22	13	—	—	7	.3
Morocco	17,001	446	6,997	196	.011	304	85	—	56	58	1.4
Mozambique	8,854	783	3,122	—	—	34	23	—	—	11	.5
Niger	4,426	1,267	504	4	.002	10	5	—	2	3	.1
Nigeria	61,275	924	22,378	846	.018	820	64	10	210	160	2.8
Rhodesia	6,364	391	3,184	69	—	103	45	—	8	30	.9
Rwanda	4,123	26	315	5	.002	12	4	—	4	9	.1
Senegal	4,275	196	1,535	25	.004	42	16	—	6	9	.3
Sierra Leone	2,909	72	549	5	.012	20	8	—	3	8	.2
Somalia	3,083	638	285	21	.002	7	8	—	23	4	.2
South Africa	24,336	1,221	30,945	1,110	.207	515	143	—	48	110	12.4

	GENERAL ECONOMIC			PUBLIC EXPENDITURES					HUMAN RESOURCES		
	Population	Area	GNP	Military	International Peacekeeping	Education	Health	Foreign Economic Aid	Armed Forces	Teachers	Physicians
	1,000	1,000 km ²	million US \$	million US \$	million US \$ ¹	million US \$	million US \$	million US \$	1,000	1,000	1,000
TR	17,787	2,506	3,562	116	.003	196	32	—	44	40	1.5
TR 16	478	17	188	—	.002	9	4	—	—	3	.1
TR 16	15,053	945	2,103	69	.004	75	48	—	15	26	.6
TR 16	2,173	56	562	7	.002	11	4	—	2	7	.1
TR 16	5,841	164	3,522	48	.004	194	60	—	24	32	1.1
TR 16	11,172	236	2,890	65	.002	87	20	—	21	28	1.2
TR 16	5,840	274	470	6	.002	14	4	—	5	4	.1
TR 16	20,695	2,345	4,256	166	.002	234	52	—	50	88	.8
TR 16	4,784	753	2,703	85	.004	143	61	—	16	21	.4

Sanayi devletleri

Elde hiç bilgi yok ya da çok az

Yardımda bulunan ülke - hiç bir bilgi yok

Barişın güvencesi için yapılan harcamalar çok düşük olduğundan ulusal payların azami sayısını göstermek üzere, ABD-Doları olarak Milyonun kesirleri şeklinde gösterilmiştir. 1 Milyon Dolar ya da daha yüksek tutan ulusal ve bölgesel meblağlar tam sayıya getirilmiştir. Mısır, politik yönden Orta Doğu devletlerine ait olduğundan, Afrika ülkeleri arasına alınmamıştır.

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAMA VE İRMA VAKFI

TABLO 3 : 1974 de 138 devletteki
KİŞİ BAŞINA DÜŞEN GELİRE GÖRE
ASKERSEL VE SOSYAL GÖSTERGELER

Sayfa 3

COUNTRY	MILITARY						GNP		EDUCATION						
	Public Expenditures per Capita		Public Expenditures per Soldier ¹		Population per Soldier ¹		per Capita		Public Expenditures per Capita		School-Age Population ² per Teacher		School-Age Population ³ in School		Literacy rate ⁴
	Rank	US \$	Rank	US \$	Rank	Number	Rank	US \$	Rank	US \$	Rank	Number	Rank	%	
World		74		13,149		178		1,424		69		50		51	
Developed *		237		24,997		106		4,366		232		27		71	
Developing		17		4,038		233		397		13		62		46	
America															
North America		379		39,359		104		6,623		389		25		84	
United States *	5	405	3	39,515	27	97	4	6,666	3	379	13	25	2	84	1
Canada *	22	130	5	35,277	75	271	6	6,221	1	466	7	23	1	86	24
Latin America		16		5,127		323		933		30		53		52	
Argentina	60	22	63	4,104	59	189	44	1,330	53	37	21	27	56	57	29
Bolivia	82	8	107	1,708	65	220	94	314	84	12	55	49	84	46	78
Brazil	63	20	37	8,102	90	409	55	943	57	33	54	48	73	50	60
Chile	63	20	74	3,517	56	173	58	835	58	32	64	56	7	78	33
Colombia	96	5	102	1,873	88	397	80	477	91	10	79	73	93	41	54
Costa Rica	106	4	65	4,000	115	961	57	854	48	44	51	45	47	60	35
Cuba	49	37	87	2,888	22	78	62	713	56	32	39	39	16	70	42
Dominican Republic	75	10	84	3,000	80	298	70	593	98	9	92	83	64	54	60
Ecuador	75	10	79	3,273	84	310	78	493	78	15	69	82	69	51	60
El Salvador	96	5	72	3,600	112	801	87	388	80	13	96	88	93	41	70
Guatemala	106	4	97	2,364	97	535	76	519	64	12	101	97	106	29	77
Guyana	79	9	98	2,300	71	256	73	537	58	32	43	40	41	61	42
Haiti	116	2	119	1,143	105	707	117	145	135	1	126	183	114	24	120
Honduras	96	5	109	1,600	84	310	96	308	91	10	71	65	87	43	75
Jamaica	87	7	71	3,750	93	505	51	1,191	32	80	77	69	51	58	39
Mexico	90	6	56	4,524	104	698	53	1,109	64	28	74	67	60	56	48
Nicaragua	75	10	82	3,143	86	312	66	644	76	16	88	79	87	43	71
Panama	123	1	—	—	—	—	54	1,021	37	61	37	38	36	62	49
Paraguay	82	8	112	1,400	53	167	75	528	102	8	57	50	56	57	54
Peru	57	26	39	7,130	77	278	61	765	61	31	62	55	41	61	56
Trinidad and Tobago	106	4	65	4,000	117	966	39	1,949	38	60	46	43	13	75	33
Uruguay	52	34	53	4,857	48	144	49	1,249	46	45	30	32	36	62	32
Venezuela	49	37	28	10,432	78	282	37	2,038	32	80	66	60	78	49	46
Europe		148		16,058		110		3,908		192		30		68	
NATO Europe		153		16,578		109		5,603		339		7		57	
Belgium *	18	153	24	16,578	31	109	12	5,603	8	339	7	23	56	57	14
Denmark *	20	144	20	19,876	45	137	10	5,964	8	322	2	21	17	69	1
France *	11	191	19	19,952	30	105	16	5,059	14	273	13	25	17	69	1
Germany, West *	10	222	6	28,151	41	127	7	6,201	15	254	28	31	23	67	1
Greece	27	89	52	4,944	14	56	35	2,184	50	40	53	47	26	66	45
Iceland *															
Italy *	28	77	29	10,162	43	132	28	2,632	27	126	13	22	11	77	14
Luxembourg *	39	51	22	18,000	87	355	9	6,085	16	242	18	25	32	63	29
Netherlands *	15	176	15	20,956	38	119	14	5,138	7	325	37	38	36	62	1
Norway *	12	179	17	20,371	35	114	11	5,767	9	304	13	25	17	69	1
Portugal	24	115	57	4,512	8	39	42	1,693	55	35	39	39	41	61	64
Turkey	55	29	94	2,517	23	87	59	772	68	22	70	64	78	49	73
United Kingdom *	15	176	9	27,718	51	158	25	3,419	18	203	7	23	2	84	14
All NATO (Incl. US & Canada)		245		26,304		106		5,064		276		27		74	
Warsaw Pact		260		20,178		78		2,723		147		28		63	
Bulgaria *	38	52	86	2,974	15	57	41	1,844	32	75	34	34	60	56	31
Czechoslovakia *	23	121	32	8,910	19	73	28	3,343	28	123	30	32	47	60	14
Germany, East *	12	179	16	20,869	36	117	24	3,588	26	155	12	24	17	69	1
Hungary *	36	54	47	5,534	29	102	31	2,130	31	90	26	29	69	51	14
Poland *	32	65	38	7,211	32	111	32	2,263	30	93	34	34	60	58	14
Romania *	49	37	55	4,579	39	123	36	2,054	39	59	34	34	51	58	24
USSR *	6	333	12	23,830	18	72	27	2,789	22	166	21	27	30	64	1
Other Europe		84		9,879		118		3,154		130		32		65	
Albania	39	51	81	3,158	17	62	74	531	70	19	33	33	23	67	53
Austria *	45	45	31	9,135	62	204	19	4,413	24	159	28	31	32	63	1
Finland *	32	65	34	8,417	42	130	18	4,652	17	240	13	25	12	76	1
Ireland *	47	38	30	9,750	72	257	34	2,209	29	108	26	29	7	78	14
Malta	90	6	120	1,000	52	162	52	1,164	41	53	4	22	15	71	58
Spain	31	66	36	8,201	40	124	29	2,388	50	40	44	41	28	65	28
Sweden	9	240	10	27,194	34	113	5	6,808	2	468	1	16	7	78	1
Switzerland *	19	146	14	22,429	49	154	2	7,632	5	342	7	23	47	60	1
Yugoslavia	34	63	45	5,783	24	92	44	1,330	36	65	39	39	56	57	39

Sayfa 3

HEALTH										NUTRITION				COUNTRY
Public Expenditures per capita		Population per Physician	Population per Hospital Bed	Infant Mortality Rate ⁴		Life Expectancy ⁵		Calorie Supply per Capita ⁶	Percent of Requirements					
Rank	US \$	Rank	Number	Rank	Rate	Rank	Years	Rank	Number	Rank	%			
	40		1,444		282		94		59		2,566		108	World
	144		528		102		20		71		3,393		132	Developed *
	4		3,656		738		105		55		2,281		98	Developing
	204		604		133		17		71		3,506		132	America
10	182	17	604	30	138	18	17	18	71	7	3,504	13	133	North America
1	410	16	603	21	102	12	16	5	73	20	3,377	22	127	United States *
														Canada *
	8		1,373		328		75		62		2,537		107	Latin America
56	12	6	488	39	183	52	60	40	68	17	3,408	18	129	Argentina
86	4	61	2,042	77	494	76	108	93	47	129	1,849	130	77	Bolivia
100	2	53	1,600	56	260	64	82	55	61	58	2,516	59	105	Brazil
49	18	56	1,838	59	296	55	71	50	63	38	2,825	40	116	Chile
78	5	64	2,266	84	525	59	76	55	61	89	2,183	91	94	Colombia
50	16	47	1,354	53	243	51	52	35	69	54	2,537	47	113	Costa Rica
50	16	43	1,122	51	235	34	29	18	71	42	2,712	38	117	Cuba
56	12	57	1,875	70	374	69	98	64	58	86	2,213	79	98	Dominican Republic
78	5	71	2,867	74	470	60	78	61	60	94	2,123	94	93	Ecuador
78	5	80	4,004	85	550	50	58	61	60	124	1,914	122	84	El Salvador
66	7	82	4,524	68	363	63	79	72	53	116	1,994	96	91	Guatemala
54	13	74	3,343	40	185	37	38	49	65	76	2,351	65	104	Guyana
116	1	92	8,682	124	1,360	109	150	83	50	108	2,026	99	90	Haiti
86	4	76	3,545	94	641	79	115	69	54	104	2,041	99	90	Honduras
39	36	75	3,544	54	251	31	26	40	68	44	2,664	33	119	Jamaica
74	6	50	1,431	96	665	53	61	50	63	40	2,727	36	117	Mexico
50	16	55	1,822	72	408	84	121	72	53	70	2,390	56	106	Nicaragua
35	39	46	1,242	62	319	40	44	27	70	67	2,421	59	105	Panama
100	2	62	2,132	91	613	54	65	53	62	41	2,723	34	118	Paraguay
63	8	54	1,789	76	487	77	110	64	58	75	2,360	77	100	Peru
40	33	63	2,147	34	161	27	24	46	67	55	2,530	65	104	Trinidad and Tobago
45	20	34	864	42	194	42	45	40	68	32	3,080	41	115	Uruguay
32	44	37	953	67	353	47	50	47	66	66	2,427	79	98	Venezuela
	150		856		109		48		70		3,276		128	Europe
6	233	14	566	24	116	12	16	18	71	1	3,713	1	141	NATO Europe
4	268	13	561	25	119	6	12	5	73	18	3,407	22	127	Belgium *
7	227	23	696	15	95	9	14	9	72	15	3,411	8	135	Denmark *
3	272	9	517	7	88	22	21	18	71	14	3,432	19	128	France *
44	22	7	499	33	159	27	24	18	71	25	3,288	16	132	Germany, West *
														Greece
31	47	21	632	2	78	3	11	2	74	28	3,200	131	120	Iceland *
42	29	10	528	14	94	25	23	9	72	29	3,180	24	126	Italy *
11	180	38	965	7	88	9	14	18	71	1	3,713	1	141	Luxembourg *
5	241	22	645	4	85	3	11	2	74	21	3,350	25	125	Netherlands *
23	79	19	613	13	93	6	12	2	74	26	3,213	31	120	Norway *
37	37	30	827	34	161	42	45	40	68	34	2,900	34	118	Portugal
74	6	58	1,881	78	493	82	119	68	57	36	2,849	47	113	Turkey
14	159	25	728	22	106	12	16	9	72	22	3,349	13	133	United Kingdom *
	173		833		118		35		71		3,374		130	All NATO (incl. US & Canada)
	66		403		95		28		70		3,524		137	Warsaw Pact
33	43	5	476	27	126	30	25	9	72	11	3,457	4	138	Bulgaria *
17	120	3	432	18	98	21	20	27	70	8	3,496	3	142	Czechoslovakia *
21	97	12	550	11	92	12	16	18	71	9	3,488	13	133	Germany, East *
28	64	4	459	26	120	36	34	27	70	3	3,560	8	135	Hungary *
24	71	15	592	28	130	27	24	27	70	6	3,514	10	134	Poland *
34	40	29	794	23	115	37	38	35	69	19	3,400	19	128	Romania *
29	63	1	361	10	89	33	28	27	70	5	3,540	4	138	USSR *
	78		718		130		24		71		3,296		130	Other Europe
78	5	42	1,069	32	144	65	87	35	69	56	2,523	59	105	Albania
13	163	8	503	11	92	25	23	18	71	12	3,450	17	131	Austria *
9	180	27	751	5	87	2	10	27	70	27	3,204	34	118	Finland *
19	105	31	834	5	87	20	18	9	72	16	3,410	6	136	Ireland *
37	37	36	950	16	96	22	21	27	70	31	3,081	26	124	Malta
66	7	26	734	42	194	11	15	9	2	24	3,302	10	134	Spain
2	374	20	618	1	72	1	9	1	75	33	3,064	44	114	Sweden *
16	155	17	604	7	88	8	13	5	73	13	3,439	19	128	Switzerland *
60	10	32	849	36	170	39	40	40	68	10	3,462	6	136	Yugoslavia

Seite 3
(D. 2. 3)

COUNTRY	MILITARY					GNP		EDUCATION						
	Public Expenditures per Capita		Public Expenditures per Soldier ¹		Population per Soldier ¹	per Capita		Public Expenditures per Capita		School-Age Population ² per Teacher	School-Age Population ² In School	Literacy rate ³		
	Rank	US \$	Rank	US \$	Rank Number	Rank	US \$	Rank	US \$	Rank Number	Rank %	Rank	%	
Asia														
Middle East														
Bahrain	54	30	40	14,544	68	237	30	1,148	32	42	88	21	42	38
Cyprus	56	27	58	4,500	53	167	47	1,281	44	48	44	41	65	53
Egypt ⁷	35	56	42	6,331	33	112	99	279	78	15	85	78	93	41
Iraq	12	179	11	25,429	47	142	46	1,318	49	41	85	78	91	79
Israel	26	112	27	10,741	26	96	50	1,213	52	38	60	54	83	82
Israel *	1	1,214	7	27,986	2	23	23	3,869	24	159	2	21	36	37
Jordan	36	54	104	1,853	4	34	81	442	72	18	58	53	78	90
Kuwait	4	413	4	39,200	25	95	1	11,491	10	303	7	23	73	88
Lebanon	42	48	35	8,267	56	173	43	1,401	46	45	4	22	14	32
Oman	2	693	1	51,500	21	74	40	1,878	65	27	114	134	125	55
Qatar	3	449	18	20,000	10	45	17	4,933	11	292	30	32	7	39
Saudi Arabia	8	282	2	39,721	46	141	22	3,889	21	175	96	88	109	86
Syria	30	76	69	3,942	12	52	71	571	72	18	60	54	51	101
United Arab Emirates	7	332	44	6,000	1	18	3	7,442	4	364	18	28	30	20
Yemen, Arab Republic	96	5	114	1,259	69	239	114	171	135	1	136	464	132	10
Yemen, People's Dem. Rep.	59	23	90	2,714	36	117	105	221	102	8	81	74	104	15
South Asia														
Afghanistan	123	1	129	326	64	218	129	101	135	3	70	132	35	33
Bangladesh	123	1	73	3,538	108	711	130	99	125	2	115	139	108	8
India	106	4	90	2,714	102	628	119	143	121	3	67	61	101	22
Nepal	123	1	127	400	101	618	128	102	135	1	107	112	129	38
Pakistan	75	10	106	1,760	55	172	122	131	125	2	116	141	112	115
Sri Lanka	116	2	103	1,857	115	961	104	238	107	7	48	44	47	19
Far East														
Burma	96	5	121	937	60	192	124	122	116	22	53	102	93	88
Cambodia	72	12	126	445	7	37	127	110	116	4	112	130	98	67
China	68	16	60	4,333	76	277	103	247	91	10	52	46	36	59
Indonesia	96	5	93	2,615	13	505	116	164	116	4	100	93	105	95
Japan *	47	38	21	18,022	92	471	21	4,107	23	163	39	39	21	60
Korea, North	46	39	113	1,338	4	34	84	375	86	11	93	84	23	99
Korea, South	60	22	117	1,229	15	57	79	478	80	13	85	78	41	85
Laos	82	8	128	397	13	53	130	99	125	2	113	131	112	88
Malaysia	53	33	43	6,015	58	182	64	680	54	36	58	53	82	22
Mongolia	41	50	96	2,414	11	48	68	611	72	18	46	43	51	60
Philippines	90	6	59	4,473	108	767	92	345	102	8	62	55	41	95
Singapore	25	114	76	11,454	28	101	33	2,273	40	55	48	44	32	72
Taiwan	42	48	110	1,556	3	32	56	864	61	31	65	58	28	76
Thailand	79	9	105	1,801	63	209	93	322	98	9	72	68	84	88
Vietnam, North	66	17	125	688	9	41	123	126	116	4	99	91	73	79
Vietnam, South	58	25	123	885	8	36	113	173	121	3	89	81	63	70
Oceania														
Australia *	20	144	8	27,826	61	193	13	5,420	12	291	18	28	5	65
New Zealand *	28	77	22	18,000	66	233	20	4,354	19	201	21	27	4	98
Africa														
Algeria	66	11	62	5,096	70	241	60	771	42	50	74	67	73	22
Angola	17	62	4,127	70	241	60	771	42	50	74	67	73	50	28
Benin (Dahomey)	116	2	65	4,000	100	615	131	84	86	11	90	82	91	12
Botswana	96	5	49	5,333	129	1,974	100	267	125	2	130	230	128	11
Burundi	106	4	75	3,500	122	1,055	106	212	86	11	98	90	78	20
Central African Republic	96	5	51	5,000	113	838	132	93	98	9	121	149	102	12
Chad	69	14	70	3,800	120	1,020	82	426	125	2	135	416	129	8
Congo	116	2	84	3,000	74	263	125	115	66	26	82	76	41	7
Equatorial Guinea	71	13	99	2,000	50	157	97	293	91	10	101	97	88	20
Ethiopia	116	2	111	1,489	103	639	133	92	125	2	134	378	132	20
Gabon	62	21	48	5,500	72	257	38	2,002	43	49	48	44	6	7
Gambia	96	5	88	2,833	98	539	83	413	80	13	72	66	87	30
Ghana	106	4	80	3,167	107	713	117	145	107	7	109	116	125	10
Guinea	106	4	80	3,167	107	713	117	145	107	7	109	116	125	25
Ivory Coast	79	9	40	7,000	110	793	68	611	45	46	103	99	98	10
Kenya	112	3	46	5,714	128	1,875	110	196	91	10	76	68	87	20
Lesotho	112	3	124	800	82	304	88	382	107	7	94	86	109	25
Liberia	112	3	124	800	82	304	88	382	107	7	94	86	109	50
Libya	17	175	25	12,781	19	73	15	5,089	20	185	24	28	26	10
Malagasy Republic	112	3	89	2,750	114	920	107	211	102	8	105	109	93	22
Malawi	123	1	115	1,250	125	1,225	121	137	121	3	120	145	114	35
Mali	116	2	95	2,500	126	1,375	138	73	125	2	129	216	131	22
Mauritania	87	7	65	4,000	99	608	98	291	91	10	118	143	132	10
Mauritius	123	1	—	—	—	—	65	648	67	25	55	49	32	5
Morocco	72	12	75	3,500	82	304	84	412	72	18	110	117	109	62
Mozambique	123	1	99	2,000	130	2,213	126	114	125	2	138	538	137	20
Niger	69	14	64	4,029	79	292	89	365	80	13	116	141	114	7
Nigeria	74	11	33	8,625	111	796	77	500	76	16	90	82	102	5
Rhodesia	74	11	33	8,625	111	796	77	500	76	16	90	82	102	25

Sayfa 3
(devam)

HEALTH										NUTRITION				COUNTRY
Public Expenditures per capita		Population per Physician	Population per Hospital Bed	Infant Mortality Rate ⁴		Life Expectancy ⁵		Calorie Supply per Capita ⁶	Percent of Requirements					
Rank	US \$	Rank Number	Rank Number	Rank	Rate	Rank	Years	Rank Number	Rank	%				

Sayfa 3
(Devam)

COUNTRY	MILITARY						GNP		EDUCATION							
	Public Expenditures per Capita		Public Expenditures per Soldier ¹		Population per Soldier ¹		per Capita		Public Expenditures per Capita		School-Age Population ² per Teacher		School-Age Population ² in School		Literacy rate ³	
	Rank	US \$	Rank	US \$	Rank	Number	Rank	US \$	Rank	US \$	Rank	Number	Rank	%	Rank	%
Rwanda	123	1	115	1,250	121	1,031	137	76	121	3	123	167	106	29	96	23
Senegal	90	6	61	4,167	107	713	90	359	91	10	125	169	118	23	120	10
Sierra Leone	116	2	106	1,667	118	970	111	189	107	7	111	129	120	21	112	15
Somalia	87	7	122	913	44	134	133	92	125	2	133	296	136	9	135	5
South Africa	44	46	13	23,125	95	507	48	1,272	69	21	82	76	68	52	85	35
Sudan	90	6	92	2,636	89	404	109	200	86	11	122	166	120	21	109	19
Swaziland	—	—	—	—	—	—	86	393	70	19	67	61	65	53	83	36
Tanzania	96	5	54	4,600	119	1,004	120	140	114	5	128	202	120	21	111	18
Togo	112	3	75	3,500	123	1,087	101	259	114	5	108	115	98	40	120	10
Tunisia	82	8	99	2,000	67	235	67	624	58	34	78	70	69	51	87	32
Uganda	90	6	83	3,095	96	532	101	259	102	8	119	144	119	22	101	20
Upper Volta	123	1	118	1,200	127	1,168	136	80	125	2	137	511	138	6	135	5
Zaire	82	8	78	3,320	91	414	108	206	86	11	84	77	73	50	116	13
Zambia	65	18	50	5,312	81	299	72	565	63	30	95	87	69	51	79	40

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMALARI

Sayfa 3
(Devam)

HEALTH										NUTRITION				COUNTRY
Public Expenditures per capita		Population per Physician		Population per Hospital Bed		Infant Mortality Rate ⁴		Life Expectancy ⁵		Calorie Supply per Capita ⁶		Percent of Requirements		
Rank	US \$	Rank	Number	Rank	Number	Rank	Rate	Rank	Years	Rank	Number	Rank	%	
116	1	136	53,545	102	724	96	133	117	41	99	2,086	99	90	Rwanda
86	4	112	15,214	104	746	117	159	117	41	80	2,309	84	97	Senegal
91	3	116	17,112	116	878	100	136	116	42	83	2,224	84	97	Sierra Leone
91	3	113	16,226	87	574	132	177	127	40	131	1,822	128	79	Somalia
74	6	55	1,963	45	200	81	117	72	52	35	2,886	34	118	South Africa
100	2	104	11,858	120	1,120	100	136	90	49	101	2,074	107	88	Sudan
63	8	93	8,852	57	270	107	149	105	44	122	1,950	122	84	Swaziland
91	3	124	25,088	105	750	119	160	105	44	115	2,003	115	86	Tanzania
100	2	120	19,755	97	671	92	127	117	41	88	2,198	87	96	Togo
59	11	85	5,128	73	423	94	128	69	54	63	2,440	69	102	Tunisia
100	2	95	9,310	84	641	119	160	83	50	96	2,096	99	90	Uganda
116	1	137	58,990	121	1,178	135	180	133	38	128	1,859	129	78	Upper Volta
91	3	123	24,347	58	287	119	160	97	46	127	1,885	118	85	Zaire
54	13	106	12,267	61	311	116	157	105	44	103	2,052	104	89	Zambia

* Sanayi devletleri

- Elde hiç bilgi yok ya da çok az

(n.a.) Elde mevcut değil

1. "Soldier" sözcüğü silahlı kuvvetlerin tüm üyeleri için kullanılmıştır.

2. 5-19 yaşları arası

3. Yazabilen ve okuyabilen yetişkin nüfusun (15 in üzerinde) yüzde olarak temsil edilişi

4. 1000 canlı doğumdan, 1 yaşının altındaki çocuklarda ölüm olayları

5. Doğumda canlı kalma şansı

6. Günde kalori olarak kişi başına, balık dahil besin temini

7. Mısır, politik yönden Orta Doğu devletlerine ait olduğundan, Afrika ülkeleri arasına alınmamıştır.

Rank: Tablodakiler arasındaki devletlerin sıralanışı. Eğer aynı rakamlara sahip devletler birden fazlaysa, sıra numarası tekrarlanmaktadır.

* Ruth L. Sivard, World Military and Social Expenditures 1977

bazı durumlarda uluslararası çapta birleşmesi zorunlu olmaktadır. Burjuva devleti aktif olarak işe el atmasaydı, yeniden üretim sürecinin bütününe katılmasaydı bu sorunlar çözülemezdi.

Kapitalist üretimdeki toplumsal niteliğin daha da gelişmesi, kapitalizmin temel çelişkisinin, yani üretimin toplumsal karakteriyle özel kapitalist mülkiyet biçimi arasındaki çelişkinin belirgin bir şekilde artmasına, kapitalizmdeki tüm ekonomik ve sosyal iç çelişkilerin artmasına neden olmuştur. Kapitalist dünya ekonomisinin bunalımları, özellikle sömürge sisteminin çökmesine ve emperyalist güçler arasındaki çelişkilerin artmasına bağlı olarak derinleşmiştir.

Bu koşullar altında tekelci sermaye, kendi iç ve dış çelişkilerini çözmek ve kapitalist düzeni kurtarmak için, hem tek tek devletlerin iktidarından hem de bir dizi emperyalist devletin birleşmiş iktidarından azami bir şekilde yararlanma yoluna gitmektedir. Tüm bunlar, çağdaş emperyalizmin devletle bütünleşen tekelcilik niteliğinde bir artışın ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Lenin'in daha ilk dünya savaşı sırasında belirttiği gibi, "dev kapitalist tekeller çağı, tekelci kapitalizmin devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşme çağı, 'Devlet aygıtında' alışlagelmişin dışında bir güçlenmeyi de beraberinde getirmektedir..."

Bugün artık, karmaşık devlet-tekelci önlemler sistemine başvurmadan, ülkenin ekonomik yaşamına burjuva devletinin yaygın ve sürekli olarak karışmasını sağlamadan, tekelci kapitalizm iktidarını koruyamamaktadır.

Günümüz kapitalist dünyasında geçen tüm olayların derin bilimsel bir çözümlenmesi sonucunda, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin tanımı, SBKP Programında şöyle yapılmıştır : "Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm, tekellerin iktidarıyla devletin iktidarını, tekellerin zenginleş-

mesine ön ayak olacak, işçi hareketlerini ve ulusal kurtuluş savaşlarını baskı altında tutmayı sağlayacak, kapitalist düzeni kurtaracak ve saldırgan savaşlar çıkaracak olan tek bir aygıtta birleştirir." Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin niteliği, 1960 ve 1969 Moskova komünist ve işçi partileri konferanslarının belgelerinde de benzer şekilde tanımlanmıştır.

Tekelci kapitalizmin devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşme eğilimi, ilk kez Lenin tarafından ortaya çıkarılmıştır. Lenin bu olgunun adını koymuş, özelliklerini açıklamış ve kapitalist ekonomiye dayalı toplum düzeninin gelişmesi içindeki tarihsel konumunu tanımlamıştır.

V.I.LENİN VE DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCI KAPİTALİZM

Engels sermayenin merkezileşme ve yoğunlaşma sürecini incelerken, bu sürecin, er ya da geç burjuva devletin ekonomik alandaki rolünün artmasına yol açacağı sonucuna varmıştı. Engels üretimin, kapitalist toplumun resmi temsilcisi olan devlet tarafından yönetilmesinin zorunlu olduğunu, "üretim ve ulaşım araçları, anonim şirketler aracılığıyla gerçekten yönetilemeyecek hale geldiğinde, eğer devletleştirme ekonomik yönden kaçınılmaz olursa", devletin bu işi ele alacağını yazıyordu. Engels aynı zamanda, üretim araçları üzerindeki mülkiyetin bir bölümünün burjuva devletin eline geçmesiyle, kapitalist üretim ilişkilerinin niteliğinde hiç bir değişiklik olmayacağını da belirtiyordu.

Marx "Kapital'de, burjuva toplumunun iç yapısını çözüm-lüyordu. Daha "Ekonomi Politığın Eleştirisine Giriş" adlı yapıtında, kapitalizmin incelenmesine ilişkin tasarımları ana hatlarıyla belirlemişti bile. Bu tasarıma uygun olarak, "burjuva toplumunun devlet biçiminde özetlenişi"ni incelemek de öngörülmüştü. Marx ayrıca, "uluslararası üretim ilişkisi"ni, "uluslararası iş bölümü"nü, "uluslararası değişim"i,

"ihracat ve ithalat"ı, "kambyo sürüm değeri"ni ve son olarak da "dünya pazarı ve bunalımlar"ı incelemeyi tasarlıyordu. Ancak Marx'ın zamanında, kapitalist gerçeklik içinde bu süreçler henüz biçimlenme aşamasında bulunuyorlardı. Ekonomi tarihinde o günlerde, bu süreçlerin teorik yönden genelleştirilmesi için gerekli olan olgular henüz birikmemişti. Engels'in, "Kapital"ın üçüncü cildine ek olarak yazdığı "Borsa" adlı yapıtı, Marx'ın tasarımını gerçekleştirmede belirli bir deneme olarak yer tutar.

Kapitalizmin daha da gelişmesi, sermayenin yoğunlaşma ve merkezileşme sürecini o güne kadar görülmemiş bir ölçüde hızlandırdı, tekellerin ortaya çıkmasına ve sonra da egemenliğine neden oldu. Kapitalizm, tekelci kapitalizme dönüştü. Engels'in, kapitalist dünyanın gelecekteki çehresine ilişkin dahice bir varsayımdan öteye geçmeyen Borsa hakkındaki düşünceleri, Lenin'in "Emperyalizm, kapitalizmin en yüksek aşaması" adlı yapıtında derin bilimsel araştırmalara ve genelleştirmelere konu olmuştur. Engels'in önceden gördüğü gibi, üretim araçları gerçekten de anonim şirketlerin boyunu aşmış, ve daha sonraları burjuva devleti, giderek daha da etkin bir şekilde ekonomik yaşama karışmak zorunda kalmıştır.

İlk dünya savaşı tüm bu süreçleri hızlandırmış, ve Lenin, tekelci kapitalizmden devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşüm sürecinin başladığına dikkati çekmiştir.

LENİN VE İLK DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM

Lenin "Emperyalizm, kapitalizmin en yüksek aşaması" yapıtında, devletle bütünleşen tekelci kapitalizm sorununa çok yaklaşmıştır. Gerçi bu kavramı henüz kullanmamıştır, ama yeni bir olguyu görmüş ve üzerinde önemle durmuştur : Tekellerin egemenliği temeli üzerinde devlet tekellerinin ortaya çıkışı. Bunun yanında Lenin, özel tekellerin gelir-

lerinin artması ve güvencesi için bir araç olmaktan, iflasa yakın özel tekellere yardım için bir araç olmaktan öteye gitmeyen devlet tekellerini özel tekellerle mukayese etmiyordu. Lenin, "mali sermaye (finans kapital) döneminde, özel tekellerle devlet tekellerinin birbirleriyle çitiştiği ve gerçekte birigibi diğerinin de, dünyanın paylaşılması amacıyla en büyük tekelliler arasındaki emperyalist savaş zincirinin halkalarından başka bir şey olmadığı"nı vurguluyordu.

Lenin 1916 da yazdığı makalelerinde ve konuşmalarında, devletin ekonomik yaşama giderek daha fazla karışması şeklindeki devlet-tekelci eğilimlerin arttığını kanıtlıyordu. Emperyalizmdeki çelişkilerin daha da artmasına bağlı olarak, tek tek ulusal emperyalistlerin varlıklarının tehlikeye düşmesiyle, tekelci üst tabaka burjuva devletin iktidarından, kendi kurtuluşları ve muazzam kârlar elde etmek için azami şekilde yararlanma yoluna gitmişlerdir. Buradan da, ekonomi politikasının yönetimini bir merkezde toplama çabaları ortaya çıkmıştır, yani ekonominin kapitalist yönden düzenlenmesini uygulama alanına sokmak. Lenin, bu sürecin sınıfsal özünü şöyle niteliyordu : "Almanya'da, tek bir yerden 66 Milyon insanın ekonomik yaşamını yönetecek, tek bir yerden 66 Milyon insanın ekonomi politikasını örgütleyecek, halkın ezici çoğunluğunun en büyük özveride bulunmasını zorla kabul ettirecek duruma gelinmiştir ve bundaki amaç da, '30 000 kişilik üst tabaka'nın milyarlar tutan savaş kârlarını cebine indirebilmesidir..."

Devlet düzenlemesinin ve devlet tekellerinin çoğalmasında Lenin, sosyalizme geçiş için gerekli olan koşulların doğrudan doğruya hazırlanışını görüyordu. "Dünya politikasında bir değişme" başlıklı makalesinde, "çağdaş toplumun sosyalizme geçiş için nasıl olgunlaştığını, halkın tüm güçlerinin seferber edilmesini gerektiren bu savaş göstermiştir ve elli milyondan fazla insanın toplam ekonomi po-

litikasının bir merkez aracılığıyla düzenlenmesine geçişi de zorunlu kalmıştır. Eger bu, küçük bir küme finans eşrafının çıkarları için bir avuç toprak ağasının (Junker) ve soylunun yönetimi altında gerçekleşirse, açlık ve savaştan bitip tükenmiş halkın onda dokuzunun çıkarları için, sınıf bilincine varmış işçilerin yönetiminde kesinlikle daha da iyi bir şekilde gerçekleşecektir."

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm sorunu, Büyük Sosyalist Ekim Devriminin hazırlık döneminde tüm heybetiyle Lenin'in önüne dikilmiş ve Lenin de bu sorunu ayrıntılı bir şekilde kaleme almıştır. RSDİP Nisan Konferansı (1917), bu soruna büyük önem vermiştir. Lenin bu konferansta, sanayinin devletleştirilmesi sürecindeki hızlı tempo ile ve devletin burjuva toplumu ekonomik yaşamına karışmasında değişik biçimlerin gelişmesiyle, tekellilikten devlet tekelliliğine geçiş yolunun açıldığını saptamıştır.

Lenin, daha önceki ayrıntılı açıklamalarını bir yere kadar genelleştirmiş ve tekelci kapitalizmin devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüştüğüne ilişkin savını daha olgun bir biçimde formüle etmiştir. Lenin, "sermayenin yoğunlaşması ve uluslararası hale gelmesi devasa boyutlara ulaştı" diyordu. "Tekelci kapitalizm, devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşmektedir, bir dizi ülke, koşulların baskısıyla üretim ve paylaşımın kamusal düzenlenmesine doğru yönelmektedir..."

Burada Lenin'in devletle bütünleşen tekelci kapitalizmden sözettiğini önemle belirtiriz. Ayrıca, devlet kapitalizminin, emperyalist ülkelerde tekellerin egemenliğine dayandığı gerçeği üzerinde de durmuştur.

LENİN'İN "YAKLAŞAN FELAKET VE BUNA KARŞI SAVAŞMA YOLLARI" ADLI YAPITINDA DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİ ÇÖZÜMLEYİŞİ

Eylül 1917 de, Büyük Sosyalist Ekim Devrimi arifesin-

de, Lenin "Yaklaşan Felaket ve buna karşı savaşma yolları" adlı yapıtını yazmıştır. Burada, diğer önemli sorunlarla birlikte, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm sorununu da ele alıyordu.

Bu yapıtında, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm üzerine o güne kadar söylediklerinin, deyim yerindeyse tümünü özetliyordu. Bunun yanında, tekелcilikten devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüşümü, hem üretimin giderek artan toplumsal karakterine hem de emperyalist ülkelere değişen uluslararası konumuna bağlıyordu.

Lenin, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin iki temel sorununu ele alıyordu : Sosyo-ekonomik özü ve tarihsel konumu.

Devletle bütünleşen-tekелci kapitalizmin sosyo-ekonomik özünü incelerken, tekелci kapitalizmin daha da gelişmesiyle devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüşeceğine ilişkin düşüncelerini yeniden belirtiyordu.

Bir yıl sonra, yani Büyük Sosyalist Oktobr Devriminin etkisinden sonra, proletarya devrimi deneyimlerini ve proletarya diktatörlüğünü göz önünde bulundurarak bu savı, "'Sol' çocukluk ve küçük burjuvalık üzerine" başlıklı makalesinde tamamladı ve geliştirdi. Sovyet devleti, yani proletarya devleti, devlet tekелini büyük işletmelere sokarsa, diye yazıyordu, o zaman sosyalizmi yaratan koşulların büyük çoğunluğu elde edilmiş olur.

Lenin bu savını, Nisan 1921 de yazdığı "aynî vergiler üzerine" broşüründe harfi harfine yinelemiştir.

Üretim araçları üzerindeki mülkiyet devletin eline geçerken, önceki üretim ilişkilerinin değişip değişmeyeceği ya da aynı şekilde kalıp kalmayacağı, ekonomiye egemen olan sınıfa bağlı kalmaktadır. Üretim araçları işçi sınıfı diktatörlüğünün eline geçerse, bu, sosyalizmin gelişmesi demek olur. Yok eğer ekonomide tekелci sermaye egemense, o zaman devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin eko-

nomik yaşamına devletin karışması anlamına gelir, ve gelişme emperyalist bir nitelik taşır. Lenin için, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin sınıfsal özünün, tekelci kapitalizminkiyle aynı olduğuna dair en küçük bir kuşku kalmamıştır.

Lenin'in, "Yaklaşan Felaket ve buna karşı savaşma yolları" yapıtında ayrıntılarıyla kaleme aldığı diğer sorun, devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşen tekelci kapitalizmin tarihsel konumudur. Lenin bu dönüşümün, insanlığa sosyalizmi yaklaştırdığını saptamıştır : "Çünkü sosyalizm, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin üzerinden ileriye atılacak ilk adımdan başka bir şey değildir. Ya da başka bir deyişle : Sosyalizm, tüm halkın yararına kullanılan ve böylece kapitalist tekel olmaktan çıkan, kapitalist devlet tekelinden başka bir şey değildir."

Lenin burada, sosyalizme geçişin sadece sosyalist devrimle mümkün olacağını da vurgulamaktadır. Aynı zamanda, eğer "ekonomik yönden olgunlaşmamışsa" hiç bir ayaklanmanın sosyalizmi yaratamayacağına da dikkatleri çekiyordu, ama, "devletle bütünleşen tekelci kapitalizm, sosyalizmin eksiksiz maddi hazırlığı, onun doğrudan doğruya ön aşamasıdır, çünkü tarihsel göstergede, bu aşamayla sosyalizm adlı aşama arasında başka hiç bir ara aşama yoktur."

Lenin, "'Sol' çocukluk ve küçük burjuvalık üzerine" (Mayıs 1918), ve "aynî vergiler üzerine" (Nisan 1921) adlı makalelerinde iki kez yinelediği gerçeği ifade eden bu sonuca büyük bir önem vermiştir.

İlk kez Lenin, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin ortaya çıkışına dikkatleri çekmiş, içeriğini karakterize etmiş ve ona bu içeriği ifade eden bir ad takmıştır. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin, tekel egemenliğinin bir sonucu olduğunu, çağdaş burjuva toplumunun politika ve ekonomisindeki tekeller egemenliğinin mantıksal ve kaçınılmaz bir devamı, gelişmesi olduğunu özellikle vurgulamıştır.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN BUHARİNCİ YORUMUNA LENİN'İN GETİRDİĞİ ELEŞTİRİ

Lenin, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin Buharin tarafından yorumlanışını ayrıntılı olarak eleştirmiştir. N.Buharin'in "Dönüşüm döneminin ekonomisi" adlı kitabına ilişkin Mayıs 1920 de çıkardığı notlar, bu eleştirinin içeriği hakkında bir fikir vermektedir.

Buharin, "devletle bütünleşen tekелci kapitalizm" deyimi yerine, "devlet kapitalizmi" deyimini kullanıyordu. Bunun yanında, "devlet kapitalizminin, üretim sürecinin rasyonelleştirilmesi olduğu..." görüşündeydi. Buharin bu tanımlamayla ana sorunu, yani devlet kapitalizminin tekeller egemenliği koşullarında devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüştüğünü görmezlikten geliyordu. Devlet kapitalizminin, üretim sürecini rasyonelleştirme amacını izlediğine ilişkin savı da yanlıştı.

Lenin bu yanlış savın içeriğiyle ilgili olarak şunları söylemiştir : "Devlet kapitalizmi tanımı, hisse senetsiz ve tröstsüz (ve belki de tekelsiz) kapitalizm tanımı pek doğru olmayacaktır. Yazar sorunun, ne somut olarak ne de ekonomik yönden özünü açıklamıyor... İyi bir tanımlama sayılmaz. Ayrıca gerekli değil. Ve 'rasyonelleştirme' de her zaman değil..."

Lenin, gelişmiş kapitalist ülkelerdeki devlet kapitalizminin, tekellerin egemenliği, mali sermayenin egemenliği temelinde ortaya çıktığını yineliyor, Buharin'in kitabıyla ilgili notlarının başka bir yerinde : "Hele tekелci kapitalizmde (yazar bunu sık sık unutuyor)" diyordu. Ve Buharin, yalnızca "mali sermaye örgütleri"nin gelişmiş olduğu kapitalist ilişkilerin belirli bir "olgunluk" döneminde, ekonomi politikası devletle bütünleşen tekелci bir biçim alabilir diye yazdığında, Lenin "mali sermaye örgütleri" deyimini belirterek şöyle açıklıyordu : "Mali sermaye örgütleri değil, kapitalizmin mali sermaye biçiminde örgüt-

lenişi." Lenin bir kez daha vurguluyordu : Temel sorun, devletin belirli araçlar sayesinde, örneğin mali sisteme, ulusal ekonomiye karışması değil, kapitalizmin, artık "finans kapitalizmi"ne, tekelci kapitalizme dönüşmüş olmasıdır.

Lenin Buharin'i eleştirirken, devletle bütünleşen tekeli kapitalizmin işlevine de dikkati çekmiştir : Kapitalist dünya ekonomik sistemindeki artan çelişkiler karşısında etkilenen ulusal emperyalizmin konumlarını sağlamlaştırmak. Lenin, devletle bütünleşen tekeli kapitalizmin, emperyalizmin hayatta kalma süresini uzatacak bir sistem olarak oynadığı rol üzerinde önemle durmuştur. Günümüzde bu güncel bir önem taşımaktadır, çünkü tekeli kapitalizmin devletle bütünleşen tekeli kapitalizme dönüşmesindeki nedenlerinden birini açıklamak için yardımcı olmaktadır.

Devletle bütünleşen tekeli kapitalizmle ilgili Leninci öğreti, SBKP ve diğer komünist partilerinin belgelerinde, komünist ve işçi partilerinin konferans ve belgelerinde, Sovyet ve diğer ülkeler marksistlerinin bilimsel araştırmalarında yaratıcı bir şekilde daha da geliştirilmiştir.

1969 Moskova komünist ve işçi partileri uluslararası konferansına sunduğu raporunda L.İ.Brejnev, devletle bütünleşen tekeli kapitalizmin ayrıntılı bir tanımını yapmış ve gelişmesinden ortaya çıkan sonuçları açıklamıştır: "Üretimi devasa boyutlarda toplumsallaştıran ve yönetimini merkezileştiren devletle bütünleşen tekeli kapitalizm, burjuva düzeninin ana çelişkisini - üretimin toplumsal karakteriyle mülkiyetin özel biçimi arasındaki çelişkiyi en uç noktasına kadar derinleşmiştir. Doğaya aykırı bir durum her geçen gün halkların gözünde daha da açıklığa kavuşmaktadır: Arasına birçok ülke için çalışan üretim komplekslerinde özel mülkiyetin bir avuç milyoner ve milyarderde kalması. Kapitalist üretim ilişkilerini sosyalist üretim ilişkileriyle değiştirmenin zorunluluğu her geçen gün daha bir kaçınılmaz olmaktadır."

SBKF'nin 24. ve 25. Kongrelerinde, çağdaş kapitalizmin özelliklerinin çözümlenmesine büyük bir önem verilmiştir. Kongre belgelerinde, çağdaş emperyalizmdeki devletle bütünleşen tekелci niteliğın belirginleştiğı ve buna bağılı olarak çelişkilerinin de arttığı saptanmıştır.

TEKELCİ KAPİTALİZMİN DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZME DÖNÜŞMESİNİ ÇABUKLAŞTIRAN ETKENLER

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin güçlenmesi önceleri doğrudan doğruya savaşlara ve ekonomik bunalımlara bağılıyken, günümüzde devletle bütünleşen tekелci kapitalizm, tekел burjuvazisinin, kendi egemenliğini sürdürebilmek için başvurduğu "olağan" bir araç haline gelmiştir.

Tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme ikinci dünya savaşından sonra çabuklaşan bu dönüşümü bir dizi iç ve dış etkenlerce uyarılmaktadır.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN GELİŞMESİNİ ÇABUKLAŞTIRAN İÇ ETKENLER

Günümüzde kapitalist ülkelerde ekonomik gücün, dev tekellerin ellerinde eşi görülmemiş bir şekilde yoğunlaştığını görürüz.

Bugün kapitalist dünyada yaklaşık 350 sanayi tekeli, tüm iş gücünün üçte ikisi üzerinde egemendir. Tüm girişimlerin % 70'i ya da 1200 milyar Doları bu tekellere aittir. General Motors gibi bu tür dev tekeller için 734000 işçi ve ücretli çalışmaktadır. Ciroları, Avusturya, Norveç ve Danimarka gibi ülkelerin ulusal gelirlerini aşmıştır. 1974 de ABD'deki üç büyük otomobil tekelinin payına, bu daladaki üretimin % 97,8'i düşmekteydi.

Dev tekellerin sayılarındaki azalmayla birlikte, bunların ekonomik ve politik egemenliği artmaktadır. Sayıca küçük ama ekonomik yönden güçlü bir grup tekел sermayesi için, bugünkü burjuva devletini emri altına almak, politikası

üzerinde belirleyici etkide bulunmak ve onu hizmet etmekle yükümlü bir araç haline getirmek daha kolay olmaktadır.

Tekelci kapitalizmden devletle bütünleşen tekelci kapitalizme dönüşüm, bilimsel-teknik devrim nedeniyle çabuklaşmıştır. Bu koşullar altında, bilimsel kazanımları gerçekleştirmek için gerekli olan en düşük düzeydeki sermaye, en güçlü tekellerin olanaklarını dahi aşacak kadar büyümüştür. Bu durum özellikle, modern silahlanma ve uzay uçuşları gibi sistemlerin kurulması için geçerlidir.

Tekelci sermaye, ulusal gelirin hatırı sayılır bir bölümünü toplamak ve hem bilimsel araştırmaları hem de teknolojik uygulamaları finanse etmek için burjuva devletinden yararlanmaktadır.

Üretimdeki toplumsal karakterin ulusal ve uluslararası çapta gelişmesi, toplumsal iş bölümünün gelişmesi, üretimin farklılıklar göstermesi ve aralarındaki işbirliği, üretimin toplumsallaştırılmasını, kapitalizmde mümkün olan en dış noktasına kadar getirmiştir. Üretimin toplumsal karakterde oluşu, nesnel olarak toplumsal bir yönetim ve denetimin kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bu da, kapitalist ekonominin "düzenlenişi" biçiminde burjuva devleti tarafından yerine getirilmektedir.

Tekellerin artan egemenliğiyle birlikte, çağdaş kapitalizmin tüm sosyal çelişkileri de artmakta, tekellerin başına buyruk davranışına ve boyunduruğuna karşı emekçi yığınlarının direnci yükselmektedir. Sınıf çelişkilerinin artması, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin gelişmesindeki nedenlerden biri olmaktadır. Tekeller artık yalnız başına, işçilerle olan iş anlaşmazlıklarını kendi yararları doğrultusunda çözemeyecek durumdadırlar. Grevler giderek politik bir içerik kazanmakta ve toplum düzeni olarak kapitalizme karşı yönelmektedir. Bunların büyük çoğunluğunu genel grevler oluşturmaktadır. Bu koşullar altında tekelci sermaye, ücretli emekle sermaye arasındaki karşı-

lıklı ilişkiyi kendi çıkarına düzenlemek için burjuva devletinden yararlanmaktadır.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN GELİŞMESİNİ ÇABUKLAŞTIRAN DIŞ ETKENLER

Kapitalizm, artık her alanı kapsayan bir ekonomik sistem olmaktan çıkmıştır. İkinci dünya savaşından sonra, ekonomik ve politik üstünlüğünü kanıtlayan ve insan toplumunun evriminde belirleyici etken durumuna gelen Sosyalist dünya ekonomik sistemi doğmuş, gelişmiş ve yayılmıştır.

Tekelci sermaye Sosyalizmle ekonomik alanda yarışırken konumlarını korumak için, etkilenen ulusal emperyalizmin tüm araç ve güçlerini harekete geçirmek üzere burjuva devletinden yararlanmaya gayret etmektedir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (Ortak Pazar), Avrupa Serbest Ticaret Birliği ve diğerleri gibi uluslararası devlet-teknelci birliklerin ortaya çıkışındaki nedenlerden biri, emperyalizmin Sosyalizme karşı savaşta güçlerini birleştirme gayretlerinden doğmaktadır. Elbette ki, uluslararası devlet-teknelci birliklerin kurulmasının nedenleri, sadece Sosyalizmi birlikte baskı altında tutma çabalarından ileri gelmemektedir, kapitalizmin, günümüzde en uç noktasına varan iç çelişkilerinin çözümüne ayak uydurma çabalarına da bağlıdır.

Çağdaş kapitalizm ve çelişkileri, çağımızdaki ana çelişkinin, yani iki karşıt sosyo-ekonomik sistem arasındaki, Sosyalizmle kapitalizm arasındaki çelişkinin belirleyici etkisi altında gelişmektedir. L.İ. Brejnev, 1969 Moskova komünist ve işçi partileri konferansında bu durumu şöyle saptıyordu: "Çağdaş emperyalizmin önemli bir çok özelliklerinden, kendisini yeni koşullara, iki sistem arasındaki savaşın koşullarına uydurmak zorunda kaldığı anlaşılmaktadır."

Devletle bütünleşen teknelci kapitalizmin güçlenmesi, önemli ölçüde emperyalist sömürge sisteminin çöküşüne de

bağlı kalmaktadır. Eski sömürge imparatorluklarının çöküşü, emperyalistleri, sömürge kalıntılarını elde tutmak ve yeni biçimlerde yayılmak için, hükümetlerini bir araya getirmek üzere çaba harcamak zorunda bıraktı. Bu amaca, örneğin karşılıklı anlaşmalar hizmet etmekte, anlaşmaların yardımıyla "Ortak Pazar"daki ülkelerin tekelci sermayesi, Afrika'nın özgürlüğüne kavuşmuş ülkelerindeki sömürgeci konumlarını yeniden kazanmaya çalışmaktadır.

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin evriminde, artan kapitalist uluslararası iş bölümü ve üretici güçlerin giderek uluslararası hale getirilmesi de belirli bir rol oynamaktadır. Tüm bunlar, sermayenin uluslararası çapta toplanmasının, son derece farklılıklar gösteren, en son bilimsel-teknik kazanımlardan yararlanan üretimin devasa boyutlarına uygun büyük pazarlar yaratılmasının gereğini duyurmaktadır. Emperyalist bütünleşme (Integration), dünyanın ekonomik yönden paylaşımı ve yeniden paylaşımıyla ilgili sorunu, en güçlü finans grupları yararına çözüme girişimini de temsil etmektedir.

Kapitalizmin evrimindeki eşitsizlik yasası da aynı doğrultuda etkiye bulunmaktadır. İkinci dünya savaşından sonra kapitalizmin evrimindeki eşitsizliğin artması, emperyalist güçler arasındaki gelişkiyi olağanüstü bir biçimde şiddetlendirmiştir. Bu eşitsizlik artışı, dünyanın yeniden paylaşımı için emperyalist savaşlara bir temel hazırlamaktadır. Geçmişte emperyalistler, dünyanın paylaşılması için hiç düşünmeden silahlı çatışmalar çıkarırlardı. Şimdi, barış nöbeti tutan Sosyalist dünya sisteminin gücü hızla büyüdüğünden, ulusal kurtuluş hareketleri giderek anti-emperyalist bir yöne girdiğinden, kapitalist ülkelerde sosyal gelişmeler arttığından ve emekçi yığınlarının devrimci etkinliği yükseldiğinden, emperyalist savaşlarla dünyayı paylaşma girişimleri her geçen gün bazı tehlikeleri göze almayı gerektirmektedir, çünkü bu tür girişimler

kapitalizmin bizzat kendi varlığını tehdit etmektedir. Bu durumda tekeller, dünyanın yeniden paylaşılması için, yerel savaşların yanı sıra kapitalist bütünleşmeden de bir araç olarak yararlanmaktadır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu (EWG) biçimindeki devletler arası tekелci birlikler, uluslararası çaptaki devletle bütünleşen tekелci kapitalizmden başka bir şey değildir.

Ayrıca tekелci sermaye dış pazarlarda sermayesinin rekabet gücünü yükseltmek için, ulusal emperyalizmin hükümetlerini, devlet aygıtını, bütçesini ve diğer maddi olanaklarını kullanmaktadır. Devlet, tekellere ihracat için çeşitli ayrıcalıklar, güvenceler tanımakta ve mali destek sağlamaktadır; düşürümleri (Dumping) finanse etmektedir; sermayenin devlet kanalıyla ihracını çoğaltmakta ve özellikle gelişen ülkelere meta ihracını teşvik etmektedir.

Bunlar, ikinci dünya savaşından sonra tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüşmesini çabuklaştıran en önemli iç ve dış etkenlerdir.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCI KAPİTALİZMİN ANA GELİŞME DOĞRULTULARI

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin sistem olarak gerçekleştirdiği somut biçimleri tasarlayabilmek için devletin, ekonomiye, çağdaş emperyalist üretim ilişkileri sistemine, toplumsal sermayenin yeniden üretimindeki tüm aşamalarına karışmasının hangi boyutlara ulaştığı sorusunun ayrıntılarına girmek zorunlu olmaktadır. Bu da, burjuva devletin işe karışmasının biçimlerini, sınırlarını ve sonuçlarını ele almak demektir. Burjuva devleti, 1. Üretim ilişkilerine, özellikle üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkilerine, 2. Paylaşım ilişkilerine, özellikle toplumsal ürünlerin bütçe, kredi ve finans sistemleri üzerinden paylaşımına, 3. Burjuva devletin değişim (mübadele) sürecini devlet eliyle düzenleme girişimlerine

bağlı olan, değişim (mübadele) ilişkilerine, 4. Toplumsal ürünlerin tüketimi ve sonuna kadar değerlendirilmesi ilişkilerine, karışmaktadır.

Bu yöntemsel ilkelere dayanarak, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin temel öğelerini ya da, başka deyişle, bu sistemin gelişmesindeki ana biçimleri ya da doğrultuları şöyle sıralayabiliriz :

1. Devlet-tekелci mülkiyetin çoğalması, çağdaş burjuva devletin işverenlik faaliyetlerinin artması,

2. Ekonominin devlet tarafından programlanması ve düzenlenmesi, bütçeden ve de kredi, finans ve para sistemin-den, ulusal gelirin paylaşımı ve belirli çevrelerde yeniden paylaşımı için sonuna kadar yararlanılması; ücretli emekle sermaye arasındaki karşılıklı ilişkinin, tekелci sermaye yararına devletçe düzenlenmesi,

3. Toplumsal ürün ve hizmetlerin devletçe tüketiminde artış kaydedilmesi, özellikle ekonomiyi askerileştirme biçiminde, askersel amaçlar için devlet alımlarının ve siparişlerinin çoğalması,

4. Tekелci sermayenin yeni sömürgecilik politikasının ve dış ekonomik yayılmasının burjuva devleti tarafından finanse edilmesi ve desteklenmesi,

5. Devletler arası tekелci birliklerin ve anlaşmaların, emperyalist bütünleşmenin ortaya çıkması ve gelişmesi,

6. Tekелci sermaye ve şirketleriyle burjuva devletin hükümet aygıtı arasındaki kişisel birleşmenin (Personal-union) daha da gelişmesi.

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin bu sıraladığımız biçimlerini şimdi daha yakından inceleyelim.

DEVLET-TEKELCI MÜLKİYET

DEVLET-TEKELCI MÜLKİYETİN DOĞUŞU

Toplumsal üretim ilişkileri sisteminin temeli, üretim araçlarıyla ilgili olarak insanlar arasında meydana gelen

ilişkilerdir, yani üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkileridir. Bu nedenle, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin üretim araçları üzerindeki mülkiyet ilişkilerinde yarattığı değişiklik ayrıntılı bir şekilde ele alınmalıdır.

Çağdaş kapitalizm, ulusal ekonomide hacmi artan bir devlet sektörünün ortaya çıkışıyla karakterize edilir. Burjuva devletin işverenlik faaliyetlerindeki artış, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin toplam sisteminde son derece önemli bir ögedir. Devlet-tekelci mülkiyetin doğuş ve biçimleniş tarihçesi her ülkede değişik özellikler gösterir. Bir dizi batı Avrupa ülkesinde devlet mülkiyeti, büyük işletmelerin ve hatta tüm sanayi dalının, örneğin kömür, gaz ve elektrik enerjisi üretiminin ulusallaştırılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu süreç özellikle ikinci dünya savaşından sonra İngiltere, Fransa, Avusturya ve diğer birkaç batı Avrupa ülkesinde pek hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu ülkelerdeki ulusallaştırma, bir yandan Sosyalist gelişme yolunu izleyen ülkeler örneğine hayranlık duyan halk yığınlarının istemlerine burjuvazinin verdiği bir ödündü ve diğer yandan da tekelci burjuvazinin belirli bir bölümü için, savaşın bitiminde içinde bulunduğu durumdan kurtulmak üzere arzu ettiği bir çıkar yoldu: Bazı sanayi dalları iflasın eşiğinde bulunuyordu, diğerlerinin de yeniden kurulması ve düzene konulması büyük paraların harcanmasını gerektiriyordu. Burjuva yöntemleriyle gerçekleştirilen ulusallaştırma, burjuvazinin bu bölümüne, zarar eden işletmelerden kurtulma ve bunlar için yapılan muazzam ödemeleri cebe indirme olanağını vermiştir.

Bazı ülkelerde, örneğin İtalya'da, devletle özel tekelci karma girişimleri gerçekleştirme uygulaması ilgi görmüştür. Bu tür işletmelerin kuruluşu, İtalyan hükümetinin özel tekelleri iflastan kurtarmak amacıyla geniş bir kampanya yürüttüğü 1929-1933 yılları arasındaki ekonomik bu-

nalım sırasında yığinsal bir nitelik kazanmıştır. Bu amaç için, sanayiye yeniden düzenleme enstitüsü denen, devlet tarafından özel bir mali organ kurulmuş, ikinci dünya savaşından sonra da İtalya'daki tüm gaz ve petrol tekellerini bir araya getiren ENİ (Ente Nazionale Idrocarburi)-Tekel grubu (Konzern) ortaya çıkmıştır.

Bazı ülkelerde devlet-tekelci mülkiyet, önemli ölçüde devletin kasasından sağlanmış ve başlıca askersel amaçlara hizmet etmekteydi. İşte bu şekilde ikinci dünya savaşı öncesi faşizm Almanyasında, elektrik santralleri, gemi tersaneleri ve kimyasal ürün işletmeleri devletin parasıyla kurulmuştur. ABD'de ikinci dünya savaşından sonra devletin parasıyla atom sanayisi ve Atlantik sahiliyle Teksası birbirine bağlayan iki petrol boru hattı inşa edilmiştir. Ancak 1954 yılında ABD Kongresinin kararıyla, petrol boru hatları Rockefeller tekeli yararına uygun koşullarda devredilirken, atom sanayi işletmeleri de çok ucuz fiyatlarla özel tekelere satılıyordu.

Tüm bu olup bitenler sonucunda gelişmiş kapitalist ülkelerde önemli yer tutan bir devlet-tekelci sektör ortaya çıkmıştır. Bugün ulusal zenginliğin % 15-25'i devletin elinde toplanmıştır. Toplumsal ürünlerin üretiminde devletin payı, Japonya'da % 21, Federal Almanya'da % 35, İtalya'da % 37, Fransa'da % 40, İngiltere'de % 49 oranına ulaşmaktadır. Bir çok ülkede yalnız büyük işletmeler değil, ekonominin tüm dalları devlet mülkiyetindedir, örneğin ulaşım araçları, taşımacılık, elektrik ve gaz enerjisi üretimi, kömür çıkarımı gibi. Bazı ülkelerde bankalar ve bir dizi kredi ve finans kuruluşları da devlete aittir. Federal Almanya'da, elektrik enerjisi ve gaz üretimi ve de su işletmesinin % 60'ı, taşıma araçlarının da % 80'i devlete aittir. Japonya'da, tüm ana demiryolları, oto yolları ve liman tesisleri devletin mülkiyetindedir.

Muazzam sermaye yatırımlarını ve başlangıç döneminde

büyük kayıplarla tehlikeleri göze almayı gerektiren yeni sanayi dallarının kurulmasında devlet büyük bir rol oynamaktadır. Tekelci sermaye için yaşamsal önem taşıyan eski sanayi dallarını yeniden düzenlemek üzere devletin yaptığı harcamalar da yabana atılacak gibi değildir. Brüt yatırımlardaki devlet payı yükselmektedir. 1970 yılında bu pay, ABD'de % 29.2, Japonya'da % 22.7, Federal Almanya'da % 16.2, İngiltere'de % 45.8, Fransa'da % 24.6 ve İtalya'da % 36.1 oranındadır.

Bilimsel-teknik devrimin gelişmesine ve tekeller arasındaki rekabetin artmasına bağlı olarak, bilimsel araştırmalar ve en yeni tekniğin ve teknolojinin üstesinden gelebilen kadroların eğitimi için büyük sermaye yatırımlarına gereksinme duyulmaktadır. Bilimsel araştırmalar için yapılan harcamalarda devlet kasasından çıkan para, ABD'de % 63-64, Fransa'da % 63, İngiltere'de % 57 oranını bulmaktadır. Ancak bu araştırmalar genellikle özel şirketlerin laboratuvarlarında yapılmaktadır. Tüm bu araştırmaların, ABD, İngiltere ve Federal Almanya'da % 66.7'si, İtalya ve Japonya'da % 63-65'i özel şirketlerin payına düşmektedir.

Bilimsel araştırmalar için yapılan devlet harcamalarının büyük bir bölümü, o devletin askersel yönelimine bağlı olmaktadır. Araştırma çalışmalarının yarısından fazlası, uçak ve roket yapımında, elektro-teknik ve elektronikte, kimya ve ilaç sanayisinde yoğunlaşmıştır.

DEVLET-TEKELCİ MÜLKİYETİN SOSYO-EKONOMİK NİTELİĞİ

Burjuva devletin işverenlik faaliyetlerindeki artış, kapitalist üretim biçiminin bağrında Sosyalizmin doğuşunu devlet mülkiyetinin gelişmesiyle bir tutan bir çok reformcu ve revizyonist teorilerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu teorilere göre, devlet mülkiyetinin çoğalması, kapitalizmin bir "genel refah toplumu"na dönüşmesi anlamı-

na gelmektedir. Ancak ne var ki, devlet mülkiyeti tekel öncesi kapitalizmde de bulunuyordu. Örneğin daha 19. Yüzyıl ortalarında Bismarck Almanyasında, demiryolları ve ulaşım araçları devletin mülkiyetindeydi. Ve bazı burjuva ekonomi uzmanları, üretim sanayisi dallarından bir dizisinin devletleştirilmesi önlemlerini, Sosyalist önlemler diye ilan ediyorlardı. Ama marksizmin ustaları daha o zamanlar, bu tür iddiaların iç yüzünü açığa çıkarmışlardı.

Engels "Anti-Dühring"de, burjuva devletin, herhangi bir maddi ya da politik düşünceden çıkarak aldığı her devletleştirme önlemine, doğrudan doğruya Sosyalist önlem denemeyeceğini yazıyordu. "O zaman krallık ticaret şirketi, porselen manifaktörü ve hatta ordudaki bölük terzisi dahi birer sosyalist kurum olurdu."

Engels, üretici güçlerden bir bölümünün burjuva devletin eline geçmesiyle, burjuva toplumunda egemen olan kapitalist üretim ilişkilerinin ortadan kalkmayacağını kesin olarak kanıtlamıştır : "Biçimi ne olursa olsun modern devlet, aslında kapitalist bir makinedir, kapitalistlerin devletidir, tasarlanabilecek olan en eksiksiz, baştan aşağı tam bir kapitalisttir. Ne kadar çok üretici gücü mülkiyeti altına alırsa o kadar çok gerçekten tam bir kapitalist olur, o kadar çok vatandaşı sömürür. İşçiler, ücretli işçiler, proleterler olarak kalırlar. Sermaye ilişkisi ortadan kalkmaz, daha da uç noktasına varır."

Kapitalizmin gelişmesiyle, devlet-tekelci mülkiyetin doğması sonucu kapitalist üretim ilişkilerinde bir değişiklik meydana gelmiştir. Burada söz konusu olan artık klasik toplumsal sermaye değildir, deyim yerindeyse, tekelci "grup" mülkiyetidir. Toplumsallaştırma, kapitalizmde mümkün olan en yüksek noktasına ulaşmıştır. Niteliği, daha önce olduğu gibi kapitalisttir ve tüm ulus çapında gerçekleşmektedir. Aynı zamanda, ücretli emekle sermaye arasındaki çelişkiler de değişikliğe uğramaktadır. Bugün işçi sınıfı artık, bir

tröst'te, bir kartel'de, bir şirket'te ya da tek elci birliklerin herhangi bir biçiminde birleşmiş olan tek tek kapitalistleri ya da tek elciler birliğini değil, devlette örgütlenen ve emekçileri, devletle bütünleşen tek elci kapitalizm sistemi sayesinde sömüren toplam tek elci sermayeyi karşısında bulmaktadır. İşçiler artık tek tek kapitalistler ya da tek tek kapitalist tekeller tarafından değil, doğrudan doğruya bu işlevi üzerine alan kapitalist devlet tarafından sömürülmektedirler. Buna bağlı olarak, işçilerin, yeni biçimler alan sömürüye karşı verdikleri savaş da yükselmektedir. Ve bugün bu savaş, sömürülen işçilerden bir grubun, "kendi" kapitalistlerine ya da "kendi" tek elci sermaye şirketlerine karşı yürüttükleri bir savaş değildir artık. Bugün işçi sınıfının savaşı, burjuva devlete ve onun genel ekonomi politikasına karşıdır.

Devletle bütünleşen tek elci kapitalizm koşullarında, işçilerin ekonomik savaşımı, varolan düzene karşı doğrudan doğruya politik bir savaşım haline dönüşmektedir. Sanayi dalının tümündeki işçileri ya da ülkedeki tüm işçi sınıfını kapsayan bu savaşın genişliği ve çapı buradan da anlaşılmaktadır. Grevler, daha çok genel grev niteliğini almakta, işçi sınıfının savaşında yeni yöntemler meydana çıkmakta, yeni istemler yükselmektedir. Bunlar artık yerel istemler değil, devletle bütünleşen tek elci kapitalizmin toplam sistemine karşı olan eylemlerdir.

DEVLET-TEKELCİ MÜLKİYETİN EKONOMİK ROLÜ

Devlet mülkiyeti daha çok, ekonomide sözü geçenler için yaşamsal önemde olan sanayi dallarında yoğunlaşmaktadır. Tek elci sermaye, tekellerin, özellikle gerektiği anda sermayelerini yarar sağlayacak şekilde yatıramadıkları sanayi dallarının devletleştirilmesinden yanadır. İmalat sanayisinde ve fabrika ürünlerinin imalinde genellikle devlet sermayesine izin verilmemektedir. Bu sanayi dalları yük-

sek kâr getirmekte, ve özel sermaye bu alanları kimseyle paylaşmadan yönetmeyi yeğlemektedir.

Tekelci mülkiyetin bütünü olan devlet mülkiyeti, özel sermayenin zenginleşmesi için ek bir kaynak oluşturmaktadır. Devlet kuruluşları genellikle, bu kuruluşların faaliyetlerine ilgi duyan özel tekellerin temsilcilerinden meydana gelmiş denetim kurulları tarafından yönetilmektedir. Bu yönetim organı, devlet kuruluşlarındaki finans konularını belirlemekte, fiyatlar ve ürünlerin saptanmasına ilişkin kararları almaktadır.

Sendikacı Clive Jenkins, İngiltere'de devlete ait 8 sermaye şirketindeki yönetimle ilgili yaptığı araştırma sonucunda şu ilginç verileri açıklamaktadır. Yönetimdeki 272 kişiden, 106 sı aynı zamanda ülkedeki en büyük şirketlerin müdürleriyken, İşçi Partisinin ya da sendikaların temsilcisi olarak sadece 47 kişi bulunuyordu. En büyük 38 sigorta şirketinin temsilcileri müdürlük görevlerinden 49 unu ele geçirmiş ve 18 bankanın temsilcisi de, devlete ait işletmelerin 31 inde müdürlük koltuğuna yerleşmişlerdi.

Tekelci sermaye, devlet kuruluşlarının yönetiminde böylece sağlam konumlar elde etmektedir. Devlet kuruluşlarındaki bu tür bir araya gelmiş yönetim organları, halkın yüksek fiyatlarla elde ettiği ürünleri (elektrik enerjisi, gaz, kömür, ulaşım hizmetleri v.b.) özel tekellere uygun fiyatlarla devredilecek şekilde işleri yürütmektedirler. Fransa'da örneğin, devlet kuruluşlarının özel firmalara teslim ettiği kömürün fiyatı, maliyet fiyatının altındadır. Devlet santrallerinin tekellere teslim ettiği elektrik enerjisinde de durum aynıdır.

Devlet işletmeleri sık sık zarar eder ve devlet bütçesinden, yani vergi ödeyenlerin sırtından destek sağlarken, bu uygulamalar özel tekellere milyonlar tutan ek kârlar getirmektedir. 1960 yılında devlet kuruluşlarının zararlarını karşılamak üzere yapılan harcamalar şöyledir :

İngiltere'de devlet bütçesinin % 6.4 ü, Federal Almanya'da % 2.8 i, Fransa'da % 1.03 ü, ve İtalya'da % 4.6 sı.

Devlet kuruluşlarının ürünlerini uygun fiyatlarla tekel-
lere devretmesi, işin aslında, özel tekелci sermayenin giz-
li bir biçimde mali yönden desteklenmesidir. Devlet kuru-
luşlarında elde edilen ve devlet kanalıyla özel tekellerin
kasalarına akan kârlar, özel sermayenin ortalama kâr ora-
nının düşmemesini sağlamaktadır. Ortalama kâr oranındaki
düşme eğilimini önlemeye çalışan, "Kapital"ın üçüncü cil-
dinde Marx'ın incelediği etkenlere, bugün burjuva devleti
aracılığıyla ulusal gelirin belirli çevrelerde yeniden pay-
laşımı da eklenebilir.

Devlet mülkiyetinin gelişmesi, özel tekelleri zengin-
leştirmekte ve tekелci sermayeye, bir dizi genel strate-
jik ödevlerin çözümü için olanak tanımaktadır :

Bu gelişme, özel sermayenin zarar eden sanayi dalların-
dan kâr getiren sanayi dallarına geçmesini teşvik etmekte,
tekellere, iflasın eşiğindeki sanayi dallarından sermaye-
lerini çekerek, özel sermayenin ortalama kâr oranındaki
düşme eğilimini önleyecek kâr getiren sanayi dallarına ya-
tırmalarında yardımcı olmakta;

Devlet bütçesinden eski işletmelerin yeniden düzenlen-
mesi ve finanse edilmesi aracılığıyla sabit sermayenin
yenilenmesini teşvik etmekte;

Yeni sanayi dalları devlet tarafından finanse edilerek
ekonomik yapı düzeltilmekte ve böylece ulusal emperyalizme
dış pazarlardaki rekabet gücünü artırma olanağı tanınmakta;

Ulusal gelirin belirli çevrelerde yeniden paylaşımı ara-
cılığıyla, toplam ekonominin gelişme ve birikim temposunu
hızlandırmaktadır.

İŞÇİ SINIFININ DEVLET-TEKELCİ MÜLKİYETLE VE BURJUVA ULUSALLAŞTIRMASIYLA İLİŞKİSİ

İşçi sınıfı, komünist ve işçi partileri, devlet-tekелci

mülkiyetin kapitalist niteliğini açıklamakta, ama aynı zamanda devlet kuruluşlarının yeniden özelleştirilmesine(özel mülkiyete geri verilmesine) özellikle şu aşağıdaki nedenlerden dolayı karşı çıkmaktadır :

Birincisi : Devlet-tekelci mülkiyet, özel-tekelci mülkiyete göre üretimin toplumsallaştırılmasında daha yüksek bir aşamayı temsil etmektedir, ve Lenin'in belirttiği gibi, Sosyalizmin ilk maddi hazırlığıdır.

İkincisi : Devlet sektörünün ortaya çıkış gerçeği dahi, toplumsal üretimin işleyişi ve evrimi için burjuvaziye gerek kalmadığını kanıtlamaktadır. Devlet kuruluşlarından kârların özel tekeller yararına aktarılması gerçeğine karşın, bu kuruluşlar genelde özel tekelci kuruluşlardan hiç de daha başarısız bir şekilde işlememektedir. Engels şöyle diyordu : "Eğer bunalımlar, burjuvazinin, modern üretici güçlerin gelecekteki yönetimine ilişkin yeteneksizliğini açığa vuruyorsa, büyük üretim ve ulaşım kuruluşlarının anonim şirketlere ve devlet mülkiyetine dönüşmesi, burjuvazinin bu amaç için gereksizliğini kanıtlar."

Üçüncüsü : Sınıfsal güçler dengesinin proletarya için uygun olduğu durumlarda, devlet kuruluşları özel şirketlerden daha çok kamu oyuna açık bir şekilde çalışmak zorunda kalmaktadır. Sol güçlerin temsilcileri parlamentoda, devlet kuruluşlarının çalışmaları hakkında hesap sorabilir ve bu kuruluşlar üzerinde demokratik bir denetimin kurulmasını isteyebilirler. Bazı durumlarda işçi sınıfı, devlet kuruluşlarındaki çalışma koşullarında belirli bir düzelme sağlayabilir. Avusturya'da örneğin sendikalar, devlet kuruluşlarındaki işçiler için, diğer şirketlerden daha uygun koşulları gerçekleştirmişlerdir.

Dördüncüsü : Devlet mülkiyeti, dış sermayenin giriş yolunu bir dereceye kadar engellemektedir, çünkü bir devlet kuruluşunu mülkiyeti altına almak, herhangi bir özel işletmeyi mülk edinmekten daha zordur.

Komünist partileri, burjuva ulusallaştırmasıyla ilgili reformcu hayallere karşı savaşılmaktadır. Ama aynı zamanda, ulusallaştırmanın demokratik olması, yığınların katılması ve halkın çıkarı doğrultusunda gerçekleşmesi için savaşımayı zorunlu bulmaktadırlar.

Komünist partileri, kapitalizmdeki ulusallaştırmayı, demokratik dönüşümler için verilen savaşın bir halkası olarak görmektedirler ve bu savaş sırasında emekçi yığınlar birleşmekte, örgütlenmekte ve köklü, devrimci dönüşümlerin zorunluluğunun bilincine varmaktadırlar.

Ulusallaştırmayı savunan reformcular bunu, burjuva düzeni sınırları içine sıkıştırmaktadırlar. Marksizm-Leninizm ulusallaştırmayı, kapitalist üretim biçiminin devrimci yoldan yok edilmesi savaşında bir aşama sayar.

EKONOMİNİN DEVLET-TEKELCİ YOLDAN PROGRAMLANMASI VE DÜZENLENMESİ

Sermayenin giderek merkezileşmesi ve yoğunlaşmasına, ekonomide büyük bir devlet sektörünün ortaya çıkmasına bağlı olan üretimin toplumsal karakterindeki artış ve de üretim ilişkilerindeki belirli, buna bağlı olarak görece değişiklik, ekonominin ulusal çapta tezelden devletçe düzenlenmesini gerektirmekte ve bu da belirli sınırlar içinde gerçekleşmektedir.

Burjuva devletin üretimdeki ilişkilere el atmasından başka, paylaşım ilişkilerine karışması da zorunlu ve mümkün olmaktadır. Üretimdeki devlet-tekelci biçimler, paylaşımında ona uygun devlet-tekelci biçimlerin gelişmesini gerektirmektedir. Bu gelişme, burjuva devleti tarafından kapitalist ekonominin programlanmasında ve düzenlenmesinde ortaya çıkan ve yaygınlaşan çok yönlü biçimlerde ifadesini bulmaktadır.

EKONOMİNİN KAPİTALİST YOLDAN PROGRAMLANMASI

Gelişmiş kapitalist ülkelerin büyük çoğunluğunda, varsayımlarda bulunmanın başta geldiği sözümona ekonomi programlamaları çok yaygınlaşmıştır. Bu, önceki ekonomik gelişme deneyimlerinin genelleştirilmesi ve eldeki üretim kapasitesinin, birikim ve iş gücü yedeklerinin hesaplanması temelinde, ilk önce gelecekteki ekonomik gelişme üzerine bir varsayımın öne sürülmesi şeklinde olmaktadır. Bu varsayımlar göz önünde tutularak, hem toplam ekonominin hem de tek tek etki alanlarının gelişmesi için devlet tarafından bir program hazırlanmaktadır. Aynı zamanda bu programın gerçekleşmesini, devlet önlemlerinden oluşan belirli bir sistem sayesinde güven altına alma denemelerine de girişilmektedir.

Bir çok ülkede ekonomi programlaması için özel hükümet organları kurulmuştur : Fransa'da, Genel Planlama Komiserliği (Commissariat Général du Plan d'Équipement et de la Productivité), İngiltere'de, Ekonomik Kalkınma Ulusal Konseyi (National Economic Development Council-NEDC), İtalya'da, Ekonomik Programlama Bakanlar Komitesi. Federal Almanya'da ise programlama, kısa süre öncesine kadar resmen kabul edilmemişti, çünkü ülkede egemen olan yeni liberalizmin ve "sosyal pazar ekonomisinin" güya anti-tekelci bir politika görünümü yaratmasını sağlayacak teorileriyle bağdaşmıyordu. Ama Federal Almanya'nın 1966/1967 de geçirdiği ekonomik bunalım, "kendi kendini düzenleyen" kapitalizm efsanesinin yıkılmasına neden oldu, ve egemen çevreler hemen "topyekün planlama"ya geçtiler. Böylece günümüzde, hem toplam ekonomiyi hem de tek tek sanayi dallarını programlama görevini üstlenen devlet organları ortaya çıkmıştır. Bu organlar orta ve uzun süreli kalkınma programları hazırlamaktadırlar.

ABD'de batı Avrupa ülkelerine göre, ulusal ekonomi programlaması daha az gelişmiştir. Burada devlet-tekelci dü-

zenlemenin başka biçimleri ağır basmaktadır. Ancak ABD'de dahi, bir takım sanayi dalları ve alanlar yaratmaya ve özel tekellerin sermaye yatırımı yapmak istemedikleri alanlarda beliren ulusal çaptaki bir dizi sorunu çözmeye yönelik sözümona hedef programları hazırlanmaktadır.

Ekonominin devlet-tekelci yoldan programlanmasının ulusal sınırları aşması ve Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi devletler arası birlikler halinde yayılması çok karakteristik bir durumdur. 1964 yılında EWG bakanlar kurulu toplantısı, 1966 dan 1970 e kadar ki süre için geçerli ilk programı onaylamıştır. Ancak bu program, ulusal programdan daha az bağlayıcıydı. Hatta burada, bu programın gerçekleşmesinin isteğe bağlı olduğuna ilişkin özel bir madde de bulunuyordu.

EKONOMİNİN DOLAYLI YOLDAN DÜZENLENMESİ

Kapitalist ekonominin doğrudan doğruya programlanması için olanaklar çok sınırlıdır. Üretim araçları üzerindeki kapitalist mülkiyete dayalı meta-para-ilişkisi, burjuva devletin, ekonomiye dolaylı yoldan etkide bulunma yöntemi ve biçimlerinden geniş ölçüde yararlanmasını gerektirmektedir. Bu ise, ulusal gelirin belirli çevrelerde yeniden paylaşılması için, devlet bütçesi, vergi politikası, toplam kredi ve para sistemi gibi bu tür ekonomik araçların kullanılması anlamına gelmektedir.

Ekonomiyi dolaylı yoldan düzenleme biçimlerinden yararlanma, her ülkede ayrı özellikler gösterir. Devlet-tekelci mülkiyet payının oldukça küçük bulunduğu ve batı Avrupa emperyalist ülkelerine göre doğrudan merkezi programlama yöntemlerinin daha az geliştiği ABD'de, dolaylı yoldan düzenleme özellikle çok ilerlemiştir.

Devlet bütçesi, kapitalist ekonominin devlet-tekelci yoldan düzenlenmesinde çok önemli bir araçtır; Devlet bütçesinde ulusal gelirin önemli bir bölümü merkezileşmektedir, ki bu bölüm belirli çevrelerde yeniden paylaşılmaktadır.

Emperyalist ülkelerin bütçeleri, 20. Yüzyıl başlarında ulusal gelirin % 3-5 ini kapsarken, günümüzde ulusal gelirin % 20-50 si vergiler üzerinden devlet bütçesine aktarılmaktadır. Bütçe gelirleri için ana kaynak, emekçilerin ödediği vergilerdir ve tüm vergi gelirlerinin içindeki oranı, ABD'de % 85.3 ü, batı Avrupa'da % 93.3 ü, ve Japonya'da % 82.9 u bulmaktadır.

Vergiler, emekçilerin durumu üzerinde ciddi sonuçlara yol açmaktadır. Vergi ödeyenlerin sayısı yıldan yıla artmakta, örneğin bu sayı ABD'de 1938 de 3 milyon iken 1965 de 51 milyona, İngiltere'de ise 9.8 milyon iken 22 milyona yükselmiştir. Vergiler, emekçi ücretlerinin üçte birine yakın bir bölümünü yutmaktadır.

Kapitalist ekonominin istikrarsızlığına ve askerileştirmenin devasa boyutlarına bağlı olarak, kapitalist ülkelerin bütçeleri açık vermektedir. Devlet bu açığı kapatmak için istikrazlara (borçlanmalara) başvurmaktadır. Bununla ilgili olarak bir çok ülkede devlet borçlarında bir artış gözden kaçmamaktadır. ABD'nin devlet borcu 1975 de dev boyutlara ulaşmıştır : aynı yıl içinde toplam gayri safi ulusal ürün 1096 milyar Dolar iken, devlet borcu 538,5 milyar Doları buluyordu. ABD devlet borçlarından meydana gelen ödemeler 33 milyar Dolardan fazla tutmaktaydı. Bu ise, bütçe harcamalarının hatırı sayılır bir bölümüdür ve halkın ödediği vergilerin yeniden yükseltilmesine ve Lenin'in gizli vergiler diye adlandırdığı yeni devlet istikrazlarına yol açmaktadır.

Artan devlet borçları, enflasyonun nedenlerinden biri olmakta ve fiyatların durmaksızın yükselmesi sonucuna varmaktadır, ki bunun anlamı da, emekçilerin gelirlerinden, tekeller yararına yeni kesintilerin yapılmasıdır.

Bütçedeki paraların kullanılmasındaki ana bölümü, doğrudan ya da dolaylı olarak silahlanma harcamalarının finanse edilmesi oluşturmaktadır; yani bu bölüm en büyük si-

lah tekellerinin kasalarına akmaktadır.

Tekelci sermaye, devlet bütçesini ve özellikle vergi politikasını, kendi çıkarları doğrultusunda, ulusal gelirin belirli çevrelerde yeniden paylaşılması için kullanmaktadır.

Son günlerde büyük bir önem taşıyan konu da, akla gelen her çeşit vergi ayrıcalıklarıdır. Bu sistem sayesinde burjuva devleti, tekelci sermayeye muazzam kârlar sağlamakta ve kapitalist birikimi teşvik etmektedir. Bu önlemler arasında, ABD'de, Federal Almanya ve Japonya'da çok yaygınlaşan seri amortisman adlı sistem özel bir yer tutmaktadır. Örneğin ABD'de seri amortismanla ilgili pek çok yasa çıkartılmıştır ve hesaplanması için çeşitli yöntemler uygulanmaktadır.

Üretimle ilgili donanım 10-15 yılda aşılırken, seri amortisman sistemi tekellere, örneğin Federal Almanya'da, kimya sanayisindeki donanımın değerini beş yıl içinde, elektronik sanayisindekini dört yılda ve ulaşım makineleri yapımındaki de üç buçuk yıl içinde geri alma imkânını vermektedir.

Resmen amortisman olarak gösterilen kârdan vergi alınmamakta ve sanayinin sözümona kendi kendisini finanse etmesi için ek kaynak olarak kullanılmaktadır. Bu politikanın sonucunda, örneğin ABD'de sanayi tekellerinin yatırımında, amortisman fonlarının payı % 75 oranına yükselmiştir.

Tanınmış Amerikalı ekonomi uzmanı A.Maddison, Amerikan tekelleri için seri amortismanın önemini şu şekilde tanımlıyor : "Seri amortisman, yatırım için önemli bir teşviiktir, çünkü firmalar seri amortisman aracılığıyla, kesinlikle sermaye yatırımlarına eklenecek olan büyük paralar elde edebileceklerdir...seri amortismanın niteliği, kendisine faizsiz bir borçlanma gözüyle bakılabilmesidir..."

Tekelci sermaye, bankaları ve toplam kredi sistemini kendi zenginliğini artırmak için kullanmakta, en büyük tekeller akla gelen her çeşit ayrıcalıktan yararlanmaktadır. Bunların yanında tüketimci ve ipotek kredilerini de, emekçi yığınları soyup soğana çevirmek için bir araç olarak kullanmaktadır. Tekelci sermaye, devresel istikrarsızlıkların yükünü emekçilerin omuzlarına yüklemek için kredi sistemine başvurmaktadır.

Burjuva devleti, kapitalist ekonominin dolaylı yoldan düzenlenmesi için, bütçe, kredi ve vergi sistemleri dışında diğer ekonomik sistemlerden de yararlanmaktadır.

EKONOMİNİN KAPİTALİST YOLDAN PROGRAMLANMASININ VE DÜZENLENMESİNİN SINIRLARI

Son yıllarda kapitalist ülkelerdeki ekonomiyi programlama ve düzenleme uygulamaları, bu programlama ve düzenlemelerin niteliğini, ekonomideki işlevini ve etki sınırlarını daha da eksiksiz olarak tanımlama imkanını vermiştir.

Emperyalizmin olağanüstü artan iç çelişkileri, sosyalist dünya sisteminin büyüyen gücü, bilimsel-teknik devrimin gerekleri, tekelci sermayeyi, kapitalizmde zorunlu nesnel koşulları bulamayan ve kapitalizmin temelini oluşturan üretim araçları üzerindeki özel kapitalist mülkiyet çelişkisi içine düşen ekonominin yönetimi için bir takım yöntemlere başvurmak zorunda bırakmıştır.

Üretim araçları özel mülkiyetine dayalı kapitalizmdeki üretim ilişkileri genel sistemi nedeniyle ve özellikle kapitalizmin ekonomik temel yasasının, yani artık değer yasasının etkisiyle kapitalist programlama sınırlı kalmaktadır. Tekelci sermaye, ekonomiye ve düzenlemeye, sadece yüksek tekel kârlarının elde edilmesini sağlayan sınırlar içinde karışılmasına izin vermektedir.

Kapitalizmde tam olarak planlı hareket etmek olanak dı-

şıdır. Programlama kuşkusuz bir yere kadar etkili olmaktadır, ve ekonominin gelişmesi için kapitalizmin başvurabileceği belirli bir yedektir de. Ama üretim araçları üzerindeki özel kapitalist mülkiyet egemenliği nedeniyle ekonomi üzerindeki etkisi sınırlı kalmaktadır. Planlar bir talimat niteliği taşıyamazlar, daha çok bir öneri niteliğindedir ve yerine getirilmesi bağlayıcı değildir. Planların gerçekleştirilmesini denetlemek ve zorlamak için planlama organlarının elinde hiç bir araç yoktur.

Devlet, ulusal gelirin sadece belirli bir bölümüne sahip olduğundan ve ekonominin tümünü değil, yalnızca devlet sektörünü denetleyebildiğinden, ekonomiyi programlama olanakları kısıtlıdır. Özel tekeller, kendileri için kazançlı olduğu ve çıkarlarına bir zarar getirmediği sürece plana ilgi duymaktadırlar.

Orta ve küçük işletmelerin oldukça geniş bir bölümü, merkezileştirilmiş doğrudan programlamaya hiç bir şekilde bağlı olmamaktadır. Devlet bu ekonomi sektörü üzerinde, kredi ve finans sistemi, vergi ve bütçe politikası, fiyat politikası ve enflasyon gibi belirli ekonomik önlemler aracılığıyla ancak dolaylı yoldan etkili olabilmektedir.

Kapitalist programlama, kapitalizme özgü ekonomik çelişkileri ortadan kaldıramamaktadır : Ekonominin gelişmesindeki devresel nitelik, sanayi dallarındaki ve ekonomi alanlarındaki oransız gelişme. Kapitalist ekonomi ikinci dünya savaşından sonra dünya çapında üç bunalım geçirdi, hatta ABD'de fazla üretim bunalımlarının sayısı beşi bulmuştu. Günümüzde de yeni bir bunalım kapitalist dünya ekonomisini sarısmaktadır. Programlama ve düzenleme, yenden üretim sürecine el atma, kapitalist üretim ilişkilerini değiştirmemektedir; bu ilişkiler daha geniş bir temelde, tüm kendi çelişkileriyle birlikte yeniden üretilmektedir.

Boyutları ancak 30'lu yılların başlarındaki bunalımla

karşılaştırılabilir olan 1974/1975 ekonomik bunalımı, bunu somut bir şekilde onaylamıştır. SBKP 25. Kongresinde saptandığı gibi, bu çelişkiler, kapitalist dünya ekonomisi merkezlerinin tümünü aynı anda kaplamakta ve çok gelişmiş devlet-tekelci ekonomiyi özellikle güçlü bir biçimde etkilemektedir. Bununla ilgili olarak L.I. Brejnev yaptığı açıklamada şöyle diyordu : "Kapitalizm zamana ayak uydurmak ve ekonominin düzenlenmesinde çeşitli yöntemler uygulamak için herşeyi yapmaktadır. Bu da kendisine, ekonomik kalkınmayı teşvik etmek için olanak tanımıştır. Ama komünistlerin önceden gördükleri gibi, kapitalizmin çelişkilerini bu yolla ortadan kaldırmak mümkün olmamaktadır."

Kapitalist programlama sınıfsal niteliğe sahiptir. Ayrıca tekelci sermayenin egemen olduğu bir devlet tarafından yürütüldüğünden, tekelci sermayenin konumlarını korumak ve pekiştirmek amacına yöneliktir.

Burjuva devleti, gerici yasalarla işçi sınıfının kapitalist sömürüye karşı verdiği savaşı zorlaştırmaktadır; bu gerici yasalar arasında, örneğin Taft-Hartley yasası, ücretlerin "dondurulması" üzerine bir dizi yasa ve daha başkaları sayılabilir.

Daha ilk dünya savaşı sırasında Lenin şunları yazıyordu : "Hem Amerika hem de Almanya 'ekonomik yaşamı' işçiler için (ve kısmen köylüler için) bir askeri zindan, ama bankerler ve kapitalistler için bir cennet yaratacak şekilde 'düzenlemektedir'. Onların düzenlemeleri, işçilerin 'sonuna kadar dayanmaya' ve açlığa terk edilmesinden, kapitalistlere de (gizlice, gerici-bürokratik biçimde) savaş öncesinden daha yüksek kâr sağlanmasından ibarettir." Demek ki, burjuva "düzenlemesi" apaçık sınıfsal bir nitelik taşımaktadır; ve herşeyden önce tekellerin zenginleşmesine hizmet etmektedir. Bu değerlendirme, haklı olarak çağdaş emperyalizme de uygulanabilir.

KAPİTALİST EKONOMİNİN ASKERİLEŞTİRİLMESİ ASKERİLEŞTİRMENİN İÇERİĞİ VE AMAÇLARI

Burjuva devleti, özellikle kapitalist ekonomide artan askerileştirmeye ilgili toplumsal ürünlerin tüketimi üzerinde giderek güçlenen bir otorite kurmaktadır. Toplumsal ürünlerin belirli bir bölümü devlet kuruluşlarında üretilmekte ve yine devletin ihtiyaçlarını karşılamak üzere kullanılmaktadır. Devlet, özel tekeller tarafından üretilen ürünlerin önemli bir bölümünü de satın almaktadır. Devlet tüketimleri geçmişte, genellikle savaş zamanlarında devasa boyutlara ulaşırken, bugün barış zamanlarında da durum aynıdır.

Devlet alımlarında ana yeri, ordunun iaşesi, askersel tesis ve yapıların kurulması için gerekli olan silahlanmaya yönelik metalar ve hizmetler tutmaktadır. Örneğin ABD'de devlet 1970 yılı içinde, meta ve hizmetler için 293 milyar Dolar ödemiştir; bu, toplumsal ürünlerin tüm değerinin % 31.5 ini tutmaktadır. Toplam atom sanayisi ve havacılık sanayisinin hemen hemen tümü, devlet siparişleri için çalışmaktadır. ABD hükümeti, havacılık sanayisi ürünlerinin % 86.4 ünü, savaş donatılarının % 86.7 sini, radyo ve haberleşme araçlarının yaklaşık % 41 ini, motor ve türbinlerin % 39 dan fazlasını, elektronik donanımın % 40 ını, karışık maden cevherlerinin de % 35.6 sını satın almaktadır. Bütün bu devlet tüketimleri, askersel bir nitelik taşımaktadır.

Engels, kapitalist ekonominin ana özelliklerinden biri olan askerileştirme hakkında o zamanlar şöyle yazıyordu : "Ordu, devletin esas amacı, mutlak amacı olmuştur; halklar, sadece asker yetiştirmeye ve beslemeye yarıyor. Militarizm Avrupaya egemen olmuş ve yutmuştur. Ama bu militarizm, kendi sonunu embriyon halinde yine kendi içinde taşımaktadır." Bu çıkarsama, bütünüyle bugünkü kapitalizm için de geçerlidir.

Çağdaş militarizm, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin gelişmiş bir sistemine dayanmaktadır ve onun temel gelişme doğrultularından biridir. Altyapı temel unsurlarının (demiryolu taşımacılığı, haberleşme araçları, elektrik enerjisi ve gaz üretimi, kömür çıkarımı) burjuva devletin mülkiyetinde bulunması, bütçenin, ulusal gelirin % 20-50 sini kapsamaması gerçeği karşısında, tekelci sermayeye askerileştirme için bugüne kadar görülmemiş imkanlar tanınmaktadır. Tekelci sermaye, bu yolla bir dizi ekonomik ve politik sorunu çözmeye uğraşmaktadır.

Tekelci sermayenin erişmeye çalıştığı ve ekonominin askerileştirilmesi sayesinde gerçekleştirdiği ekonomik hedefleri şöylece sıralayabiliriz :

1. Tekelci sermaye askerileştirme sayesinde, kendi ürünleri için güvenilir bir sürüm pazarı yaratmaya çalışmaktadır. Kapitalizmin genel bunalımı koşullarında, üretim ve tüketim arasındaki çelişki en yüksek aşamasına ulaştığından ve iç pazarın süregelen sınırlılığı kapitalizmin kaçınılmaz belirtisi olduğundan, silahlanmaya yönelik araçlar ve çeşitli hizmetler için devletin güvence verdiği pazar özel önem kazanmaktadır.

2. Tekelci sermaye, askerileştirme sayesinde, ekonomik faaliyeti uyarmaya ve ekonomideki istikrarsızlığa ve duresel gelişmeye bağlı güçlükleri devletin sırtına, daha doğrusu : esas vergi ödeyenlere, yani : emekçi yığınlarına yüklemeye çalışmaktadır.

3. Silahlanmaya yönelik siparişler ve bunların karşılanması, büyük tekeller için bir altın madenidir, buradan inanılmayacak kadar yüksek kâr sağlamaktadırlar. Silah tekelleri, hammadde ve diğer malzemeleri uygun koşullarla elde etmekte, nitelikli uzmanlar, bilimsel araştırma enstitüleri ve laboratuvarlar emirlerine verilmektedir. İlgili makamların temsilcileriyle yapılan anlaşmalardan sonra, tekeller, kendi teslim edecekleri malzemeler için

olağanüstü yüksek fiyatlar saptayarak inanılmaz derecede aşırı kârlar elde etmektedirler.

Silah tekellerinin kârları, askersel alanlarda etkinlik göstermeyen en büyük sermaye şirketlerinin kârlarını dahi hatırı sayılır derecede aşmıştır. ABD'den elde edilen verilere göre, 1969 yılında imalat sanayisindeki genel kâr oranı % 20.1 iken, buna karşılık silahlanma alanındaki şirketlerin kâr oranı % 56.1 dir. Bu tekellere, "avans" adı altında, toplam üretim giderlerinin % 90 ını tutan ödemeler yapılmakta, ayrıca devlete ait sanayi donatımları da emirlerine verilmektedir. Fiyatlar saptanırken şu ilke uygulanmaktadır : Maliyet fiyatı artı güvence altına alınmış, maliyet fiyatına bağlı bir kâr yüzdesi. Buradan, tekellerin, mümkün olduğu kadar fazla kâr elde etmek için gerçek maliyet fiyatını yükseltmeye uğraştıkları sonucu çıkmaktadır. ABD devlet organları, silahlanmaya yönelik ürünlerin fiyatlarını, rasgele aldıkları örneklere göre kontrol ederek, 60'lı yılların ortalarındaki fazladan ödemelerin yaklaşık 10 milyar Dolar tuttuğunu saptamışlardır.

Askerileştirme, ekonomik hedeflerin dışında politik hedeflere de ulaşmaya çalışmaktadır :

1. Özellikle sosyalist dünyaya karşı savaş için, yine sosyalist dünyaya karşı saldırılar düzenlemek için, ve böylelikle kendi ekonomik ve politik çelişkilerini çözmek için askersel gücün toparlanması.

2. Sürüm pazarlarının, hammadde kaynaklarının ve sermaye yatırım alanlarının yeniden paylaşımına ilişkin diğer emperyalist güçlerle olan tartışmalı sorunların çözümü için askersel potansiyelin yığılması. Dünya egemenliğini ele geçirme savaşında saldırıların düzenlenmesi.

3. Emekçi yığınların kapitalist sömürüye ve politik gericiliğe karşı artan direnişlerini kırma savaşında iç gericiğin desteklenmesi.

4. Eski sömürgelerindeki ve bağımsız ülkelerdeki egemen-

liklerini askersel zorla desteklemek ve özgürlüğüne kavuşmuş ülkeleri kapitalist dünya ekonomi sistemine bağlamak, bazı durumlarda da bu tür ülkelerdeki kapitalist düzeni onarmak için askerileştirmeden ve askersel saldırılardan bir araç olarak yararlanılması.

ASKERİLEŞTİRMENİN BOYUTLARI

Bugünkü kapitalist dünyada askerileştirme devasa boyutlara ulaşmıştır. NATO'nun kuruluşundan bu yana bu saldırgan blok ülkeleri 1700 milyar Dolardan fazla harcamada bulunmuşlardır. Yalnız 1974 yılındaki NATO harcamaları 131.6 milyar Dolarla, 1949 yılındaki harcamaların yedi katına çıkmıştır. Özellikle ABD, silahlanma harcamalarını artırmaktadır. 1975 yılında silahlanma bütçesinde 85.8 milyar Dolarlık bir harcama öngörülmüşken, 1980 için bu harcamalar 140 milyar Dolar olarak planlanmıştır. 1976 dan 1980 e kadar ABD, silahlanmaya yönelik amaçlar için toplam 636 milyar Dolar harcamıştır.

Savaş sonrası yirmi yıl içinde ABD'nin silahlanma harcamaları, ikinci dünya savaşı öncesindeki yirmi yıl içinde yaptığı silahlanma harcamalarını elli kat aşmıştır. 1970 yılında, ekonomik yönden gelişmiş ülkeler silahlı kuvvetlerinin tümünde ABD'nin payı % 48.6, silahlanma harcamalarındaki payı ise % 71.1 oranını buluyordu. ABD te-kelleri, askerileştirmeye sadece kendileri çok yakından ilgilenmekle kalmayıp, aynı zamanda her yola başvurarak diğer ülkeleri de bu işin içine çekmektedirler. Yalnız 1974 yılı içinde ABD, 135 ülkeye toplam 8.3 milyar Dolar tutarında silah ihracatı yapmıştır.

Askerileştirme, maddi üretimden, önemli ölçüde malzeme ve iş gücü kaynağının azalmasına neden olmaktadır. Tüm kapitalist dünyadaki silahlı kuvvetler ve silah sanayisinde yaklaşık 100 milyon kişi çalışmaktadır. Bunlar arasından 80 milyonu, askerlik mekanizmasına hizmet eden sivil işçi ve ücretlilerdir.

Askerileştirme, sivil üretim kollarını da etkilemekte, bu kollar da giderek artan bir oranda silah sanayisine katılmaktadırlar. Askersel harcamalar, NATO ülkelerindeki yeni sermaye yatırımları toplamının % 60 ını yutmakta, bilimsel araştırmaların önemli bir bölümü askersel amaçlara hizmet etmektedir. ABD'de bilimsel araştırmalar için yapılan harcamaların % 60 dan fazlası askersel teknolojinin payına düşmektedir.

ASKERİLEŞTİRMENİN EKONOMİK SONUÇLARI

Ekonominin askerileştirilmesi, emperyalizm dönemindeki kapitalizmin çürümüşlüğüne en tartışmasız kanıtlarından biridir. Askerileştirme, ekonomik açıdan tıpkı savaş gibi, toplumsal zenginliğin saçıp savrulmasından, salt masraftan başka bir şey değildir. Marx'ın belirttiği gibi, silahlanma harcamalarının, "ulusun, ekonomik açıdan, sermayesinin bir bölümünü suya atmasından farkı yoktur."

Burjuva ideologları, askerileştirmenin, kapitalizmin gelişmesini, pazarların büyümesini teşvik ettiğini, kapitalizmi bunalımlardan kurtardığını, işsizliği azalttığını ve işyerlerini güvence altına aldığını ilan etmektedirler. J.M.Keynes ve yandaşları da bir zamanlar, askerileştirmeye ilişkin görüşlerin propagandasını yapıyorlardı. Hatta liberal burjuva ekonomi uzmanları, örneğin J.K.Galbraith, askerileştirmenin ekonomi üzerindeki olumlu etkisini savunmaktadır. Galbraith, "modern sanayi toplumu" adlı kitabında, askerileştirmenin, bugünkü kapitalist ekonominin istikrar kazanmasında zorunlu bir koşul olduğu, silahlanma harcamalarının, ekonominin gelişmesi üzerinde yararlı etkide bulunduğu, ve silahlanma yarışının belirli bir şekilde sınırlandırılmasının, sanayi sisteminin gereksinimleriyle çelişki içinde bulunduğu görüşünü belirtiyordu.

Aslında askerileştirme, ekonominin gelişmesi üzerinde son derece olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Bu olumsuz etkiler şu şekilde meydana çıkmaktadır :

Birincisi : Askerileştirme, ağır bir boyunduruk olarak kapitalist ekonomiye yük olmakta, üretimin gelişme hızını engellemekte ve sonunda ulusal ekonomiyi tüketmektedir. Tanınmış İngiliz ekonomi uzmanı Shonfield'in İngiltere ve Federal Almanya için açıkladığı ilginç verilerden, Federal Almanya'daki sözümona "ekonomik mucize"nin nedenlerinden biri olan, ikinci dünya savaşından sonraki ilk on yılda silahlanmaya yönelik hiç denecek kadar az harcama yapmış olması gerçeğine karşın, askerileştirmenin, İngiliz ekonomisindeki gelişme hızını engellediği ortaya çıkmaktadır.

Ulusal gelirin hatırı sayılır bir bölümünü silahlanma harcamalarının yuttuğu ülkelerde, sanayi üretimindeki gelişme hızının daha az olduğu genel bir yasallık olarak saptanabilir. Örneğin ABD'de 1960 ve 1971 yılları arasında, doğrudan silahlanma harcamaları, gayri safi ulusal ürünlerin % 7-11 ini yutmuş, ve sanayi üretimindeki artış da % 74 olmuştur. Japonya'da ise, silahlanma harcamaları, ulusal ürünlerin % 1 inden daha az tutmuş, buna karşılık sanayi üretimindeki artış % 322 ye ulaşmıştır.

İkincisi : Askerileştirme, sanayi üretiminde belirli bir artışa neden olursa da, bu ancak başlangıç dönemlerinde gerçekleşir. Sonunda ulusal zenginliğin mutlak artışına hiç bir etkisi olmamaktadır. Örneğin ikinci dünya savaşı sırasında -1941-1945 yılları arasında- ABD'de üretim hacmi yılda % 15-20 oranında bir büyüme göstermiştir. Ama silahlanmaya yönelik ürünler işe yaramaz bir şekilde kullanılmış, ve ABD'nin ulusal zenginliği bu süre içinde sadece % 2.5 oranında artmıştır.

Üçüncüsü : Askerileştirme, ekonomideki oransızlığı artırmaktadır. Silahlanmaya yönelik üretim, barışçıl amaçlara dönük üretimi adım adım geriletmektedir. Devletin silahlanmaya yönelik ürünlere olan talebi, sivil üretim maddelerine olan talebin azalmasıyla sonuçlanmaktadır. Si-

lahlanmaya yönelik üretim, devletten, ayrıcalıklar ve her çeşit mali yardım görmekte, gayri safi ulusal ürünlerdeki payı giderek azalan sivil üretimden daha çabuk büyümektedir.

Dördüncüsü : Askerileştirmenin kaçınılmaz sonuçları, enflasyon, yükselen fiyatlar ve artan geçim masraflarıdır.

Silahlanma harcamalarının artması, bütçede bir açığın ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu açığı kapatmak için devlet tahviller çıkartmaktadır. Bu tahviller genellikle, kağıt para yanında dolaşımda bulunan banknotları karşılık olarak tedavüle çıkaran emisyon bankaları tarafından satın alınmaktadır. Tahviller için banknotların tedavüle çıkarılması, kağıt paranın ek bir emisyonuna eşdeğer olmakta ve kaçınılmaz olarak enflasyonla sonuçlanmaktadır. Enflasyona da, yükselen fiyatlar ve artan geçim masrafları eşlik etmektedir. Tüm bunlara, tekellerin kendi ürünleri için fiyatları durmadan yükseltmesiyle de meydan verilmektedir.

SBKP programında yer alan aşağıdaki sav da böylece onaylanmış olmaktadır : " Militarizm, tekel burjuvazisinin ayrı ayrı gruplarını zenginleştirmekte ve böylelikle ulusu güçten düşürmektedir ; militarizm, vergilerin, artan enflasyonun ve pahalılığın yükü altında acı çeken halkların yıkımına neden olmaktadır."

SİLAHSIZLANMANIN EKONOMİK OLASILIKLARI VE SONUÇLARI

Sosyalist dünya sistemi, özellikle Sovyetler Birliği, uluslararası komünist ve işçi hareketi ve ulusal kurtuluş hareketi gibi böylesine heybetli güçlerin yardımıyla savaşları önlemek için günümüzde nesnel olanaklar bulunmaktadır.

Ancak burjuva ideologları, askerileştirmeyi azaltmanın, silahsızlanmanın, güya kitleler halinde işsizliğe neden olacağı ve halk yığınlarına yeni yeni acılar getireceği iddialarıyla gelişmiş kapitalist ülkeler emekçilerini

ürkütmeye çalışmaktadırlar.

Bu gerçekten böyle midir ? Silahsızlanma mümkünmüdür ve ekonomik hangi sonuçları vardır ? Marksizm bu sorulara gayet açık bir yanıt vermektedir : Tam ve genel bir silahsızlanma yalnız gerçekleştirilmekle kalmaz, aynı zamanda elverişli sosyo-ekonomik sonuçların da ortaya çıkmasını sağlar.

Bu sonuca, Birleşmiş Milletler adına genel silahsızlanma sorununu araştıran uzmanlar da varmıştır. Aralarında ABD, İngiltere, Fransa, Hindistan ve Pakistan'ın da bulunduğu on ülke temsilcisinin katıldığı bu çalışma komisyonu oybirliğiyle şu sonuca varmıştı : "Tam ve genel bir silahsızlanmanın gerçekleştirilmesi, tüm insanlığın mutlak yararına olurdu."

Unlü Amerikalı ekonomi uzmanı V.Perlo, "ABD ve Sovyetler Birliği : Ekonomik yarış", New-York 1960, adlı kitabında şöyle yazıyor : "ABD silahlanma yarışına son verse ve tüm mali olanakları sivil sanayinin kalkınması için dağıtsa, her Amerikan ailesi yılda hemen hemen 6000 den 10000 Dolara kadar bir gelire sahip olabilirdi."

Komünist ve işçi partileri Avrupa konferansı belgelerinde şöyle denmektedir : "Artan silahlanma harcamaları, emekçiler üzerinde, halk yığınları üzerinde her geçen gün daha da ağırlaşan bir yük olmaktadır. Eğer bu paralar, halkların yaşam düzeyini yükseltmek için, ekonomik geri kalmışlığın aşılması için, gelişen ülkeleri desteklemek ve onlara yardım etmek için ve de çevre kirlenmesini önlemek için kullanılsaydı, tüm insanlığın ilerlemesinde çok büyük yararı olurdu."

Engels kendi döneminde militarizmin iç yüzünü açıklarken, silahsızlanma için çağrıda bulunmuş ve bunun da bütünüyle gerçekleştirilebileceğini öne sürmüştü. 1893 yılında "Avrupa silahsızlanabilir mi ?" başlıklı makalesinde şunları yazıyordu : "Yirmi beş yıldan beri tüm Avrupa

bugüne kadar görülmemiş bir ölçüde silahlanıyor. Her büyük devlet, savaş hazırlığında ve askersel güçte diğerlerinden üstün olmak için uğraşıyor...Bu çıkmazdan kurtulmak için dünyada henüz kimsenin görmediği bir imha savaşından başka çıkar bir yol yok mudur ?

Ben derim ki : Silahsızlanma ve bu sayede barışın güvencesi mümkündür, hatta bu oldukça kolay gerçekleştirilebilir..."

Zamanımızda bu olanaklar kat kat artmıştır, çünkü çağdaş emperyalizm, değişikliğe uğramış uluslararası bir durumla karşı karşıya bulunmaktadır. Ancak bu olanak kendiliğinden bir gerçekliğe dönüşemez. Bunun için halk yığınlarının özverili ve ardıcıl bir savaş yürütmesi zorunludur.

İlerici güçlerin barış uğruna verdikleri savaş başarıları sonuçlar doğurmaktadır.

Bu savaşın en ön saflarında, 24. Kongre kararlarıyla uyumlu bir şekilde, tutarlı Leninci dış politika ilkelere dayalı barış programını gerçekleştiren Sovyetler Birliği yürümektedir ki, bu dış politika, yeni bir savaş çıkarmaya uğraşan emperyalist çevrelere bu olanağı vermemektedir.

SBKP 25. Kongresinde Merkez Komitesi raporunda şöyle denmektedir : "Bu program, soğuk savaşın sona ermesi için gerçek yolu göstermekte ve savaş tehlikesinden barışçıl işbirliğine geçiş için verilecek savaştaki ödevleri açık seçik formüle etmektedir.

Yaşamın kendisi de bu programın gerçekçi niteliğini ve güncelliğini onaylamıştır. Ve dünya barışı henüz hiç de güvence altına alınmamış olmasına karşın, kesinlikle şunu söyleyecek gerekçelerimiz vardır : Uluslararası ortamın düzelmesi, sürekli bir barışın sağlanmasının yerine getirilmez bir istek değil, tersine doğrudan doğruya gerçekçi bir hedef olduğuna ilişkin inandırıcı bir kanıttır."

Lenin daha Sovyet iktidarının ilk yıllarında, silahsız-

lanmanın, sosyalizmin ülküsü olduğunu önemle belirtmiştir. Sosyalizmin, özellikle de Sovyetler Birliğinin ekonomik, politik ve askersel savunma gücünden destek alan ilerici güçler, bu ülkü uğruna ardıcıl olarak savaşmaktadırlar.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM ULUSLARARASI ARENADA TEKELCİ SERMAYENİN DIŞ EKONOMİK YAYILMASINDA DEVLET DESTEĞİ

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin eğilimlerinden biri de, yeni sömürgeciliğin tüm biçimlerini desteklemek üzere, uluslararası arenadaki egemenliklerini sağlamlaştırmak ve güçlendirmek için burjuva devletinden yararlanmasıdır. Bu konuda, emperyalist ülkelerin diğer ülkelere yaptığı sözümona "yardımlar" başlıbaşına bir rol oynamaktadır.

Bu "yardımlar"ın niteliği ve coğrafi yönü, tekelci sermayenin, dünyanın şu yada bu bölgesindeki duruma göre erişmeye çalıştığı stratejik hedeflere uygun olarak değişmektedir. İşte ikinci dünya savaşından sonraki ilk yıllarda ABD "yardımları", Marşal planı ve Truman doktrini denilen finansmanlar halinde genellikle batı Avrupa ülkelerine böyle akmıştır. Bu durumda, ABD tekelci sermayesi, batı Avrupa'daki devrimci hareketin bastırılmasını finanse etmiş, batı Avrupa tekelci sermayesine askersel-ekonomik potansiyelini yeniden eski durumuna getirmesi için yardımda bulunmuş, ve aynı zamanda yığılan metalar için bir sürüm pazarı da sağlamıştır.

50'li yılların ortalarından sonra, batı Avrupa tekelci sermayesinin yeteri kadar güçlenmesinden ve bunun yanında emperyalist sömürge sisteminde hızlı bir çöküşün de başlamasından buyana, ABD tekellerinin "yardımları" genellikle güneydoğu Asya ülkelerine, yakın ve orta doğuya, latin Amerika ve Afrikaya akmaktadır. 50'li yılların sonlarına kadar, ABD'nin, yukarda adı geçen ülkelere yaptığı bu "yar-

dımlar" yaklaşık 43 milyar Dolar tutmaktadır, ne var ki bu paranın büyük bölümü saldırgan bloktaki müttefiklere "askersel yardım" olarak verilmiştir; ekonomik çıkarlar için harcanan paralar ise % 20 oranını dahi bulmamıştır.

60'lı yılların başlangıcından buyana, özgürlüğüne kavuşmuş bir çok ülkede, ekonomik bağımsızlık ve geri kalmışlığı ortadan kaldırmak için bir savaş başladı. Bu ülkelerden bir kaçı, kapitalist olmayan gelişme yoluna girdi, ve emperyalist güçlerin tekelci sermayesi, gelişen ülkelerdeki pazarları yitirme tehlikesiyle karşı karşıya kaldı. Bu koşullar altında, tekelci "yardımlar"ın stratejisi yeniden değiştirildi. Bundan böyle, emperyalist güçlerin gelişen ülkelere "yardımı", bu ülkelerin ekonomisine, yabancı tekellere ve ulusal sermayeye ait karma şirketlerin kurulması aracılığıyla el atmak; ulusal sermayeyi yabancı tekellerle kaynaştırmak; bu ülkelerin iç pazarını ele geçirmek ve kendileri için korumak amacını gütmektedir. Bu yüzden "yardımlar"ın önemli bir bölümü şimdi bu ülkelerin ekonomilerine akmaktadır.

Emperyalizmin günümüzde gelişen ülkelere yaptığı "yardımlar", sadece özel tekellere meta ve sermaye ihracı için uygun koşullar yaratmak, bu ülkeleri askersel saldırılar için bir üs haline getirmek amacına yönelik olarak kalmakta, ayrıca bu ülkeleri her çareye başvurarak kapitalist dünya ekonomi sistemi içinde tutmak ve kendilerine sosyalist perspektifler açan kapitalist olmayan gelişme yoluna girmelerini önlemek amacını da gütmektedir.

Tekelci sermayenin dış ekonomik yayılmasındaki destek, dış pazarlardaki düşürümün (Dumping) devletçe finanse edilmesiyle, özel tekellerin meta ve sermaye ihracına devlet tarafından verilen güvenceler ve sağlanan mali yardımlarla da gerçekleşmektedir.

ULUSLARARASI DEVLET-TEKELCİ BİRLİKLER

Uluslararası arenada, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm, devletler arası tekелci birlikler şeklinde ortaya çıkmaktadır : Avrupa Ekonomik Topluluğu (EWG), Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA), Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (Dünya Bankası-IBRD), Uluslararası Para Fonu (IMF), Uluslararası Kalkınma Ortaklığı (IDA) ve diğerleri.

Uluslararası devlet-tekелci birliklerin en karakteristiklerinden biri, Avrupa Ekonomik Topluluğudur ("Ortak Pazar"). EWG'nin kurulması için 1957 yılında altı batı Avrupa ülkesi anlaşmaya imzalarını atıyordu : Federal Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg. 1973 yılında, İngiltere, İrlanda ve Danimarka da EWG'ye katıldı.

EWG, hem kendi hem de yabancı ülke halklarını sömürmek, emperyalist sömürge sistemini sürdürmek ve kollektif bir yeni-sömürgecilik uygulamak, devrimci hareketi bastırmak ve sosyalist dünya sistemine karşı birlikte savaşmak için, ellerinde bulunan devletlerin toplam gücünden yararlanan batı Avrupa emperyalist ülkeler tekелci sermayesinin bir birliğidir.

Bu tür uluslararası devlet-tekелci birlikler kurma uğraşları, daha önce de belirtildiği gibi, kapitalist dünya sisteminde, özellikle üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki çelişkilerde ortaya çıkan bir artışın ifadesi olmaktadır. Toplumsal üretim, ulusal sınırları aşmaktadır. Uluslararası iş bölümünün geniş bir şekilde yaygınlaşması, üretici güçlerin uluslararası hale gelmesine, üretimin toplumsal karakterinin artmasına neden olmakta ve üretimin yalnız ulusal değil, uluslararası çapta koordine edilmesini de gerektirmektedir. EWG biçimindeki devletler arası birliklerin kurulması, bu sorunu, kapitalist temel üzerinde çözmeye girişimlerini temsil etmektedir. Üretimin ayrı ayrı özellikler göstermesi ve yeni sanayi dallarının ortaya çıkışı, tarımda makineli üretime geçiş, maddi üre-

timin gelişmesinde bilimsel araştırmaların artan önemi - tüm bunlardan sadece, devasa sürüm pazarlarını gerektiren büyük seri üretimin kazançlı olduğu sonucu çıkmaktadır.

İç pazarların alırlığı (İstiap kabiliyeti), emekçi yığınlarının sefalete düşme süreciyle kısıtlanmaktadır. Pazarlar, üretimin olanaklarından daha yavaş büyümektedir. Aynı zamanda, sosyalist dünya sisteminin doğması ve gelişmesi ve de sömürge sisteminin çökmesi sonucunda emperyalist tekellerin dış pazarlardaki konumları sarsılmakta, bu pazarlar uğruna verilen, emperyalist güçler arasındaki savaş da sertleşmektedir. Dünyayı yeniden paylaşmak için eski yöntemlere başvurmak, yani savaşlar çıkarmak, bir takım tehlikeleri göze almayı gerektirmektedir ve bizzat kapitalizmin kendi varlığını tehdit etmektedir. Tekeller, dış pazar sorununu, belirli bir süreye kadar uluslararası devlet-tekelci birlikler kurarak çözmeye uğraşmaktadırlar. Ama bu birlikler, ne iç çelişkileri ne de emperyalist güçler arasındaki çelişkileri ortadan kaldıramamakta, tersine daha da artmasına neden olmaktadır.

Lenin, "Avrupa birleşik devletlerinin yazgısı üzerine" başlıklı makalesinde, bu tür birliklerin kurulma olasılıklarını önceden görerek nitelik ve amaçlarını tam olarak betimlemiştir. "Elbette ki, kapitalistler arasında ve iktidarlar arasında geçici anlaşmalar mümkündür" diye yazıyordu. "Bu anlamda Avrupa birleşik devletlerinin de, Avrupa kapitalistleri arasında bir anlaşma yerine geçmesi mümkündür...ama ne için ? Sadece, Avrupada sosyalizm, birlikte nasıl baskı altında tutulabilir, ele geçirilen sömürgeler Japonya ve Amerika'ya karşı birlikte nasıl savunulabilir...işte bunun için."

Bu tanımlama bütünüyle, tekelci sermayenin,EWG gibi,bu tür devletler arası anlaşmaları için de geçerlidir.

SBKP 24. Kongresi, "sosyalizme karşı çabaların birleşmesinde, ne bütünleşme sürecinin ne de emperyalistlerin sınıf çıkarlarının, emperyalist devletler arasındaki çelişkileri ortadan kaldıramadığını" saptamıştır.

TEKELCİ SERMAYE İLE BURJUVA HÜKÜMETLERİ ARASINDAKİ KİŞİSEL BİRLEŞMENİN GELİŞMESİNDE YENİ BELİRTİLER

Eğer tekелci sermaye ile burjuva hükümetleri arasındaki artan kişisel birleşmenin (Personalunion) ayrıntılarına girilmezse, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin ana gelişme doğrultularının tanımlaması eksik kalır. Tekeller iktidarının burjuva devleti iktidarıyla gerçekleştirdiği birliğin örgütsel yönden başta gelen şekli bu kişisel birleşme olmaktadır.

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin gelişmesi, tekелci sermaye ile burjuva hükümetleri arasındaki kişisel birleşmenin daha da güçlenmesini teşvik etmektedir, ve bu kişisel birleşme, Lenin'in kanıtladığı gibi, bütünyle emperyalist gelişme aşamasındaki kapitalizme özgü bir durumdur ve iki ana doğrultuda uygulanmaktadır : 1. Hükümet memurları, özel tekellerin ya da bankaların yönetim kurullarında önemli görevler üstlenmekte; 2. Tekellerin ajanları ve büyük sermaye şirketlerinin ya da bankaların sahipleri, burjuva hükümetlerinde yönetim makamlarına geçmekte.

Buna bağlı olarak, askersel-sanayi-komplekslerinin kurulması, yani emperyalist devletlerdeki askersel çevrelerin tekellerle içiçe kaynaşması özellikle ilgi çekicidir.

Tekellerin burjuva devletiyle içiçe kaynaşmasının örgütsel bir biçimi de, ikinci dünya savaşından sonra çok yaygınlaşan, tekелci sermayeyi temsil eden birliklerin burjuva hükümetleri üzerindeki etkileridir. Emperyalist ülkelerin tümünde sanayiciler birlikleri bulunmaktadır : ABD'de, National Assoziation of Manufacturers of the USA (NAM), Federal Almanya'da, der Bundesverband der Deutschen Industrie (BDI), italya'da, Confederazione Generale dell'Industria Italiana. Bu birliklerde görüşülmeden önce, ülkenin ekonomik ve politik yaşamını ilgilendiren hiç bir

Önemli sorun hükümetlerce karara bağlanamamaktadır. Hatta Avrupa Ekonomik Topluluğunun faaliyetleri, EWG-ülkeleri tekелci sermayesinin özellikle bu amaç için kurulmuş olan devletler arası bir örgütü tarafından denetlenmekte ve yönlendirilmektedir : "Ortak Pazar" ülkeleri sanayicileri uluslararası birliği (UNICE - Union des Industries de la Communauté Européenne). Bu örgüt, EWG'ye dahil ülkeler sanayilerinin yetkili temsilcisi olarak, EWG resmi organlarından önce davranma hakkına sahiptir. UNICE'nin temsilcileri, EWG'nin, Avrupa kömür, çelik ve atom topluluğunun resmi üyeleri ve işbirlikçileridir.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN ÇÖZÜMLENMESİNDEKİ BAZI YÖNTEMSSEL SORUNLAR

KAPİTALİST ÜRETİM BİÇİMİNDE DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZMİN YERİ

Lenin, devletle bütünleşen tekелci kapitalizmi, tekелci kapitalizmden farklı, özel bir aşama olarak belirtmemiştir. Bazı durumlarda bu terimi eşanlamlı olarak kullanmıştır ki, aynı zamanda kapitalist üretimin toplumsal karakterinin artması ölçüsünde ve de emperyalizmin değişen uluslararası konumunun etkisi altında, tekелci kapitalizmde ortaya çıkan yeni görünüşleri de açıklamıştır. Lenin, işte bu ilke doğrultusunda, tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme dönüştüğünü kanıtlamıştır.

Bu nedenle devletle bütünleşen tekелci kapitalizmi, kapitalizmin gelişmesinde özel bir dönem ya da özel bir aşama olarak tanımlama denemeleri tamamen asılsızdır. Bu durumu savunanlar, bu dönemin ne zaman başladığına ilişkin farklı görüşler ileri sürmektedirler. Bir bölümü, dünyanın iki ayrı sisteme bölündüğü ve kapitalizmin genel bunalımı patlak verdiği anda başladığı görüşündedirler. Diğerleri ise, bu dönemin başlangıcını, 1929-1933 dünya ekonomik bunalımına bağlamaktadırlar.

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin, kapitalizmin özel bir gelişme aşaması olduğuna ilişkin iddialar nasıl sebeplendirilmektedir ?

Herşeyden önce, emperyalizmin toplam ekonomisinde, kapitalizmin serbest rekabet döneminden tekелcilik dönemine geçişi sırasında meydana gelen değişikliklerin derinlik ve önemini gölgede bırakan sözde niteliksel değişikliklerin ortaya çıkmış olmasıymış. Bu da, emperyalizmin, Lenin tarafından bulunan ve gerekçelendirilen bazı özelliklerinin güya önemini yitirmesi sonucunu veriyormuş. Ancak bu iddianın lehine, kısmen de olsa inandırıcı hiç bir kanıt gösterilmemektedir. Niteliksel sıçramaların ve değişikliklerin tümü, esas itibariyle burjuva devletinin artan ekonomik işlevine ve ekonomik yaşama karışmasının yeni biçimlerine ve mekanizmasına indirgenmektedir.

Çağdaş koşullarda, burjuva devletinin, 20. Yüzyıl başlarındaki devletten farklı olarak bugün, altyapının bir bölümünü belirli bir dereceye kadar bizzat kendisinin oluşturduğuna dair iddialarla karşılaşmaktadır. Ayrıca, burjuva devletinin işverenlik faaliyetlerinde bir artış da hedef edinilmektedir. Devlet mülkiyetinin ortaya çıkması ve gelişmesi, üretim ilişkilerinin niteliğini, devlet kuruluşlarında dahi kesinlikle değiştirmemektedir. Devlet kuruluşlarında, üretim araçları üzerindeki mülkiyet kapitalist olarak kalmıştır, ve toplam tekелci sermayenin kollektif mülkiyetidir. Özel tekeller, işçi sınıfının devlet kuruluşlarında ürettiği artık değeri, devletin yardımıyla ceplerine indirmektedirler. Devletin, özel önemi nedeniyle başta gelen bir ekonomi sektörünün yasal sahibi olmasına karşın, üretim ilişkilerinin niteliğinde hiç, alt ve üstyapı ve de bunların karşılıklı ilişkileriyle ilgili marksist yorumda da pek büyük bir değişiklik meydana gelmemiştir. Devlet ne kadar aktif ve de giderek ne kadar etkili olursa olsun, bir üstyapı olarak, ekonomiye egemen

olan sınıfın organı olarak kalmakta, niteliği ve etkinliği, eninde sonunda ekonomik altyapının içeriği ve yapısı ile belirlenmektedir.

Tekelci sermayenin burjuva devletinden aktif ve kapsamlı bir şekilde yararlanması, tekelci sermayenin niteliğini, üretim ilişkilerinin niteliğini değiştirmez. Devlet-tekelci ilişkiler, tekelci sermaye ilişkileri sistemine bütünüyle uymaktadır. Bu nedenle, devletle bütünleşen tekelci kapitalizmi, başlıbaşına bir gelişme aşaması olarak tanımlamak, hiç de gerekli değildir.

Hatta Lenin, "tekelci kapitalizm" in niteliğiyle, "devletle bütünleşen tekelci kapitalizm" in niteliği arasına bir eşitlik işareti koymuştur. Örneğin, 8. Kongrede kabul edilen, Lenin'in hazırladığı Rusya Komünist Partisi (Bolşevik) Programında şöyle denmektedir : "Dünya kapitalizminin, bütünüyle olağanüstü yüksek bir gelişme aşamasına ulaşması, serbest rekabetin, yerini devletle bütünleşen tekelci kapitalizme terketmesi, üretim sürecinin toplumsal olarak düzenlenmesi için bir aygıtın gelişmesi ve ürünlerin bankalar ve de kapitalist birlikler tarafından paylaşılması, kapitalist tekellerin büyümesine bağlı olarak fiyatların yükselmesi ve şirketlerin işçi sınıfı üzerindeki baskılarının artması, işçi sınıfının emperyalist devlet tarafından köleleştirilmesi, proletaryanın ekonomik ve politik savaşının çok zorlaşması, emperyalist savaşın yarattığı korku, sefalet ve yıkım - işte bütün bunlar, kapitalizmin sonunu ve toplumsal ekonomide daha yüksek bir biçime geçişi zorunlu hale getirmektedir."

20. Yüzyıl başlarındaki tekelci kapitalizmle günümüz kapitalizmi arasındaki tüm farklılık, egemenliğin derecesinden, boyutlarından, tekelci sermaye egemenliğinin biçimlerindeki karmaşıklık ve kapsamlılıktan ileri gelmektedir. Çağdaş aşamada tekellerin devletten yararlandıkları çok yönlü ve karmaşık biçimlerden, tekelci sermayenin,

günümüz burjuva toplumunun ekonomik, politik ve ideolojik yaşamının tüm alanlarında egemenliğini daha da arttırdığı sonucu çıkmaktadır. İki sistem arasındaki savaşın koşullarında, yaygınlaşan bilimsel-teknik devrimin koşulları altında, emperyalizm başka türlü varlığını sürdüremezdi.

Tekelci sermaye egemenliğinde yeni biçimlerin ortaya çıkışı, kapitalist üretim ilişkileri sisteminde köklü değişikliklerin meydana geldiğini kanıtlamamaktadır. Bu biçimler, emperyalizmin yeni ekonomik özellikleri değildir. Bunlar daha çok, bugün tekelci sermayenin işlevini yerine getirdiği yeni koşullar altında emperyalizmdeki özelliklerin daha da gelişmesinden ibarettir.

Lenin, tekelci sermayenin ekonomik özünü meydana çıkarmış ve tarihsel konumunu belirtmiştir. Kapitalizmin genel bunalımlarına ilişkin öğretisi, emperyalizmin tarihsel konumuyla ilgili Lenin'in savların geliştirilmesi ve ekonomik toplum biçimi olarak kapitalizmin tarihsel çöküşünü yerine getiren olguların teorik yönden genelleştirilmesidir. Kapitalizmin çöküşü, kendi iç ilişkilerine, kapitalizmin emperyalist gelişme aşamasındaki niteliğine, tekelci kapitalizmin çağdaş koşullar altındaki gelişmesine bağlı olmaktadır. Ancak, kapitalizmin çöküşünü yerine getiren olguların gelişmesi, bu sürecin geçtiği somut tarihsel koşullara bağlı kalmakta, ve başlıbaşına bir araştırmanın konusu olmak zorundadır. Bu durumda araştırma konusu, ekonomik toplum biçimi olarak kapitalist dünya sisteminin çözülüş ve çöküş sürecidir.

Genel bunalımlar, tüm kapitalist ülkelerde, genel yasallıklara göre ortaya çıkmaktadır. Ama genel bunalımların, her tarihsel aşamada ve her ülkede kendi özel belirtileri de vardır. Bu süreç, kapitalizmin sadece kendi iç gelişme yasallıklarına bağlı kalmamaktadır. Kapitalist dünya sisteminin eski "dış mahalleleri"ni oluşturan ülkelerde, yani sömürge boyunduruğundan kurtulmuş olan ve ekonomik

bağımsızlıkları için savaşılan ülkelerde ve sosyalist dünya sisteminde gelişen olaylar da bu süreci etkilemektedir.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCİ KAPİTALİZM SİSTEMİNDE TEKELLER VE BURJUVA DEVLETİ

Devletle bütünleşen tekелci kapitalizmin özelliği, iki iktidarın birleşmesinden ibarettir : Tekelci sermayenin ve burjuva devletin iktidarı. Tekelci sermaye bu birlikte hangi rolü oynamaktadır, ve burjuva devletin işlevi nedir ? Ekonomi yazınında, burjuva devletin etkin ekonomik bir rol oynama olasılığı bir süre kabul edilmemiştir. Böylelikle, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm sorununun tamamı, burjuva devletin tekeller tarafından kötüye kullanılması şeklinde bir tanımlamaya indirgeniyordu. Devletin, yeniden üretim sürecine karışma biçimleri ve mekanizması da görmezlikten geliniyordu. Burjuva devletin etkin ekonomik rolünü çözümleme denemelerine, o zamanlar bu devletin sınıfsal niteliğini yadsımaya yönelik denemeler gözüyle bakılıyordu.

İkinci dünya savaşı öncesi özellikle faşizm Almanyasında ve İtalya'da yayılan ve savaştan sonra başta gelen tüm emperyalist ülkeleri kapsayan, tekелci kapitalizmin devletle bütünleşen tekелci kapitalizme hızla dönüşme süreci, bu görüş açısının tek yanlı olduğunu kanıtlamıştır.

Diğer bir görüşe göre de, devletle bütünleşen tekелci kapitalizm, etkileri eşit iki güçten oluşan ve bu güçlerden herbirinin başlıbaşına rol oynadığı bir birliktir : Devlet ve tekeller; Bu görüş, burjuva toplumundaki seçmenlere sadece burjuva sınıfı temsilcilerinin değil, seçilen hükümet güya tüm seçmenlerin çıkarlarını gözettiğinden, emekçi halkın da dahil olduğunu ileri sürmektedir.

Bu görüşten çıkarak, tekелci sermayenin, burjuva devletini "emri altına aldığı" savı da kesenkes yadsınmıştır. Bir "emir altına alma"nın değil, burjuva devletin tekeller

ci sermaye ile bir "içiçe kaynaşması"nın sözkonusu olduğu öne sürülmüştür.

Aslında devletle bütünleşen tekelci kapitalizm sistemindeki belirleyici rol, tekelci sermayeye düşmektedir. Çağdaş burjuva devleti, SBKP Programında tanımlandığı gibi, tekelci burjuvazinin işlerini yürüten bir kuruldur. "İçiçe kaynaşma" deyimine gelince, bu deyim, "içiçe kaynaşan" güçlerin karşılıklı ilişkisi hakkında hiç bir fikir vermemektedir. İşte bu nedenle Lenin, hem tekellerin devletle "içiçe kaynaşma"sından hem de devletin, tekelci sermayenin "emri altına girme"sinden söz etmiştir.

Devletin yeniden üretim sürecine etkin olarak karıştığını kabul edersek, bu karışmanın, eninde sonunda ve de özellikle toplam tekelci sermayenin çıkarları doğrultusunda olacağı da açık bir gerçektir. Elbette ki, tekelci burjuvazinin herhangi bir grubunun çıkarları belirli bir anda toplam tekelci sermayenin çıkarlarına uygun düşmeyebilir. Böyle bir durumda, burjuva devleti, toplam tekelci sermayenin çıkarlarını savunmak için bu gruplara karşı önlemler alabilir. Durumu idare edebilmek için ve artan sosyal çelişkilerin etkisi altında devlet, emekçilere bir takım ödümler vermek zorunda kalmaktadır. Ama bu ödümler devletin sınıfsal niteliğinde hiç bir değişiklik yapmamaktadır. Tekelci sermayenin günümüz burjuva devletini "emri altına"alıp almadığına ya da birbirleriyle "içiçe kaynaşıp" kaynaşmadığına dair tartışmalar skolastik bir içerik taşımaktadır ve bütünüyle "etkileri eşit" güçler teorisini doğrulamaktan öteye gitmemektedir.

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin içeriğinin, tekellerin iktidarıyla burjuva devleti iktidarının birleşmesi olarak SBKP Programında yer alan tanımlanmasına, bu sorunun Leninci yorumu temel teşkil etmektedir. Lenin, "savaş ve devrim" adlı yapıtında, "serbest rekabet döneminin kapitalizmi" diye yazıyordu, "dev tröstler, şirketler

ve karteller kapitalizmine" dönüşmektedir, ve şunu saptıyordu : "Bu gruplar (tekeller kastediliyor), kapitalist üretimin devletleştirilmesi için, kapitalizmin dev iktidarını devletin dev iktidarıyla, milyonlarca insanı devlet kapitalizminin biricik örgütünde toplayan tek bir mekanizmada birleştirmek için gerekli temelleri yaratmaktadırlar."

Tekelci sermaye iktidarıyla devlet iktidarının birliği, tekelci sermayenin çıkarlarına hizmet etmektedir, ve bu birlikte sözü geçen güç de, tekelci sermayeden başkası değildir.

DEVLETLE BÜTÜNLEŞEN TEKELCI KAPİTALİZM - SOSYALİZMİN EKSİKSİZ MADDİ HAZIRLIĞI

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin içeriğinin çözümlenmesi ve somut belirtileri, üretim araçları üzerindeki kapitalist mülkiyet egemenliğinden doğan kapitalizmin çelişkilerini ortadan kaldıramayacak durumda olduğunu göstermektedir. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin gelişme diyalektiği, SBKP Programında önemle üzerinde durulduğu şekilde, kapitalist sistemi burjuvazinin umduğu gibi istikrara kavuşturması değil, tersine kapitalizmin çelişkilerini daha da arttırmayı ve düzeni temellerine kadar sarsmasından ibarettir.

Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin gelişmesi -tekel burjuvazisinin ve denetlediği hükümetlerin irade ve bilincinden bağımsız- sosyalist devrim için gerekli tüm koşulların yerine getirilmesi anlamına gelmektedir. Lenin devletle bütünleşen tekelci kapitalizmi, sosyalizmin eksiksiz maddi hazırlığı, ön aşaması olarak yorumlamıştır ki, bu aşama, tarihsel göstergede, doğrudan doğruya sosyalizme götüren başka hiç bir ara aşamanın bulunmadığı bir aşamadır.

Birincisi. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm,üre-

timin toplumsallaştırılması sürecini çok çabuklaştırmakta; ve bu da, özel kapitalist mülkiyet egemenliği altında, kaçınılmaz olarak kapitalizmde ve tüm belirtilerinde temel çelişkinin şiddetlenmesine neden olmaktadır. Üretimin devlet ve devletler arası çapta toplumsallaşması, iktidarın işçi sınıfı tarafından ele geçirilmesinden sonra, sosyalizmin kuruluşunu büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır.

İkincisi. Kapitalizm koşullarında devlet mülkiyetinin doğuşu ve gelişmesiyle, modern üretici güçlerdeki büyüme ihtiyacının özel mülkiyet ilkesiyle bağdaşmadığı nesnel olarak meydana çıkmıştır. Üretimin toplumsal karakteri, mülkiyette de toplumsal biçimi gerektirmektedir.

Üçüncüsü. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm, devlet mülkiyetinin yönetimi, kapitalist ekonominin düzenlenmesi için zorunlu olan bir aygıt yaratır. Proletarya diktatörlüğünün kurulmasıyla, emekçileri baskı altında tutan devletin zor kullanma aygıtı yok edilir. Ama proletarya, ekonomik yaşamın düzenlenmesi ve denetlenmesine ilişkin aygıttan, sosyalizmin kuruluşunu örgütlemek için yararlanır. Lenin şöyle yazıyor : "...toplumsal ekonomiyi yönetim mekanizması burada hazır olarak bulunmaktadır. Kapitalistler devrilir, silahlı işçilerin demir yumruğuyla bu sömürücülerin direnci kırılır, modern devletin bürokratik mekanizması parçalanır - ve böylece 'asalaklar'dan kurtulmuş, teknik yönden çok gelişmiş, birleşen işçilerin rahatlıkla işletebileceği bir mekanizmayı elimize almış oluruz..."

Dördüncüsü. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin gelişmesi, burjuva toplumundaki sınıf çelişkilerini artırmakta ve sosyalizmin, devrimci yoldan kapitalizmin yerini alması için gerekli olan öznel (subjektif) etkenlerin olgunlaşmasını çabuklaştırmaktadır.

L.I.Brejnev'in 1969 Moskova uluslararası komünist ve işçi partileri konferansında önemle belirttiği gibi, gü-

nümüzde, sosyalist devrimin maddi ve sosyo-politik koşulları hızla olgunlaşmaktadır.

Sosyalizmin kuruluşu için herşeyden önce devrimci yoldan proletarya diktatörlüğünün kurulması zorunludur. Devletle bütünleşen tekelci kapitalizm, sosyalizmin maddi hazırlığı, ön aşamasıdır ama, burjuva ideologları her ne kadar tersini öne sürseler de, kendi kendine, proleter devrim olmaksızın, proletarya diktatörlüğü olmaksızın sosyalizme dönüşemez. Lenin'in de dikkati çektiği gibi, "...tekelci ya da devletle bütünleşen tekelci kapitalizmin artık kapitalizm olmadığına, kendisinin 'devlet sosyalizmi' olarak adlandırılabilmesine ilişkin burjuva-reformist iddialar, en çok propagandası yapılan yanılgılar arasındadır."

Eğer burjuvazi devlet iktidarından uzaklaştırılırsa, devlet tekeli tüm halkın yararına kullanma olanağının çıkabileceğini, Lenin bıkıp usanmadan vurgulamıştır -ve yaşam bu iddianın ne kadar yerinde olduğunu onaylamıştır. Ancak bunun için, proletarya diktatörlüğünü kuracak olan sosyalist devrim zorunludur. Bunun da, görece olarak barışçıl bir yoldan mı gerçekleşeceği yoksa bir silahlı ayaklanma sonucunda iktidarın proletaryaya mı geçeceği, her ülkenin somut koşullarına, burjuvaziyle proletarya arasındaki güçler dengesine, proletaryanın güçlülüğüne, örgütlülüğüne ve diğer emekçi yığınları üzerindeki etkisine bağlı kalmaktadır. SBKP 25. Kongresinde yapılan açıklamada şöyle denmektedir : " Köklü sosyal dönüşümler çağında yaşıyoruz. Sosyalizmin konumları eskisi gibi güçlenip artmaktadır. Ulusal kurtuluş hareketlerinin utkusu, bağımsızlıkları için savaşılan ülkelere yeni ufuklar açmakta, emekçilerin tekel boyunduruğuna, sömürü düzenine karşı verdikleri sınıf savaşı giderek yükselmekte, devrimci-demokratik, anti-emperyalist hareket günden güne büyük boyutlara ulaşmaktadır. Tüm bunlar kendi bütünlüğü içinde dünya devrim sürecinde bir ilerlemeyi dile getirmektedir."

BİLİMSEL - TEKNİK DEVRİM
VE
ÇAĞDAŞ KAPİTALİZM

GELİŞEN ÜLKELER VE ULUSLARÖTESİ
TEKELLER